

Първата книга на Мойсей, наречена БИТИЕ ВЪВЕДЕНИЕ

1. Заглавие. Юдеите обозначават книгата Битие според думата ѝ на еврейски текст, берешит, „в началото“. Еврейският Талмуд обаче го нарича „Книгата на сътворението на света“. Името Битие, което означава „произход“ или „източник“, е възприето от английските преводи от LXX, където този термин е използван за първи път, за да обозначи съдържанието на книгата. Подзаглавието ѝ „Първата книга на Мойсей“ не е било част от оригиналния еврейски текст, а е добавено векове по-късно.

2. Авторство. Като евреите, така и християните са смятали Моисей, великият законодател и водач на евреите по време на Изхода, за автор на книгата Битие. Това убеждение е било оспорвано от езически противници няколко пъти в ранния християнски период, но никога не е било сериозно съмнявано от нито един християнин или евреин до около средата на 18 век. Преди повече от два века традиционните вярвания и мнения във всяка област на човешкото мислене са били поставяни под въпрос. Хората са били водени да правят открития в непознати сфери и да създават изобретения, които са променили голяма част от начина на живот на този свят. Същият дух на изследване обаче е накарал хора с критичен характер да поставят под въпрос автентичността на Писанията като основа на християнската вяра.

Книгата Битие е първата книга, подложена на критично изследване в тази модерна епоха, и това изследване поставя началото на ерата на по-висша критика на Библията. През 1753 г. френският придворен лекар Жан Астрюк публикува книга „Предположения“, в която твърди, че различните имена на Божеството, срещащи се в Битие, показват, че книгата е сборник от различни изворови материали. Астрюк запазва Мойсей като събирач на тези източници и съставител на книгата, но неговите последователи скоро се отърват от Мойсей като редактор на Битие. Критично настроените богослови работят повече от два века, за да разделят предполагаемите източници на Битие и да ги припишат на различни автори или поне на периоди, в които те са били съставени, събрани, променени, редактирани и накрая обединени в една книга. Придържайки се към тези критични възгледи, учените се споразумяват за един велик принцип, а именно, че книгата се състои от много документи с различна стойност, авторство и време на произход. Те обаче се различават значително в мненията си относно това кои части трябва да се припишат на определен период и кои на друг. Голямото разминаване във възгледите на различните критични школи показва колко несъстоятелна е основата на техните хипотези. Погрешността на много критични аргументи е разкрита от археологическите открития през последните сто години. Критиците са били принудени непрекъснато да променят своите теории и твърдения. Въпреки това много от тях запазват отхвърлянето на Моисеевото авторство на Битие по различни причини, от които някои ще бъдат изброени тук.

- а. Използването на три различни имена на Бог, като едното име очевидно е предпочитано в определен раздел, а другото в друг, твърди се, показва, че повече от един автор е отговорен за съставянето на книгата. Следователно някои критично настроени учени смятат, че онези раздели, където името Яхве (евр. יְהוָה или יְהוֹשֻׁעַ), „Йехова“, се използва често, са написани от автор, когото те наричат Яхвист, съкратено Й; раздели, използващи главно името „Елохим“, „Бог“, от човек, когото те определят като Елохист, съкратено Е. Други древни автори, за които се твърди, че са работили върху Битие, са били жречески писател (П), редактор или редактор (Р) и други.

б. Многобройните повторения на истории, съдържащи се в книгата, показват, според критическите учените, че паралелни източници са били използвани и грубо смесени в едно повествование от по-късен редактор, който не е успял да скрие факта, че е използвал материали с различен произход.

в. Условията, отразени в разказите от Битие, се твърди, че не се вписват в описаните периоди, а в много по-късни времена.

г. Топоними от много по-късен период се дават на местности, чиито по-ранни имена са били били различно.

д. Традициите за Сътворението, Потопа и патриарсите, каквито са съществували в древен Вавилон, са толкова сходни с библейските сведения за тях, че повечето съвременни теолози твърдят, че еврейските писатели са заимствали тези истории от вавилонците по време на Пленението и са ги редактирали в монотеистичен стил, за да ги направят безобидни за своите еврейски читатели.

Консервативният християнин не може да се съгласи с тези възгледи поради следните причини:

- а. Той вижда, че свещените имена на Бог, Господ и Йехова се използват повече или по-малко безразборно в цялата еврейска Библия и не посочват различни автори, както твърдят критиците. Ръкописите на LXX и най-древните ръкописи на еврейската Библия, включително наскоро откритият свитък на Исаия, показват, че името „Бог“, намиращо се в определен пасаж в едно копие, е дадено в друго копие като „Господ“ или „Йехова“ и обратно обратното.
- б. Често срещаните повторения в разказите не са сигурна индикация за различни източници за дадено литературно произведение. Защитниците на единството на Моисеевите книги са показали с много небиблейски примери, че подобни повторения се срещат в различни древни литературни произведения на един и същ автор, както и в съвременни произведения.
- в. По-задълбочените познания за древната история и условия разкриха, че авторът на Битие е бил добре информиран за времената, които описва, и че разказът за патриарсите се вписва точно в обстановката на тяхното време.
- г. В някои случаи имената на местата са били модернизирани от преписвачи, за да могат техните читатели да ги преведат да следваш разказа.
- д. Фактът, че вавилонците са имали традиции, до известна степен подобни на еврейските Наличието на записи не е доказателство, че единият народ е заимствал от другия, а намира обяснение в общия произход и на двата записа. Вдъхновената книга Битие предава божествено предадена информация във възвишена и чиста форма, докато вавилонските записи разказват същите събития в унижена езическа обстановка.

Целта на това въведение не е да опровергава многобройните твърдения на по-висшите критици направени в подкрепа на техните теории. По-важно е да се отбележат доказателствата за авторството на Моисей.

Авторът на книгата Изход трябва да е бил авторът на книгата Битие, защото втората книга от Петокнижието е продължение на първата и очевидно проявява същия дух и намерение. Доколкото авторството на книгата Изход е ясно засвидетелствано от самия Христос, който я нарича „Книгата на Моисей“ (Марк 12:26), предходният том, Битие, също трябва да е бил написан от Моисей. Използването на египетски думи и изрази и подробното запознаване с египетския живот и нрави, показано в историята на Йосиф, са в хармония с образованието и опита на Моисей. Въпреки че доказателствата в полза на Моисеевия произход на книгата Битие са по-малко ясни и директни от тези за следващите книги от Петокнижието, езиковите особености, общи за всичките пет книги...

Моисей го отбелязва като произведение на един автор, а свидетелството на Новия завет показва, че той е писал под вдъхновението на Светия Дух.

Свидетелството на Исус Христос, който цитира няколко текста от книгата Битие, е ясен индикатор, че Той е смятал книгата за част от Светото писание. Цитирайки Бит. 1:27 и 2:24, Исус използва уводната формула „Не сте ли чели“ (Мат. 19:4, 5), което показва, че тези цитати съдържат истина, която все още е обвързваща и валидна. Контекстът на повествованието (Марк 10:2–9), отнасящо се до спора на Исус с фарисеите относно божественото разрешение за развод, ясно показва, че Той приписва на Моисей цитатите, взети от Битие. Когато Неговите антагонисти Го питат дали имат право да се развеждат със съпругите си, Исус отговаря с въпроса: „Какво ви заповяда Моисей?“ В отговора си фарисеите се позовават на разпоредба, направена от Моисей, която се намира във Втор. 24:1–4, пасаж от петата книга на Петокнижието. На това Христос отговаря, че Моисей им е дал тази заповед поради коравосърдечие то им, но че по-ранните разпоредби са били различни, и подкрепя твърдението си с два други цитата от Моисей (Бит. 1:27; 2:24).

В няколко други случая Христос е намеквал за събития, описани само в книгата Битие, разкривайки, че я смята за точен исторически запис (виж Лука 17:26–29; Йоан 8:37; и др.).

Многобройните цитати от Битие, които се намират в писанията на апостолите, ясно показват, че те са били убедени, че Моисей е написал книгата и че тя е била вдъхновена (виж Рим. 4:17; Гал. 3:8; 4:30; Евр. 4:4; Яков 2:23).

С оглед на тези доказателства християнинът може уверено да вярва, че Моисей е авторът на книгата Битие. Елън Г. Уайт казва за престоя на Моисей в Мадиям: „Тук, под вдъхновението на Светия Дух, той написа книгата Битие“ (стр. 251).

3. Историческа обстановка. Книгата Битие е написана около 1500 години преди Христос (Великата библейска книга 5), докато евреите са били в робство в Египет. Тя съдържа очерк на историята на този свят, обхващащ много векове. Ранните глави на Битие не могат да бъдат поставени в историческа обстановка, както обикновено си представяме историята. Нямаме история на допотопния свят, освен тази, написана от Моисей. Нямаме археологически записи, а само немите и често неясни свидетелства на вкаменелостите.

След Потопа случаят е различен. Лопатата на археолога е извадила най-много записи за хората, техните обичаи и форми на управление през периода, обхванат в по-късните глави на Битие. Времената на Авраам, например, вече могат да бъдат известни сравнително добре; а историята на Египет по време на робството на Израел може да бъде реконструирана доста точно. През тази епоха, от Авраам до Изхода, процъфтяват високи цивилизации, особено в месопотамската долина и по бреговете на Нил. На север хетите нарастват по сила. В Палестина живеят войнствени народи под ръководството на дребни царе. Грубите обичаи отразяват мрачното езичество на всички тези народи.

Силни расови връзки свързвали патриарсите от Битие със семитските племена от Долна и Горна Месопотамия. Ролята на патриарсите в някои от великите събития от онова ранно време, като битката на царете в долината Сидим (гл. 14), разрушаването на градовете в равнината (гл. 18, 19) и запазването на египетското население по време на изключителен глад (гл. 41), са описани подробно. Мъжете от Битие са срещнати като пастири и воители, като градски жители и номади, като държавници и бегълци. Разказите за техните преживявания довеждат читателите на книгата до някои от

великите народи от древността, както и с някои от по-малко видните народи, с които евреите са имали контакт от време на време.

Великите цивилизации, които са се възникнали в Египет, както и в Месопотамия, не са описани в Битие, но тяхното съществуване е силно усещано в преживяванията на патриарсите. Божият народ не е живял в блестяща изолация в политически или социален вакуум. Те са били част от общество от народи и тяхната цивилизация и култура не са се различавали съществено от тези на околните народи, освен ако тяхната религия не е създавала разлика. Като най-важните остатъци от истинските поклонници на Йехова, те следователно са били мъжете, които са формирали центъра на света на вдъхновения автор. Това очевидно наблюдение естествено води до въпроса: Каква е била основната цел на Моисей при написването на книгата?

4. Тема. Всеки внимателен изследовател на Битие е наясно с основната тема на книгата, първо, разказът за Божиите отношения с малцината верни, които Го обичаха и Му служеха, и второ, дълбочината на покварата, в която изпаднаха онези, които бяха изоставили Бога и Неговите заповеди. Книгата Битие е първото трайно записано божествено откровение, дадено мъже.

Книгата има и доктринално значение. В нея е описано сътворението на този свят и всички негови живи същества, появата на греха и Божието обещание за спасение. Тя учи, че човекът е свободен морален агент, притежател на свободна воля и че нарушаването на Божия закон е източникът на всички човешки беди. Тя дава наставления относно спазването на святата събота като ден за почивка и поклонение, светостта на брака и създаването на дома, наградата за послушание и наказанието за грях.

Книгата е написана в интересен стил и се харесва на въображението на младите. Нейните възвишени морални теми са храна за зрелите, а ученията ѝ са поучителни за всички. Това е книгата Битие, чието изучаване никой християнин не може да си позволи да пренебрегне и чиито блестящи герои всяко Божие дете може да подражава.

5. Очертание.

I. От сътворението на света до Авраам, 1:1 до 11:26.

A. Сътворението на небето и земята, 1:1 до 2:25.

1. Шестте дни на сътворението, 1:1–31.

2. Установяването на съботата, 2:1–3.

3. Подробности за сътворението на човека и за Едемската градина, 2:4–25.

Б. Историята на грехопадението и неговите непосредствени последици, 3:1 до 5:32.

1. Изкушението и грехопадението, 3:1–8.

2. Изгонването от градината, 3:9–24.

3. Каин и Авел, 4:1–15.

4. Каинитите, 4:16–24.

5. Поколенията от Адам до Ной, 4:25 до 5:32.

В. Потопът, 6:1 до 9:17.

1. Дегенерацията на допотопните хора, 6:1–13.

2. Строежът на ковчега, 6:14–22.

3. Разказът за Потопа, 7:1 до 8:14.

5. Ноевият завет, 8:15 до 9:17.

Г. От Ной до Авраам, 9:18 до 11:26.

1. Съдбата на синовете на Ной, 9:18–29.

2. Трапезата на народите, 10:1–32.

3. Объркването на езиците във Вавилон, 11:1–9.

4. Поколенията от Сим до Авраам, 11:10–26.

II. Патриарсите Авраам и Исаак, 11:27 до 26:35.

A. Аврам, 11:27 до 16:16.

1. Призив и пътуване до Ханаан, 11:27 до 12:9.

2. Египетският опит, 12:10–20.

3. Разделяне с Лот, 13:1–18.

4. Спаси много, среща с Мелхиседек, 14:1–24.

5. Завет с Бога, 15:1–21.

6. Брак с Агар, раждане на Исмаил, 16:1–16.

Б. Авраам, 17:1 до 25:18.

1. Подновяване на завета, Аврам става Авраам, въведено е обрязването, 17:1–27.

2. Авраам и ангелите, унищожението на Содон и съседните му градове, 18:1 до 19:38.

3. Преживявания в Герар, раждането на Исаак, изгонването на Исмаил, 20:1 до 21:34.

4. Най-голямото изпитание на Авраам, 22:1–24.

5. Смъртта и погребението на Сара, 23:1–20.

6. Бракът на Исаак с Ревека, 24:1–67.

7. Потомците на Авраам, 25:1–18.

В. Исаак, 25:19 до 26:35.

1. Синовете на Исаак, 25:19–34.

2. Исак и Авимелех от Герар, 26:1–35.

III. Патриарх Яков, 27:1 до 36:43.

A. Яков, заместителят, 27:1 до 31:55.

1. Яков получава благословия чрез измама, 27:1–46.

2. Бягството на Яков и видението във Ветил, 28:1–22.

3. Яков работи за жените си и отглежда семейство, 29:1 до 30:43.

4. Бягството на Яков от Лаван, 31:1–55.

Б. Израел, княз с Бога, 32:1 до 36:43.

1. Яков се завръща в Ханаан, преживяването във Фануил, 32:1 до 33:20.

2. Позор в Сихем, вътрешни проблеми, 34:1 до 35:29.

3. Потомците на Исав, 36:1–43.

IV. Йосиф, Спасител, 37:1 до 50:26.

A. Йосиф и братята му, 37:1–36.

Б. Падението на Юда, 38:1–30.

В. Твърдението на Йосиф за принципите, 39:1 до 40:23.

Г. Йосиф става спасител на Египет, 41:1–57.

Д. Йосиф и братята му, 42:1 до 45:28.

Е. Яков отива в Египет, 46:1 до 47:31.

Ж. Благословиите на Яков, 48:1 до 49:33.

З. Смъртта на Яков и Йосиф, 50:1–26.

ГЛАВА 1

1 Сътворението на небето и земята, 3 на светлината, 6 на небесния свод, 9 на земята отделен от водите, 11 и направен плодovit, 14 на слънцето, луната и звездите, 20 на рибите и птиците, 24 на зверовете и добитъка, 26 на човека по Божии образ. 29 Също и предназначението на храната.

1. В началото. Тези думи ни напомнят за факта, че всичко човешко има начало. Само Този, Който седи на трона на суверенния Господар на времето, е без начало или край. По този начин началните думи на Писанието правят поразителен контраст между всичко човешко, временно и крайно, и това, което е божествено, вечно и безкрайно. Напомняйки ни за нашите човешки ограничения, тези думи ни насочват към Този, Който е винаги един и същ и Чиито години нямат край (Евр. 1:10–12; Пс. 90:2, 10). Нашите ограничени умове не могат да мислят за „началото“, без да мислят за Бога, защото Той „е началото“ (Кол. 1:18; вж. Йоан 1:1–13).

3). Мъдростта и всички други добри неща имат своето начало от Него (Пс. 111:10; Яков 1:17). И ако някога отново искаме да уподобим нашия Създател, животът ни и всичките ни планове трябва да имат ново начало в Него (Бит. 1:26, 27; срв. Йоан 3:5; 1 Йоан 3:1–3). Наша е привилегията да се радваме на увереността, че „Онзи, Който е започнал добро дело“ в нас, „ще го извърши до деня на Исус Христос“ (Фил. 1:6). Той е „началникът и завършителят на нашата вяра“ (Евр. 12:2). Нека никога не забравяме възвишения факт, имплицитно заложен в тези думи – „в началото Бог“.

Този първи стих от Светото писание извежда на преден план един от вековните спорове между вярващите в Библията християни, от една страна, и скептици, атеисти и различни оттенъци на материалистите, от друга. Последните, които се стремят по различни начини и в различна степен да обяснят вселената без Бог, твърдят, че материята/енергията е вечна. Ако това е вярно и ако материята има силата да еволюира, първо в най-простите форми на живот, а след това в по-сложните, докато не се стигне до човека, Бог наистина е ненужен.

Битие 1:1 потвърждава, че Бог е преди всичко и че Той е единствената причина от всичко останало. Този стих е основата на всяко правилно мислене по отношение на материалния свят. Тук е изложена впечатляващата истина, че „при създаването на нашия свят Бог не е бил задължен на вече съществуваща материя“ (8Т 258).

Пантеизмът, древната ерес, която лишава Бог от личност, като Го разпространява из цялата вселена и по този начин Го прави синоним на цялостта на творението, също е разобличена и опровергана от Битие 1:1. Няма основание за доктрината на пантеизма, когато човек вярва, че Бог е живял спокойно и върховно преди да има творение и по този начин стои над и отделно от това, което е създал.

Няма по-подходящо твърдение като въведение към Светото писание. В началото читателят е запознат с Всемогъщо Същество, притежаващо личност, воля и цел, което, съществувайки преди всичко останало и следователно зависимо от нищо друго, е упражнило Своята божествена воля и е „създадо небето и земята“.

Никакво обсъждане на второстепенни въпроси относно мистериата на божественото творение, било то по отношение на времето или метода, не бива да замъглява факта, че истинската разделителна линия между истинското и погрешното вярване по въпроса за Бога и произхода на нашата земя е приемането или отхвърлянето на истината, изложена в този стих.

Точно тук трябва да се каже едно предупреждение. В продължение на дълги векове теолозите са разсъждавали върху думата „начало“, надявайки се да открият повече от мистериозните Божии пътища, отколкото безкрайната мъдрост е сметнала за уместно да разкрие. Вижте например обсъждането на фалшивата теория за разрушението и възстановяването на сътворението в Допълнителната бележка в края на тази глава. Но всички спекулации са празни. Не знаем нищо за метода на сътворението освен краткото Моисеево изявление: „Бог каза“, „и стана така“, което е мистериозният и величествен обертон на химна за сътворението. Да поставим за основа на нашите разсъждения, че Бог е трябвало да е направил това и това, създавайки света, иначе щяха да бъдат нарушени законите на природата, означава да помрачим съвета с думи и да дадем помощ и утеха на скептика, който някога е...

настояваше, че целият Моисеев летопис е невероятен, защото уж нарушава законите на природата. Защо трябва да се опитваме да бъдем мъдри над това, което е написано?

По-специално, нищо не се печели от спекулации относно това кога е била създадена материята, съставляваща нашата планета. Относно времеви аспект на сътворението на нашата земя и всичко на нея, Библията прави две твърдения: (1) „В началото Бог създаде небето и земята“ (ст. 1). (2) „И на седмия ден Бог свърши делото Си, което беше направил“ (гл. 2:2). Свързаните с това писания не добавят нищо към изложеното в тези два текста относно времето, включено в сътворението. На въпроса: Кога Бог създаде „небето и земята“? можем да отговорим само: „В началото“. А на въпроса: Кога Бог завърши делото Си? можем да отговорим само: „На седмия ден Бог свърши делото Си“ (гл. 2:2), „защото в шест дни Господ създаде небето и земята, морето и всичко, което е в тях, а на седмия ден си почина“ (Исх. 20:11).

Тези забележки относно разказа за сътворението не са направени в опит да се затвори дискусия, а като признание, че не сме подготвени да говорим със сигурност отвъд това, което е ясно разкрито. Самият факт, че толкова много се основава на запис на сътворението – дори цялата сграда на Писанието – подтиква благочестивия и благоразумен изследовател на Библията да съобрази твърденията си с изричните думи на Светото писание. Всъщност, когато широките полета на спекулации го изкушават да се скита надалеч в непознати области на времето и пространството, той не може да направи по-добре, отколкото да посрещне изкушението с простия отговор: „Писано е.“ Винаги има безопасност в защитните граници на библейските кавички.

Бог създаде. Глаголът „създавам“ произлиза от еврейската дума *bara'*, която във формата, използвана тук, описва дейност на Бог, а не на хора. Бог създава „вятъра“ (Амос 4:13), „чисто сърце“ (Пс. 51:10) и „нови небеса и нова земя“ (Ис. 65:17). Еврейските думи, които превеждаме като „създавам“, „*asa'*“, „образувам“, *uaṣar* и други, често (но не изключително) използвани във връзка с човешката дейност, предполагат предварително съществуваща материя. И трите думи се използват при описанието на сътворението на човека. Още първите думи на Библията сочат факта, че творението носи отпечатъка на собствената Божия дейност. Началната страница на Светото писание запознава читателя с Бог, на когото всички одушевени и неодушевени неща дължат самото си съществуване (виж Евр. 11:3). „Земята“, спомената тук, очевидно не е сушата, която не е била отделена от водите до третия ден, а цялата ни планета.

2. Без форма и празнота. По-точно, „пустота и безплодие“, тоху уабоху. Това означава състояние на пустота и безплодие, но без да се подразбира, че земята някога е била свършена, а след това е била опустошена или запустяла.

Когато думите „тоху уабоху“ се появяват заедно в други пасаж, като например Исая 34:11; Йеремиа 4:23, те изглеждат са заимствани от този текст, но само „тоху“ често се използва като синоним на несъществуване или нищо (Исая 40:17, 23; 49:4). Йов 26:7 показва правилното значение на тази дума. Втората половина на този пасаж гласи, че Бог „окачва земята на нищо“, а първата половина има паралела „простира севера над туха [празнотата]“. Този текст в Йов показва ясно значението на туха

в Бит. 1:2, където тази и синонимната дума „боху“ показват, че земята е била безформена и безжизнена. Нейните елементи са били смесени заедно, напълно неорганизирани и неодушевени.

Тъмнина покриваше бездната. „Бездна“, от корен „да рева“, „да бушува“, често се прилага към бушуващите води, бушуващите вълни или потопа, а оттам и към морските дълбини (Пс. 42:7; Изх. 15:5; Втор. 8:7; Йов 28:14; 38:16). „Бездна“ е стара дума и тук се използва като собствено име. Вавилонците, които са запазили някакъв смътен спомен за истинската история на сътворението в продължение на много векове, всъщност са олицетворявали тази дума, теһом, и са я прилагали в своята митология към божество Тиамат, от чийто труп са вярвали, че е създадена земята. Библейският летопис показва, че първоначално не е имало светлина на земята и че повърхностната материя е била в течено състояние, защото „лицето на бездната“ е успоредно на „лицето на водите“ в този стих.

Божият Дух се движеше. „Дух“, руах. В хармония с употребата в Писанието, Божият Дух е Светият Дух, третото лице на Божеството. От това място нататък, в цялото Писание, Божият Дух има ролята на божествен представител на Бога във всички творчески действия, независимо дали са на земята, на природата, на църквата, на новия живот или на новия човек. Вижте стих 26 за коментар относно връзката на Христос с творението.

Думата, преведена тук като „раздвижен“, е мерахет, която не може правилно да се преведе „мърморил“, въпреки че има това значение в сирийски, постбиблейски арамейски диалект. Думата се среща само два пъти другаде в Стария завет. Появява се в Йер. 23:9, където има значението „треперя“, „разтърсвам“, докато във Втор. 32:11 се използва, за да опише пърхането на орел над малките си. Орелът не мърмори над живите малки, а се рее бдително и защитно над тях.

Делото на Божия Дух трябва да има някаква връзка с дейността, която предстои да бъде започната, дейност, която въвежда ред в хаоса. Божият Дух вече е присъствал, готов да действа веднага щом бъде дадена заповед. Светият Дух винаги е вършил точно тази работа. Този божествен Посредник винаги е присъствал, за да помага в делото на сътворението и изкуплението, да порицава и укрепва заблудените души, да утешава скърбящите и да представя молитвите на вярващите в приемлива за Бога форма.

3. И Бог каза. Разказът за всеки от шестте дни на сътворението започва с това съобщение. „Той каза и стана; Той заповяда и се утвърди“ (Пс. 33:9), заявява псалмистът, а апостолът казва, че ние разбираме чрез вяра, „че световите са създадени чрез словото Божие“ (Евр. 11:3). Фразата „Бог каза“ е обидила някои, като я прави твърде много човешка. Но как би могъл вдъхновеният писател да предаде на ограничените умове акта на сътворение, извършен от безкрайния Бог, освен като използва термини, които смъртният човек може да разбере? Фактът, че Божиите изказвания многократно се свързват с дейности, извършени от Бог (ст. 7, 16, 21, 27), показва убедително, че откровение за Божията творческа сила се изразява на човешки език.

Да бъде светлина. Без светлина не би могло да има живот; и когато Съзателят започна делото за установяване на ред от хаоса и за въвеждане на различни форми на растителен и животински живот на земята, беше от съществено значение да има светлина. Светлината е видима форма на енергия, която чрез действието си върху растенията превръща неорганичните елементи и съединения в храна както за човека, така и за животните и контролира много други естествени процеси, необходими за живота.

Светлината винаги е била символ на божественото присъствие. Както физическата светлина е от съществено значение за физическия живот, така и божествената светлина е необходима, ако разумните същества искат да имат морален и духовен живот. „Бог е светлина“ (1 Йоан 1:5); и за онези, в чиито сърца е делото на пресъздаването на

Божественото подобие се развива с бързи темпове, Той идва отново днес, за да прогони сенките на греха, несигурността и обезсърчението, казвайки: „Да бъде светлина.“

4. Бог видя. Този израз, повторен шест пъти (ст. 10, 12, 18, 21, 25, 31), предава на човешки език дейността на Бог – оценката на всеки отделен акт на сътворение като напълно отговарящ на плана и волята на неговия Създател. Както ние, като съзерцаваме и изследваме продуктите на нашите усилия, сме готови да заявим, че те отговарят на нашите планове и цел, така и Бог заявява, след всеки творчески акт, че Неговите продукти напълно съответстват на Неговия план.

Бог раздели светлината от тъмнината. В началото на тази безформена земя съществуваше само тъмнина. С появата на светлината настъпи промяна. Сега тъмнината и светлината съществуват една до друга, но отделно една от друга.

5. Наречена светлината Ден. Имена са дадени на светлината и тъмнината. Даването на В древността името винаги е било важен акт. Имената са имали своето значение и са били внимателно подбрани. По-късно Бог е натоварил Адам да дава имена на животните. Понякога е променял имената на слугите си, за да ги приведе в съответствие с техния житейски опит или характер. Той е инструктирал земните родители на Сина си относно името, което трябва да дадат на Спасителя. По време на седмицата на сътворението виждаме Бог да дава имена дори на безжизнените продукти на Своята творческа сила.

Вечерът и утрото бяха първият ден. Буквално „беше вечер, беше утро, ден първи“. Така завършва загадъчното описание на първия знаменателен ден от Божията седмица на сътворението. Дадени са много и разнообразни обяснения на това твърдение. То ясно посочва продължителността на всяка от седемте части на седмицата на сътворението и се повтаря още пет пъти в тази глава (ст. 8, 13, 19, 23, 31). Някои смятат, че творческият акт е продължил една нощ, от вечерта до утрото; а други, че всеки ден е започвал със утрото, въпреки че Вдъхновеният летопис ясно заявява, че вечерта е предшествовала утрото.

Много учени са възприели този израз като дълъг, неопределен период от време, вярвайки, че някои от божествените дейности през следващите дни, като например създаването на растенията и животните, не биха могли да бъдат извършени буквално в рамките на един ден. Те смятат, че намират оправдание за това тълкуване в думите на Петър: „един ден е пред Господа като хиляда години“ (2 Петрово 3:8). Че този текст не може да се използва за установяване на продължителността на дните на сътворението, е очевидно, когато човек прочете останалата част от стиха: „и хиляда години като един ден“. Контекстът на думите на Петър ясно показва, че той иска да подчертае безвремието на Бога. Създателят може да извърши за един ден делото на хиляда години, а период от хиляда години, дълго време за онези, които чакат изпълнението на Божиите съдби, може да се счита от Него само за един ден. Псалм 90:4 предава същата мисъл.

Буквалното твърдение „беше вечер [със следващите часове на нощта], и беше утро [със следващите часове на деня], ден първи“ е очевидно описание на астрономически ден, т.е. ден с продължителност 24 часа. Това е еквивалентът на по-късното еврейско сложно слово „вечеря-утро“ от Дан. 8:14, което KJV е превел като „дни“, тук означаващо пророчески дни, и на гръцката дума на Павел, *nuchthemeron*, преведена като „нощ и ден“ (2 Кор. 11:25). По този начин евреите, които никога не са се съмнявали в значението на този израз, са започвали деня със залез слънце и са го завършвали със следващия залез слънце (Лев. 23:32; Втор. 16:6). Освен това, езикът на четвъртата заповед не оставя никаква сянка на съмнение, че вечерта и утрото на сътворението

записват съставните части на един земен ден. Тази заповед, отнасяща се с недвусмислени думи до седмицата на сътворението, заявява: „Защото в шест дни Господ направи небето и земята, морето и всичко, което е в тях, а на седмия ден си почива“ (Исх. 20:11).

Упоритостта, с която толкова много коментатори се придържат към идеята, че дните на сътворението са били дълги периоди от време, дори хиляди години, до голяма степен намира обяснение във факта, че те се опитват да съчетаят вдъхновения летопис за сътворението с теорията за еволюцията. Геолозите и биолозите са учили хората да вярват, че ранната история на тази земя обхваща милиони години, през които геоложките формации бавно са се оформяли и живите видове са се развивали. Навсякъде по свещените си страници Библията противоречи на тази теория за еволюцията. Вярата в божествено и мигновено сътворение в резултат на думи, изречени от Бог, е в пълно противоречие с теорията, поддържана от мнозинството учени и много теолози днес, че светът и всичко върху него са се появили чрез бавен процес на еволюция, продължаващ безброй векове.

Друга причина, поради която много коментатори твърдят, че дните на сътворението са били дълги периоди от време, е, че отхвърлят седмия ден, събота. Един известен коментар изразява тази мисъл по следния начин: „Продължителността на седмия ден по необходимост определя продължителността на останалите шест. ... Божията съботна почивка се разбира от най-добрите тълкуватели на Писанието като продължаваща от края на сътворението до настоящия час; така че тази последователност изисква предходните шест дни да се считат не за кратки, а за неопределени по продължителност“ (Пулпит). Този вид разсъждения се движат в кръг. Тъй като седмият ден, събота, толкова ясно дефиниран в Светото писание като седмичен повтарящ се ден за почивка, се отхвърля като такъв, седмият ден от седмицата на сътворението се обявява за продължил до наши дни. Въз основа на това небиблейско обяснение продължителността на всички останали дни на сътворението също се разширява. Здравото тълкуване на Писанието не приема този вид разсъждения, а настоява да се даде буквално значение на текста, следвайки примера на божествения Тълкувател на Словото, който парира всяка атака на противника, заявявайки: „Писано е“ (Матей 4:4, 7, 10).

Писанията говорят ясно и ясно за седем дни на сътворението (Исх. 20:11), а не за периоди с неопределена продължителност. Следователно сме длъжни категорично да заявим, че първият ден на сътворението, обозначен с израза на еврейски „беше вечер, беше утро, ден първи“, е бил 24-часов ден.

6. Небесен свод. Или „простория“. Делото на втория ден на сътворението се състояло в образуването на небесния свод. Огромната маса от първични „води“ е била разделена на две отделни тела. „Водите, които са били над небесния свод“ (ст. 7), обикновено се считат от коментаторите за водна пара. Климатичните условия на първоначално съвършената земя са били различни от съществуващите днес.

Проучвания, проведени в далечния север, доказаха, че луксозните тропически гори някога е покривала онези земни площи, които сега са заровени под вечен лед и сняг.

Общоприето е, че приятните климатични условия са преобладавали по време на ранната история на тази земя. Неизвестни са били крайностите на студ и жегата, които могат да направят живота неприятен в повечето региони на света и практически невъзможен в някои.

8. Бог нарече небесния свод Небе. Продуктът на творческата сила на Бог на втория ден от седмицата на сътворението получи име, точно както светлината на първия ден беше получила такова. В еврейския, както и в съвременния превод, думата „небе“ е името, дадено както на обиталището на Бог, така и на небесния свод. В този стих „небе“ се отнася

към атмосферните небеса, които се появяват за човешкото око като балдахин или купол, сводест над нашата земя, и обикновено наричани небе.

Без въздух не е възможен живот. Растенията, както и живите същества, се нуждаят от него. Без атмосферата нашата земя би била безжизнена като Луната, изключително гореща в частта, която е изложена на слънцето, и изключително студена в други части. Нито един кълн от растения не би се намерил никъде и никое същество не би могло да съществува за по-дълъг период от време.

Благодарни ли сме за тази дадена от Бога атмосфера?

9. Пусни водите. Третият творчески акт, извършен през първата част на третия ден, беше отделянето на водата от сушата. Вдъхновеното перо на псалмиста описва това събитие със следните живописни и поетични думи: „Водите се задържаха над планините; от Твоето заплашване те побягнаха; от звука на Твоя гръм те побягнаха. Планините се издигнаха, долините се спуснаха на мястото, което Ти си им определил. Ти си поставил граница, която не бива да преминават“ (Пс. 104:6–9). Събирането на водите на едно място не означава нищо повече от това, че от този ден нататък те трябва да бъдат събрани на „едно място“ и задържани в рамките на отделно място, така че да се разкрие земната почва. За всеки небесен наблюдател сигурно е било грандиозно зрелище да види как хълмове се издигат от водата, която толкова напълно е покривала лицето на земята. Там, където е имало вода само докъдето стига окото, внезапно се издигнаха големи сухоземни площи и придадоха на тази земя съвсем нов облик.

10. Бог видя, че е добро. Божието око сега се спря с удоволствие и удовлетворение върху завършения продукт на третия ден на сътворението. „Беше добро.“ Тази първична суша едва ли би ни се сторила добра. Тя беше свят от безлистни долини, хълмове и равнини, издигнати изпод водите. Никъде нямаше дори стръкче трева или прилепнал лишей. И все пак тя се стори добра за своя Създател, който можеше да я види във връзка с употребата, за която я беше създал, и като подходяща подготвителна стъпка за новите чудеса, които щеше да въведе.

11. Нека земята произведе плод. След отделянето на сушата от водата, на този трети ден била дадена друга божествена заповед: растителността била призована към съществуване. Някои са смятали първия от трите термина, използвани в божествената заповед, за общ термин за растенията, включително втория и третия. За предпочитане е обаче да се разглеждат като отделни класове.

Трева. Евр. *deshe*, „да бъде зелен“, „да расте зелено“. „да пониква“. Тази дума обозначава зелени кълнове и нежни билки – различните видове растения, които осигуряват храна за животните. „Трева“ вероятно се използва тук като синоним на думата „трева“, *ešeb*, когато последната се появява без уточняващия израз „да дава семе“ (виж стих 30; Пс. 23:2).

Тревата, която дава семе. „Тревата“, *ešeb*, е по-зрялата трева, при която семето е най-забележителната характеристика, осигуряваща един от двата вида храна, определени от Бог за консумация от човешките същества (ст. 29).

Плодоносното дърво. Тук са отбелязани три характеристики на плододаващи дървета: (1) даването на плод, (2) обхващането на семе в плода и (3) носенето на този плод „върху“ или над земята. Тези дървета е трябвало да осигурят на човека друг източник на храна (ст. 29).

12. Земята произрасна. Растителността на третия ден изникна от почвата.

Това не означава, че силата за създаване на растения, съдържащи живот, се е намирала в почвата. Идеята за спонтанно зараждане е толкова чужда на Писанието, колкото и на науката.

По рода си. Този израз се среща десет пъти в първа глава на Битие и общо 30 пъти в книгите на Мойсей, особено в Битие 1, 6 и 7; в Лев. 11; и във Втор. 14. Говори се за видове животни и растения, а не за тяхното репродуктивно поведение. Природен факт е обаче, че живите същества възпроизвеждат потомство, което прилича на родителите си. Вариации в определени граници са възможни, но тези граници са далеч от създаването на отчетливо нови видове растения и животни. Вижте Битие 6:20; 7:14; Лев.

11:14–16, 29; Втор. 14:13–15.

13. Вижте стих 5.

14. Да има светлини. „Светлини“, me'oroth, не е същото като „светлина“, 'or, от стих 3 и 4; означава източници на светлина, носители на светлина, светила. Изразът, че са поставени на небесния свод или небесната шир, е избран, защото именно там ги вижда земният обитател.

Да раздели деня от нощта. Да регулира и да продължи оттогава нататък разликата между светлината и тъмнината, разлика, която е съществувала още откакто Бог е постановил светлината в първия ден.

За знаци. Тези небесни тела отбелязваха специални актове на Божията благосклонност или неодобрение като по времето на Исус Навин (Исус Навин 10:12, 13) и Езекия (4 Царе 20:11), както и в деня на разпятието (Матей 27:45). „Падащите звезди“ служели като един от знаците за второто пришествие на Христос (Матей 24:29).

Някои погрешно смятат, че небесните тела са предназначени също така да определят индивидуалните съдби на хората. Астролозите са се позовавали на стих 14, за да оправдаят практиката си. Библията обаче толкова енергично се противопоставя на всяка форма на гадаене и предсказване на бъдещето, че мисълта, че Бог е назначил слънцето, луната и звездите да служат на астролозите като водачи при предсказване на човешките дела и съдби, трябва да бъде категорично отхвърлена. Йеремиа предупреждава евреите да не се страхуват от небесните знамения, пред които езичниците треперят от празен ужас (Йеремиа 10:2); а Исая говори с подигравателна ирония срещу астролозите, звездобройците и предсказателите, на чиито съвети е глупост и нечестие да се разчита (Исая 47:13, 14). Въпреки че суеверието за четене на съдбата на човека по звездите никога не се е вкоренило сред древните израилтяни, те не са имали достатъчно морална сила, за да се противопоставят като цяло на примера на звездното поклонение на своите езически съседи (Йеремиа 19:13; Езекиил 19:13).

8:16; Соф. 1:5).

За сезоните. Годишно повтарящите се празнични периоди и други определени времена е трябвало да се регулират от движението на небесните тела (Пс. 104:19; Зах. 8:19). Освен това тези тела имат определено периодично влияние върху земеделието, корабоплаването и други човешки занимания, както и върху хода на животинския и растителния живот, като например времето за размножаване на животните и миграцията на птиците (Ер. 8:7).

За дни и години. Дните и годините се определят от движението на земята спрямо слънцето, което във връзка с това на луната е осигурило на хората от всички епохи основата за календари – лунен, слънчев или комбинация от двата.

15. За светлините. Не за да се въведе светлина за първи път в този свят, защото Бог е постановил светлината в първия ден, а за да служи като постоянно устройство за разпределение на светлината за този свят.

16. Той е създал и звездите. Думите „създаде“ са добавени. Що се отнася до произхода на звездите, изложени са две основни гледни точки: (1) Звездите са били създадени по време на седмицата на сътворението, заедно със слънцето и луната. (2) „Звездите“, макар и създадени по-рано, тук са споменати мимоходом от Моисей, доколкото той обсъжда небесните светилища. Първата гледна точка налага заключението, че преди седмицата на сътворението огромната вселена е била празна празнина. Това заключение изглежда неоснователно.

Въпреки това, по отношение на това, както и на много други загадъчни твърдения в Писанието относно мистериозните Божии дела, не бива да се бавим с догматизацията. Не бива да забравяме, че основната истина, която Моисей се е стремил да представи по отношение на произхода на слънцето, луната и звездите, е, че всички те са резултат от Божията творческа сила. Ето още едно опровержение на древната, но постоянно повтаряща се ерес за вечността на материята.

18. Беше добре. За разлика от сегашната ни земя, която се е променила много в резултат на въвеждането на греха, небесните тела не са пострадали от резултатите от човешкото прегрешение и отразяват силата на своя Създател. Всеизвестен факт е, че законите на вселената се спазват вярно от всички небесни тела. Астрономите и мореплавателите са сигурни, че в астрономическия свят не се случват отклонения от установените правила. Те знаят, че тези небесни тела няма да ги разочароват, че може да им се вярва заради постоянното им подчинение на законите, установени за тях.

20. Нека водите се размножат. Тук виждаме населяване на водата и въздуха чрез създаването на морски и крилати същества. Оригиналят може да се преведе като „Нека водите произведат изобилие от живи същества, които се движат“, което предава по-ясно на английски еврейския израз, който буквално означава „Нека водите гъмжат от рояци“. Глаголът, преведен тук като „гъмжа“, се използва и със значението „умножавам се изобилно“. Терминът се отнася не само за рибите, но и за всички водни животни, от най-големите до най-малките, а също и за влечугите.

Същество, което има живот. Оригиналят на тази фраза, нефеш хайя, прави ясно разграничение между животните и растителността, създадена два дни по-рано. Вярно е, че растенията имат живот, както и животните, и притежават определени функции, наподобяващи тези на животните, но факт е, че съществува съществена разлика между растителния и животинския свят. Животните притежават органи, които им позволяват да вземат решения, да се движат в търсене на храна и да чувстват болка, радост или скръб, в по-голяма или по-малка степен.

Следователно те могат да бъдат наречени същества, дума, която не може да се приложи към растенията. Това трябва да бъде значението на много обсъжданата еврейска дума нефеш, правилно преведена като „създание“ в този стих, термин, който приписва на животното по-висша форма на живот от растението, което не е нефеш. Ранните преводачи правилно са разбрали, че терминът не може да означава „душа“ в този пасаж и са го предали по начин, който правилно предава мисълта на вдъхновения автор.

Птици, които могат да летят. Водите е трябвало да произведат водните животни, но не и птиците, както изглежда показва преводът на Кралския свещен превод (KJV). Глава 2:19 гласи, че „всяка птица небесна“ е била създадена от Бога „от земята“. Правилният превод на еврейския текст на гл. 1:20, „и нека птиците летят над земята“, разрешава тази привидна трудност. Думата „птици“, буквално „крилати същества“, би трябвало по-скоро да се чете като „птици“. Включени са както домашни, така и диви птици.

21. Бог създаде големи китове. За втори път се използва думата „създаде“, бара'.
в тази глава, за да се посочи въвеждането на нещо съвсем ново - създаването на живи същества. В изпълнение на словото Си, Бог създаде големите морски животни, танинимите. Преводът „китове“ е твърде ограничен по обхват. Думата има различни значения, като „змия“ (Изм. 7:9, 10, 12) и „дракон“ (Ис. 51:9; Ез. 29:3), но в този пасаж и в Пс. 148:7 трябва да означава „морско чудовище“.

Движи се. Глаголът „да се движа“, *gataś*, е особено описателен за пълзящи животни (Бит. 9:2), както на сушата (Бит. 7:14), така и във водата (Пс. 69:34), въпреки че тук ясно означава водни създания.

Според вида си. Както в случая с растенията, създадени на третия ден, се твърди, че рибите, както и птиците, са създадени „според вида си“, което изрично показва, че отделните видове животни, които виждаме, са установени при сътворението, а не чрез процес на развитие, както твърдят еволюционистите (вижте стих 12).

Защо птиците и рибите са били създадени в един и същи ден, не може да се обясни с някаво предполагаемо сходство между въздуха и водата, както са смятали Лутер, Калвин и други. Отново не се казва, че е създадена само една двойка от всеки вид; напротив, думите „Нека водите гъмжат от живи същества“ сякаш показват, че животните са били създадени не само в богато разнообразие от видове, но и в голям брой индивиди. Фактът, че първоначално е било създадено само едно човешко същество, по никакъв начин не оправдава заключението, че животните също са били създадени поотделно.

Бог видя, че е добро. Земята сигурно е изглеждала много приятна за Създателя. когато го видя в края на този пети ден. Не само зелени хълмове, искрящи потоци и сини езера, но и живи същества, движещи се, плуващи и летящи, дадоха на този свят за първи път качеството на живот, което той не беше притежавал преди. Тук имаше същества, които дори можеха да пеят хваления на своя Създател, който разкри известна степен на разбиране, като намери правилния вид храна (Матей 6:26), като изгради гнезда като убежища (Матей 8:20) и като знаеше времената си за миграция (Ер. 8:7).

Могъщите Божии дела, извършени през предходните дни, бяха наистина чудни, но природата получи украшение на петия ден. Без растителността, създадена на третия ден, светът би имал изключително непривлекателен вид. Много повече би бил лишен от привлекателност и жизнерадост, ако липсваха безбройните живи същества, с които е населен. Всяко едно от тези малки или големи създания трябва да ни даде урок за чудното дело на великия Бог, на когото, като създател и пазител на целия живот, дължим преклонение. Тези създания трябва да ни дадат здравословно уважение към живота, което не можем да им предадем, а трябва внимателно да пазим и да не унищожаваме.

22. Бог ги благослови. Работата на петия ден не само беше обявена за добра от Създателя, но и получи благословия, която не беше дадена нито на неодушевените продукти на Божието творение, нито на растенията. Тази благословия, която се фокусира върху тяхното размножаване и увеличаване, „плодете се и се множете“, се превърна в стандартна формула за благословия (гл. 35:11; 48:4).

24. Живите същества. Подобно на третия ден, шестият се отличава с двоен творчески акт - създаването на сухоземните животни и създаването на човека. След като морето и въздухът се изпълниха с живи същества, нефеш хайя (виж стих 20), словото Божие излезе на земята, за да произведе живи същества според вида им. Те са разделени на три класа:

Говеда. От behemah, произлизащо от корена baham, „да бъдеш ням“, което означава „ням“ животно.“ Думата обикновено обозначава по-големите опитомени четириноги (виж Бит. 47:18; Изх. 13:12; и др.), но понякога и по-големите сухоземни животни като цяло (Пр. 30:30; Екл. 3:19; и др.).

Пълзящо нещо. От remes, което обозначава по-малките животни, които се движат или без крака или с едва доловими крака, като червеи, насекоми и влечуги. Тук се имат предвид сухоземните спомени, тъй като морските спомени са били създадени предния ден.

Звярът на земята. От chayetho 'ereš. Този древен и необичаен еврейски термин означава свободно скитащите диви животни.

25. Звярът на земята. Редът на сътворение на живите същества, даден тук, се различава от тази в стих 24, като последната група от предишния стих е първата, изброена тук. Това е добре позната подредба в еврейския език, наречена „обърнат паралелизъм“ (виж Бит. 10:1, 2, 6, 21; Притчи 14:16, 17).

По неговия вид. Твърдението се отнася до трите класа живи същества, всеки от които има свои собствени видове. Тези вдъхновени думи опровергават еволюционната теория, която твърди, че висшите форми на живот са се развили от по-нисши и която предполага, че все още е възможно да се произведе жива материя от неживата земя. Въпреки че научните изследвания потвърждават библейското твърдение, че всички живи организми са направени от земята, не съдържаща нищо друго от елементите, освен това, което земята притежава, учените никога не са били в състояние да произведат от неживата материя нито една клетка, която да е способна да живее и да възпроизвежда своя вид.

Бог видя, че е добро. С обичайните думи на одобрение завършва краткият разказ за сътворението на всички сухоземни животни и авторът бърза да премине към разказа за сътворението на човека, в който делото на сътворението достига кулминацията си.

26. Нека създадем човека. Свещеното Писание провъзгласява още в самото начало превъзходството на човека над всички останали създания на земята. Множественото число „нас“ е било разглеждано почти единодушно от ранните църковни теолози като показателно за трите лица на Божеството. Думата „нас“ изисква присъствието на поне две лица, които се съветват заедно. Твърденията, че човекът е трябвало да бъде създаден по „наш“ образ и е създаден по „Божий“ образ, водят до заключението, че тези съветници трябва и двете да са лица на едно и също Божество. Тази истина, подразбираща се в Стария завет, в различни пасаж като обсъждания тук, и Бит. 3:22; 11:7; Дан. 7:9, 10, 13, 14 и т.н., е напълно и ясно разкрита в Новия завет, където ни се казва по недвусмислен начин, че Христос, второто лице на Божеството, наречен Бог от самия Отец (Евр. 1:8), е бил свързан с Отца си в делото на сътворението. Текстове като Йоан 1:1-3, 14; 1 Кор. 8:6; Кол. 1:16, 17; Евр. 1:2 ни учат не само, че Бог Отец е създал всичко чрез Сина Си, но и че целият живот е запазен от Христос.

Въпреки че е вярно, че тази пълна светлина на истината не е огряла тези старозаветни текстове преди откровенията, съдържащи се в Новия завет, и че ясното разбиране на различните лица на Божеството не е било толкова лесно различимо само от старозаветните пасаж, първоначалното доказателство за съществуването на Христос по време на сътворението като сътрудник на Неговия Отец присъства на първата страница на Библията. Тези текстове не представляват трудност за онези, които вярват във вдъхновението както на Стария, така и на Новия завет, предвид факта, че едната част обяснява другата и че двете се вписват хармонично една в друга, като...

камъните на красива мозайка. Стихове 26 и 27 не само съдържат намеци за дейността на Христос като второ лице на Божеството в това творческо дело, но и стих 2 споменава Светия Дух като сътрудник в същото дело. Следователно сме оправдани да заявим, че първото доказателство за възвишената мистерия на Божеството се намира на първата страница на Библията – мистерия, която е поставена в по-ясна светлина, тъй като вдъхновеното перо на различните автори на библейските книги е било подтикнато да разкрие тази истина по-пълно.

Думата „човек“ е „адам“ на еврейски, същата дума, която Бог използва, за да назове баща на човешкия род (гл. 5:2). Значението на тази дума е било обяснявано по различен начин. Тя е описателна или за цвета му, от 'adam, „да бъдеш червен“; или за външния му вид, от арабски корен, който означава „да блести“, като по този начин прави Адам „блестящият“; или за природата му като Божи образ, от dam, „подобие“; или, и най-вероятно, за произхода му, „земята“, от 'adamah, „този от почвата“.

По наш образ. „Човекът трябваше да носи Божия образ, както във външна прилика, така и в характер“ (стр. 45). Този образ е най-очевиден по отношение на неговата духовна природа. Той се превръща в „жива душа“ или по-скоро в живо същество, надарено със свободна воля, самосъзнателна личност.

Тази природа отразяваше божествената святост на своя Създател, докато грехът не разруши божествения образ. Само чрез Христос, блясъкът на Божията слава и „отличен образ на Неговата същност“ (Евр. 1:3), нашата природа се преобразява отново в Божия образ (Кол. 3:10; Еф. 4:24).

И нека владееят. Връзката на човека с останалата част от творението беше да бъде едно от владетелите. Използването на множественото число „тях“ показва, че Бог от самото начало е планирал да създаде повече от един индивид. Като е прехвърлил на Адам властта да управлява „цялата земя“, Бог е планирал да направи човека Свой представител или наместник на тази планета. Фактът, че полският звяр не се споменава, е възприет от някои коментатори като индикация, че животните, които сега са диви, не са били подчинени на Адам. Това мнение е несъстоятелно. Растенията също липсват в изброяването на създадените дела, подчинени на Адам, въпреки че никой няма да отрече, че човекът е имал право да управлява растителността до наши дни и че растенията трябва да са били включени във фразата „цялата земя“. Тази фраза всъщност обхваща всичко на тази земя, което не е споменато по име, включително „полските зверове“ (Пс. 8:6-8). Бог обаче е ограничил върховенството на човека до тази земя, без да е прехвърлил на Адам управлението над небесните тела.

27. И така, Бог създаде човека. Разказът за постигането на божествената цел е изразен във форма на еврейска поезия, често срещана във всички поетични книги на еврейската Библия, в която мисълта, изразена в първата част на строфата, се повтаря с леки вариации в думите, но не и в значението във втората или дори в третата част на строфата, както в нашия стих: „И така, Бог създаде човека по Свой образ, по образ Божий го създаде; мъж и жена ги създаде.“

Моисей, който ни е дал и други примери за поетичните си способности (виж Изх. 15; Втор. 32, 33; Пс. 90), е първият от всички вдъхновени писатели, които разказват за чудните Божии дела с поетични думи. Когато стига до момента в своя летопис, който разказва за сътворението на човека, венецът на Божието дело на тази земя, той изоставя обикновения повествователен стил и използва поезия.

По свой образ. Заслужава да се отбележи употребата на единствено число „неговия“. Множествено число от стих 26 разкрива, че Божеството притежава множественост в единството, докато стих 27 подчертава, че множествеността на Бога не отрича Божието единство.

Мъж и жена. В информацията, дадена за сътворението на човека, се въвежда нов елемент, като се споменават разликите в пола. Двете думи „мъжки“ и „женски“ са преводи на еврейски прилагателни, които показват пола на двата индивида. Благословията за плодородие, произнесена над животните (ст. 22), предполага, че те трябва да са били създадени по подобен начин с полови различия, но този факт не се споменава. Вероятно е съществувала специална причина за споменаването ѝ във връзка със сътворението на човека. Тази причина може да произтича от факта, че само в човека двойствеността на пола намира своя израз в институцията на свещения брак. Този стих ни подготвя за откровението относно Божия план за създаването на семейството, представено в гл. 2.

28. И Бог ги благослови. Благословиите, дадени от Бога на живите същества предния ден, бяха повторени в края на шестия ден със специални допълнения, подходящи за човека. Бог благослови „тях“, а не „него“, което показва, че създаването на Ева трябва да се е случило преди да е изминал шестият ден и че благословиите и отговорностите, дадени им, трябва да бъдат споделени съвместно от двамата по равен начин.

Бог им каза. Съществува разлика между въведенията към благословиите на Стихове 22 и 28, които си струва да се отбележат. Благословията за животните е произнесена по отношение на тях, „Бог ги благослови, казвайки“, докато благословията за човешкия род е изречена „към тях“. Като разумни същества, те са били способни да слушат Бога и да приемат съобщения. Този стих съдържа първото откровение на Бога към човека.

Бъдете плодовити. Благословията на Създателя се отнасяше, на първо място, до размножаването и увековечаването на вида, благословия, която никога не е била отменена от Бог и която е източник на стотици милиони човешки същества, които сега изпълват всички континенти на този свят. Божествената задача е била разбрана от различни коментатори като индикация, че размножаването на човешките същества не трябва да продължава безкрайно, а трябва да спре, когато земята се напълни с човешки същества и техните животински подчинени.

Думата, преведена като „напълнявам“, не подкрепя лъжливата доктрина, че в някакъв далечен момент в миналото този свят е бил обезлюден и че Битие 1 е запис на неговото възстановяване. „Напълнявам земята“ може да се преведе точно като „Напълнявам земята“ (RSV).

Вижте бележката в края на главата.

Покори го. Това откровение съдържа и наставления относно дълга и съдбата на човека да управлява над земните дела на сътворението, поръчение, изразено почти със същите думи като тези на божествения съвет, записан в стих 26. Единствената разлика е допълнителната фраза „покори го“, която дава на човека правото да използва за своите нужди огромните ресурси на земята чрез земеделски и минни дейности, чрез географски изследвания, научни открития и механични изобретения.

29. Всяка билка. Провизии за прехраната на новоназначения монарх и неговите След това се поставят теми. От божествения летопис научаваме, че човекът е трябвало да яде продуктите както на полето, така и на дървото, с други думи зърно, ядки и плодове; животните да ядат „всяка зелена трева“, зеленчуци или зелени растения и трева.

Формулировката на тази разпоредба разкрива, че не е било Божията воля човекът да коли животни за храна или животните да се борят помежду си; следователно насилственото и често болезнено унищожаване на живот от хора и животни е резултат от навлизането

на греха в света. Едва след Потопа Бог дал разрешение на човека да яде месо от животни (виж гл. 9:3). Дори древните езически легенди говорят за златен век на невинност, когато човекът се въздържал от убиване на животни (Овидий, Мет. I. 103-106). Че никое животно от какъвто и да е вид не е яло месо в началото, може да се заключи от пророческите известия в Исая 11:6-9; 65:25 за новото земно състояние, където прекратяването на греха и пълното преобразяване на света в Божието царство са съпроводени от прекратяване на клането на всички Божии творения.

Ясното учение на Писанието, че смъртта е влязла в света чрез греха, показва ясно че първоначално Бог е възнамерявал нито човекът, нито животните да отнемат живот, за да си осигурят храна.

Всички аргументи се основават на предпоставката, че е необходимо да се убиват животни, за да се провери тяхното Прекомерното размножаване е със съмнителна стойност. Безсмислено е да се спекулира какво би се случило с този свят, ако животните и хората се бяха размножавали безконтролно за вечността. Бог със сигурност е направил Своите планове, за да посрещне променящите се условия, когато те възникнат. Тези планове не са ни разкрити, защото грехът е влязъл в света, преди да възникне необходимостта да се контролира прекомерното размножаване (виж стих 28).

31. Ето, това беше много добро. Сътворението на човека и неговото поставяне за владетел на Земята сложи край на сътворението на всички земни неща. Според повествованието Бог често е преглеждал делото Си и го е обявявал за добро (ст. 4, 10, 12, 18, 21, 25). Прегледът, извършен в края на шестия ден, обхваща всички дела, завършени през предходните дни, „и ето, беше твърде добро“. Всичко беше съвършено по свой начин; всяко създание отговаряше на целта, определена от Създателя, и беше подготвено да изпълни предназначението, за което е създадено. Прилагането на термина „добро“ към всичко, което Бог е създал, и повторението на думата с ударението „много“ в края на сътворението, с човека като негова корона и слава, показват, че нищо несъвършено не е излязло от Божията ръка. Този израз на възхищение напълно изключва възможността някакво несъвършенство в творението да е било причина за слабостта, демонстрирана от Адам и Ева по време на часа на изкушението.

ДОПЪЛНИТЕЛНА БЕЛЕЖКА ПО ГЛАВА 1

Уводният стих от Битие 1 е бил обект на много дискусии в богословските кръгове през цялата християнска епоха. Някои смятат, че стихът се отнася до сътворението на този физически свят и целия живот върху него в момент от време много преди седемте дни от седмицата на сътворението.

Тази гледна точка е известна като теорията за разрухата и възстановяването. Тя се е поддържала от векове. от спекулативни богослови, които са разтълкували еврейския израз *tohu wabohu*, „безформен и празен“ (ст. 2), идеята, че интервал от време – всъщност с голяма продължителност – разделя стих 1 от стих 2. *Tohu wabohu* е накарано да се чете така: „земята беше направена безформена и празна“. Въз основа на това четене на текста те стигат до мнението, че светът е бил създаден съвършен в някакъв момент в далечното минало (ст. 1), но че ужасяващ катаклизъм е заличил всяка следа от живот върху него и е свел повърхността му до състояние, което може да се опише като „безформен и празен“. Много от тези, които се придържат към това мнение, вярват, че е имало повтарящи се сътворения, всяко от които е последвано от световен катаклизъм.

Накрая, след безброй еони, Бог отново пристъпил към установяване на ред в хаоса и към изпълване на земята с живот, както е записано в стихове 2-31.

Преди повече от век различни протестантски богослови силно се придържали към този възглед, мислейки, че в него намират средство за хармонизиране на Моисеевия разказ за сътворението с идеята, изтъквана тогава от някои учени, че земята е преминала през дълги епохи на геоложки промени. Този възглед е популярен сред някои фундаменталисти. Според тази гледна точка, стратифицираните скални слоеве, които съставляват голяма част от земната повърхност, са се отложили по време на предполагаемите катаклизми, а фосилите, погребани в тях, се предполага, че са останки от живот, съществувал на тази земя преди това време.

Други намират в теорията аргумент в подкрепа на идеята, че когато Бог е извършил Своето творческо дело, записано в стихове 2–31, Той е бил задължен на вече съществуваща материя. По този начин те биха ограничили Неговата сила, като омаловажават, ако не и отричат, факта, че Той е създал материята и „че нещата, които се виждат, не са направени от неща, които се виждат“. (Евр. 11:3). Различни аспекти на теорията са отразени в редица съвременни преводи на Библията.

Възгледът за „възстановяване“ трябва да бъде отхвърлен изцяло, защото: (1) Еврейските думи тоху уабоху не носят идеята за опустошаване, а описват по-скоро неорганизирано и безжизнено състояние на материята. Следователно тълкуването, дадено на тези думи, е напълно неоснователно. (2) Писанията ясно учат, че Божието дело на сътворение е било „завършено от основаването на света“ (Евр. 4:3). (3) Възгледът предполага богохулната доктрина, че предишните опити на Бог за сътворение, особено на човека, са били несъвършени и неуспешни поради действието на сили, над които Той е имал само ограничен контрол. (4) Доведен до логичния си край, възгледът всъщност отрича вдъхновението и авторитета на Писанията като цяло, като ограничава Създателя до използването на предварително съществуваща материя в делото на седмицата на сътворението и Го подчинява на законите на природата. (5) Идеята за последователни творения и катастрофи преди събитията от седмицата на сътворението не подкрепя нито едно валидно доказателство, нито от науката, нито от Вдъхновеното Слово. Това е неподправена спекулация. (6) Между другото, може да се добави, че произходът и развитието на този възглед са опетнени от езическите философски спекулации на различни еретични секти и са оцветени с рационалистичните концепции за натурализъм и еволюция.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-31 ПП 44-51, 111-116; СР 20-23

1 Изд. 134; МЛ 107; 8Т 258

2 СТ 530; Ед 134; ГС 658

2, 3 КОЛ. 415; ПК 717

3 ГК 211; МЛ 138

5 Ед 129

11, 12 КОЛ 80; Ед 109; РР 44; ТМ 243

26 хиджра 25; СН 19; СС 17; ЕВ 145; ММ 221; СР 20; Те 41

26, 27 СН 108; РР 44; Те 11

27 СД 45; СТ 11, 32, 61, 67, 434, 438; Ед 15, 17, 20, 130; ГС 467; МН 163, 415; МЛ

126; РК 186; РР 45, 595; Те 91, 276; 2Т 347; 3Т 50, 139, 568; 4Т 91, 247, 327, 416,

438, 456, 522; 5Т 311; 6Т 127; 8Т 263, 327

28 АН 26; РК 682; РР 50

29 СД 81, 92, 310, 322, 373, 380, 395, 396, 401; СН 115, 450; МН 296; МЛ 132; ММ 8,

267, 277; Те 160; 3Т 50, 63

31 DA 281; Ед 215; FE 326, 513; MB 99; PP 47; 4Т 562; 6Т 349; 7Т 87

ГЛАВА 2

1 Първата събота. 4 Начинът на сътворението. 8 Засаждането на Едемската градина, 10 и реката ѝ. 17 Дървото на познанието е само забранено. 19, 20 Даването на имена на създанията. 21 Създаването на жената и установяването на брака.

1. Бяхме завършени. Първите три стиха от втора глава и половината от стих 4 всъщност са непрекъснато продължение на разказа за сътворението от първа глава. Стих 1, в тържествена ретроспекция, свързва работата от предходните шест дни с последвалата съботна почивка. Когато Бог „завърши делото Си“, Той не остави никаква недовършена работа (виж Евр. 4:3). Думата „множество“, *šaba'*, тук обозначава всички създадени неща.

2. На седмия ден. Правени са различни опити за разрешаване на привидната трудност между стихове 1 и 2, като единият твърди, че Божието дело е завършено на шестия ден, а другият - на седмия ден. LXX, самарянският и сирийският превод са избрали най-лесния начин за решаване на проблема, като заместват думата „седми“ от еврейския текст, където е използвана за първи път, с думата „шести“. Някои коментатори са съгласни с тази промяна, смятайки, че думата „седми“ от еврейския текст е грешка на преписвач. По този начин обаче те нарушават едно от собствените си основни правила на текстовата критика, че по-трудното от двете възможни четения обикновено е оригиналното. „Завърши“, *uqal*. Някои учени, започвайки с Калвин, са превели *uqal* като „беше завършил“, което е граматически възможно. Друго тълкуване счита, че делото на сътворението е завършено едва след установяването на съботния ден. Завършването се състои отрицателно в прекратяването на делото на сътворението, а положително - в благословията и освещаването на седмия ден. Самото прекратяване е било част от завършването на работата.

Той си почина. Глаголът „почина“, *shabath*, буквално означава „да спре“ от труд или дейност (виж Бит. 8:22; Йов 32:1; и т.н.). Както човешкият майстор завършва работата си, когато я е довел до своя идеал и по този начин престава да работи върху нея, така и в един безкрайно повисш смисъл Бог завърши сътворението на света, като престана да произвежда нещо ново, и след това „си почина“. Бог не си почина, защото се нуждаеше от това (виж Ис. 40:28). Следователно Божията почивка не беше резултат нито от изтощение, нито от умора, а от прекратяване на предишна дейност.

Тъй като очакваната фраза „беше вечер, беше утро, ден седми“ не се появява в Свещената книга, някои тълкуватели на Библията твърдят, че периодът на почивка не е продължил само 24 часа, както всеки от предходните шест дни, а е започнал в края на шестия ден на сътворението и все още продължава. Но този стих опровергава подобно мнение. Това не е единственият текст от Писанието, който впечатлява непредубедения читател с факта, че Божията почивка се е състояла само през седмия ден, защото самият Декалог ясно заявява, че Бог, след като е работил шест дни, си е починал на седмия ден от седмицата на сътворението (Изх. 20:11).

Шестте дни на сътворението, според думите на текста, са били земни дни с обичайна продължителност. При липса на ясна светлина за противното, трябва да разбираме седмия по същия начин; и това още повече, защото във всеки пасаж, в който той се споменава като основа на земната събота, той се разглежда като обикновен ден (Изх. 20:11; 31:17).

3. Бог благослови седмия ден. Добавено е обяснение на значението и важността на този ден за почивка. Тук Свещеното Писание тясно свързва седмичната събота с

Божие дело на сътворението и Неговата почивка на седмия ден, точно както прави четвъртата заповед. Благословията на седмия ден предполага, че по този начин той е обявен за специален обект на божествена благосклонност и ден, който ще донесе благословия на Неговите творения.

И го освети. Актът на освещаване се състоеше в декларация, че денят е свят или отделен за свети цели. Както впоследствие планината Синай беше осветена (Изх. 19:23) или за известно време облечена в святост като обиталище на Бога, а Аарон и синовете му бяха осветени или посветени в свещенически сан (Изх. 29:44) и юбилейната година беше осветена или посветена на религиозните цели (Лев. 25:10), така и тук седмият ден беше осветен и като такъв провъзгласен за свят ден. Този акт на благословия на седмия ден и обявяването му за свят е извършен в интерес на човешката раса, за чиято полза е установен съботният ден. Седмичният седми ден, събота, често е смятан за институция на еврейската диспенсация, но Вдъхновеният летопис заявява, че е установен повече от две хилядолетия преди да се роди първият израилтянин (потомък на Яков-Израил). Освен това имаме думите на Исус, който заявява: „Съботата е направена за човека“ (Марк 2:27), което ясно показва, че тази институция не е била установена само за евреите, но и за цялото човечество.

Защото в него той си беше починал. Бог не би могъл да има по-висша причина да заповяда на човека почивка на седмия ден от това, че чрез такава почивка човекът може да се наслади на възможността да размишлява върху любовта и добротата на своя Създател и така да стане подобен на Него. Както Бог е работил шест дни и е починал на седмия, така и човекът трябва да се труди шест дни и да си почива на седмия. Тази седмична събота е божествена институция, дадена на човека от Бог, Създателя, и нейното спазване се изисква от Бог, Законодателя. Следователно, за човека, да задържи която и да е част или цялото това свято време, означава да бъде виновен за непослушание срещу Бога и да ограбва Бога като първоначален собственик на човешките сили и на неговото време. Като институция, установена от Бога, съботата заслужава нашата почит и уважение. Пренебрегването на това, Бог счита за грях.

Съботата призовава за въздържание от обикновена телесна работа и за посвещение на ума и сърцето към светите неща. Израилтяните били увещавани да го използват за свети събрания (Лев. 23:3). Евангелията свидетелстват, че е бил използван по този начин от Христос и апостолите (Лука 4:16; Деяния 17:2; 18:4; и др.) и че трябва да продължи да се спазва от християните след завършването на земното служение на Христос (Мат. 24:20).

Фактът, че съботата все още ще се празнува в новата земя като ден на поклонение (Исая 66:23) е ясен индикатор, че Бог никога не е възнамерявал спазването му да бъде пренесено на друг ден. Седмичният съботен ден е паметник на сътворението, напомнящ на човека всяка седмица за Божиата творческа сила и колко много дължи на милостивия Създател и Дарител. Отхвърлянето на съботата е отхвърляне на Създателя и отваря широко вратата за всякакви лъжливи теории. „Тя е постоянно свидетелство за Неговото съществуване и напомняне за Неговото величие, Неговата мъдрост и Неговата любов. Ако съботата винаги беше спазвана свято, никога нямаше да има атеист или идолопоклонник“ (РР 336).

4. Това са поколенията. Думата „поколения“, *toledoth*, обикновено се използва в препратка към семейната история на мъжа, т.е. към раждането на синовете му (виж гл. 5:1; 6:9; 11:10; и др.). Тук се среща единственият случай, в който тази дума се използва за нещо различно от човешките взаимоотношения, т.е. за „небесата и земята“, фраза, която напомня на гл. 1:1 и 2:1. Един коментатор предполага, че „поколения“ се отнася правилно до „историята или разказа за тяхното производство“. Еврейската енциклопедия казва по този въпрос

дума: „Процесът на сътворение на небето и земята е разгледан в гл. 2:4 като генеалогична история“ (чл. „Поколение“). „Всеки ден е наричан поколение, защото в него Бог е създал или произвел някаква нова част от Своето дело“ (стр. 112).

Когато са били създадени. Така завършва разказът за сътворението, който започва с Битие 1:1, Тези думи са били тълкувани по различни начини. Те са превод от бехибаре'ам, което не бива да се превежда „след като са били създадени“, както понякога се е правило. Буквално означаващо „при сътворението им“, цялото изречение „това са поколенията“ и т.н. е най-добре предадено като „Това е историята на произхода на небесата и земята, както са били създадени“.

В деня. Тези думи въвеждат разказа от Битие 2. Много коментатори са склонни да разглеждат гл. 2:4 до 3:24 като втори и различен запис за сътворението, произхождащ от друг автор, написан по-късно от този от гл. 1:1 до 2:4. Относно тази несъстоятелна теория вижте Въведението към Битие. Изследване на съдържанието показва, че гл. 2 по никакъв начин не може да се счита за друга версия на разказа за сътворението от предходната глава. Целта ѝ е да постави Адам и Ева у дома си в Едемската градина и това се постига чрез предоставяне на допълнителна информация, по-голямата част от която не е част от историята за сътворението като такава. Тя описва Едемския дом след създаването му.

Без тази информация не само нашият разказ за тази земя в нейното едемско състояние би бил, за съжаление, непълен, но и събитията от Битие 3 – грехопадението на човека – едва ли биха били разбираеми. Тази глава (Битие 2) включва допълнителни подробности за сътворението на човека, описание на неговия едемски дом, изпитанието за неговата вяроност към Бога или моралното му право на дом, изпитанието за неговата интелигентност или умствените му качества за управление на създадените Божии дела и обстоятелствата около установяването на първия дом.

5. Всяко растение. Стихове 4–6 предвиждат сътворението на човека в стих 7, като описват накратко външният вид на земната повърхност, особено по отношение на растителността, точно преди времето, когато той е бил създаден на шестия ден от седмицата на сътворението. Тук беше Раят, съвършен, с изключение на присъствието на някой, който „да обработва земята“. Цялата природа, сякаш вибрираща от очакване, очаква появата на своя цар, точно както членовете на симфоничен оркестър, с настроени инструменти, очакват идването на своя диригент.

6. Мъгла. Еврейската дума, преведена като „мъгла“, ед, има донякъде съмнително значение. защото извън този текст се среща само в Йов 36:27. Учените са го сравнили с асирийската дума eḏû, „потоп“, и са приложили това значение към двата библейски пасажа, където се среща. Но думата „потоп“ не се вписва в контекста на нито един от тези текстове, докато думата „мъгла“ или „пара“ има смисъл и в двата случая. Древните преводи обикновено са предавали думата като „извор“, което предаване показва, че те не са я разбирали. Невероятността един извор да е напоил земята ясно показва, че „извор“ не може да бъде правилният превод на 'ed. „Мъгла“ изглежда е най-добрият превод и в този случай можем да мислим за „мъгла“ като синоним на „роса“ (стр. 96).

Фактът, че хората от времето на Ной са се присмивали на идеята, че дъждът от небето може да донесе разрушение на тази земя по време на Потопа, и че Ной е хвален за това, че е вярвал в „неща, които още не са се виждали“ (Евр. 11:7), показва, че дъждът е бил непознат за допотопните хора (виж РР 96, 97). Само окото на вярата на Ной е могло да си представи вода, падаща от небето и да веша всички живи същества, които не биха потърсили убежище в ковчега, който той е построил. Фактът, че дъгата е била установена след Потопа (Битие 9:13–16) и изглежда не е съществувала.

по-рано, придава допълнителна тежест на наблюдението, че дъждът е бил непознат преди това събитие.

7. Бог е създал човека. Дадени са допълнителни важни подробности за сътворението на Адам. Позволено ни е да надникнем, така да се каже, в работилницата на Бог и да наблюдаваме как ръката Му извършва тайнствения акт на сътворение. Думата „да оформя“, ясар, предполага акт на моделиране и оформяне във форма, съответстваща по дизайн и външен вид на божествения план. Думата се използва за описание на дейността на грънчаря (Исая 29:16; 49:5; и др.), на златаря, който изработва идоли (Исая 44:9; Авак. 2:18), и на Бога, който създава различни неща, между другото, светлината (Исая 45:7), човешкото око (Пс. 94:9), сърцето (Пс. 33:15) и сезоните (Пс. 74:17).

От пръстта на земята. Това, че човекът е съставен от материали, получени от земята, елементите на земята, е потвърдено от науката. Разлагането на човешкото тяло след смъртта свидетелства за същия факт. Основните елементи, изграждащи човешкото тяло, са кислород, въглерод, водород и азот. Много други съществуват в по-малки пропорции. Колко вярно е, че човекът е направен от „пръстта на земята“ и също така, че ще се „върне в земята“, откъдето е взет (Екл. 12:7).

Дъхът на живота. „Дъх“, нешама. От Източника на целия живот животодаващият принцип е влязъл в безжизненото тяло на Адам. Средството, чрез което искрата на живота е била пренесена в тялото му, се нарича „дъхът“ на Бога. Същата мисъл се появява в Йов 33:4: „Дъхът [нешама] на Всемогъщия ми даде живот.“ Вдъхновен от човека, „дъхът“ е еквивалентен на неговия живот; той е самият живот (Исая 2:22). При смъртта „в него не остава дъх [нешама, живот]“ (1 Царе 17:17). Този „дъх на живота“ в човека не се различава по никакъв начин от „дъха на живота“ в животните, защото всички получават живота си от Бога (Битие 7:21, 22; Екл. 3:19). Следователно не може да бъде умът или интелигентността.

Жива душа. Когато безжизнената човешка форма била изпълнена с това божествено „дъхване“, нешама, на живот, човекът станал жива „душа“, нефеш. Думата нефеш има различни значения: (1) дъх (Йов 41:21), (2) живот (3 Царе 17:21; 2 Царе 18:13; и др.), (3) сърце като седалище на чувствата (Бит. 34:3; 5. Сол. 1:7; и др.), (4) живо същество (Бит. 12:5; 36:6; Лев. 4:2; и др.) и (5) за подчертаване на личните местоимения (Пс. 3:2; 1 Царе 18:1; и др.).

Обърнете внимание, че нефеш е създаден от Бог (Йеремия 38:16) и може да умре (Съдии 16:30), да бъде убит (Числа 31:19), да бъде изяден (метафорично, Езекиил 22:25), да бъде изкупен (Пс. 34:22) и да бъде освежен (Пс. 19:7, Евр.). Нищо от това не се отнася за духа, руах, което ясно показва голямата разлика между двата термина. От горния преглед е очевидно, че преводът „душа“, даден от KJV на нефеш от гл. 2:7, не е подходящ, ако се подразбира често използваният израз „безсмъртна душа“. Макар и популярна, тази концепция е напълно чужда на Библията. Този пасаж може с право да бъде преведен като „Човекът стана живо същество“ (RSV). Когато „душа“ се счита за синоним на „същество“, в този текст получаваме библейското значение на нефеш .

8. Бог насади градина. Местоположението на Едем е неизвестно. Потопът промени толкова много оригиналните физически характеристики на земята, които правят невъзможно сегашното идентифициране на предишните местонахождения. Обикновено наричаме тази градина „Рай“, дума от персийски произход, означаваща „парк“. Еврейската дума за рай, pardes, се среща няколко пъти в

Стария завет (Неем. 2:8; Екл. 2:5; 5. от Сол. 4:13), но по отношение на дървета, а не като име за Едемската градина. Думата „рай“, гръцка *paradeisos*, първоначално е била прилагана към дома на нашите първи родители от преводачите на LXX.

9. Всяко дърво. При подготовката на прекрасното жилище на човека е обърнато внимание както на орнаментите, така и на полезността. Осигурени са всички видове растителност, които биха могли да задоволят неговите нужди и удоволствие. Цветя, дървета и храсти радват сетивата му с аромата си, радват окоето му с изящната си форма и омайващ цвят и радват небцето му с пищните си плодове. Завинаги Едем се превръща в най-висшата концепция за земно съвършенство за човека.

Дървото на живота също. Последователността, в която се появяват тези думи, сякаш са последваща мисъл, ни се струва странна в съвременен език. Това е накарало някои критично настроени учени да твърдят, че последната половина на стих 9 е или по-късно допълнение, или изопачаване на оригинала. Но тази подредба, която изглежда необичайна, когато е преведена на английски, е често срещана в иврит. Тя не дава никакво извинение за съмнение в чистотата на текста, какъвто го имаме. Например, гл. 12:17 гласи буквално: „Господ порази фараона с големи бедствия и дома му.“ Други примери за същата структура на изреченията, макар и не толкова разпознаваеми в английския вариант, могат да бъдат намерени в Бит. 28:14; Числа 13:23; Втор. 7:14.

Като ядох от дървото на живота, Адам и Ева трябваше да имат възможността да изразят вярата си в Бог като поддържащ живота, точно както чрез спазването на съботата те демонстрираха вяра и вярност към своя Създател. За тази цел Бог беше дарил дървото със свръхестествена сила. Тъй като плодът му е противоотрова срещу смъртта, а листата му – за поддържане на живота и безсмъртието, хората щяха да продължат да живеят, докато ядат от него (8Т 288; РР 60).

Едно от дърветата било наречено дървото на „живота“, буквално „животът“, хахайим. Фактът, че Това, че тази дума е в множествено число, се обяснява с разпознаването ѝ като множествено число на абстракция, като определителният член показва, че това дърво има нещо общо с „живота“ като такъв, т.е. че животът ще бъде получен или запазен чрез използването на плодовете му. Обаче, тъй като другите дървета в градината са „добри за храна“, също са били предопределени да поддържат живота. Ако едно дърво се отличава от останалите с необикновеното име „дърво на живота“, неговите плодове трябва да са имали целта да поддържат живота по начин, различен от и превъзхождащ по стойност този на другите дървета. Твърдението, че яденето на плодовете на това дърво ще позволи на човека да „живее вечно“ (гл. 3:22), показва, че стойността на това дърво е била напълно различна от тази на многото други полезни дървета в градината.

Името на второто дърво може по-точно да се преведе като „дървото на познанието на доброто и злото“. „Дървото“ пред думата „знание“ означава, че дървото не може да предостави никакъв и всякакъв вид знание, а само определено тъжно знание за „злото“ в контраст с „доброто“.

Имената на тези дървета са важни. И в двата случая думата „дърво“ се свързва с абстрактни термини, живот и знание. Това не дава основание да се твърди, че тези две дървета не са съществували, а по-скоро им приписва духовни значения. Въпреки че „ковчегът на завета“ е бил истинска храмова обзавеждане, той също е получил име с религиозно значение. Кръвта на изкуплението, пролята от Спасителя за нас, също е била много реална субстанция. Двете дървета също трябва да се разглеждат като действителни дървета, които са имали важни цели за изпълнение, като тези физически и морални цели са посочени от техните имена.

10. Река. Много научни усилия са положени в опит да се изясни ст. 10–14, но вероятно никога няма да бъде намерено задоволително обяснение, защото повърхността на земята след Потоп е имала малка прилика с това, което е била преди. Катастрофа от такъв мащаб, че да издигне високи планински вериги и да образува огромни океански пространства, едва ли би могла да остави незасегнати такива по-малки повърхностни характеристики като реките. Следователно не можем да се надяваме да идентифицираме допотопни географски термини със съвременните повърхностни характеристики на земята, освен ако Вдъхновението не го направи за нас (виж стр. 105-108).

11. Писон. Името на първата река, Писон, е неизвестно от никакви небиблейски източници и дори в самата Библия тази река не се споменава никъде другаде. Мненията на учени, които идентифицират тази река с Инд или Ганг в Индия, Нил в Египет или реки в Анатолия, са без стойност.

Хавила, където има злато. В други текстове, където се появява същото собствено име, то се отнася до периода след потоп. Следователно тези текстове не са от полза за локализирането на „Хавила“ от гл. 2:11.

12. Съществува бделий. Според Плиний, бделият е бил прозрачната и ароматна смола на дърво, произхождащо от Арабия, Индия, Персия и Вавилония. Дали това е било същото като бделия от допотопните времена, не знаем.

Ониксът. Това трябва да е един от скъпоценните или полускъпоценните камъни, вероятно от червен цвят. Древните версии варират в преводите си между оникс, сардоникс, сардий и берил; следователно не е сигурно, че преводът „оникс“ е правилен.

13. Гион. Вижте коментара към стих 10 и стих 14.

15. Да я обработва и пази. Бог, след като е приготвил жилище за човека, когото е създал, го е поставил в този градински дом с категоричната задача „да го обработва и пази“. Тази заповед ни учи, че съвършенството, в което цялото творение е излязло от Божиите ръце, не изключва нуждата от обработка, т.е. от човешки труд. Човекът е трябвало да използва физическите и умствените си способности, за да запази градината в същото съвършено състояние, в което я е получил. Фактът, че физическият труд ще бъде прекрасна черта на живота на новата земя (Исая 65:21–23), показва, че работата не е била предназначена да бъде проклетие.

Заповедта, дадена на Адам „да пази“ градината, може би е завоалиран намек че опасности заплашват да му я отнемат, ако не бъде бдителен. Глаголът „пазя“, шамар, означава „пазя“, „бдя“, „запазвам“, „наблюдавам“ и „държа здраво“. Със сигурност е неразумно да се мисли, че Адам е бил помолен да пази градината от нападения на диви зверове, както някои коментатори са интерпретирали този текст. Преди грехопадението на земята не е съществувала вражда, нито сред самите животни, нито между човек и звяр. Страхът и враждата са резултат от греха. Но друга и много реална опасност заплашваше да отнеме от човека управлението му над земята и владението му на градината. От друга страна, „да пази“ градината може просто да е синоним на „да я обработва“.

Имаме уверението, че Бог не прави нищо, което да засяга човека, без първо да го информира него по отношение на Неговите намерения (Амос 3:7). Ако Бог, Който прави само това, което е полезно за човека, сметне за необходимо да ни информира за Своите цели, със сигурност е, че Той е държал Адам информиран за опасността, заплашваща тази земя (Пс. 36, 52, 53).

16. От всяко дърво в градината. Заповедта, свързана с тези стихове, предполага, че човекът е разбирал езика, на който Бог е говорил, и разликата между „ще ядеш“ и „не ще ядеш“. Заповедта започва позитивно, като дава разрешение да се яде свободно от всички дървета в градината – с изключение на едно. Правото на свободно

Насладата от всички останали дървета е подчертана от интензивния идиом „ядеш, ще ядеш“ ; „ако то'кел“ има дори положителен аспект в божествената забрана.

17. Дървото на познанието за доброто и злото. Толкова по-точно, следователно, е ограничението на тази свобода. Човек не трябваше да яде от едното дърво, носещо името „дърво за познаване на доброто и злото“ (вижте стих 9). Безсмислено е да се спекулира какъв плод може да е дало то, доколкото това не е било разкрито. Самото присъствие на това дърво в градината разкрива, че човекът е свободен морален агент. Службата на човека не е била насилствена; той можел или да се подчини, или да не се подчини. Решението било негово.

Самият плод беше безвреден (Изд. 25). Но изричната Божия заповед да се въздържа от ядене на плодовете му отдели това дърво като изпитателна площадка за човешката лоялност и послушание. Като морално същество, човекът имаше Божия закон, записан на съвестта си. Но сякаш за да изясни принципите на този закон, като го приложи към конкретна ситуация и по този начин да направи справедлив тест за вярността на човека към неговия Създател, му беше дадена заповед. Бог беше истинският собственик на всички неща, дори на тези, които Адам държеше на доверие, и това Му даваше правото да запази всяка част от творението за Себе Си. Не би било неразумно Той да запази голям дял от тази земя за Себе Си и да позволи на Адам да използва само малка част от нея. Но не, човекът можеше да използва свободно всичко, което беше в градината - освен едно дърво. Очевидно нямаше друга цел, която да се постигне чрез въздържане от ядене на плодовете на това дърво, освен да се даде ясно доказателство за вярност към Бога.

В деня, в който ядеш от него. Забраната беше съпроводена със строга наказание за прегрешение, а именно смърт. Някои смятат, че формулировката на наказанието изисква изпълнението му в самия ден, в който заповедта е била нарушена. Те виждат сериозно несъответствие между обявяването и изпълнението му. Божественото изявление обаче „В деня, в който ядеш от него, непременно ще умреш“, буквално „умирайки, ще умреш“, означава, че в деня на прегрешението ще бъде произнесена присъда. Човекът ще премине от състоянието на условно безсмъртие към състоянието на безусловна смъртност. Точно както преди грехопадението си Адам можеше да бъде сигурен в безсмъртието, дарено му от дървото на живота, така и сега, след тази катастрофа, неговата смъртност беше също толкова сигурна. Това, повече от непосредствеността на физическата смърт, е това, което езикът предполага. Бог изискваше от човека да направи избор на принципи. Той трябваше да приеме Божията воля и да се подчини на нея, уверен, че в резултат на това ще се справи добре, или по свой собствен избор щеше да прекъсне връзката с Бога и да стане, вероятно, независим от Него. Но отделянето от Източника на живота неизбежно можеше да донесе само смърт. Същите принципи са все още валидни. Наказанието и смъртта са неминуемите резултати от свободния избор на човека да се отдаде на бунт срещу Бога.

18. Помощник, подходящ за него. Подходящ, тоест, за неговите нужди; който да го допълва. Животните са били създадени на рояци или групи, но човекът е бил самотен индивид. Обаче, Божията цел не е била той да бъде сам за дълго. Самотата би била вредна за благополучието на човека и затова Бог би му създал другар.

19. Всеки звяр на полето. Мисълта, изразена от някои тълкуватели на Библията, че Бог е направил няколко неуспешни опита да осигури на човека другар, като е създал различни животни, е погрешно разбиране на целта на тази част от повествованието. Мойсей не записва времето, а просто факта на създаването на животните. Еврейската глаголна форма, предадена като „създаден“ в KJV, може правилно да се преведе като „беше създал“, като по този начин се отнася до творческите действия на петия и началото на шестия ден. Първият

част от стиха, следователно, е дадена като предговор към това, което следва непосредствено след него.

Довел ги на Адам. Адам трябвало да изучава тези животни и да се занимава с важното упражнение да им дава подходящи имена, за което задача щело да му е необходимо да ги разбира и да разбира навиците им. Това би го квалифицирало или може би би го доказало като годен да ги управлява. В същото време той щел да осъзнае семейния живот, на който се радвали, и следователно собствената си липса на другарство. Осъзнавайки също, че Бог го е създал безкрайно по-висш от животните, той щел да осъзнае, че не може да си избере другар от тях. Ако създаването на жената трябвало да изпълни напълно целта на Създателя, Адам трябвало да осъзнае собствената си непълнота и да почувства нуждата си от другарство – че „не е добре“, с други думи, да остане сам.

20. Адам е дал имена на всички добитък. Очевидно е, че човекът е бил създаден със способността на речта. Тази способност Адам сега използва, за да изрази наблюденията, направени в изучаването на животните. Така той се запозна с естествените науки и като наименувахе животните, започна своето господство над тях. Добитъкът може да бъде споменат първи, защото той щеше да бъде по-близо до човека в бъдещите си отношения, отколкото другите животни. Птиците, които човекът обича толкова много и от които някои видове щеше да му станат най-полезни, са на второ място в изброяването. Невъзможно е да се открие какви са били тези имена, тъй като не е известно какъв език са говорили Адам и допотопният свят.

Не е намерена помощ. Изучаването на животинското творение от Адам му е дало значителни знания, но не е задоволило копнежа му за другарство с друго същество, равно на него. Този факт показва равноправното партньорство, на което жената трябва да се радва с мъжа. За Адам не е могъл да се намери истински другар сред същества, по-нисши от него.

21. Дълбок сън. Бог, планирайки да създаде спътника на Адам от тялото му, го накарал да изпадне в дълбок сън, който може да се сравни с безсъзнание под упойка. И наистина, Бог извърши операция на Адам по време на съня му, като извади едно от ребрата му и запълни мястото му с плът. Еврейската дума „села“, която другаде в Библията означава „страна“, „крило на врата“, „крило“ (на сграда) и „панел“ (на стенно покритие), тук има значението „ребро“. Този традиционен превод, заимстван в съвременните Библии от LXX и Вулгата, наскоро беше доказан като правилен от клинописните записи.

В асирийския език, който е бил тясно свързан с еврейския, думата за ребро е била *sêlu*.

22. Създаде жена. Моисей владееше лесно еврейския език и знаеше как да го използва, за да впечатли читателите си. За да опише творческата дейност на Бог, той използва в повествованието в гл. 1 глаголите „създавам“ (гл. 1:27), „правя“ (гл. 1:26) и „образувам“ (гл. 2:7). Сега той добавя към тези повече или по-малко синонимни термини глагола „съграждам“. Всеки от тях има свой собствен отличителен нюанс на значение. Реброто на Адам е формирало основния материал, от който е „построен“ неговият спътник. Жената е създадена за неразривно единство и общение на живот с мъжа, а начинът на нейното създаване е бил да положи действителната основа за моралния обред на брака. Тя е трябвало „да стои до него като равна, да бъде обичана и защитена от него“ (стр. 46). Бракът е вид общуване на любов и живот, което съществува между Господ и Неговата църква (Еф. 5:32).

Доведе я при мъжа. Самият Бог тържествено склучи първия брак. След като склучи жената Той я заведе при Адам, който по това време сигурно се е събудил от дълбокия си сън. Тъй като Адам беше „син Божий“ (Лука 3:38), така и Ева можеше с право да бъде наречена дъщеря Божия; и като неин Баща, Бог я заведе при Адам и му я представи.

Следователно брачният завет е подходящо наречен Божи завет (Притчи 2:17), име, което предполага Неговото авторство на тази свещена институция.

23. Това е сега кост от костите ми. Адам, разпознавайки в нея желаната спътница, Той я посрещна радостно като своя булка и изрази радостта си с поетично възклицание. Думите „това е сега“ отразяват приятната му изненада, когато видя в жената изпълнението на желанието на сърцето си. Трикратно повтореното му „това“ (както на еврейски) ярко сочи към нея, върху която, в радостно удивление, погледът му сега се спря с интензивната тръпка на първата любов. Инстинктивно или в резултат на божествено наставление, той разпозна в нея част от собственото си същество. Отсега нататък той трябваше да я обича като собственото си тяло, защото обичайки я, той обича себе си. Апостол Павел подчертава тази истина (Еф. 5:28).

Тя ще се нарича Жена. Името, което Адам даде на новосъздадената си спътница, отразява начина на нейното създаване. Еврейската дума „ишшах“, „жена“, е образувана от думата 'ish, „мъж“, с окончание за женски род. Английската дума „woman“ (англосаксонска, wife-man) е свързана по подобен начин с думата „man“. Същото важи и за различни други езици.

24. Да остави баща си и майка си. Думите на този стих не могат да се разглеждат като пророческо изказване на Адам, а по-скоро като думи на самия Бог. Те са част от декларацията, направена от Бог на брачната церемония (виж Матей 19:4, 5; МВ 99). Тези думи изразяват най-дълбокото физическо и духовно единство между мъжа и жената и изтъкват моногамията пред света като форма на брак, постановена от Бога. Тези думи не препоръчват изоставяне на синовния дълг и уважението към бащата и майката, а се отнасят предимно до факта, че съпругата на мъжа трябва да бъде на първо място в неговите чувства и че първият му дълг е към нея. Любовта му към нея трябва да надвишава, макар и със сигурност да не замества, една много правилна любов към родителите му.

Те ще бъдат една плът. Единството на съпруга и съпругата се изразява в безпогрешно думи, съществуващи в единство на телата, общност на интересите и взаимност на чувствата. Значителен факт е, че Христос използва точно този пасаж в Своето силно осъждане на развода (Матей 19:5).

25. И двамата бяха голи. Адам и Ева нямаха нужда от материални дрехи, защото около Творецът им беше поставил роба от светлина, роба, символизираща Неговия праведен характер, който се отразяваше съвършено в тях. Когато моралният образ на техния Създател отново се отрази в Неговите земни синове и дъщери, Той ще се върне, за да ги поиска като Свои (виж Откр. 7:9; 19:8; КОЛ. 69, 310). Тази бяла роба на невинността е дрехата, с която спасените на земята ще бъдат облечени, когато влизат през портите на Рая.

¹

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-25ПП 45-51

1 ДА 769

1-3GC 455; PK 180; PP 47, 336; 9T 212

2 ГК 453; ML 140

2, 3 EW 217; GC 52; MM 215; PP 111; SR 145; 8T 197

¹Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 1:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

3 ДА 281; МБ 99; 4Т 147, 247

4 ПП 112

6 ПП 96; СР 66

7 МН 415; РР 56; 2Т 300; 8Т 264

8 АН 27; МЛ 136; РР 46; СР 58; 3Т 77, 153

8, 9, Изд. 20

8-17МУР 364

9 АН 27; Ед 23; РР 47, 48, 84; 6Т 368; 8Т 288

15 АН 27; СД 396; СТ 147; Ед 21; ФЕ 314, 327, 419, 512; ЛС 355; МН 261; МЛ 112; РР
47, 50; СР 24; 1Т 568; 3Т 77, 153; 4Т 410

16 3Т 50

16, 17 СН 108; Ед 23; 3Т 72; 4Т 11

17 СС 65; СТ 12; ЕВ 125, 147; ГС 532; МН 449; РР 48, 53, 60; СР 24; 2Т 561; 5Т 365;
6Т 386

18 АН 25; РР 56

18-20ПП 46

19, 20 ПП 51

21-23ПП 56

22 АН 99; 3Т 484

23 МБ 99

23-25СОЛ 310; ФЕ 141

24 АН 25, 341; МБ 99; РР 46

25 ПП 445; СР 38

ГЛАВА 3

1 Змията мами Ева. 6 Срамното падение на човека. 9 Бог ги осъжда. 14 Змията е проклетата. 15 Обещаното потомство. 16 Наказанието на човечеството. 21 Първото им облекло. 22 Тяхното изгонване от рая.

1. Змията. Със змията в повествованието се появява нова фигура, която е оказала огромно влияние върху последвалата история на света. Моисей се отклонява от описанието си на съвършените условия в Рая към историята на грехопадението, чрез което тази земя е била преобразена от свят на щастие, любов и съвършенство в свят на скръб, омраза и злоба. Моисей не споменава блажения период в Едем, времето, прекарано в пълно щастие, в изучаване на естествената история, в грижа за градината, както Бог е предопределил, и в ежедневното общение със Създателя в хладните часове на вечерното време (Битие 3:8).

По-хитро от всеки звяр. Змията е представена като същество, по-хитро от други животни. Думата „хитър“, 'arum, се използва в Библията няколко пъти, за да обозначи неблагоприятна склонност на характера (Йов 5:12; 15:5), с конотация на „умен“ или „хитър“, но обикновено в благоприятния смисъл на благоразумен (виж Притчи 1:1). 12:16, 23; 13:16; 14:8, 15, 18; 22:3; 27:12). Последното, благоприятно значение, би изглеждало за предпочитане тук, защото змията е едно от създадените същества, които Бог е обявил за „добри“, дори „много добри“ (Битие 1:25, 31). Злият характер на змиите днес е резултат от грехопадението и последвалото проклетие, а не черта на това животно, когато е било създадено.

Възражението, че змията не е истинско животно, а свръхестествено същество, едва ли не се нуждае от сериозно опровержение предвид изричното твърдение, че наистина е било животно. Цялото Писание обаче ясно показва, че самата змия

не беше отговорен за грехопадението на човека, а по-скоро Сатана (виж Йоан 8:44; 2 Кор. 11:3, 14; Рим. 16:20). Въпреки това, Сатана в преносен смисъл понякога е наричан змия, защото е използвал змията като медиум в опита си да измами човека (виж Откр. 12:9; 20:2).

Падението на Луцифер, който е бил най-напред сред небесните ангели (Исая 14:12, 13; Езек. 28:13–15), очевидно предшества Падението на човека (виж РР 36). Бог, който ежедневно разговаря с човека в градината, не го е оставил в неведение за събитията на небето, а го е запознал с отстъпничеството на Сатана и други ангели, за чието идване Адам е трябвало да бъде нащрек. Адам и Ева може би са очаквали да видят Сатана да се яви като ангел и са се чувствали подготвени да го посрещнат като такъв и да отхвърлят неговите изкушения. Но вместо това той ѝ говори чрез змията и я изненадва. Това обаче по никакъв начин не извинява нашата първа майка, макар че е вярно, че по този начин тя е била измамена (виж 1 Тим. 2:14; 2 Кор. 11:3).

Изпитанието на нашите първи родители беше позволено като изпитание за тяхната лоялност и любов. Това изпитание беше от съществено значение за тяхното духовно развитие, за формирането на характера. Вечно щастие щеше да бъде резултатът за тях, ако бяха излезли от изпитанието невредими. Доколкото Бог не е искал те да бъдат изкушавани повече, отколкото могат да издържат (1 Кор. 10:13), Той не позволи на Сатана да се приближи до тях в Божий образ или на което и да е друго място освен това едно дърво (1 SP 34). Следователно Сатана дойде под формата на същество, не само далеч по-нисше от Бога, но и далеч по-ниско от самия човек. Адам и Ева, като позволиха на Сатана, чрез посредничеството на едно обикновено животно, да ги убеди да нарушат Божията заповед, бяха двойно без извинение.

Той каза на жената. Използвайки змията като свой посредник, Сатана намери момент, когато Той можеше да се обърне към жената насаме. Винаги е по-лесно да убедиш някого да постъпи погрешно, когато е откъснат от защитна среда. Ако Ева беше останала със съпруга си, неговото присъствие щеше да ѝ бъде защита и историята несъмнено щеше да има различен край.

„Да, Бог каза.“ Сатана се обърна към нея с въпрос, който изглеждаше невинен, но беше... пълен с хитрост. Спорено е дали въпросът трябва да се преведе (1) „Наистина ли Бог каза: Да не ядете от никое дърво в градината?“, което означава: „Има ли дървета в градината, от които да не ядете?“ или (2) „Да не ядете от никое дърво в градината“. Еврейският език позволява и двата превода и следователно притежава известна двусмисленост. Сатана е възнамерявал думите му да бъдат неопределени и двусмислени. Целта му е била очевидна. Той е искал да посее съмнение в сърцето на жената относно истинската фразеология и точното значение на божествената заповед, особено относно разумността и справедливостта на такава заповед.

2. Можем да ядем от плода. Ева очевидно е разбрала въпроса във втория смисъл, обсъден по-горе, и вместо да се обърне и да избяга при съпруга си, е показала признаци на колебание и съмнение, както и готовност да обсъди темата по-нататък със змията.

Бог заяви: „В деня, в който ядеш от него, непременно ще умреш.“ Ева промени това на „да не би да умрете“. За пълната сигурност на смъртното наказание след престъпване на заповедта, жената заяви, че смъртта може да последва такова действие. Думата „да не би“, писана от писмено, предполага вътрешна тревога при мисълта за игра с нещо, което може да се окаже фатално, скрита под предполагаемо цинично отношение към идеята, че подобно нещо някога наистина може да се случи. Съмнението и колебанието в езика на Ева, отразяващи това на змията, правят мотива за послушание предимно страх от смъртта, а не присъща любов към нейния благодетелен Създател. Друг симптом на пробуждане на съмнение в

Абсолютната справедливост на Божията заповед е фактът, че Ева не спомена името на дървото, което със сигурност ѝ беше известно. Като говори за това дърво като за местно, като за това, което е „посред градината“, тя го постави почти в същия клас с другите дървета в нейния градински дом.

4. Няма да умрете. Ако първият въпрос на Сатана е имал за цел да събуди съмнение, както наистина е било, изявлението, с което го е последвал, е имало измамния вид на авторитетно заявление. Но в него истината е била най-хитро смесена с лъжата. Това твърдение противоречи на изричната Божия заповед по най-категоричния начин, на който е способен еврейският език, и който може да се преведе като „Няма да умрете“. Сатана оспори истинността на Божието слово с нескрита лъжа, поради което Христос беше прав да го нарече баща на лъжата (Йоан 8:44).

5. Очите ви ще се отворят. Сатана продължи да дава правдоподобна причина за Божията забрана. Той обвини Бог в: (1) Завист към щастието на Неговите създания. Сатана всъщност каза: „Разчитай на това, не поради страх да не умреш от плода му дървото е било забранено, а поради страх да не станеш съперник на Самия Господар.“

(2) Лъжа. Сатана обвини Бог, че е излъгал, когато е казал, че смъртта ще последва след яденето на плода. Божиите изисквания бяха поставени в най-отвратителна и осъдителна светлина. Като смеси истината с лъжата, Сатана се опита да обърка ума на Ева, за да ѝ затрудни да прави разлика между Божиите думи и неговите. Изразът „в деня, в който ядете от него“ звучеше подобно на това, което Бог беше казал (гл. 2:17), както и фразата „познавайки доброто и злото“. Обещанието „Очите ви ще се отворят“ предполагаше настоящо ограничение на зрението, което можеше да бъде премахнато, като се следва съветът на змията.

Ще бъдете като богове. Същата дума, преведена в KJV като „богове“, „елохим“, е преведена като „Бог“ в стихове 1, 3 и 5. Преводачите на KJV тук са следвали LXX и Вулгата. Правилният превод е „Ще бъдете като Бог“. Това разкрива най-ярко богохулния характер на думите на Сатана (виж Исая 14:12–14) и пълната сериозност на неговата измама.

6. Когато жената видя. След като съмнението и неверието в Божието слово се бяха събудили В жената дървото ѝ се струваше съвсем различно. Три пъти се споменава колко очарователно е то; то се харесва на вкуса ѝ, на омото ѝ и на копнежа ѝ за по-голяма мъдрост. Гледането на дървото по този начин, с желание да опита от плода му, беше отстъпка пред сатанинските уловки. Тя вече беше виновна в ума си, че е престъпила божествената заповед „Не пожелавай“ (Изм. 20:17). Актът на вземане на плода и ядене на него беше само естествен резултат от това да поеме по пътя на прегрешението.

Тя взе от плода. Пожелавайки това, на което нямаше право, жената продължи да нарушава една заповед след друга. След това тя открадна Божието имущество, нарушавайки осмата заповед (Изм. 20:15). Като яде забранения плод и го даде на мъжа си, тя наруши и шестата заповед (Изм. 20:13). След това тя наруши първата заповед (Изм. 20:3), защото постави Сатана пред Бога и му се подчини, а не на своя Създател.

Даде и на съпруга си. Забелязвайки, че тя не умря веднага, факт, което сякаш потвърждаваше категоричното твърдение на съблазнителя „Няма да умрете“, Ева изпита измамно чувство на въодушевление. Тя искаше съпругът ѝ да сподели чувството с нея. Това е първият път, когато Свещеното Писание нарича Адам „нейния съпруг“. Но вместо да бъде „подобна помощ“ за него, тя стана агент на неговото унищожение. Твърдението, че „тя даде и на мъжа си заедно с нея“, не означава, че той е бил с нея през цялото време.

времето, стоейки мълчаливо пред сцената на изкушението. Вместо това, тя му дала от плода, когато се присъединила към него, за да може той да го яде „с нея“ и по този начин да сподели предполагаемите му ползи.

Той наистина яде. Преди да яде, Адам и жена му сигурно са провели разговор. Трябва ли да последва жена си по пътя на греха и непослушанието или да се откаже от нея, уповавайки се, че Бог някак си ще възстанови разбитото му щастие? Фактът, че тя не е умряла в резултат на яденето на плода и че никаква видима вреда не ѝ е сполетяла, не е заблудил Адам. „Адам не беше измамен, а жената“ (1 Тим. 2:14). Но силата на убеждаване на жена му, съчетана със собствената му любов към нея, го накара да сподели последствията от нейното падение, каквито и да са те. Съдбоносно решение! Вместо да чака, докато има възможност да обсъди целия трагичен въпрос с Бога, той взе съдбата си в свои ръце. Падението на Адам е още по-трагично, защото той не се съмняваше в Бога, нито беше измамен като Ева; той действаше с увереното очакване, че ужасната Божия заплаха ще се сбъдне.

Колкото и окаяно да беше прегрешението на Ева и изпълнено с потенциални беди за човешкото семейство, нейният избор не е включвал непременно расата в наказанието за нейното прегрешение. Именно съзнателният избор на Адам, в пълното разбиране на изрична Божия заповед – а не нейната – е направил греха и смъртта неизбежна участ на човечеството. Ева е била измамена; Адам не е бил (виж Рим. 5:12, 14; 1 Кор. 15:21; 1 Тим. 2:14; 2 Кор. 11:3). Ако Адам беше останал лоялен към Бога въпреки нелоялността на Ева, божествената мъдрост щеше да реши дилемата вместо него и да предотврати бедствие за човечеството (стр. 56).

7. Очите и на двамата се отвориха. Каква ирония се крие в тези думи, които записват изпълнението на двусмисленото обещание на Сатана! Очите на интелекта им бяха отворени — Те осъзнаха, че вече не са невинни. Физическите им очи бяха отворени – видяха, че са голи.

И си направиха престилки. Засрамени един пред друг, те се опитваха да избегнат позора на голотата си. Престилките им от смокинови листа бяха жалък заместител на сияйните дрехи на невинността, от които се бяха отказали. Съвестта действаше. Че това чувство на срам се коренеше не в чувствеността, а в съзнанието за вина пред Бога, е видно от факта, че те се скриха от Него.

Единственият древен надпис, който показва известна прилика с историята за грехопадението на човека, разказана в Библията, е шумеро-акадска двуезична поема, в която се казва: „Девојката изяде забраненото, девојката, майката на греха, извърши зло, майката на греха преживя мъчително преживяване“ (А. Йеремиас, *Das Alte Testament im Lichte des alten Orients* [Лайпциг, 1930], стр. 99).

8. Гласът Господен. Периодичните посещения на Бог към края на деня, когато тихи вечерни зефири освежаваха градината, винаги са били повод за радост за щастливата двойка. Но звукът от Божието приближаване сега беше източник на тревога. И двамата чувстваха, че по никакъв начин не смеят да срещнат своя Създател. Причината за страха им не беше нито смирение, нито скромност, а дълбоко чувство за вина.

9. Къде си? Адам, който винаги е приветствал божественото приближаване, сега беше в криене. Той обаче не можеше да бъде скрит от Бог, който призова Адам не сякаш не знаеше къде се крие, а за да го доведе до изповед. Адам се опита да скрие греха зад неговите последици, непокорството си зад чувството си на срам, като предложи на Бог, че се е скрил от срам от голотата си. Съзнанието му за последиците от греха беше по-остро от самия грях. Тук ставаме свидетели на

за първи път се наблюдава объркване между грях и наказание, което е характерно за човека в неговото паднало състояние. Последниците от греха се усещат и отвращават повече от самия грях.

12. Жената, която си дал. Бог постави въпрос, който разкри Неговото знание за прегрешението на Адам и беше предназначен да събуди в него осъждане за грях. Отговорът на Адам беше хитро и уклончиво извинение за смущението му, което се равняваше на обвинение към Бога. Така характерът на Адам се промени в краткия период, откакто той пое по пътя на непослушанието. Мъжът, който толкова много обичаше жена си, че умишлено наруши Божията заповед, за да не бъде разделен от нея, сега говори за нея със студена и безчувствена антипатия като за „жената, която си дал да бъде с мен“. Думите му наподобяват тези на синовете на Яков, които говореха на баща си за Йосиф като за „твой син“ (Битие 37:32; вж. Лука 15:30). Един от горчивите плодове на греха е коравосърдечието, „без естествена обич“ (Римляни 1:31). Намекът на Адам, че Бог е виновен за тъжното му положение, че е обвързан с такова слабо и съблазнително създание, потъва до самите дълбини на неблагодарността.

13. Змията ме измами. Жената също имаше готов отговор, обвинявайки змията, че я е измамила. Нито Адам, нито жена му отрекоха фактите, но всеки се опита да избегне вината, като обвини някой друг. Нито един от двамата не даде доказателства за разкаяние. Съществува обаче една забележителна разлика между техните признания. Жената протестира, че е била измамена; Адам мълчаливо призна, че действието му е било умишлено, с пълното съзнание за последствията.

14. Проклет си. Проклятието на греха не лежи само върху змията, но и върху цялото животинско творение, макар че тя щеше да носи по-голямо проклятие от своите събратя. Някога най-умното и красиво създание, змията сега беше лишена от крила и обречена отсега нататък да пълзи в прахта.

Не бива да се предполага, че неразумните зверове са били превърнати в обекти на гнева на отмъстителен Бог. Това проклятие беше в полза на Адам, като едно от средствата да му се впечатлят дългосрочните последици от греха. То сигурно е причинило силно страдание на собственото му сърце, докато е гледал тези същества, чийто защитник е трябвало да бъде, да носят последствията от греха му (стр. 68). Върху змията, която винаги се е превърнала в символ на злото, проклятието се стовари по-тежко – не толкова, за да може да страда, колкото за да може да бъде и за човека символ на резултатите от греха. Не е чудно, че повечето човешки същества изпитват отвращение и страх в присъствието на змия.

Прах ще ядеш. Фактът, че змиите всъщност не ядат прах, е причинил критични коментаторите да заявят, че древните хора са грешали, мислейки, че това животно, което винаги пълзи по корем и живее дори в пустини, където почти няма храна, се е хранило с пръст. Това погрешно схващане е повлияло на автора на Битие, казват те, да формулира проклятието, произнесено над змията, така че да е в хармония с това общоприето вярване. Консервативните учени повече или по-малко безуспешно се опитват да докажат, че змията яде малко прах, когато яде храната си. Но не е ли същото вярно и за много животни, които събират храната си от земята? Този проблем изчезва, когато разглеждаме фразата „прах ще ядеш“ като преносна. Тя е била използвана в този смисъл от древните народи, както разкриват наскоро откритите им литература и писма. Езическият мит за слизането на Ишар в подземния свят казва за проклетите хора, че „прахът е тяхната храна, а глината е тяхната храна“. Сред проклятията, произнесени върху враговете, се повтаря отново и отново пожеланието да трябва да ядат прах. В стария уелски боен химн „Поход на мъжете от Харлех“ към враговете им се отправя подигравката: „Те ще хапят земята“. В тази светлина изразът „Прах“

„ще ядеш през всичките дни на живота си“ означава просто „Ще бъдеш най-прокълнатото от всички създания“.

15. Ще поставя вражда. Тук Господ се отвръща от буквалното обръщане към змията, която говори на Ева, за да произнесе съд над старата змия, дявола. Този съд, изразен на пророчески език, винаги е бил разбран от християнската църква като предсказание за идването на Избавителя. Въпреки че това тълкуване е безспорно правилно, може да се посочи, че пророчеството е вярно и буквално –

Между змията и човека има смъртна вражда, където и да се срещнат двамата.

Между твоето потомство и нейното потомство. Прави се препратка към вековната борба между „потомството“ или последователите на Сатана (Йоан 8:44; Деяния 13:10; 1 Йоан 3:10) и потомството на жената. Господ Исус Христос е наречен по превъзходство „семето“ (Откр. 12:1-5; срв. Гал. 3:16, 19); Той е, Който дойде „да разруши делата на дявола“ (Евр. 2:14; 1 Йоан 3:8).

Ще ти смаже главата. „Смачка“, шф. Тази дума означава „да смачкаш“ или „да дебнеш“. Очевидно е, че смачкването на главата е много по-сериозно от смачкването на петата. Важно е да се отбележи, че въпреки че предсказаната вражда ще бъде между потомството на жената и това на змията, главата на змията, а не нейното потомство, ще бъде смачкана. В отмъщение змията няма да е могла да направи нищо повече, освен да смаже петата на потомството на жената.

„Семето“ е поставено в единствено число, което показва не, че множество потомци на Не става въпрос не само за това, че една жена ще се заеме заедно със смазването на главата на змията, но и за това, че един човек ще извърши това. Тези наблюдения ясно показват, че в това изявление е съкратен разказът за великата борба между Христос и Сатана, битка, която започна на небето (Откр. 12:7-9), продължи на земята, където Христос отново го победи (Евр. 2:14) и ще завърши окончателно с унищожението на Сатана в края на хилядолетието (Откр. 20:10). Христос не излезе от тази битка невредим. Белезите от гвоздеите по ръцете и краката Му и белегът в ребрата Му ще бъдат вечни напомнания за ожесточената борба, в която змията смаже потомството на жената (Йоан 20:25; Захария 13:6; ЕВ 53).

Това изявление сигурно е донесло голяма утеха на двамата съкрушени престъпници, стоящи пред Бога, от чиито предписания са се отклонили. Адам, наместник на Бога на земята, докато е останал лоялен, като е прехвърлил лоялността си от Бога на змията, е отстъпил властта си на Сатана. Че Сатана е бил напълно наясно с узурпираните си „права“ над тази земя, спечелени чрез подчинението на Адам, е ясно от думите му към Христос на планината на изкушението (Лука 4:5, 6). Адам започнал да осъзнава мащаба на загубата си, че от владетел на този свят е станал роб на Сатана. Въпреки това, преди да чуе собствената си присъда, лечебният балсам на надеждата е бил приложен към разбитата му душа. От тази, която е обвинил за падението си, сега трябваше да търси избавление – обещаното потомство, в което ще бъде силата да победи заклетия враг на Бога и човека.

Колко мил беше Бог! Божествената справедливост изискваше грехът да понесе наказанието си, но божествената милост вече беше намерила начин да изкупи падналия човешки род – чрез доброволната жертва на Божия Син (1 Петрово 1:20; Ефесяни 3:11; 2 Тим. 1:9; Откр. 13:8). Бог установи ритуала на жертвоприношението, като предостави на човека нагледно помагало, за да може той да разбере нещо от цената, която трябва да бъде платена, за да се изкупи грехът му. Невинното агне трябваше да даде кръвта си за човека и кожата си, за да покрие голотата на грешника, за да може човекът по този начин винаги символично да си напомня за Божия Син, който щеше да трябва да даде живота Си, за да изкупи прегрешението на човека и

чиято праведност сама по себе си би била достатъчна, за да го покрие. Не знаем колко ясно е било разбирането на Адам за плана на изкуплението, но можем да бъдем сигурни, че е било разкрито достатъчно, за да му бъде уверение, че грехът няма да трае вечно, че Изкупителят ще се роди от потомството на жената, че изгубеното управление ще бъде възвърнато и че щастието на Едем ще бъде възстановено. От началото до края евангелието на спасението е централната тема на Писанията.

16. Ще умножа много скръбта ти. Изразът „скръбта ти и зачеването ти“ е обикновено се счита за литературна форма, в която две подобни фрази изразяват една и съща идея. Следователно фразата би могла да се чете като „скръбта на твоето зачатие“. В самото начало на човека е било заповядано: „Плоди се и се размножавай“ (гл. 1:28).

Следователно многократното зачеване е било предназначено да бъде благословия, а не проклятие. Но влизането в греха означавало, че отсега нататък бременността ще бъде съпроводена с болка.

В скръб. Всъщност, болките при раждане е трябвало да бъдат толкова силни, че в Писанието те са символ на най-тежката мъка на тялото и ума (виж Михей 4:9, 10; 1 Сол. 5:3; Йоан 16:21; Откр. 12:2).

Твоето желание ще бъде твоят съпруг. Еврейската дума shuq, „желание“, означава „да тичаш след нещо, да изпитваш силно желание за него“, което показва най-силното възможно желание за него. Въпреки че е потискана от мъжете и измъчвана от болките при раждане, жената все пак изпитва силно желание за съпруга си. Коментаторите са разделени в мнението си дали това е част от наказанието. Изглежда разумно да се заключи, че това „желание“ е дадено, за да облекчи мъките на женствеността и да свърже сърцата на съпруга и съпругата още по-силно заедно.

Той ще владее над теб. Жената беше нарушила божествено установената си връзка. с мъжа. Вместо да бъде негова „помощна среща“, тя се беше превърнала в негова съблазнителка. Следователно нейният статут на равенство с мъжа е бил загубен; той е трябвало да „владее“ над нея като господар и господар. В Писанието съпругата е описана като „притежавана“ от своя господар. Сред повечето нехристиянски народи жената е била подлагана през вековете на унижение и виртуално робство. Сред евреите обаче положението на жената е било на ясно подчинение, макар и не на потисничество или робство. Християнството е поставило жената на същото ниво като мъжа по отношение на благословиите на евангелието (Гал. 2:1). 3:28). Въпреки че съпругът трябва да бъде глава на домакинството, християнските принципи ще доведат мъжа и съпругата му до преживяване на истинско партньорство, където всеки е толкова отдаден на щастието и благополучието на другия, че никога не му хрумва да се опита да „управлява“ над другия (виж Кол. 3:18, 19).

17. Защото си послушал. За първи път съществителното име „Адам“ е използвано като собствено име без член, факт, който не е очевиден в KJV, където ha'adam, в гл. 2:19, 23; 3:8, 9, е преведено като лично име, въпреки че членът във всеки случай показва, че думата е използвана в смисъла на „човекът“. Преди да произнесе присъдата, Бог обясни защо това е необходимо и уместно. Адам беше действал в съответствие с убедителните аргументи на Ева, поставяйки нейната дума над тази на Бог. По този начин той беше оттеглил върховната си обич и вяроност от Бог и по този начин беше загубил благословиите на живота, и дори самия живот. След като е въздигнал волята си над волята на Бог, Адам трябва да научи, че независимостта от Бог не означава по-възвишена сфера на съществуване, а отделяне от Източника на живота. Следователно смъртта би му показала собствената му безполезна.

природа.

Проклетата да е земята. Трябва да се отбележи отново, че Бог не прокле нито Адам, нито жена му. Проклетия бяха произнесени само над змията и земята. Но „проклетата да е земята заради теб“, каза Бог на Адам.

В скръб ще ядеш. Същата дума, която е била използвана за изразяване на страданията. Свързаното с раждането на деца сега се използва, за да информира Адам за трудностите, с които ще се сблъска, за да се справи с оскъдното препитание на прокълнатата земя. Докато е жив, няма да има надежда за облекчение от това състояние. Изразът „през всичките дни на живота ти“ е първият знак, че смъртта със сигурност ще дойде, макар че събитието може да бъде отложено за известно време.

18. Тръни също и магарешки бодил. Преди грехопадението само растения, които са били полезни за храна или красота за околната среда, израснаха от земята; сега тя трябваше да произведе и „тръни и бодили“ (6С 186). Увеличеният труд, необходим за обработката на почвата, щеше да увеличи нещастията на човешкото съществуване. Той трябваше да научи от горчив опит, че животът, независим от Бога, може в най-добрия случай да бъде живот на скръб и страдание.

Билката. Вижте гл. 1:11, 29. Божественото наказание е довело и до частична промяна в диетата. Очевидно трябва да заключим, че количеството и качеството на зърнените храни, ядките и плодовете, първоначално дадени на човека, са били в резултат на проклятието намалени до такава степен, че човекът е бил принуден да се обръща към билките за част от ежедневната си храна. Тази промяна може да се е дължала отчасти и на загубата на определени елементи от дървото на живота, на промяна в климата и може би най-вече на осъждането на човека на тежък труд в процеса на изкарване на прехраната.

19. В потта на лицето си. Трудният труд, който щеше да утежни тежкия живот на човека, сега е ярко изразен. Това се отнася конкретно за земеделеца, който трябва да живее, като насилва храна за себе си и семейството си от неохотната земя, но се отнася и за всички други професии. След грехопадението на Адам човешките постижения могат да бъдат реализирани само чрез труд. Въпреки това, трябва да се признае, че това наказание наистина е било благословия под прикритие за грешните същества. Когато човек работи, е много по-малко вероятно да съгрее, отколкото когато прекарва дните си в безделие. Трудът и работата развиват характера и учат човека на смирение и сътрудничество с Бога. Това е една от причините, поради които християнската църква като цяло е намерила своите най-лоялни последователи и поддръжници сред работническата класа. Трудът, дори когато е труден, не бива да се презира; „благословение има в него“.

Докато се върнеш в земята. Господ информира Адам, че гробът е неговата сигурна дестинация. Така човекът разбира, че планът за изкупление (ст. 15) няма да предотврати загубата на настоящия му живот, но предлага уверение за нов живот. С промяната в природата на Адам от условно безсмъртие към смъртност започва изпълнението на зловещото предсказание: „В деня, когато ядеш от него, непременно ще умреш.“ Ако по милост на човека не беше даден ден на благодат, смъртта щеше да настъпи мигновено.

Божествената справедливост изискваше човешки живот; божествената милост даваше възможност на човека да си го възвърне.

20. Адам нарече жена си Ева. Този стих не е обезпокоителна вмъкнатина в контекста на историята за грехопадението и неговите последици, както твърдят някои коментатори. Това показва, че Адам е повярвал на обещанието относно потомството на жената и е проявил тази вяра в името, което сега е дал на жена си.

Ева, хауа. Хауа означава „живот“ и тук е преведена като Зои от LXX. Това е стара семитска форма, срещана и в стари финикийски надписи, но вече не е била използвана в еврейския език по времето, когато е била написана Библията. Предполага се, че това показва, че Адам е говорил древен семитски език. Ако Моисей е използвал съвременен

Еврейският еквивалент би бил да напише името на жената „chawwah“ вместо „chawwah“, но като дава името в необичайна архаична форма, той показва, че знанията му датират от далечното минало. В гл. 4:1 „chawwah“ е грубо транслитерирано

Ева от LXX, откъдето идва и нашето английско „Ева“.

Тя беше майката. Адам даде името „живата“ на жена си с вяра, виждайки в нея „майка на всички живи“ във време, когато смъртната му присъда току-що беше произнесена. Също така, той погледна отвъд гроба и видя в семето, обещано на жена му, Този, който щеше да възстанови на него и на потомците му безсмъртието, което бяха загубили в онзи ден. Вместо да я нарече с мрак и отчаяние – както можеше да се очаква при тези обстоятелства – „майка на всички обречени“, той впери поглед с вяра в своя Съдия и, преди тя дори да роди първородното си дете, я нарече с надежда „живата“. Вярата наистина беше за него „съдържание на надеждите, увереност в неща, които не се виждат“ (Евр. 11:1).

21. Кожени облекла. Преди да изгони Адам и Ева от градината, Бог осигури да ги обличат с по-издръжливи дрехи, подходящи за тежкия труд, който предстоеше, и като защита от екстремните горещини и студове, последвали грехопадението (стр. 61). Също така кожата са постоянно напомняне за изгубената им невинност, за смъртта като заплаца за греха и за обещания Божий Агнец, който чрез собствената Си заместителна смърт щеше да отнеме греховете на света. Този, който беше назначен за защитник на животинското творение, сега за нещастие се озова да отнеме живота на един от тях. Те трябваше да умрат, за да може той да живее.

Жертвоприношението, макар и да не е конкретно споменато тук, е било установено на този време (PP 68; вж. DA 28). Историята за жертвоприношенията на Каин и Авел, разказана в следващата глава, показва, че първите синове на Адам и Ева са били добре запознати с този ритуал. Ако Бог не беше издал ясни разпоредби относно жертвоприношенията, Неговото одобрение на жертвата на Авел и Неговото неодобрение на тази на Каин биха били произволни. Това, че Каин не обвини Бог в пристрастие, е доказателство, че той, както и брат му, са знаели какво се изисква. Универсалността на животинските жертвоприношения в древността сочи към общ произход на тази практика.

22. Като един от нас. Човекът беше научил за своето наказание и плана за изкупление и му беше дадено облекло. Чрез непослушание той беше научил разликата между добро и зло, докато Бог беше възнамерявал той да придобие това знание чрез доброволно сътрудничество с божествената воля. Обещанието на Сатана, че човекът ще стане „като Бога“, се изпълни само в това, че човекът сега знаеше нещо за последиците от греха.

Протегна ръка. Сега беше необходимо да се попречи на човека да продължи да яде от плода на дървото на живота, за да не стане безсмъртен грешник (PP 60). Чрез греха човекът беше попаднал под властта на смъртта. Така плодът, който произвеждаше безсмъртие, сега можеше да му навреди само. Безсмъртието в състояние на грях и следователно безкрайното страдание не беше животът, за който Бог е създал човека. Отказът на човека от достъп до това животворящо дърво беше акт на божествена милост, който Адам може би не е оценил напълно по онова време, но за който ще бъде благодарен в идния свят. Там той ще яде завинаги от отдавна изгубеното дърво на живота (Откр. 22:2, 14). Като участваме в символите на Христовата жертва, ние имаме привилегията да се храним с вяра от плода на това дърво днес и да очакваме с увереност времето, когато ще можем да берем и ядем плодовете му с всички изкупени в Божия рай (8T 288).

24. Той изгони човека. Като изпрати Адам от Едем да се прехранва с пот на челото си, Бог изпълни това, което сигурно е било за Него, както и за Адам, тъжен дълг. Дори с изсечените девствени гори, щеше да има непрестанна борба срещу плевели, насекоми и диви зверове.

Херувими. Произходът на името „херувими“ не е ясен, но думата херувим е вероятно свързано с асирийската дума *kaḫûbu*, „да благославям“ или „да се моля“. Библията представя херувимите като принадлежащи към класа същества, които наричаме ангели, особено тези, близки до Бога и Неговия престол (Езекиил 9:3; 10:4; Пс. 99:1). Поради тази причина херувимски фигури е трябвало да бъдат върху ковчегата и завесите на скинията (Изх. 25:18; 26:1, 31) и впоследствие са били гравирани върху стените и вратите на Храма (1 Царе 6:29, 32, 35).

Спомен за небесни същества, пазели пътя към дървото на живота, вероятно е запазен в стария месопотамски епос за Гилгамеш, който тръгнал да търси „билката на живота“ или безсмъртието. За мястото, където се намирала „билката на живота“, епосът съобщава, че „човеци скорпиони пазят портата ѝ, чийто ужас е страшен, чийто поглед е смърт; страховитата им слава събаря планини“. Асирийските дворци били пазени от големи крилати колоси, наречени карибу, наполовина бик и наполовина човек, вероятно езическо изопачаване на летописа на назначените от Бога пазители на Рая. В египетските храмове се намират множество изображения на херувими, същества, подобни на човешки същества, с разперени крила, защитаващи светилището на божеството.

Пламтящ меч. Светлината винаги е била символ на божественото присъствие. Като такъв, Шекина, славата на Бог, се яви между двата херувима, по един от двете страни на престола на милостивата, покриващ ковчегата на завета в светилището на светините (виж Изх. 25:22; Ис. 37:16; DA 464; PP 349; GC 24). Фразата „пламтящ меч“ е доста неточен превод на еврейския език, който буквално гласи „блясък на меч“. Нямаше буквален меч, който да пази портата на Рая. По-скоро имаше нещо, което изглеждаше като блестящо отражение на светлина от меч, „обърнат във всички посоки“ с голяма скорост – блестящи лъчи светлина, излъчващи се от интензивно блестящ център. Освен това, формата на еврейския глагол *mithhappeketh*, преведена в KJV като „обърна се във всички посоки“, всъщност означава „въртяща се във всички посоки“. Тази глаголна форма се използва изключително за изразяване на интензивно, рефлексивно действие и в този случай изисква заключението, че „мечът“ сякаш се е въртял. Тази сияйна, жива светлина не е била нищо друго освен славата на Шекина, проявлението на божественото присъствие. Пред нея, в продължение на векове, верните на Бога се събирали, за да Му се поклонят (PP 62, 83, 84).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-24ПП 52-62; CP 32-41

1 DA 118; GC 505, 531; PP 53; SR 32; 5T 384, 504, 698

1-5CH 108, 109; GC 554; PP 54; 5T 503

1-8CT 12; MH 427

2-5GC 532; SR 33

3 Те 283

3-5, Изд. 24

4 Ev 598; EW 218; GC 533, 538; PP 96; SL 49; SR 388; 1T 301, 342 344; 3T 72; 4T 146

4, 5 COL 108; GC 561; PP 685; SR 398

4-61T 565; 3T 455; 4T 248

5 CT 361;] Изд. 25; FE 437; GC 532, 538; PK 178; SR 395; 1T 551; 5T 625, 702, 738

5, 6 3T 139

6 CD 145; CH 108, 111, 409; DA 116; Ед 25; Ev 610; EW 125, 147, 218; FE 446, 471;
GC 532; GW 260; MB 83; ML 323; MM 93; MYP 69; Te 13, 15, 20, 273; 2T 561; 3T
72, 161, 324, 483, 486, 491, 542, 561; 4T 311, 573; 5T 504; 6T 163; 8T 288, 290

7 COL 311, 312; MH 462; ML 311; PP 45, 57

8 CK 19

8-2ПП 57

9-14SR 39

12, 13 SC 45; 5T 638

13-16ПП 58

15 AA 222; DA 31, 52, 103, 115, 578, 663; Ед 27; EW 178; GC 505, 507; PK 681, 685,
701, 702; PP 65, 77, 370; Te 275, 284; 3T 526; 4T 594, 595; 9T 283

16 ПП 58; 3T 484

17 CK 9

17, 18 COL 289; Ed 101; MH 296; 8T 256

17-19Изд. 26; стр. 50, 59; SR 40

18, 19 FE 513; 9T 283

19 AH 27; CT 274; FE 314, 326; GC 532, 533; PP 478; 2T 529; 5T 181

21 ПП 61; CP 46

22, 23 TM 133

23 ML 168; SR 46

23, 24 Изд. 25; EW 51, 218

24 EW 126, 148; GC 511, 534; PP 60, 62, 83, 84; SR 388; TM 134; 6T 19; 8T 288

ГЛАВА 4

1 Раждането, търговията и религията на Каин и Авел. 8 Убийството на Авел. 11 Проклятието на Каин. 17 Енох, първият град. 19 Ламех и двете му жени. 25 Раждането на Сет, 26 и Енос.

1. Придобих мъж от Господа. Еврейският текст буквално гласи: „Придобих мъж, Господа.“

Когато Ева държеше първородния си син в ръцете си, тя очевидно си спомни божественото обещание от гл. 3:15 и, таейки надеждата, че той ще бъде обещаният Избавител, го нарече Каин,

„придобил“ (Жан Жак 31). Изгубена надежда! Нейният нетърпелив копнеж за бързото изпълнение на евангелското обещание беше обречен да срещне най-сърцераздиращото разочарование. Тя едва ли осъзнаваше, че точно това дете ще стане първият убиец в света.

2. Брат му Авел. Липсата на обичайния израз „и тя зачена“ и

Използването на особената фразеология „тя отново роди“, буквално „тя продължи да ражда“, е подсказала на някои коментатори, че Авел е брат близък на Каин. Това може да е вярно, но не е задължително да се подразбира от текста. Името Авел означава „суета“ или „нищо“. То отразява факта, че или надеждите на майката вече са се сблъскали с разочарование в по-големия ѝ син, или че Авел е олицетворявал за нея нещастията на човешкия живот. В тази глава Авел е наречен седем пъти брат на Каин, сякаш за да се подчертае отвратителност на греха на Каин.

Пазач на овце. Няма причина да се открива в професиите, избрани от двамата мъже, намек за разлика в моралния им характер, въпреки че тези избори вероятно са били обусловени от техните таланти и вкусове.

3. В течение на времето. Буквално „в края на дните“. Това означава преминаването на значителен, неопределен период от време и може да показва сезона на жътва. Да се разбира като края на седмица или година, както са направили някои коментатори, едва ли изглежда оправдано в този случай, тъй като няма конкретна причина, поради която някое от двете да се споменава тук. Думата ямим, „дни“, обаче се използва в редица случаи, където контекстът ясно показва, че се има предвид година. В такива случаи е преведена като „година“ (виж Изх. 13:10; Чис. 9:22; 1 Царе 2:19; 27:7; 2 Лет. 21:19; и др.).

Принос Господу. „Принос“, минха. Минха се използва в левитските закони за безкръвната благодарствена жертва, състояща се от брашно и масло, или брашно, приготвено с ливан (Лев. 2:1, 4, 14, 15). Тук обаче думата има по-широко значение и включва както хлебни приноси, така и животински жертви, защото се използва като обозначение не само за безкръвната жертва на Каин, но и за жертвата на Авел (виж стих 4). Не се казва, че нито Каин, нито Авел са построили олтар за своите приноси, но очевидно е, че са го направили (виж ПП 71). Следващият път, когато в Библията се споменава за принасянето на жертва, се споменава нейният олтар (Бит. 8:20). Системата от жертвени приноси е била въведена от Бог по времето, когато човекът е бил изгонен от градината (ПП 68, 71). Следващите стихове ясно показват, че Каин е знаел, че постъпва погрешно, като е принесъл вида дар, който е принесъл на Бог. Той беше учен, че кръвта на Божия Син ще изкупи греховете му. Следвайки божествено установеното правило за жертвоприношение на агне за греховете си, той щеше да покаже вяност към Бога, който беше постановил жертвоприношенската система, и да изрази вяра в плана на изкуплението (Евр. 11:4). Универсалното разпространение на жертвоприношенията сред древните народи сочи към божествена заповед, а не към човешко изобретение като техен произход (вижте DA 28).

Какво направи жертвата на Каин неприемлива за Бога? Той призна, в неохотно се раздели с Божиите изисквания към него. Но таен дух на негодувание и бунт го подтикна да посрещне Божиите изисквания по начин, избран от него самия, вместо да следва точно плана, предопределен от Бога. Привидно той се съгласи, но начинът, по който се съгласи, разкри непокорен дух. Каин предложи да се оправдае чрез собствените си дела, да спечели спасение чрез собствените си заслуги. Отказвайки да се признае за грешник, нуждаещ се от спасител, той предложи дар, който не изразяваше покаяние за греха – безкръвен принос. И „без проливане на кръв няма прощение“, защото „кръвта е, която извършва умилоствение за душата“ (Евр. 9:22; Лев. 17:11; Пт 71, 72).

Каин признал съществуването на Бог и Неговата сила да дава или да задържа земни благословии. Чувствайки, че е изгодно да живее в добри отношения с Божеството, Каин сметнал за целесъобразно да умилостави и предотврати божествения гняв чрез дар, дори и да бъде предложен неохотно. Той не осъзнал, че частичното, формално спазване на изричните изисквания на Бог не може да спечели Неговата благосклонност като заместител на истинското послушание и разкаяние на сърцето. Днес ние постъпваме добре, за да изследваме сърцата си, за да не се окажем, подобно на Каин, че предлагаме на Бог безценни и неприемливи дарове.

4. Първородните на стадото му. Думата „първородни“ показва, че Авел е донесъл от първороден от стадото си (виж Изх. 13:12). Жертвеният обред, установен от Моисей, изисквал поръсване на олтара с кръвта на първородните животни и изгаряне на тлъстината им в огъня (Чис. 18:17). Жертвата на Авел била демонстрация на вяра (Евр. 11:4). За разлика от това, жертвата на Каин е била опит да се спечели спасение чрез дела. С Авел,

Вярата в плана на спасението и в изкупителната жертва на Христос се разкриваше в непрекословно послушание.

Имаше уважение. Ша'а, „да разгледа благосклонно“. Въпреки че начинът, по който Бог прие жертвата на Авел, не е разкрит тук, той се състоеше в появата на небесен огън, който да погълне жертвата, както често се е случвало в по-късни времена (виж Лев. 9:24; Съдии 6:21; 3 Царе 18:38; 1 Лет. 21:26; 2 Лет. 7:1; РР 71). Заслужава да се отбележи, че приемането на жертвата на Авел от Бог символизира приемането на неговата личност; в разказа всъщност споменаването на приемането на самия Авел предшества споменаването на приемането на неговата жертва. Това е индикация, че Бог не се е интересувал толкова от жертвата, колкото от този, който я е принесъл.

5. Към Каин и към неговия принос. Каин забеляза липсата на какъвто и да е видим знак за Божието удоволствие и приемане на неговия принос. Резултатът беше дълбоко пламенен гняв. Еврейският израз, използван тук, може да се преведе буквално като „Той гореше силно с Каин“. Той изпитваше яростно негодувание срещу брат си и срещу Бога. Очевидно нямаше никаква скръб за греха, никакъв дух на самоанализ, никаква молитва за светлина или прошка. Поведението на Каин е типичен пример за упорит и непокаян грешник, чието сърце не се топи под поправяне и укор, а става още по-коравосърдечно и непокорно. Каин не направи никакъв опит да скрие чувствата си на разочарование, недоволство и гняв. Лицето му издаваше негодуванието му.

6. Защо си разгневен? Тук е очевидно, както в стихове 14 и 16, че Бог не е спрял осъществявайки личен контакт с мъжете по времето, когато ги изгони от градината. Отхвърлянето на жертвата на Каин не означава непременно отхвърляне на самия Каин. С милост и търпение Бог беше готов да му даде още един шанс. Макар че ясно прояви недоволството си, като отхвърли жертвата, Бог се яви на грешника и го разсъждаваше в опит да го убеди в грешката на пътя му и неразумността на гнева му. Бог говори на Каин като на своенравно дете, за да извади наяве това, което се криеше като див звяр пред вратата на сърцето му. Въпросът „Защо“ беше предназначен да накара Каин да признае безпочвеността на гнева си. За отхвърлянето на предложението му трябва да има основателна причина, която той трябва да открие и отстрани.

7. Ако правиш добро. Този стих представя някои езикови трудности, които са накарали някои съвременни коментатори да мислят, че грешка на преписвач е променила еврейския текст. Това, че преводачите на LXX са намирали значението му за неясно дори по тяхно време, е видно от техния неправилен превод. Равините са се опитали да го обяснят в смисъл, че жертвата на Каин е била отхвърлена, защото той не е следвал точно правилата на левитския ритуал. Но очевидният контраст между резултатите от „правенето на добро“ и тези от „неправенето на добро“ изключва подобно обяснение. Първото изречение гласи буквално: „Няма ли издигане, ако правиш добро?“ Какво ще бъде издигнато? Тежестта на вината или лицето? Изразът „да издигнеш лицето си“ за „да бъдеш радостен или невинен“ е често срещан в еврейския език (Йов 11:15; 22:26; 2 Царе 2:22) и вероятно се появява тук в съкратена форма като допълнение към предходното твърдение, че лицето на Каин е помръкнало (ст. 6). Бог искаше Каин да разбере, че ако поправи пътищата си и живее според божествените предписания, няма да има повече причина Бог да показва Своето недоволство и няма повече причина Каин да показва разочаровано и гневно лице. Ако обаче Каин не се промени, а продължи по пътя на злото, грехът ще го обземе. Фразата „грех дебне на вратата“ (като див звяр) вероятно е пословична (вижте 1 Петрово 5:8).

Грях. Някои предполагат, че еврейската дума, преведена тук като „грях“, *chatta'th*, трябва да се превежда като „жертва за грях“, както е в почти половината от пасажите, където се среща в Стария завет (виж например Изх. 30:10; Лев. 4:32; Чис. 7:16, 22; и др.; вж. Осия 4:8; Евр. 9:28; 2 Кор. 5:21). Тогава Бог би казал на Каин: „Ако беше невинен, твоята [безкръвна] жертва би била приемлива като благодарствена жертва, нали? И когато съгрешиш, няма ли готова жертва за грях?“ Трябва да се посочи една трудност при предаването на *chatta'th* като „жертва за грях“. *Chatta'th* е женски род, докато причастието *robes*, „лъже“, е мъжки. Трябва да е женски род, ако трябва да се съгласува с *chatta'th*, неговият подлог. Тази разлика предполага, че Моисей е олицетворявал „грях“ като див звяр, клекнал на вратата, и затова умишлено е избрал да направи *robes* съвпадащ с мъжкия род див звяр в неговата фигура на речта, а не с подлога в буквалния му смисъл като „грях“ или „жертва за грях“.

Към теб ще бъде неговото желание. Това не може да се отнася до Авел като имаш „желание“ към по-големия си брат в същия смисъл, както Ева към съпруга си (виж гл. 3:16), т.е. да приеме неговото върховенство. Подобно обяснение би изглеждало в противоречие с контекста и с божествените принципи. Ако грехът е олицетворен като див звяр, дебнещ Каин, би било уместно да продължим сравнението, като преведем, както прави RSV, „желанието му е към теб, но ти трябва да го овладееш“.

8. Каин разговаря с Авел. Темата на разговора на Каин с брат му не е посочена. RSV, следвайки Самарянския превод и LXX, е добавил думите: „Хайде да излезем на полето“. Това изречение изглежда е добавка на преписвач, въпреки че контекстът прави напълно възможно оригиналът да е гласял така. Малко вероятно е Каин да е казал на Авел това, което Бог току-що му е казал, но може би се е опитал да спори с брат си, обвинявайки Бог в несправедност в отношенията Му с него.

Когато бяха на полето, „делата на Каин бяха зли, а на брат му – праведни“ (1 Йоан 3:12). Ето защо Каин уби брат си. Враждата между доброто и злото, предсказана от Бог преди изгонването от градината, сега се вижда за първи път в най-ужасната си форма. Два пъти в този стих думите „брат му“ са добавени към името на Авел, за да се изясни ясно ужасът на греха на Каин. В него потомството на жената вече се беше превърнало в потомство на змията. Престъплението на Каин разкри истинската природа на Сатана като „убиец от началото“ (Йоан 8:44). Вече се беше появил този контраст на две различни „семена“ в човешкия род, контраст, който преминава през цялата история на човечеството.

9. Къде е брат ти Авел? Както при Адам и Ева, Бог сега потърси Каин, за да представи му прегрешението му в истинската му светлина, за да подбуди гузната му съвест към покаяние и да създаде в него ново сърце. Както Бог беше дошъл при родителите на Каин с въпрос, така и сега Той дойде при Каин. Резултатите обаче бяха коренно различни; Каин смело отрече вината си. Непослушанието доведе до убийство; към убийството той сега добави лъжа и неподчинение, сякаш мислейки си да скрие престъплението си от Бога.

10. Какво направи? Тактичният, косвен подход се оказва безполезен, Бог обвини Каин в престъплението му. Въпросът „Какво си направил?“ предполагаше свършено познаване на фактите.

Гласът на кръвта на брат ти. Треперещият убиец намери всевиждащ и все-знаейки, че Бог чете голата му душа. Как би могъл Този, който забелязва падането на врабчето, Той

Кой е авторът на живота, бъди глух за безмълвния вик на първия мъченик (виж Пс. 116:15)?

Кръвта е живот и като такава е ценна за великия Дарител на живот (Битие 9:4).

Срещу цялата нечовечност на човека към неговите близки през изминалите векове, викът на Авел се издига до Бога (Евр. 11:4). Авел среща смъртта си от ръката на близък роднина. По подобен начин Исус, дошъл на тази земя като роднина на човешкия род, беше отхвърлен и изпратен на смърт от Своите братя.

11. Сега си проклет. Божествено проклятие вече беше сполетяло змията и земята (гл. 3:14, 17); сега за първи път то пада върху човека. Еврейският израз, предаден в KJV, „ти си „проклет от земята“, може със същата точност да се преведе като сравнително значение, „Ти си по-проклет от земята“. Някои коментатори са разбрали този текст като означаващ, че Каин е бил изгонен в по-малко плодороден регион. Контекстът (ст. 12, 14) изглежда е в полза на това обяснение или може би идеята, че тъй като Каин е злоупотребил с плодовете на земята, Бог вече няма да му позволи да печели прехраната си, като обработва почвата. Скитник по земята (ст. 14, 16), независимо дали е пастир или номад, не може да бъде успешен земеделец.

12. Отсега нататък няма да се предаде. Каин беше обречен на живот на вечно скитане в за да осигури храна за себе си, семейството си и животните си. Принудена да пие невинна кръв, земята сякаш се разбунтува срещу убиеца; и когато той я обработваше, тя спираше силата си. Каин щеше да получи само малка награда за труда си. По подобен начин, по-късно се казва, че Ханаанската земя е „избълвала“ ханаанците поради техните мерзости (Левит 18:28).

13. По-голямо, отколкото мога да понеса. Божествената присъда превърна яростта на Каин в отчаяние. Въпреки че Каин заслужаваше смъртното наказание, милостивият и търпелив Бог му даде допълнителна възможност за покаяние и обръщане във вярата. Но вместо да се покае, Каин се оплака от наказанието си, че е по-тежко, отколкото заслужава. Нито дума на скръб не излезе от устните му, дори признание за вина или срам, нищо освен тъжното примирение на престъпник, който осъзнава, че е безсилен да избегне наказанието, което толкова справедливо заслужава.

14. Ти ме изгони. Каин знаеше, че ще бъде отнет не само от благословиите на земята, но, по свой собствен избор, и от всички договори с Бога.

Всеки, който ме намери. Каин се отчаял за собствения си живот, страхувайки се, че проклятието на Бог имаше предвид оттегляне на божественото ограничение от онези, които биха могли да се опитат да отмъстят за кръвта на Авел. Гузна съвест го предупреждаваше, че заслужава да умре и че отсега нататък собственият му живот е в опасност. Но смъртното наказание, което му се полагаше, беше заменено с доживотно изгнание. Вместо да бъде затворен, той трябваше да бъде отстранен от всяка щастлива, нормална връзка със своите близки и, по свой собствен избор, от Бога. Този, който беше отнел живота на брат си, виждаше в своите близки свои собствени бъдещи палачи.

15. Следователно. Не е напълно ясно каква antecedentна идея се има предвид с тази дума. RSV, следвайки LXX, сирийския превод и Вулгата, го предава като „Не е така!“ С други думи, на изявлението на Каин „Всеки, който ме намери, ще ме убие“, Бог отговорил: „Не е така!“

Седмкратно. Това предполага най-тежко наказание за всеки, който убие Каин (виж Лев. 24:17, 21, 24, 28; Пс. 79:12; Притчи 6:31). Специална защита му беше предоставена в хармония с принципа: „На Мене принадлежи отмъщението; аз ще отплатя, казва Господ“ (Римляни 12:19). Плевелите трябва да растат заедно с пшеницата; на плодовете на греха трябва да се позволи да достигнат

зрялост, за да може да се прояви характерът на неговото семе. Животът на Каин и неговите потомци е трябвало да бъде проява на действието на греха в разумните същества (PP 78).

Белег. Някои коментатори виждат в този белег външен знак, прикрепен към личността на Каин, докато други вярват, че той е получил знак от Бог като божествен залог, че нищо няма да застраши живота му. Каквото и да е било, то не е било знак за Божията прошка, а само за временна защита.

16. Каин излезе. Той не почувства нито разкаяние, нито разкаяние, а само тежкото бреме на Божието неодобрение. Той напусна божественото присъствие, вероятно за да не се върне никога, и започна живота си като скитник в земята Нод, на изток от Едем. Тази допотопна земя, чието име означава „скитане“, „бягство“ или „изгнание“, стана дом на безбожните потомци на Каин.

17. Каин познаваше жена си. Внезапното споменаване на жената на Каин не създава проблем. Глава 5:4 гласи, че Адам „родил синове и дъщери“ освен тримата сина, чиито имена са дадени. Най-ранните жители на земята не са имали друг избор, освен да се оженят за своите братя и сестри, за да изпълнят божествената заповед „Плодете се и се размножавайте“ (вижте Деяния 17:26). Че обичаят дълго е останал на мода, се вижда от брака на Авраам с неговата полусестра Сара. Такива бракове по-късно са забранени (вижте Лев. 18:6–17).

Тя зачена и роди Енох. Това, че Бог не отказа потомство на непокорния и нечестив Каин, е още едно доказателство за Неговия милостив характер (Пс. 145:9; Мат. 5:45). Името „Енох“ може да означава „посвещение“ или „освещение“, но може също да означава „посвещение“. Вероятно името, което Каин е дал на сина си, е показвало намерението му да започне да живее живота си така, както му е угодно. Лутер е смятал, че майката може би е избрала името Енох, изразявайки по този начин надежда, че детето може да бъде предзнаменование за благословията на техния опечален дом.

Той построи град. Буквално „започна да гради“. Вероятно това не беше нищо повече от опит да издигне укрепен лагер за семейството си като повече или по-малко постоянно място за обитаване. Това предполага, че Каин може да не е имал голямо доверие в Божията гаранция за защита. Възможно е също така опитът му да основе град да е бил продиктуван от желание да се противопостави на проклятието, което го е обрекло на скитнически живот.

Заслужава да се отбележи, че първият „град“ в света е основан от първия убиец в света, перверзно неразкаян човек, чийто живот, изцяло и безнадеждно посветен на злото, е прекаран в неподчинение на Бога. Божият план човекът да живее сред природата и да вижда в нея мощта и силата на Създателя е бил осуетен по този начин. Много съвременни злини са пряк резултат от неестественото събиране на човешки същества в големи градове, където царуват най-лошите човешки инстинкти и процъфтяват пороци от всякакъв вид.

Името на града. Като нарекъл този град на сина си Енох, „посвещение“ или „посвещение“, Каин очевидно го посветил за осъществяването на греховните си амбиции.

18. На Енох се роди Ирад. От следващите поколения се споменават само имена. Имената приличат на тези на някои от потомците на Сет, като например Ирад и Яред, Мехуяил и Маалалеил, Матусаил и Матусаил, Каин и Каинан, но имената на Енох и Ламех се срещат и в двете семейства. Критичните учени са сметнали това за доказателство, че двете генеалогични таблици са просто различни форми на една оригинална легенда. Сходството в имената обаче по никакъв начин не предполага идентичност на лицата. Например, името Корей се появява в семействата на Леви (Изх. 6:24) и Исав (Бит. 36:5), а Енох е името не само на сина на Каин и един от благочестивите потомци на Сет, но и на най-големия син на Рувим (гл. 46:9) и на син на Мадиям (гл. 25:4). Характерът

Енох, синът на Каин, е в такъв резки контраст с Енох от рода на Сет, че не позволява двамата да бъдат идентифицирани като една личност.

Що се отнася до другите двойки имена, сходството е само повърхностно. Имената на иврит, както на английски език не са идентични нито по правопис, нито по значение. Например, Ирад е преведено като „гражданин“ или „украса на град“, Яред като „спускане“. Мехуяел може да означава или „поразен от Бога“, или „унищожен от Бога“; Маалалеел – „хвала на Бога“. Матусаил има значението „Божий човек“ или „човек на молитвата“; Матусаил – „човек на растежа“. Значението на Ламех не е известно.

19. Ламех си взе две жени. Ламех беше първият, който изопачи брака, както е постановен от Бога, в похотта на очите и похотта на плътта, без дори да се позовава на претекст, че първата жена няма деца. Полигамията беше ново зло, което се задържа в продължение на дълги векове. Имената на съпругите на Ламех подсказват чувствено привличане, Ада означава „украшение“, а Зила или „сянка“, или „звънтяща“.

20. Ада роди Явал. Имената на двамата синове на Ада не се срещат никъде другаде в Библията. Значението им не е ясно. Джавал може да означава „кълн“, „водач“ или „поток“; Джубал – „радостен звук“ или „канал“. Тези имена може да показват техните специфични способности. Първият е бил типичен номадски пастир. Думата „говеда“, която буквално означава „притежание“, обозначава богатството на номадите, което се е състояло от овце и други опитомени животни.

21. Като например боравене с арфа и орган. „Арфа“, киннор. Първият музикален инструмент в света, „арфата“, се споменава 42 пъти в Стария завет (виж Пс. 33:2; и др.). Думата киннор винаги се превежда в KJV като „арфа“, въпреки че всъщност е лира. Много древни изображения на този инструмент от Египет, Палестина и Месопотамия ни дават ясна представа за това какъв е бил кинорът. Тези изображения представят инструмента като състоящ се от резонатор, върху който са опънати струни. В най-ранните инструменти струните са успоредни, но в по-късните модели те се разминават, докато се простират навън.

Произходът на думата, преведена в KJV като „орган“, в RV като „тръба“ и идентифицирана от някои с гайда, не е толкова сигурно, колкото това за лирата. Каквото и да е правилното обяснение на името, всички съвременни учени са съгласни, че инструментът е бил флейта. Този инструмент все още се свири от овчарите в целия Близък изток.

22. Тувал-каин. Въпреки че „Тувал“ се появява често като лично име в Стария завет (Бит. 10:2; Ис. 66:19; Езек. 27:13; и др.), значението му е неясно. Думата „каин“ може да е била добавена по-късно, вероятно за да го идентифицира като каинит.

Наставник на всеки майстор. Еврейската дума, преведена като „наставник“ в KJV, означава буквално „чукач“, „точилец“ или „ковач“ и се отнася до ранна работа с бронз и желязо, която е била по-скоро процес на изковаване, отколкото на топене. Изразено е съмнение, че желязото е било известно още както предполага Битие. Въпреки това, скорошни открития, направени в Египет и Месопотамия, показват, че железни предмети са били произвеждани в най-ранните исторически периоди, за които имаме записи. Първите железни предмети са били метеоритни, като високият им процент никел изключва земния им произход. Предметите, изработени от метеоритно желязо, трябва да са били произведени чрез изковаване, а не чрез топене, което отново потвърждава библейския летопис. Въпреки че ранният човек не е разполагал с бронз и желязо в големи количества, няма причина да се съмняваме в точността на библейското твърдение, че допотопният човек е знаел как да използва тези метали. Медни, бронзови и железни предмети (орнаменти, инструменти,

оръжия, плавателни съдове и др.) от много ранни нива на цивилизация се откриват във все по-голям брой.

Наама. Не е известно защо сестрата на Тувал-Каин трябва да бъде специално спомената. Според еврейската традиция тя е жена на Ной. Името ѝ, което означава „красивата“ или „приятната“, отразява светския начин на мислене на каинитите, които са търсели красота, а не характер, като основна привлекателност у жените.

23. Аз убих човек. Думите на Ламех, в еврейска поетична форма, са уместно наречени „Песента на Ламех“. Доколкото е известно, тази „песен“ представлява първата поетична композиция в света. Точното значение на донякъде загадъчните му думи е трудно да се установи. Ориген е написал две книги относно „песента“ и след това я е произнесъл необяснимо. Използваните еврейски думи позволяват обяснението, че Ламех е убил един или двама мъже заради раните, които са му нанесли, с внушението, че би бил готов да извърши подобни действия отново, ако се наложи. Заплахата му за отмъщение обаче е двусмислена и оставя място за повече от едно тълкуване. RSV гласи: „Аз убих човек, защото ме рани.“

25. Сет. След като е разказал за развитието на нечестивото семейство на Каин, авторът се връща към Адам и Ева и разказва накратко историята на онези, които са били верни на Бога. Скоро след смъртта на Авел се ражда трети син, на когото майка му дава името Сет, Сет, „назначеният“, „компенсацията“ или „заместителят“ на Авел. Ева, виждайки, че благочестивият ѝ син е мъртъв и осъзнавайки, че Божиите думи относно обещаното потомство не могат да намерят своето изпълнение в прокълнатия Каин, изразява вярата си, че обещаният Избавител ще дойде чрез Сет. Вярата ѝ е възнаградена, защото потомците на Сет се покоряват на Господа.

26. Енос. По негово време е започнало по-формално поклонение. Разбира се, човекът е призовавал Господа преди раждането на Енос, но с течение на времето се е появило по-ясно изразено разграничение между тези, които са се покланяли на Господа, и тези, които са Му се противопоставяли. Изразът „да призоваваш името Господне“ се използва често в Стария завет, за да обозначи, както е и тук, публично поклонение (Пс. 79:6; 116:17; Йер. 10:25; Соф. 3:9).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-15ПП 71-80; CP 52-56

1-5ПП 71, 364

3 GW 156, 162; 4T 395, 609

3, 4 КОЛ 152; ПП 84

3-8 Ев 598; ТМ 77

4 6Т 392

5 ПП 73

6, 7 ПП 74

8 DA 618; MB 50, 54; PP 77

9 XC 13; KC 52; FE 50; ML 59; Te 41; WM 220; 1T 113, 149, 368, 480, 535; 2T 33, 228;

4T 69, 648; 5T 459, 531, 569, 611

9-12ПП 77; CP 54

10 МН 340; Te 41; 5T 451

15 EW 213; PP 325

16 ПП 62

16, 17 ПП 81

19 CP 76

23, 24 ПП 81

25 СР 57

25, 26 ПП 80

ГЛАВА 5

1 Родословието, възрастта и смъртта на патриарсите от Адам до Ной. 24 Благочестието и превод на Енох.

1. Това е книгата. В списъка с поколения, представен в тази глава, е обхванат период от около 1500 години. Дадени са само имената на главните патриарси, възрастта им при раждането на първородните им синове и общата им възраст. В донякъде монотонни очертания ги виждаме как се раждат, порастват, женят се за съпруги, раждат деца и след това умират, без да оставят на потомството повече от имената си за запомняне. Само двама, Енох и Ной, превъзхождат останалите по превъзходство и благочестие. Енох е първият грешник, спасен по благодат, удостоен с превъплъщение; Ной е единственият глава на семейство, оцелял след Потопа.

Тази глава съдържа семеен регистър, подобен на други, включени на различни места в старозаветното повествование. Изразът „книга на родословието на“ някога е технически термин за генеалогичен списък (виж Матей 1:1). Думата „книга“, *sepher*, се използва в Стария завет, за да се обозначи цял свитък (Ер. 36:2, 8) или за един лист от свитък (Втор. 24:1).

2. Нарекли ги Адам. Достойнството на това, че са създадени по Божий образ, разликата им в пола и божествената им благословия са описани накратко. Единствената нова информация е името, дадено им от Бог – „човек“, „адам“. От този текст става ясно, че името Адам първоначално е било родово, включващо както мъжа, така и жената, и еквивалентно на нашата дума човечество.

3. По негово подобие. Въпреки че Сет не беше първородният син на Адам, той беше единственият чрез когото е трябвало да се увековечи благочестивият род. Кариерата на Адам след грехопадението е обобщена в три кратки стиха, които служат като модел за последващи биографии.

5. Всичките дни, които Адам е живял. Забележителното дълголетие на допотопната раса е било обект на много критики. Някои твърдят, че цифрите са продукт на митична епоха или резултат от погрешно предаване на текста. Други предполагат, че те не представляват отделни личности, а династии, или че не са години, а по-кратки периоди, може би месеци. Всички подобни съображения трябва да бъдат отхвърлени, тъй като нарушават буквалното тълкуване на текста и неговия вдъхновен произход. Трябва да приемем тези цифри като исторически и точни. Дълголетието на допотопната раса може да се отдаде на следните причини: (1) първоначалната жизненост, с която човечеството е било надарено при сътворението, (2) превъзходно благочестие и интелигентност, (3) остатъчният ефект от плода на дървото на живота, (4) превъзходното качество на наличната храна и (5) божествената благодат в отлагането на изпълнението на наказанието за греха. Адам е живял, за да види осем последователни поколения да достигат зрялост. Доколкото животът му е обхващал повече от половината време до Потопа, очевидно е, че мнозина са могли да чуят от собствените му уста историята на сътворението, на Едем, на Падението и на плана за изкупление, както му е бил разкрит.

И той умря. С тези мрачни думи завършва кратката биография на Адам. Монотонното повторение на това твърдение в края на всяка биография – с изключение на тази на Енох – утвърждава властта на смъртта (Рим. 5:12). То разкрива, че смъртната присъда

не беше напразна заплаха. Смъртта е постоянно напомняне за естеството и резултатите от непослушанието.

Биографиите на следващите патриарси следват модела на житейската история на Адам и не изискват индивидуално обяснение (вижте гл. 4:17, 18 за обяснение на някои от имената).

22. Енох ходеше с Бога. Най-изключителният живот на Енох изискваше специално внимание. Два пъти се казва, че „той ходеше с Бога“. Този израз се използва и за Ной (гл. 6:9) и се среща с подобни думи в други пасажи (виж Бит. 17:1; Втор. 1:2). 13:4; Пс. 116:9; Михей 6:8; Еф. 5:1, 2). Това изобразява живот на изключително възвишено благочестие, не просто постоянно осъзнаване на божественото присъствие или дори продължаващо усилие за свято послушание, а поддържане на най-интимни отношения с Бога. Животът на Енох е бил най-очевидно в пълна и красива хармония с божествената воля.

След като роди Матусал. Твърдението, че „той ходеше с Бога“ след раждането на Матусал, не означава, че той е бил безбожен човек преди това и едва сега е преживял обръщане във вярата. Той принадлежал към верния род и несъмнено е служил лоялно на Бога през първите 65 години от живота си. Но с появата на син, който да украси дома му, той разбра чрез опит дълбочината на бащината любов и увереността на безпомощно бебе. Както никога преди, той беше привлечен от Бога, своя небесен Отец, и в крайна сметка се квалифицираше за преобразяване. Неговият ход с Бога се състоеше не само в съзерцание на Бога, но и в активно служение от името на своите ближни. Той очакваше с нетърпение второто пришествие на Христос, като искрено и тържествено предупреждаваше грешниците около себе си за ужасната гибел, която очакваше нечестивите (Юда 14, 15).

Триста години. Неизменната вяроност на Енох се проявява в продължение на 300 години е насърчение за онези християни, на които им е трудно да „ходят с Бога“ дори за един ден.

И роди синове и дъщери. Според Вдъхновения летопис, Енох роди синове и дъщери през този живот на изключително благочестие. Това е неоспоримо доказателство, че брачното състояние е в съответствие с най-строгия живот на святост.

24. Той не беше; защото Бог го взе. Най-значимото събитие от допотопната епоха, Събитие, което изпълни верните с надежда и радост, преобразяването на Енох, е разказано от Моисей с тези няколко прости думи. Енох е преведен „за да не види смърт“ (Евр. 11:5). Това значение е имплицитно заложено в думата *laqach*, „той [Бог] отне“, дума, която никога не се използва за обозначаване на смърт. Съвременната християнска употреба на израза като евфемизъм за смърт е без библейски авторитет. Думата обаче се използва във връзка с превеждането на Илия (4 Царе 2:3, 5, 9, 10). LXX го предава „защото Бог го пресели“, израз, взет буквално в Евр. 11:5. Доколкото знаем, Енох е единственият вярващ от допотопните времена, който не е видял смъртта. Като образец на добродетел, Енох, „седмият от Адам“, стои в рязък контраст със седмото поколение от Каинитската линия, Ламех, който добавя престъплението убийство към порока на полигамията (Юда 14; вж. Бит. 4:16–19).

Заминаването на Енох е било свидетелствано от някои както праведни, така и нечестиви (виж РР 88). Пренасянето на Енох е било замислено от Бог не само за да възнагради благочестието на един благочестив човек, но и за да демонстрира сигурността на обещаното от Бога избавление от греха и смъртта. Споменът за това забележително събитие е оцелял в еврейската традиция (Еклесиаст 44:16), в християнските летописи (Евр. 11:5; Юда 14) и дори в езическите басни. Апокрифната книга на Енох описва патриарха как увещава сина си и всички

неговите съвременници и предупреждавайки ги за предстоящия съд. Еврейската книга за Юбилея казва, че е бил отнесен в Рая, където е записал съда на всички хора.

Арабските легенди го правят изобретател на писмеността и аритметиката. Неговото заминаване сигурно е направило огромно впечатление върху съвременниците му, ако съдим по степента, до която историята на Енох е достигнала до по-късните поколения. Образцовият живот на Енох със славната си кулминация свидетелства в наши дни за възможността да се живее в един порочен свят, без да се „от него“.

25. Матусал. Краткият земен живот на Енох от само 365 години е последван от този на синът му Матусала, който живял 969 години, с точност до годината на Потопа. Значението на името му е несигурно. Коментаторите го обясняват по различен начин като „човек с бойни оръжия“, „човек на изпращане“ или „човек на растежа“. Значението на името на сина му Ламех е още по-неясно.

29. Ной. С надеждата, че първородният му син може да бъде обещаното потомство, изкупителят за чието идване верните с копнеж очакваха, Ламех го нарече Ной, „покой“, казвайки: „Същият този ще ни утеши“. Името „Ной“, нуах, „почивам“, и думата „утешавам“, нахам, сочат към общ корен, означаващ „въздишам“, „дишам“, „почивам“ и „лягам“. Ламех беше благочестив човек, който следваше стъпките на своя образец дядо Енох и на благочестивия си, дългогодишен баща Матусал.

Нашата работа. Ламех очевидно чувствал бремето да обработва земята, която Бог е проклет, и очаквал с вяра времето, когато съществуващата мизерия и поквара ще престанат и ще дойде изкуплението от проклятието. Надеждата му, че това може да се осъществи в сина му, не се изпълнила, поне по начина, по който той очаквал. Въпреки това, на Ной било предопределено да прогласи смело предупреждение срещу злото и да играе важна роля, като стане прародител на всички, които са живели от неговото време.

32. Ной беше на петстотин години. На иврит този израз гласи буквално „Ной беше на петстотин години“, което означава, че беше на 500-годишна възраст. Сега „едногодишен син“ означава, строго погледнато, в рамките на първата година от живота (Изх. 12:5). Този факт, важен момент в еврейския хронологичен език, става още по-ясен от сравнението на 6-ти и 11-ти стих на гл. 7. Въпреки че и двата стиха говорят за началото на Потопа, единият от тях заявява, че Ной е на 600 години, а другият казва, че събитието се е случило на 600-тата година на Ной. Следователно, предишният стих „Ной беше на шестстотин години“ означава, че той е бил „на шестстотната си година“, а не на шестстотин и първата си година, както естествено бихме заключили.

Нито един от предишните патриарси не е чакал толкова години преди раждането на потомството си, както Ной; минало е половин хилядолетие, преди собственият му дом да бъде благословен с появата на син (виж стр. 183). Тази генеалогия се прекъсва с Ной, споменавайки само раждането на синовете му. Споменаването и на тримата синове предвещава тяхната важност за повторното заселване на земята след Потопа.

Ной роди Сем, Хам и Яфет. Друг принцип на еврейската генеалогия трябва да бъде да бъде обяснено в тази връзка. От последователността на имената на синовете на Ной, дадени тук и другаде, може да се добие впечатлението, че Сим е бил най-големият, а Яфет - най-младият от тримата синове на Ной. Че това е неправилно, може да се види от сравнението на този текст с някои други. Синовете на Ной не са били тризнаци (виж гл. 9:24; 10:21).

Според гл. 9:24 Хам е бил най-младият от братята. Освен това, в гл. 10:21 се говори или за Сим, или за Яфет като за „по-големия“ от двамата, въпреки че двусмислената граматическа конструкция на еврейския език не изяснява кой от двамата е бил по-голям.

От гл. 11:10 научаваме, че Сим е бил на 100 години две години след Потопа, когато баща му е бил на около 602 години; тогава възрастта на Ной при раждането на Сим трябва да е била 502 години, а не 500, както може да се заключи от гл. 5:32. Но един от тримата, най-големият, е роден в 500-тата година на Ной (гл. 5:32). Тези текстове водят до заключението, че всъщност Яфет е бил най-големият син на Ной, роден, когато баща му е бил на 500 години, и че Сим и Хам са го последвали в този ред. Следователно преводът на KJV на гл. 10:21 е правилният, а не този на RSV, според който Сим е бил най-големият син. Следователно последната част на гл. 5:32 би била посочена по-точно: „И Ной започна да ражда Яфет, Сим и Хам“.

Сим е споменат като първият от тримата синове поради важността му като прародител на постпотопната патриархална линия, от която трябва да произлезе избраният Божи народ, заедно с обещаното потомство. Хам е споменат след това като прародител на раси, с които читателите на Стария завет от времето на Моисей и по-късно са имали много повече контакт, отколкото с потомците на Яфет, които са обитавали по-отдалечени райони. Същият принцип се повтаря и в случая с Авраам, където той, най-младият от синовете на Тара, е споменат първи (гл. 11:27) поради по-голямото му значение за онези, за които е написан летописът.

Чрез намаляване на възрастта на Яред, Матусала и Ламех при раждането на първородните им синове, Самарянското Петокнижие оставя само 1307 години между сътворението и Потопа, вместо 1656 години, както е в еврейския текст и английските преводи, базирани на него.

Но LXX, за разлика от това, представя много по-дълъг период преди Потопа. Той прави това, като определя на някои от патриарсите, при раждането на най-големия син, възраст със 100 години по-висока от тази в еврейския текст. Следователно се стига до общо 2242 или 2262 години (различните ръкописи показват несъответствие между 167 и 187 години за възрастта на Матусал при раждането на Ламех).

Йосиф Флавий, чиито фигури са практически идентични с тези от LXX, вероятно извежда ги от версията, която е била разпространена по негово време. Йосиф Флавий посочва възрастта на Матусал на 187 години.

Ако числото 187 от Септуагинта за Ламех се приема като корекция на по-ранно число 167, то може лесно да се обясни (виж стр. 180).

Много читатели не са наясно с тези разлики в древните списъци, защото KJV и практически всички други протестантски преводи на английски език са базирани на еврейския текст.

ХРОНОЛОГИЯТА НА БИТИЕ 5

	Еврейски самарянин				LXX		Йосиф Флавий	
	Възраст на на сина раждане	Възраст при смърт	Възраст при раждане на сина	Възраст при смърт	Възраст при раждане на сина	Възраст при смърт	Възраст при раждане на сина	Възраст при смърт
Адам	130	930	130	930	230	930	230	930
Сет	105	912	105	912	205	912	205	912
Енос	90	905	90	905	190	905	190	905
Кайнън	70	910	70	910	170	910	170	910
Маалалеил	65	895	65	895	165	895	165	895
Джаред	162	962	62	847	162	962	162	962
Енох	65	365	65	365	165	365	165	365
Матусал	187	969	67	720	167*	969	187	969
Ламех	182	777	53	653	188	753	182	777

	500	950	500		950	500	950	500		950
Възрастта на Ноа при	600		600		600		600		600	

Потопа Интересно е да се отбележи, че точно както списъкът в Битие 5 записва десет поколения с дълъг живот преди Потопа, по подобен начин древните месопотамски предания също сочат точно десет поколения преди Потопа и дълголетието на човешкия род през тази епоха. Вавилонският списък започва с изявлението, че „суверенитетът е слязъл от небето“ и посочва Алулим, което означава „човек“, като прародител на човешката раса (вж. евр. „адам“, „човек“). Няма други прилики между двата списъка обаче, нито в имената, нито във времевите периоди.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-32СН 19; РР 80-89; ЗТ 139

1, 3 ПП 80

3-8SR 57

5 ПП 82

5, 8 ЗТ 138

18-24SR 57

21, 22 GW 51; РР 84

21-248Т 305, 329, 331

22 СТ 487; ЕВ 78, 681; МЛ 8, 14, 98, 255; ММ 124, 276; РР 92; SC 103; 2Т 121; 3Т 543;

4Слово 616; 5Слово 113, 535, 596

24 Изд. 127; EW 40; GC 299; GW 254; MB 54; ML 341; PK 486; РР 87; SC 103; SR 59;

ТМ 338, 388; 6Т 392; 7Т 155

ГЛАВА 6

1 Нечестието на света, което предизвика Божия гняв и причини потоп, 8 Ной намира благодат. 14 Редът, формата и краят на ковчега.

1. И стана така. Този израз не предполага, че описаните тук условия са възникнали след събитията, записани в предишни глави. Авторът просто посочва състоянието на обществото в дните на Ной, когато десет поколения нарастваща корупция достигнаха кулминацията си.

Хората започнали да се множат. Човешката раса се увеличила бързо не само в злоба, но и по брой. Сред многобройните опасности за благочестивите сетийци били красивите дъщери на невярващите. Съпруги били вземани не заради добродетелта им, а заради красотата, в резултат на което безбожието и нечестието нахлули силно сред потомците на Сет.

2. Божиите синове. Тази фраза е била тълкувана по различни начини. Древните еврейски коментатори, ранните църковни отци и много съвременни тълкуватели са смятали тези „синове“ за ангели, сравнявайки ги със „Божии синове“ от Йов 1:6; 2:1; 38:7. Това мнение трябва да бъде отхвърлено, защото наказанието, което скоро ще бъде извършено, е за греховете на човешките същества (виж стих 3), а не на ангелите. Освен това, ангелите не се женят (Матей 22:30). „Синове Божии“ не били никой друг, а потомците на Сет и „дъщерите човешки“ на безбожните каинити (стр. 81). По-късно Бог говорил за Израел като за Свой „първороден син“. (Изра. 4:22), а Моисей нарече народа на Израел „чада на Господа, вашия Бог“ (Втор. 14:1).

Те си взеха жени. Тези нечестиви съюзи между ситите и каините бяха отговорни за бързото нарастване на нечестието сред първите. Бог винаги е предупреждавал Своите последователи да не се женят за невярващи, поради голямата опасност, на която е изложен вярващият и на която обикновено се поддава (Второзаконие 7:3, 4; Исус Навин 23:12, 13; Ездра 9:2; Неемия 13:25; 2 Коринтяни 6:14, 15). Но ситите не се вслушаха в предупрежденията, които със сигурност са получили. Водени от сетивни привличания, те не се задоволиха с красивите дъщери на благочестивия род и често предпочитаха каинитски булки. Нещо повече, разпространението на полигамията изглежда се подсказва от използвания израз за множествено число, те си взеха „жени“.

3. Духът ми няма винаги да се бори. Фактът, че това твърдение следва непосредствено след споменаването на тези неосветени бракове, би подсказал, че Божието неодобрение е било най-силно проявено към тази зла практика. Пленници на страстите си, те вече не са били подчинени на Божия Дух. Думата „бори се“ на еврейски означава „да управляваш“ и „да съдиш“ като следствие от управляването. Тези думи показват, че Светият Дух може да продължи да действа само още малко и след това ще бъде оттеглен от неновородените и непокаяли се от човешката раса. Дори Божието дълготърпение трябва да приключи. Петър говори за делото на Духа върху сърцата на допотопните хора, казвайки, че Духът на Христос е проповядвал на тези затворници на Сатана (1 Петрово 3:18–20).

Защото и той е плът. Този израз може да се преведе и като „в своето отклонение човекът е плът“, от шагаг, „да се скиташ“, „да се заблудиш“. Като следват похотите на плътта, казва Бог, хората са се предали на нейните желания до степен, че вече не са отзивчиви към контрола на Светия Дух. Нечувствителността към божественото влияние е пълна; следователно, Божият Дух трябва да бъде оттеглен. Няма повече смисъл да се „стремим“ да ги обуздаваме или подобряваме.

Неговите дни. Това божествено предсказание не може да означава, че продължителността на човешкия живот отсега нататък ще бъде ограничена до 120 години. (Сравнете възрастта на хората след Потопа.) Те по-скоро предсказват, че Божието търпение ще приключи и благодатният срок ще приключи в посочения тук период от време. Междувременно божествената милост се бави.

Христос сравнил Божиите отношения с допотопните хора с делото Си за човечеството раса в края на времето (Мат. 24:37–39). При подобни обстоятелства може да се очаква Бог да действа по подобен начин. Опитите да се определи времето на Христовото идване обаче въз основа на това са напълно невалидни. Сега живеем назаем, знаейки, че унищожението на света скоро ще настъпи (вижте 2 Петрово 3:3–7). Знаем също, че Божият Дух няма безкрайно да се бори с хората, които не избират да се вслушат в Неговите предупреждения и да се подготвят за това велико събитие.

4. На земята е имало гиганти. Тези „гиганти“, нефилими, не са били продукт на смесени бракове, както някои предполагат. LXX превежда нефилим с gigantes, от което произлиза английската дума „гигант“. В Числа 13:33 израилтяните съобщават, че се чувствали като обикновени скакалци в очите на нефилимите, което KJV превежда като „гиганти“. Има основания да се смята, че тази еврейска дума може да произлиза от корена parhal и че нефилимите са били „насилствени“ или терористи, а не физически „гиганти“. Тъй като в онези дни цялата човешка раса е била с голям ръст, трябва да се обозначава характер, а не ръст. Допотопните хора обикновено са притежавали голяма физическа и психическа сила. Тези хора, известни с мъдрост и умения,

упорито посвещаваха интелектуалните и физическите си сили на задоволяване на собствената си гордост и страсти и на потискане на своите събратя (стр. 80, 84, 90).

5. Бог. За да бъде последователен, KJV трябва да се чете „Господ“ вместо „Бог“, тъй като в еврейския език се използва думата Яхве, Йехова. Очевидно преводачите на KJV са били повлияни от LXX, който гласи „Господ Бог“.

Злото на човека беше огромно. Човешкият език едва ли би могъл да даде по-силна картина на човешката поквара. В човека не беше останало нищо добро; той беше „гнил до мозъка на костите си“. „Всяко негово въображение“ беше зло. Думата „въображение“, от йесер, означава „устройство“ или „формация“ и произлиза от глагола „да оформя“, „да формирам“, яшар.

Следователно „въображение“ се отнася до зли мисли като продукт на зло сърце.

Христос каза: „От сърцето излизат зли помисли“ и отбеляза, че те от своя страна пораждат „убийства, прелюбодеяния, блудства, кражби, лъжесвидетелства, богохулства“ (Матей).

15:19). Сърцето е било популярно смятано за център на висшите сили на ума—съвестта и волята. Замърсеното „сърце“ рано или късно заразява целия живот.

Непрекъснато. Буквално „всеки ден“ или „през целия ден“. Това води до жалкото описание на предпотопното зло до кулминация. Ако това не е пълна поквара, как би могъл човешкият език да го изрази? Тук откриваме, че злото е върховно в сърцето, във „въображенията“ или мислите и в действията. С много малки изключения, не е имало нищо друго освен зло, не временно, а винаги, не само в случая на няколко индивида, но и в обществото като цяло. Това се е случило, защото хората са били „съзнателно невежи“ по отношение на Божието слово (2 Петрово 3:5).

6. Разкая се за Господа. Силата на думите „разкая се“ за Господа може да се разбере от обяснителното твърдение „огорчи Го“ към сърцето Му. Това показва, че Божието покаяние не предполага липса на далновидност от Негова страна или някаква променливост в Неговата природа или цел. В този смисъл Бог никога не се разкайва за нищо (1 Царе 15:29). „Покаянието“ на Бога е израз, отнасящ се до болката от божествената любов, причинена от греховността на човека. То представя истината, че Бог, в съответствие със Своята неизменност, заема променена позиция по отношение на променения човек. Споменаването на божествената скръб от поквареното състояние на човека е трогателен знак, че Бог не е мразел човека. Човешкият грях изпълва божественото сърце с дълбока скръб и съжаление. Той вълнува целия бездънен океан от съчувствие към грешните хора, на което е способна безкрайната любов. Въпреки това, това Го подтиква и към съдебно възмездие (виж Йеремиа 18:6–10; стр. 630).

7. Ще унищожи човека. Еврейският израз, преведен тук като „ще унищожи“, буквално означава „ще изтрие“ или „ще заличи“ или „ще изтрие“ (виж Изх. 32:32, 33; Ис. 43:25). Употребата му в този пасаж, описващ изчезването на човешката раса като цяло чрез опустошителен потоп, е най-подходяща.

8. Ной намери благодат. В тези думи се вижда милостта сред гнева. Чрез тях Бог обеща запазването и възстановяването на човечеството. Думата „благодат“ се появява тук за първи път в Писанието и ясно има същото значение, както в препратките в Новия завет, където е описана милостивата, незаслужена благосклонност на Бог, проявена към незаслужаващите грешници. Колко дълбоко Бог обичаше човека дори в неговото паднало състояние, може да се наблюдава от редица фактори. Той им даде евангелието на милостта, в обещанието за потомството на жената; служение на милостта, като издигна и поддържа поредица от благочестиви мъже, които да проповядват евангелието и да ги предупреждават срещу пътищата на греха; дух на милост, който да се бори и да ги умолява; провидение на милостта, като им отмери дълъг изпитателен период.

на времето; допълнително даряване на милост, отсрочка от 120 години; и накрая пример за милост, чрез спасяването на праведните, когато всички останали бяха унищожени. Този древен пример за благодат и милост е източник на увереност и надежда за вярващите, които живеят в края на времето, време, което самият Христос сравни с епохата на Ной (вижте Матей 24:37–39). Неговите верни последователи могат да бъдат сигурни, че Бог ще ги приеме, както е приел Ной, ще ги запази по същия начин сред злото на този ден и ще се погрижи за тяхната безопасност в предстоящия съд.

9. Ной беше справедлив човек. Ново подзаглавие въвежда историята на Ной и тази на Потопа. Авторът представя, първо, причините, поради които Ной е намерил благодат в Божиите очи и е бил пощаден по време на предстоящото унищожение. Не някаква божествена прищявка го е направила получател на Божията благосклонност, а живот, който е бил в хармония с Божията воля. Ной е характеризиран с три изрази, всеки от които го поставя в най-благоприятна светлина в контраст с неговите съвременници. Той беше „справедлив човек“. Думата „справедлив“ не означава безупречна невинност, а праведност, честност, добродетел. Заслужава да се отбележи, че той не е наречен просто „справедлив“, а „справедлив човек“. За да се живее примерен живот по времето на Ной, е необходим човек, който може безстрашно и непоколебимо да се противопоставя на зли подбуди, фини изкушения и подли подигравки. Той не беше слабак, лишен от преценка или воля; той беше „човек“, силен с убеждения, прав в мисленето и действията си.

Съвършен в поколенията си. Вторият атрибут сочи, че Ной е бил „безупречен в поколението си“, RSV. Това не означава, че е живял в състояние на безгрешност, а по-скоро на морална почтеност. Отнася се не само до благочестивия живот на Ной, но и до постоянството на неговата религия сред пороя на беззаконието, в който е живял. Разбира се, той е бил от чист произход и в това отношение също се е различавал от своите съвременници, много от които са били потомци на безразборни бракове между благочестиви и нечестиви.

Ной ходеше с Бога. Трето, животът на Ной наподобяваше този на неговия благочестив прародител Енох (виж гл. 5:22, 24), който беше пренесен във вечна слава само 69 години преди раждането на Ной. По време на собственото си детство, когато пренасянето на Енох все още беше живо в паметта на по-старото поколение, Ной сигурно е чувал много за живота на този благочестив човек.

Но фактът, че Ной е описан по този начин, не означава, че със собствените си усилия е достигнал до праведност. Като всички останали, които са истински Божии деца, той беше спасен чрез вяра в Бога (виж Евреи 11:7).

10. Ной роди трима сина. Вижте гл. 5:32.

11. Земята също беше покварена. Греховното състояние на човека от предпотопния период е представено като покваряващо цялата земя. На други места терминът „поквара“ се прилага към идолопоклонството, греха на изопачаване и оскверняване на поклонението пред Бога (Изх. 32:7; Втор. 32:5; Съдии 2:19; 2 Лет. 27:2). Те практикуваха зло публично, крещящо, както подсказва изразът „пред Бога“.

12. Бог погледна земята. Условието на тази земя станаха обект на специално Божие изследване. По този начин вдъхновението уверява човека, че предстоящият съд не е бил необмислен и произволен акт на Божеството. Това изследване разкри, че вече не съществува разлика между богопротивниците на Каинитите и богобоязливите ситити. С много малки изключения „всяка плът“ беше покварена.

13. Краят на всяка плът. След като заключи, че грехът не може да бъде спрял по никакъв друг начин освен унищожението на човечеството (с изключение на едно семейство), Бог обяви Своя план на Ной. Предходните съобщения за божественото намерение да унищожи тази земя (ст. 3, 7) вероятно са запис на думи, изречени от Бог на небесния съвет, а не към някого.

човешко ухо. Тук обаче е било отправено съобщение директно към Ной. Това вероятно се е случило 120 години преди Потопа, както е посочено в стих 3. Бог е искал да даде на хората възможност да поправят злите си пътища, ако желаят, и съответно е упълномощил Ной, „проповедник на правдата“ (2 Петрово 2:5), да предаде това предупредително послание. Само по себе си това е било проява на милост, основана на божествения принцип да не се действа, преди хората да са били уведомени какво да очакват в случай на продължаващ грях (Амос 3:7).

Земята е изпълнена с насилие. Уводните думи на Бог сигурно са били шокиращи за Ной, но причината за Неговото съдбоносно решение е следната. Вместо да напълни земята с хора, които биха се опитали да живеят според Божията воля, човекът е „напълнил земята с насилие“.

Ще ги унищожа заедно със земята. Обърнете внимание, че Бог не е обявил намерението Си да унищожи човека „от“ или „на“ земята, а „с“ нея. Въпреки че земята като такава не може да понесе наказателно унищожение, тя трябва да участва в унищожението на човека, защото като негово обиталище и място на неговите престъпни действия, тя е едно с него. Това, разбира се, не означава унищожение на нашата планета, а по-скоро пълно опустошение на нейната повърхност.

14. Направи си ковчег. Трябва да се вземат мерки за спасяването на Ной и семейството му, откъдето идва и заповедта да се построи кораб. Еврейската дума, преведена като „ковчег“, е от египетски термин, обозначаващ големи плавателни кораби, използвани за превоз на обелиски, както и процесии на ладии за превоз на свещени статуи по Нил.

Дърво от гофер. Еврейската дума „гофер“ произлиза от древношумерската „гипару“, дърво, все още не е окончателно идентифицирано. Древните египтяни са строили големите си кораби от кедър и затова коментаторите предполагат, че дървесината от гофер може да е била от иглолистни дървета като кедър или кипарис. Тяхното смолисто качество би ги направило идеални за такава употреба. Елън Г. Уайт заявява, че дървесината, използвана от Ной, е била кипарис (стр. 95).

Ще направиш стаи. Ковчегът трябваше да бъде разделен на килии, буквално „гнезда“, необходими особено за многото животни, и да бъде уплътнен отвътре и отвън. Думата, преведена като „смола“, е от вавилонски произход и означава както смола, така и асфалт. От древни времена такива материали са били откривани в Месопотамия и използвани за уплътняване на кораби (вижте на гл. 2:12).

15. Това е модата. Корабът е трябвало да бъде построен според точните божествени инструкции. Размерите му, дадени на Ной, показват, че плавателният съд е с изключителни размери. Ако не бяха тези подробни инструкции от Бог, Ной, човек без предишен опит в корабостроенето или плаването, никога не би могъл да го построи. Най-големият древен кораб, известен днес, е бил египетски кораб с дължина до 130 лакътя и ширина до 40 лакътя. Ноевият ковчег е бил почти три пъти по-дълъг. Ако се има предвид лакътят от 20,6 инча (вж. Втор. 3:11), дължината на ковчега би била 515 фута, ширината му 86 фута и височината му 52 фута. Общоприето е, че ковчегът е бил във формата на сандък или кутия, а не на кораб, но това не е посочено никъде в Свещения текст. Поради липсата на точна информация относно формата на кораба, изглежда безполезно да се изчислява точното кубично съдържание на Ноевия ковчег. От даденото описание обаче става ясно, че това е бил кораб с внушителни размери, с достатъчно място за животните, настанени вътре, и за храна за цялата година.

16. Прозорец. Някои еврейски думи и граматическата конструкция, използвана в тях. Този стих е причина за трудност при установяване на това какво е имал предвид Моисей. Думата

Преведено като „прозорец“, Шоар, може да означава или „светлина“, „светлинен отвор“, или „покрив“. Преводът „покрив“, както в RSV, изглежда се основава на по-силни доказателства от превода „прозорец“. Фактът, че Ной не е могъл да види повърхността на земята, докато Шоар не се отвори (виж гл. 8:6), изглежда е в полза на това мнение. Каквото и да означава, светлината е била допусната отгоре (виж PP 95).

С един лакът ще го завършиш отгоре. Това изречение е трудно за тълкуване. Ако думата „сохар“ означава „отвор за светлина“, изречението може да се отнася до вид решетка с височина един лакът, обграждаща горната част на ковчега, за да пропуска светлина. Ако „сохар“ означава „покрив“, може да има практически същото значение, а именно, че е имало един лакът между покрива и горния ръб на стените.

17. Аз, дори Аз. Многократното и категорично „Аз“ е ясен индикатор, че предстоящата катастрофа е била божествено посещение, а не природно явление.

Потоп от води. Думата „потоп“, mabbul, се използва в целия Стар завет само за Ноевия потоп, с евентуалното изключение на Пс. 29:10. Mabbul може да произлиза от асирийски корен, означаващ „да унищожавам“. Еврейската конструкция на фразата „потоп от води“ би позволила четенето „унищожение, [дори] води“. Този пасаж е първият намек за средствата за унищожение, които ще бъдат използвани.

18. Аз установявам завета Си. Първото записано споразумение между Бог и Ной (вижте гл. 15:9–17 за процедурата, следвана при сключването на завет). Като сключил завет с Ной, Бог укрепил увереността на този праведен човек в сигурността на божествената грижа. Каквото и да се случи, Ной знаел, че той и семейството му ще бъдат спасени.

И твоите синове. Тези обещания включваха дори неродените синове на Ной и техните съпруги, защото по това време Ной все още беше бездетен, макар и вече на 480 години (виж гл. 5:32). Никой от предците на Ной не е чакал толкова дълго потомство и той може би се е отказал от надеждата да бъде благословен с деца. В много случаи Бог е подготвял избраните Си служители за времена на криза, като ги е водил през дълги периоди на разочарование, за да могат да се научат на търпение и да Му се доверят. Именно това преживяване е сполетяло родителите на Исаак, Самуил и Йоан Кръстител. Поръчението да се построи ковчегът, следователно, включвало косвено уверение, че запазвайки живота, родословието на Ной няма да изчезне. Раждането на синовете му тогава щяло да бъде за Ной знак за същата сигурност на предстоящия потоп. С вяра той продължил напред, вярвайки „неща, които още не са се виждали“ (Евр. 11:7).

19. На всяко живо същество. Животинският живот, както и човешкият, е трябвало да бъде запазен чрез вярата на Ной. Коментаторите са забелязали противоречие между заповедта да се осигурят „по две от всеки вид“ и заповедта, дадена по-късно, да се вземат седем от определени видове (гл. 7:2). Първата заповед е имала за цел да информира Ной относно мерките, които трябва да се вземат, за да се спаси животинският свят от пълно унищожение, и по един чифт от всяко животно ще бъде необходим за размножаването. Това е всичко, което Бог е възнамерявал в този случай.

21. Храна. Храната за семейството на Ной и фуражът за животните трябвало да бъдат събрани в достатъчно количество, за да стигнат за повече от година. Те трябвало не само да бъдат събрани, но и съхранявани в ковчега. Талантът на мъдър организатор бил необходим, за да се извърши цялата тази работа по ефикасен начин. Ной трябвало да бъде не само корабостроител и проповедник, но и земеделец и доставчик на храна.

22. Така направи Ной. Записът с наставленията, дадени на Ной, завършва с наблюдението че е направил всичко, което Бог му е поискал. Той не е проявил никакво колебание в послушанието си към Бога. Общуването му с роднини, които са станали като прокълнатите Каинити, по никакъв начин не го е повлияло. Образованието му, получено от благочестиви родители и баби и дядовци, е подготвило Ной за безрезервна вяра в Бога и послушание на Неговите инструкции.

Този кратък стих обхваща 120 години вярна служба. Някои от онези, които повярвали на посланието на Ной, като дядо му Матусал, починали преди да се случи ужасното събитие. Той живееше според посланието, което проповядваше, и онези, които го познаваха най-добре, неговото собствено семейство, не можеха да избегнат неговото свято влияние. Синовете му не само вярваха в това, което проповядваше, но и активно участваха в подготовката за това ужасно събитие, предсказано преди раждането им.

Опитът на Ной е благороден пример за християните, които знаят, че живеят във времето на края и се подготвят за преобразяване. Най-голямата им мисионерска работа е да се извършва у дома.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-22ПП 90-98; CP 62-64

2 ПП 81, 338; CP 62; 5Т 93

3 FE 504; GC 338; LS 208; PP 92, 102; 4Т 308

5 CH 109; CS 205; DA 633; Ev 567; FE 221, 421; GC 543; MYP 456; PP 79, 91; Te 281

5, 6 CP 62

5-7ПП 325

5-8GC 431

7 PK 297; PP 91, 92; SR 58

9 ПП 363

11 ГК 543; ПП 91; Te 25

11-13CH 109

12, 13 ПП 363

12-16ПП 92

13 FE 504

13, 14 ГК 338

14-16ПП 92

17, 18 CP 146

18 ПП 363

ГЛАВА 7

1 Ной, семейството му и живите същества, влизат в ковчега. 17 Началото, увеличаването и продължаването на потопа.

1. Ела. В продължение на 120 години Бог продължава да бъде дълготърпелив безмерно (1 Петър 3:20), а животът и трудът на Ной „осъдиха света“ (Евр. 11:7). Но човешките същества безгрижно и безразлично бързаха напред към своята гибел. Като спаси едно семейство и унищожи всички останали, Бог не постъпи произволно. Само Ной се квалифицираше за допускане до новата земя, която щеше да последва пречиштането на земята чрез вода.

2. За всяко чисто животно. Инструкцията да вземе със себе си в ковчега повече чисти, отколкото нечисти животни, предполага, че Ной е знаел как да прави разлика между двата класа. Ясно е, че това разграничение не произхожда от Моисей. То се връща към най-ранните времена, до божествените инструкции относно жертвоприношенията – за които можели да се използват само чисти животни (виж гл. 8:20).

От древни времена броят на чистите животни, които трябва да бъдат взети в ковчега, е бил предмет на спор сред преводачите и коментаторите на Библията. Еврейският текст, който гласи буквално „Ще си вземеш седем, мъжки с женската му“, може да се разбира като „седем чифта“ или „седем от всеки вид“ животни. LXX, Вулгата и много древни и съвременни учени подкрепят превода „седем чифта“, докато някои църковни отци, реформаторите и всъщност някои учени от всички епохи са се изказвали в полза на „седем индивида“. Каквото и да е точното обяснение, очевидно е, че в ковчега е трябвало да намерят място повече чисти животни, отколкото нечисти. Предвиждайки нуждата от спешна храна, след като Потопът е унищожил цялата растителност, Бог е знаел, че човекът ще трябва временно да яде месото на чисти животни. Освен това, те са били необходими за жертвени цели. Поради тези очевидни причини Бог е взел мерки да запази достатъчно чисти животни, за да не изчезнат. Това, че в първите Си наставления към Ной (гл. 6:19) Бог не е направил разлика между чисти и нечисти животни, може да се обясни с факта, че по това време, 120 години преди Потопа, такива подробни наставления не са били необходими (вижте на стих 9).

5. Всичко, което Господ му заповяда. Както Ной беше изпълнил всички Божии заповеди през предходните 120 години (виж гл. 6:22), така и той постъпи по подобен начин през последните часове преди Потопа. Колко много е страдал, когато е виждал множеството човешки същества, с които е живял шест века, безразлично и безгрижно носени към гибелта си! Знаейки, че всички те ще умрат в края на една седмица и виждайки ги да се забавляват, сякаш нищо няма да се случи (Мат. 24:37–39), той сигурно е удвоил последните си усилия да ги предупреди и покани да влязат с него в ковчега. Но всичко беше напразно.

6. Ной беше на шестстотин години. Вижте гл. 5:32.

7. Ной влезе. Това, че Ной не е чакал до последния ден преди Потопа, за да влезе в ковчега, е очевидно от сравнението на стихове 7 и 10. Водени от страх и подтикнати от вяра, Ной и семейството му не губят време, подчинявайки се на заповедта да влязат в кораба-убежище. Петър ни казва, че само осем души са били спасени от Потопа (1 Петрово 3:20); откъдето е очевидно, че Ной и тримата му синове са имали само по една съпруга. Полигамията, често срещана сред каинитите, все още не е била практикувана от последователите на истинския Бог.

9. Влязоха по две по две. Подчинявайки се на тайнствен импулс, животни от всички видове се преместиха в ковчега. Нищо по-малко от божествена сила не би могло да осъществи такова навременно и организирано влизане в огромния кораб. Какво ярко предупреждение трябва да е било това за нечестивите, които са го видели! Тук имаше опитомени и диви зверове, пълзящи и летящи животни, всички си проправяха път в ковчега, очевидно по собствена воля. Какъв контраст – глупави зверове, послушни на своя Създател, и разумни същества, отказващи да се вслушат в Неговия предупредителен зов за милост! Ако нещо можеше да го направи, това би трябвало да направи впечатление на грешниците; но те бяха закоравели сърцата си толкова дълго, че дори това чудо не ги впечатли.

11. Шестстотната година. Първото от многото точни хронологични твърдения в Стария завет. Толкова внимателно изложеното твърдение относно точния ден, месец и година на Потопа е в рязък контраст с легендарните разкази на древните езически народи относно дейността на техните богове по отношение на този свят.

Изворите на голямата бездна. Тази земя, която никога преди не беше изпитвала дъжд (вижте Битие 2:6), внезапно беше залята от огромни водни маси. Започна силен и непрестанен дъжд. Едновременно с това земната кора се разкъса, в резултат на което

Водни маси от под повърхността на земята бликнаха, за да причинят хаос и напълно да залееят някога сушата.

16. Господ го затвори вътре. Това твърдение подчертава чудотворния характер на събитията през седмицата непосредствено преди Потопа. Това божествено действие означаваше също, че времето на благодат за падналия род е достигнало своя край. Както в дните на Ной вратата на милостта се затвори малко преди деня на Божието посещение, така и в тези последни дни Божият народ трябва да бъде предупреден: „Затвори вратите си след себе си; скрий се“ (Исая 26:20, 21; Матей 26:20, 21). 24:37–39; 2 Петрово 3:6, 7).

17. Водите се увеличиха. Огромният мащаб и интензивност на Потопа са добре известни. Изразено чрез графична поредица от глаголи и наречия: водите „се увеличиха“ (ст. 17), „преобладаваха“ и „увеличиха се много“ (ст. 18), „преобладаваха извънредно много“ (ст. 19) и дори „преобладаваха“ 15 лакътя (около 26 фута) над планините (ст. 20). Описанието е просто, величествено и живо. Неизмеримо количество вода покриваше цялата земя. Вселенският обхват на Потопа едва ли би могъл да бъде изразен с по-силни думи от тези.

Това описание прави напълно глупава и невъзможна гледната точка, изложена от някои, че Потопът е бил местно събитие в месопотамската долина. Например, находищата на тиня, открити от археолози в Ур Халдейски, не могат по никакъв начин да отговорят на разказа за Потопа в Битие (стр. 107, 108).

Навсякъде по земната повърхност откриваме фосилни останки от растения и животни, очевидно отложени от вода. Тези отлагания се простират на определени места до дълбочина от поне три мили, но средната дълбочина е малко над половин миля. Универсалното разпространение на тези останки и дълбочината на тяхното погребение свидетелстват недвусмислено както за световния мащаб, така и за ужасяващата сила на Ноевия потоп.

Универсалността на тази катастрофа се потвърждава и от легендите за Потопа, запазени сред хората от почти всяка раса по лицето на земята. Най-пълният сред тези разкази е този на древните вавилонци, които се заселили в непосредствена близост до мястото, където ковчегът е спрял след Потопа и откъдето човешката раса отново е започнала да се разпространява. Епосът за Гилгамеш има много убедителни прилики с този от Битие, но въпреки това се различава от него по такъв начин, че го доказва като изопачена версия на същата история. Сравнението на двата разказа представя впечатляващи доказателства за вдъхновението на разказа от Битие.

Ковчегът е споменат два пъти в стихове 17 и 18 като „носен“ или „издигнат“. Че той „отиде“ безопасно „по лицето на водите“ дава на всички бъдещи поколения уверение в Божията способност да спаси онези, които Му се доверяват и Му се подчиняват. Самите стихии, освободени, за да унищожат нечестивите, безопасно поддържаха верното семейство на Ной. Бог никога не губи средства да спаси Своите. В същото време Неговата воля е човекът да упражнява напълно интелигентността и силата, които Бог му е дал. Бог по чудедейен начин запази ковчега, но накара Ной да го построи.

21. Всяка плът умря. Думата „всички“ е използвана три пъти и е придружена от подробен списък на различните форми на живот: „птици“, „говеда“, „зверове“, „пълзящи същества“ и „човек“. Сега, за да стане още по-категорично, „всяка“ е използвана два пъти.

24. Водите надделяха. Че 150-те дни включват 40-те дни от стихове 4, 12, 17 и така че трябва да се брои от началото на този период, се вижда от стих 11 и гл. 8:4, където се казва, че ковчегът е спрял на планините Арарат на 17-ия ден от 7-ия месец

месец, точно 5 месеца след началото на дъжда. Смятането е в рамките на 30-дневни месеци.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-24ПП 97-105; СР 65-69

1 DA 634; EW 284; FE 504; PP 98, 117; SR 65, 76, 408

2, 3 ПП 97

4 СР 65

9, 10 ПП 98

10 СР 65

11 AA 572; ПП 99, 104

11, 12 EW 284

11-24 Изд. 129

13 FE 504

16 ПП 98; СР 65

18, 19 CD 49

20 ПП 105

23 ПП 112

ГЛАВА 8

1 Водите се изливат. 4 Ковчегът спира на Арарат. 7 Гарванът и гълъбът. 15 Ной, като получи заповед, 18 излезе от ковчег. 20 Той построи олтар и принесе жертва, 21 която Бог приема и обещава да не проклина вече земята.

1. Бог си спомни за Ной. Този стих не означава, че Бог е забравил Ной за известно време. Това е израз, показващ божествена загриженост и благодат. Трогателен знак за нежността на Бог към Неговите създания се намира в твърдението, че Бог си е спомнил, заедно с Ной, и за всички други живи същества. Този, Който е провъзгласил, че макар пет врабчета да се „продават за два гроша, и нито едно от тях не е забравено пред Бога“ (Лука 12:6, 7; срв. Матей 10:29-31; 6:26), ще помни Своите верни деца, които „са по-ценни от много врабчета“.

4. Арарат. Всички тълкуватели на Библията са съгласни, че се има предвид планинската земя на Армения, макар че не е сигурно точно коя част от Араратската верига е посочена. Слуховете, че са открити останки от Ноевия ковчег, все още не са потвърдени. Традиционното местоположение, днешната планина Арарат, има два върха, единият с височина 16 945 фута, а другият с височина 12 287 фута. Сред персите тези два върха са известни като Кох-и-нух, „планината на Ной“. Това е било идеално място за почивка на ковчег, докато водите се оттеглят, и откъдето оцелелите от Потопа биха могли да се разпръснат по всяка земя (вижте гл. 7:24).

5. Водите намаляха. Водите намаляваха постепенно в продължение на два месеца и половина, след като ковчегът спря върху планините Арарат.

7. Той изпратил гарван. Четиридесет дни след появата на планинските върхове, Ной се разтревожил да узнае до каква степен водите са пресъхнали и дали е безопасно за него да напусне ковчег. Тъй като водите били намалели, ковчегът вече бил намерил безопасност от бурите на защитено място високо в планините. От такава позиция било трудно да се установи до каква степен водите са се отдръпнали в по-ниските долини. Затова бил изпратен гарван, за да може Ной да наблюдава от поведението му нещо за състоянието на земята. Неспособен да намери място за почивка, гарванът летял над повърхността на водите, връщайки се от време на време към ковчег (PP 105).

8. Той изпрати гълъб. Въпреки че не е посочено колко дълго Ной чакаше, преди При повторно изпитание изразът „и той остана още седем дни“ (ст. 10) показва, че първият период на чакане също е бил със същата продължителност. Седмица по-късно гълъбът останал далеч цял ден, но се върнал вечерта с маслинов лист, очевидно от дърво, оцеляло след потоп. На еврейски език изразът „откъсна“ ясно показва, че листът не е бил намерен да плува по повърхността на водата. Ной разпознал маслиновия лист като доказателство, че земята трябва да е почти суха и че скоро може да напусне ковчега. Седмица по-късно гълъбът не се върнал, доказателство, че условията са били достатъчно нормални, за да му позволят да остане извън ковчега. Колко радостни трябва да са били чувствата на Ной!

13. Покриването на ковчега. Посочен е допълнителен период на чакане, след който Ной почувствал, че е дошло времето сам да проучи. Тъй като през решетките под покрива на ковчега не се виждало почти нищо, той премахнал част от покрива.

Думата „покривало“, миксе, се използва в Стария завет, за да обозначи покрива на скинията (Исх. 26:14), а също и калъфи за обзавеждането на светилището, докато е било пренасяно (Числа 4:10-12). Тъй като тези покрития са били направени от кожи, е възможно и покритието на ковчега да е било такова (вижте гл. 6:16).

14. През втория месец. На Ной земята изглеждаше достатъчно суха. Но Бог беше затворил вратата на ковчега и Ной чакал Божиите напътствия кога да го напусне. Като цяло той чакал още 57 дни, преди водите да пресъхнат напълно и Бог да може да даде желаното разрешение.

Ако приемем, че месецът е с продължителност 30 дни (виж гл. 7:24), корабен дневник за ковчега по време на Потопа би звучало така:

	Месец	Ден	Година
Ной влиза в ковчега.			
7:4,	2	10	600
7, 10.			
.....			
Началото на Потопа.			
7:11.	2	17	600
.....			
Дъжд и преобладаващо			
ва-			
тери (първите 40 дни на	3	27	600
Потопа). 7:4, 12, 17.			
до..			
„Водите надделяха“			
(110			
допълнителни дни).	7	17	600
7:24.			
до.....			
Ковчегът спира на			
планините Арарат. 8:4.	7	17	600

.....			
Видяните планини. 8:5....	10	1	600
Гарванът се освободи			
(40	11	11	600
дни по-късно). 8:6.			
.....			
Гълъбът се пусна (за			
първи	11	18	600
път). 8:8; PP 105.			
.....			
Гълъбът се пусна			
	11	25	600
(втори път). 8:10.			
.....			
Гълъбът се пусна			
(трети	12	2	600
път). 8:12.			
.....			
Покриването на ковчега			
отиде			
преместени; водите	1	1	601
пресъхнали. 8:13.			
.....			
Ной напуска ковчега.			
8:14-	2	27	601
16.....			

От началото на Потопа до времето, когато ковчегът е спрял на планините Арарат (гл. 7:11; 8:4), са изминали точно пет месеца. Това е дадено и като 150 дни (гл. 7:24), което показва, че 5-те месеца са съдържали по 30 дни. Не е сигурно обаче дали годината по времето на Ной е била лунна или слънчева и дали е започвала през пролетта или през есента.

Ковчегът е доказателство за Божията доброта и послушната вяра на Ной. Ковчегът е бил убежище във време на опасност, дом за бездомните и храм, където благочестивото семейство на Ной се е покланяло. Той ги е пренасял безопасно от стария свят в новия, от среда на порок и грях към земя, пречистена от грях. Ковчегът е бил определеното от Бога място за спасение и извън него нямало безопасност. И както е било в дните на Ной, така ще бъде и когато настоящата епоха приключи внезапно с идването на Човешкия Син (виж Матей 24:37). Тези, които желаят да бъдат спасени, трябва да се възползват от мерките, които Бог е осигурил за тяхното спасение.

16. Вървете. Ной се беше научил да се доверява на Бога и да чака търпеливо през своите 120 години проповядване и строеж на ковчега. Този дълъг период на активна работа беше последван от повече от година в ковчега. През първите седмици и месеци той преживяваше непрестанен дъжд, бушуваща буря и огромни сътресения на земята, които сякаш бяха готови да унищожат крехката му лодка. По-късно, когато ковчегът се спря на планините Арарат, започна едно досадно време на чакане, което продължи повече от седем месеца. Колко често

Ной може би е чувствал, че Бог е забравил самотния ковчег и неговите обитатели на този висок планински връх. Щастливи две добродетели – вяра и търпение! С каква нетърпелива радост Ной сигурно е чул отново гласа на Бога, който му е заповядал да тръгне.

17. За да се размножават изобилно. Някои коментатори разглеждат това твърдение като намек, че Бог е ограничил репродуктивната способност на животните през годината, която са прекарвали в тесните помещения на ковчега. Сега се повтаря първоначалната благословия върху животните да се размножават и да напълнят земята (гл. 1:22).

18. Ной излезе. Когато ангел слезе от небето и отвори вратата, която беше затворена година по-рано по подобен начин, Ной и семейството му излязоха. Животните последваха примера на Ной, напусайки ковчега подредено, всяко според вида си. Този инстинкт да се свързват с други членове на собствения си вид е като цяло характерен за животинския свят и до днес.

20. Ной построил олтар. Първото действие на Ной след като напуснал ковчега, било поклонение. Жертвите, принесени от Ной, не са били само израз на благодарност за опазването, но и нов залог за неговата вяра в Спасителя – олицетворена от всяко жертвено животно. В приношението „на всяко чисто животно и на всяка чиста птица“ Ной е дал доказателство както за благодарност, така и за щедрост. Въпреки че този пасаж е първият в Писанието, който споменава построяването на олтар, не бива да се мисли, че олтари не са били използвани преди Потоп. Думата „всеизгаряния“, 'oloth, не е същата като тази, използвана за описание на жертвата на Авел. Тя произлиза от глагол, означаващ „да се издигам“ и предполага не издигането на дара върху олтара, а издигането на дима от всеизгарянето към небето (виж Съдии 13:20; 20:40; Йеремиа 48:15; Амос 4:10).

21. Господ усети сладък аромат. Божието удовлетворение от поведението на Ной и приемането от Него на дара на Ной са представени на много човешки език. Божественият отговор на всеотдайното поклонение на Ной беше решение земята никога повече да не бъде унищожена от потоп. Това обещание не беше съобщено на Ной до малко по-късно (виж гл. 9:8–17). Думите „Няма вече да проклинам земята“ не премахнаха проклятието от гл. 3:17. Те просто се позовават на факта, че вселенска катастрофа като Потопа няма да засегне човешката раса отново. Локализираните наводнения не са включени.

Въображението на човешкото сърце. Някои коментатори са видели противоречие между този стих и гл. 6:5–7. Бог е предопределил Потопа, защото „всяко въображение на мислите“ на човешкото сърце е било „само зло непрестанно“ и тук, по същата причина, Той обещава никога да не изпраща друго. В първия случай „въображение“ се отнася до фиксиран модел на мислене, превърнат в действие (гл. 6:5), а тук се отнася до присъщите на човека склонности. Маргиналното четене в KJV „макар че“ вместо „защото“ вероятно е правилно.

22. Докле съществува земята. Обичайните сезонни занимания на човека бяха напълно и повсеместно прекъснати от Потоп. Бог сега увери Ной, че не само никога няма да има друг потоп, но и няма да се случи друго подобно прекъсване на сезонния цикъл. Сезоните бяха определени при сътворението (Битие 1:14); те трябваше да продължат.

Най-забележителният разказ за Потоп извън Библията се среща в древността Вавилонски епос за Гилгамеш. Въпреки че частта от епоса, която разглежда Потопа, показва изненадващи прилики с повествованието от Битие, разликите между двата разказа представляват убедително доказателство за вдъхновението и точността на библейския разказ. Политеизмът и други езически религиозни идеи придават на Епоса за Гилгамеш...

определено с езически привкус. Въпреки че подобни истории за Потопа се срещат и днес сред всички клонове на човешката раса, е съвсем естествено вавилонският разказ да се окаже по-точен от останалите, поради близостта на Вавилон до планините Арарат. За допълнителна информация относно Епоса за Гилгамеш вижте „Археология и възстановяване на древната история“, стр. 115-117.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

4, 6-11, 13, 15-20 стр. 105

21 ПП 106

22 COL 65; Ed 105; PP 106

ГЛАВА 9

1 Бог благославя Ной. 4 Кръвта и убийството са забранени. 8 Божият завет, 13 обозначен с дъгата. 18 Ной изпълва света, 20 засажда лозе, 21 е пиян и се подиграва на сина си, 25 проклина Ханаан, 26 благославя Сим, 27 моли се за Яфет, 29 и умира.

1. Бог благослови Ной и синовете му. Ной и семейството му получиха благословия, която беше подобно на това, произнесено върху Адам и Ева след сътворението им (гл. 1:28). Както Адам е бил прародител на всички членове на човешката раса, Ной става прародител на всички човешки същества след Потопа. Благословията и в двата случая се състоеше от божествена задача да „се плодят“ и да напълнят земята. Една част от предишната благословия обаче липсваше в новата, а именно заповедта да я „покорят“, земята. Това пропускане несъмнено отразява факта, че световното господство, отредено на човека по време на сътворението, е било загубено от греха. Грехът е нарушил връзката, която първоначално е съществувала между човека и животните, и те са били, поне до известна степен, освободени от подчинение на него.

2. Страхът от теб. Тъй като грехът с неговите последици е разхлабил връзката на доброволното подчинение от страна на животните на волята на човека, отсега нататък той можеше да управлява над тях само чрез сила, чрез онзи „страх“, който Бог сега внуши на животинското творение. Природата се беше отчуждила от човека.

Страхът, който всички сухоземни, въздушни и водни животни трябваше да изпитват, не изключваше техния случаен бунт срещу господството на човека над тях. Понякога те се издигаха и унищожаваша човека. Всъщност Бог понякога ги използваше, за да упражнява божествена справедливост (виж Изх. 8:6, 17, 24; 4 Царе 2:24). Нормалното състояние на по-нисшите създания обаче беше да се превърнат в инстинктивен страх от човека, което ги кара по-скоро да го избягват, отколкото да търсят присъствието му. Факт е, че животните се оттеглят, където и да напредва човешката цивилизация.

Дори свирепите диви зверове, освен ако не бъдат провокирани, обикновено избягват човека и бягат от него, вместо да го нападат.

В твоите ръце са предадени. Това божествено изявление е намерило своето изпълнение в опитомяването на някои животни, от чиято помощ човекът се нуждае, в опитомяването на дивите животни чрез превъзходната воля на човека и в успешното обезсилване на вредни създания чрез неговата изобретателност и находчивост.

3. Месо за вас. Не че човекът тогава за първи път е започнал да яде животинско месо, а само че Бог за първи път му е разрешил, или по-скоро му е позволил, да направи това, което Потопът е направил необходимост. Нечестивите допотопни хора са били месоядни (Гл. 109). Но първоначалната воля на Създателя не е била Неговите създания да се изяждат едно друго. Той е дал на човека растения за храна (Гл. 1:29). С временното унищожаване на целия растителен живот по време на Потопа и изчерпването на хранителните запаси, взети в ковчега, е възникнала извънредна ситуация

възникна, че Бог посрещна, като даде разрешение да се яде месо от животни. Освен това, яденето на месо би съкратило греховния живот на хората (CD 373).

Това разрешение не е предполагало неограничено и неограничено ядене на всякакъв вид животни. Фразата „движещо се, което е живо“ ясно изключва яденето на трупове на животни, които са умрели или са били убити от други зверове, което Моисеевият закон по-късно изрично забранява (Изм. 22:31; Лев. 22:8). Въпреки че тук не се прави разлика между чисти и нечисти животни по отношение на храната, от това не следва, че тя е била непозната за Ной. Че Ной е бил запознат с това разграничение, е ясно от предишната заповед да се внасят повече чисти, отколкото нечисти животни в ковчег (Бит. 7:2) и от факта, че е принесъл само чисти животни като всеизгаряне (гл. 8:20).

Това разграничение трябва да е било толкова добре познато на ранния човек, че не е било необходимо Бог да обръща специално внимание на Ной върху него. Едва когато това разграничение е било изгубено през вековете на отчуждение на човека от Бога, са били издадени нови писмени директиви относно чистите и нечистите животни (виж Лев. 11; Втор. 14). Неизменността на Божия характер (Яков 1:17) изключва възможността този пасаж да се тълкува като разрешение за клане и ядене на всички същества. Животни, които са били нечисти за една цел, не са могли да бъдат чисти за друга.

Дори като зелената трева. Това предполага новостта на разрешението да се яде месо, в допълнение към зеленчуците и плодовете, които първоначално са били предназначени да бъдат храна на човека. Не само временното отсъствие на растителен живот в резултат на Потоп е причината Бог да позволи на човека да допълни вегетарианската си диета с месо, но вероятно и фактът, че Потопът е променил толкова коренно външната форма на тази земя и е намалил нейното плодородие, че в някои земи, като например далечния север, тя не би произвеждала достатъчно вегетарианска храна, за да изхранва човешката раса.

4. Плът с живота си. Забраната се отнася за яденето на месо с кръв в него, независимо дали на живи животни, какъвто е бил варварският обичай на някои езически племена в миналото, или на заклани животни, от които кръвта не е била правилно отцедена. Тази забрана е била, наред с други неща, предпазна мярка срещу жестокостта и напомняне за жертвоприношението на животни, при което кръвта, като носител на живот, е била считана за свещена. Бог е предвидил, че човекът, лесно ставащ жертва на суеверни вярвания, ще си помисли, че като се храни с животворната течност на животните, собствената му жизнена сила ще бъде или засилена, или удължена. Поради тези и вероятно други причини, които сега не са ни ясни, яденето на месо с кръв в него е било безвъзвратно забранено. Апостолите са смятали тази забрана за все още обвързваща в християнската епоха. Те са насочили особено вниманието на езическите християнски вярващи към нея, защото тези нови вярващи, преди обръщането си във вярата, са били свикнали да ядат месо с кръв в него (Деяния 15:20, 29).

„Живот“, нефеш (виж върху Бит. 2:7). Да се преведе като „душа“, както някои правят, замъглява истинското значение (виж Лев. 17:11). Кръвта е жизненоважна за живота. Ако кръвообращението към която и да е част от тялото бъде прекъснато, тази част умира. Пълната загуба на кръв неизбежно води до смърт. Тъй като това е вярно, еврейската дума нефеш, която стои успоредно на „кръв“ в този текст, трябва да се преведе като „живот“, както в KJV.

5. Кръвта на живота ви. Двете притежателни местоимения „ваш“ подчертават стойността на човешкия живот, нефеш, пред Небето. Бог лично би се загрижил за отмъщението за проливането на човешка кръв, както се подразбира от думите „ще изискам“ буквално „търся“ с цел наказание.

От ръката на всеки звяр. Животът на човека е бил защитен както от животни, така и от други хора чрез тържествено провъзгласяване на светостта на човешкия живот. Законът, според който звяр, убил човек, трябва да бъде унищожен, по-късно е включен в Моисеевия кодекс (Исх. 21:28-32). Тази заповед не е дадена с цел наказание на убийца, който не е под морален закон и следователно не може да съгреша, а за безопасността на хората.

От ръката на човека. Това предупреждение е насочено срещу самоубийството и убийството. Бог изисква от човека, който отнема собствения си живот, както и от този, който отнема живота на ближния си, да даде отчет за деянието си. Заповедта „Не убивай“ е толкова обширна в своите последици, че всякакъв вид съкращаване или отнемане на живот е забранено. Човекът не може да даде живот и следователно няма право да го отнеме, освен ако не е задължен да го направи по божествена заповед. Никой, който притежава своите умствени и морални способности и следователно е отговорен за действията си, не може да избегне Божието възмездие, дори човекът, който полага ръка върху себе си. При възкресението всеки човек ще трябва да се яви пред Божия съд, за да получи своята награда (Римляни 14:10; 2 Коринтяни 5:10).

6. Който пролее човешка кръв. Бог би отмъстил или наложил наказание за всяко убийство, не пряко, както направи в случая с Каин, а косвено, като постави в ръцете на човека съдебна власт. Думата „проля“ предполага умишлено убийство, а не случайно отнемане на живот, непредумишлено убийство, за което законът е предвидил други разпоредби, освен споменатите тук (Числа 35:11). Божествената заповед дарява светското управление със съдебна власт и поставя в ръката му меч. Бог се погрижи да издигне преграда срещу върховенството на злото и по този начин положи основата за организирано гражданско развитие на човечеството.

7. Вижте стих 1.

9. Аз установявам завета Си. За да даде на Ной и синовете му твърда увереност за проспериращото продължаване на човешката раса, Бог установява завет с тях и техните потомци и го потвърждава с видим знак. Заветът предвижда всички последващи потомци в своите разпоредби и, заедно с човешкото семейство, цялото животинско творение.

10. Всички, които излизат от ковчега. Този пасаж не предполага, както някои тълкуватели го обясняват, че определени животни са оцелели след Потопа, без да са били в ковчега, и че следователно е имало само частично наводнение на земята. Доколкото това мнение категорично противоречи на ясните твърдения, че всички сухоземни и въздушни животни, които не са намерили убежище в ковчега, са били унищожени (гл. 6:17; 7:4, 21-23), трябва да се намери друго обяснение. Предлогът „до“ във фразата „на всеки звяр“ тук е по-подходящо предаден като „на“ или „по отношение на“ (виж гл. 20:13, „на мен“). RSV, следвайки LXX, го предава така: „Всички земни зверове с теб, всички, които са излезли от ковчега.“

11. Нито ще бъде изтребена всяка плът. Този „завет“ съдържа само една разпоредба и прие формата на божествено обещание. Региони можеха да бъдат опустошени, а животни и хора пометени със стотици или хиляди, но никога повече нямаше да има всеобщо унищожение на земята от потоп. Това обещание обаче не означава, че Бог е длъжен никога повече да не унищожи света с друго средство освен с вода. Неговият обявен план да сложи край на всяко зло в края на историята на този свят чрез голям разрушителен огън (2 Петрово 3:7, 10, 11; Откр. 20:9; и др.) по никакъв начин не противоречи на обещанието.

12. Това е знакът. Този знак, който Бог е сметнал за необходим, за да даде на Своите творения вяра в Неговите обещания, като пример за Неговото снизхождение към човешката слабост.

Човекът търси знамения (Мат. 24:3; 1 Кор. 1:22) и Бог в Своята милост и доброта ги е осигурил, в определени граници, въпреки че иска Неговите последователи да запазят вярата си, дори когато няма знамения, които да ги водят, и да вярват без видими доказателства (Йоан 20:29).

13. Аз поставям лъка си. Установяването на дъгата като заветен знак на обещанието, че никога повече няма да има потоп, предполага, че тя се е появила тогава за първи път в небесните облаци. Това е още един индикатор, че преди Потопа не е валидно. Дъгата се получава от пречупването и отражението на слънчевата светлина през къбловидните дъждовни капки, върху които падат лъчите.

15. Ще помня завета си. Дъгата, естествено физическо явление, беше подходящ символ на Божието обещание никога повече да не унищожава земята чрез потоп. Тъй като климатичните условия на земята щяха да бъдат напълно различни след Потопа и дъждовете в повечето части на света щяха да заменят предишната благотворна роса, която овлажняваше почвата, беше необходимо нещо, което да успокоява страховете на хората всеки път, когато започнеше да вали. Духовният ум може да види в природните явления Божиите откровения за Себе Си (виж Рим. 1:20). По този начин дъгата е доказателство за вярващия, че дъждът ще донесе благославия, а не всеобщо унищожение.

Йоан видя във видение дъга, обграждаща Божия престол (Откр. 4:3). Човекът гледа лъкът, за да си спомни Божието обещание, но самият Бог гледа към него, за да си спомни и изпълни обещанието Си. В лъка вярата и доверието на човека срещат Божията вярност и неизменност.

Лъчите на свята светлина, струящи от Слънцето на правдата (Малахия 4:2), както видяни с окото на вярата през призмата на житейските преживявания, разкриват красотата на праведния характер на Исус Христос. Вечният завет между Отца и Сина (Захария 6:13) гарантира на всеки смирен, верен син и дъщеря Божия привилегията да съзерцава в Исус Единствения, Който е изцяло прекрасен, и, съзерцавайки Го, да бъде преобразен по Негово подобие.

17. Това е знакът. Този завет между Бог и Ной доведе до края на събитията, свързани с най-голямата катастрофа, която тази земя някога е преживявала. Земята, някога красива и съвършена, предлагаше картина на пълна пустота, докдето окото можеше да стигне. Човекът беше получил урок относно ужасните последици от греха. Непадналите светове бяха видели страшния край, до който човек достига, когато следва повелите на Сатана.

Трябваше да се постави ново начало. Доколкото само верни и послушни членове на След като допотопното човешко семейство беше преживяло Потопа, имаше основание да се надяваме, че бъдещето ще представи по-щастлива картина от миналото. След като бяха спасени от Божията благодат от най-големия възможен катаклизъм, от потомците на Ной можеше да се очаква да прилагат за всички бъдещи епохи уроците, научени от Потопа.

18. Синовете на Ной. Тримата му синове, споменати многократно в предишни пасажки (гл. 5:32; 6:10; 7:13), отново са споменати като глави на народите, в които се е развило човешкото семейство. Имената им са обяснени във връзка с таблицата на народите, гл. 10.

Хам е бащата на Ханаан. Синът на Хам, Ханаан, е споменат тук като перспективна алюзия към това, което следва. Освен това, целта на Моисей сигурно е била да насочи вниманието на евреите от неговото време към неприятното събитие, описано в следващите стихове, за да могат те да разберат по-добре защо ханаанците, които скоро

щяха да се срещнат, бяха толкова дълбоко деградирани и морално покварени. Коренът на тяхната поквара се криеше в техния ранен прародител Хам, „бащата на Ханаан“.

19. От тях се разпространила цялата земя. Този пасаж заявява с кратки, но недвусмислени думи, че всички по-късни жители на това земно кълбо са потомци на тримата Ноеви синове. Дори и да не сме в състояние да проследим всеки народ и племе до един от главите на семейства, изброени в следващата глава, този текст категорично заявява, че цялата земя е била населена от Ноеви потомци. Гледната точка, че определени раси са били пощадени от Потопа в отдалечени региони на този свят и не са имали пряка връзка със Ноевите синове, е небиблейска.

20. Ной започнал да бъде земеделец. Текстът не означава непременно, че Ной не е бил земеделец преди Потопа, а че той е започнал новата ера буквално като „човек на земята“. Въпреки че Ной е получил разрешение да коли животни и да яде месото им, той смятал, че въпреки това е необходимо веднага да обработва земята и да получава храна от нея.

Той засади лозе. Твърдението не означава, че Ной не е засадил нищо друго. Отколкото лозе. Лозето се споменава, за да обясни следващите събития, но не и за да изключи обработката на земята за други цели. Армения, страната, в която се е установил ковчегът, е била известна в древността като страна на лозя, както свидетелства гръцкият историк-воин Ксенофонт. Отглеждането на лоза е било общо за целия древен Близък изток и може да се проследи до най-ранни времена.

Ной не направи нищо лошо, като засади лозе. Лозата е едно от благородните растения Божието творение. Христос го използва, за да илюстрира връзката Си с църквата (Йоан 15) и почете плодовете му, като пи от тях в последната нощ на земното Си служение (Матей 26:27-29). Гроздовият сок е изключително полезен за човешкото тяло, стига да е неферментирал.

21. Вино. Евр. яин, гроздов сок. В повечето, ако не и във всички случаи, контекстът на Писанието показва ферментирала – и следователно опияняваща – напитка. В резултат на употребата на тази напитка от Ной, той се „опиянил“. Тъй като пианството е било един от греховете на допотопната епоха, трябва да предположим, че Ной е бил запознат със злините на пиенето на алкохолни напитки. Разказът за греха на Ной свидетелства за безпристрастността на Писанията, които записват както недостатъците на великите мъже, така и техните добродетели.

Нито възрастта, нито предишните духовни победи са гаранция срещу поражение в часа на изкушението. Кой би си помислил, че човек, който е ходил с Бога векове и е устоявал на изкушенията на множествата, ще падне сам? Един безразсъден час може да опетни най-чистия живот и да унищожи голяма част от доброто, което е било направено през годините.

Той беше разкрит. „Виното е присмивател“ (Притчи 20:1) и може да заблуди и най-мъдрите хора, ако не са бдителни. Пианството деформира и разрушава храма на Светия Дух, който сме ние, отслабва моралните принципи и по този начин излага човека на безброй злини.

Той губи контрол както над физическите, така и над умствените си способности. Невъздържанието на Ной донесе срам на един уважаван старец и подложи мъдър и добър човек на подигравки и презрение.

22. Голотата на баща му. Това, че Хам отново е наречен баща на Ханаан, изглежда предполага, че и бащата, и синът са имали сходни нечестиви наклонности, които са се проявили не само в описания тук инцидент, но и по-късно в религиозните практики на цял народ. Освен това, това показва, че събитието се е случило известно време след Потопа, когато Ханаан, четвъртият син на Хам (гл. 10:6), вече е бил роден. Грехът на Хам е бил

не е неволно прегрешение. Може би е видял срамното състояние на баща си случайно, но вместо да се изпълни със скръб заради глупостта на баща си, той се зарадва на видяното и намери удоволствие да го публикува.

23. Сем и Яфет взеха дреха. Двамата по-големи братя на Хам не споделяха неговите извратени чувства. Адам също имаше двама добре дисциплинирани сина, Авел и Сет, и едно дете на греха, Каин. Въпреки че всички бяха получили една и съща родителска любов и обучение, грехът се проявяваше много по-ясно в едното, отколкото в другите. Сега същият дух на поквара избухва в едно от децата на Ной, докато по-големите синове, отгледани в същия дом и при същите условия като Хам, показват възхитителен дух на благоприличие и самоконтрол. Тъй като злите наклонности на престъпника Каин се увековечаваха в неговите потомци, деградиралата природа на Хам се разкриваше още повече в неговото потомство.

24. Ной се събуди. Когато Ной дойде в съзнание и разсъдък, той научи какво се е случило по време на съня му, вероятно чрез запитване за причината за дрехата, която го покрива. Неговият „по-малък син“, буквално „синът му, малкият“, което означава „най-малкият син“, се отнася за Хам (виж на гл. 5:32).

25. Проклет да е Ханаан. Проклятието е произнесено над Ханаан, четвъртия син на Хам, а не върху самия извършител на престъплението, е приемано от много коментатори като доказателство, че Ханаан наистина е бил виновникът, а не Хам, и че в стих 24 той е визиран като най-младия член на Ноевото семейство. Църковният отец Ориген споменава преданието, че Ханаан пръв е видял срама на дядо си и го е разказал на баща си. Не е невъзможно Ханаан да е участвал в злото дело на баща си.

Проклятието на Ной изглежда не е било произнесено като негодувание, а по-скоро като пророчество. Пророчеството не обвързва Ханаан в частност или синовете на Хам като цяло с желязна съдба. То е просто предсказание за това, което Бог е предвидил и обявил чрез Ной. Вероятно Ханаан вече е ходил в греховете на баща си и тези грехове са се превърнали в толкова силна черта в националния характер на потомците на Ханаан, че по-късно Бог е заповядал тяхното унищожение.

Слуга на слугите. Сем е покорил Яфет, а Яфет е покорил Сим, но Хам никога не е покорявал нито един от двамата.

26. Благословен да бъде Господ, Бог на Сим. За разлика от проклятието, благословиите върху Сим и Яфет са въведени с новото „И той каза“. След изказването на всяка благословия идва обявяването на робството на Ханаан, като минорен припев. Вместо да пожелава добро на Сим, Ной хвали Бога на Сим, а именно Йехова, както направи Моисей в случая с Гад (Второзаконие 33:20). Като има Йехова за свой Бог, Сим ще бъде получател и наследник на всички благословии на спасението, които Йехова дарява на Своите верни. такива.

27. Бог ще разшири Яфет. Чрез игра на думи с името на Яфет, Ной обобщава своето благословия за този син в думата „увеличавам“, патах. С това Ной посочил забележителното разпръскване и просперитет на яфетските народи.

Той ще живее в шатрите на Сим. Личното местоимение „той“ се отнася до Яфет и не на Бога, въпреки че някои древни и съвременни библейски коментатори са го разбирали по този начин. Значението на изказването може да е било двойно, доколкото потомците на Яфет с течение на времето са отнели много от земите на семитите и са се заселили в тях, и защото яфетитите е трябвало да участват в спасителните благословии на семитите. Когато евангелието е било проповядвано на гръцки, яфетически език, потомъкът на Сем, Израел, макар и покорен от яфетическия Рим, става духовен завоевател на

яфетите и по този начин, образно казано, ги приел в шатрите си. Всички, които са спасени, са част от духовния Израел и влизат в светия град през порти, носещи имената на 12-те племена на Израел (Гал. 3:29; Откр. 21:12).

Пророчества като това не определят съдбата на отделните хора в групата. Загрижени, било за спасение, било за осъждане. Ханаанката Раав и евусейката Орна бяха приети в общението на Божия избран народ, а ханаанката беше подпомогната от Господ заради вярата си (Мат. 1:5; 2 Царе 24:18; Мат. 15:22–28). Но на закоравелите фарисеи и книжници бяха произнесени беди и Израел беше отхвърлен поради неверие (Мат. 23:13; Рим. 11:17–20).

29. През всичките дни на Ной. Историята на Ной завършва с добре позната формула от гл. 5, която предполага, че историите, съдържащи се в гл. 6–9, принадлежат към историята на Ной. Въпреки че Ной беше праведен човек и ходеше с Бога, той не достигна духовния ръст на своя пращаво Енох. След като стана свидетел на растежа и разпространението на ново поколение и видя колко бързо то следваше злите наклонности на злото си сърце, той умря.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1 8Т 213

2, 3 ПП 107

3, 4 CD 373

4 CD 393

6 ПП 516

11-14SR 70

11-16ПП 106

16 Изд. 115; SR 70; TM 157

21-23, 25-27 стр. 117

ГЛАВА 10

1 Родословието на Ной. 2 Синовете на Яфет. 6 Синовете на Хам. 8 Нимрод, първият монарх. 21 Синовете на Сим.

1. Това са поколенията. Автентичността на Бит. 10 е оспорена от библейските критици, които я наричат или закъснел документ, основан на погрешна информация, или може би чиста измислица. Последните открития обаче потвърждават нейната валидност. Без Бит. 10 познанията ни за произхода и взаимовръзката на различните раси биха били далеч по-непълни, отколкото са. Тази глава потвърждава думите на Павел в Атина, че Бог „е направил от една кръв всички народи“ (Деяния 17:26).

Синовете на Ной. Изразът „Това са поколенията“ се появява често в Битие (виж Бит. 6:9; 11:10; 25:12, 19; и др.), обикновено като заглавие за генеалогична информация. Синовете на Ной не са изброени според възрастта, а според относителната им важност спрямо евреите (виж гл. 5:32). И тримата синове са родени преди Потопа. Сем означава „име“ или „слава“, Хам – „топлина“, а Яфет – или „красота“, или „разширение“. Последното значение за Яфет изглежда за предпочитане предвид благословията, произнесена върху него от баща му (виж гл. 9:27). Тези имена вероятно отразяват чувствата на Ной, когато са се родили. Раждането на Сем гарантира на Ной „слава“; в сърцето му е имало особено „топло“ място за Хам; в Яфет той е видял растежа на семейството си. Имената също така предполагат пророческа далновидност. Сим е бил известен като прародител на Авраам и следователно на Месията; природата на Хам е била гореща, необуздана и чувствена; потомците на Яфет са разпръснати на няколко континента. Но той не е единственият в...

имената, които Ной дал на синовете си, че духът на вдъхновението бил разкрит; това се отразява и в благословиите и проклятието, произнесени над тях (виж гл. 9:25–27). Името Хам се появява често като еврейско име днес, под формата на Хаим.

Родиха им се синове. Забележителната Божия благословия върху оцелелите от Потопът довел до бързото размножаване на човешката раса (виж гл. 9:1; 10:32). Последователността, в която се разглеждат имената на синовете на Ной, е в хармония с еврейски литературен похват, известен като „обърнат паралелизъм“. След като дава имената им в обичайния ред „Сем, Хам и Яфет“, Моисей изброява първо потомците на Яфет, а накрая тези на Сим. Друг пример за този похват се среща в Матей 25:2–4.

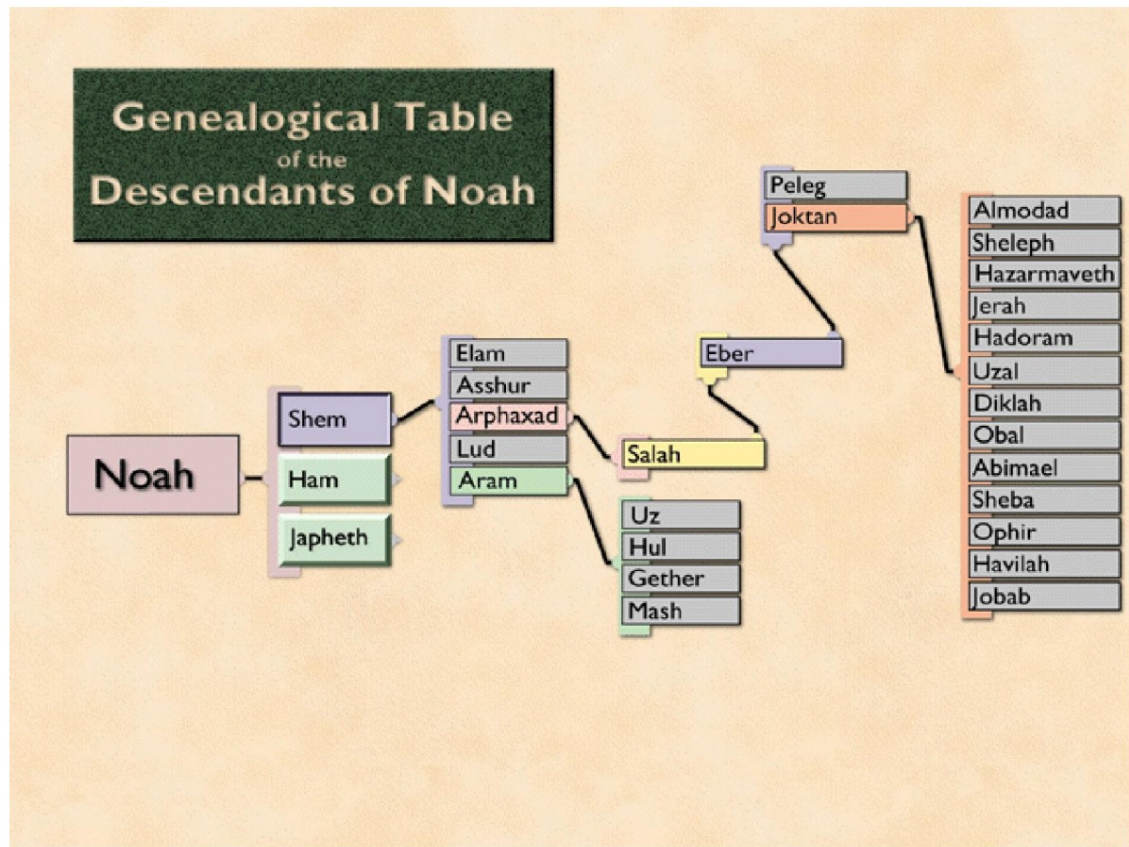
2. Синовете на Яфет; Гомер. Гомер е прародител на народ, известен в асирийските надписи като Гамир или Гимирай. Те са кимерийците от древногръцката литература и принадлежат към индоевропейското семейство от народи. Според гръцкия автор Омир, кимерийците са живели в Северна Европа. Те се появяват в северните провинции на Асирийската империя по времето на Саргон II, през 8 век пр.н.е. Те нахлули в древна Армения, но били изтласкани на запад от асирийците. В старо асирийско писмо се отбелязва, че никой от техните преводачи не е знаел езика на народа на Гомер. Кимерийците от своя страна свалили фригийското и лидийското царство на Мала Азия, но постепенно били погълнати от народите на Анатолия. Поетите от онова време говорят за ужаса, вдъхновен в сърцата на хората от кимерийците. Като доказателство за тяхната мощ, голяма част от Анатолия някога е носила името Гомер. Древните са говорили за „Кимерийския Боспор“, а арменците все още наричат част от страната си Гамир. Смята се, че Крим носи тяхното име и до днес.

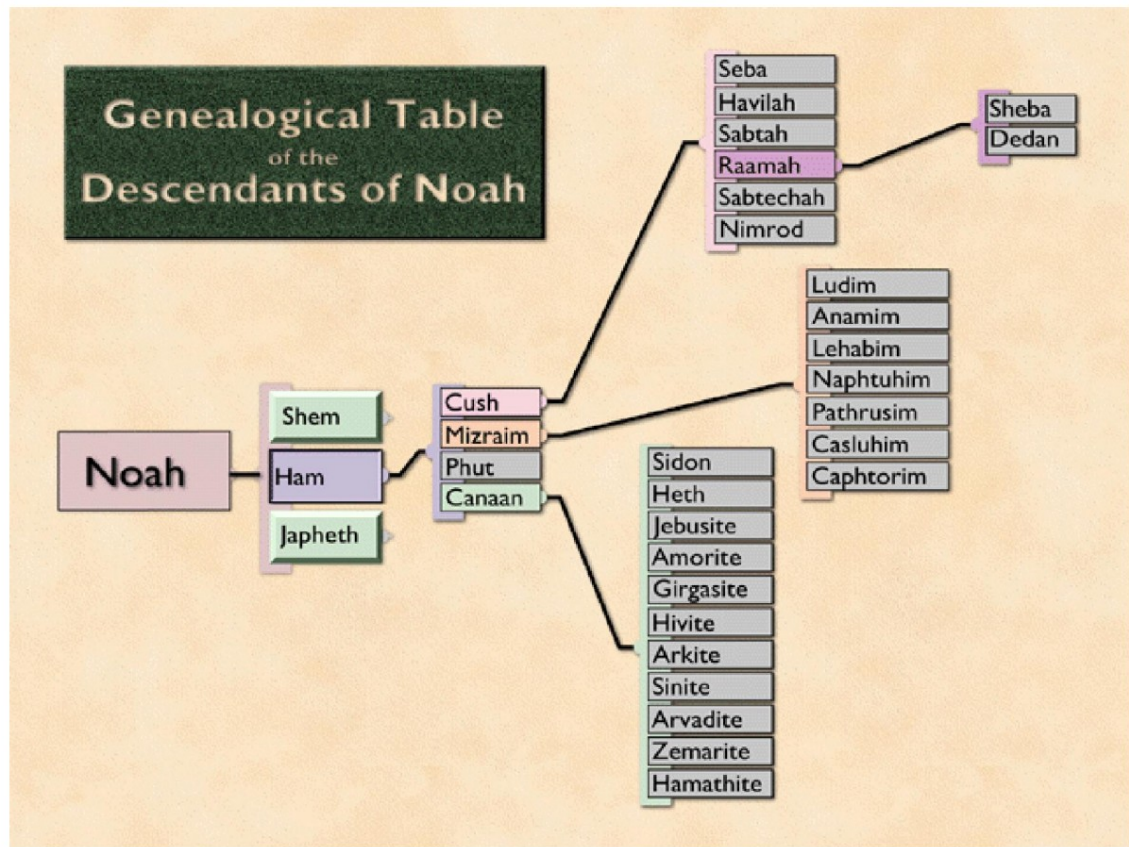
Магог. Идентифицирането на това име е трудно. В Езек. 38, 39 Гог, цар на Магог се явява като жесток враг на Божия народ. От него може да произлиза варварското племе Гагая, споменато в писмо от вавилонски цар от 15-ти век до египетски фараон. Предполага се, че това племе е живяло някъде северно от Черно море, вероятно в близост до потомците на Гомер, брат на Магог.

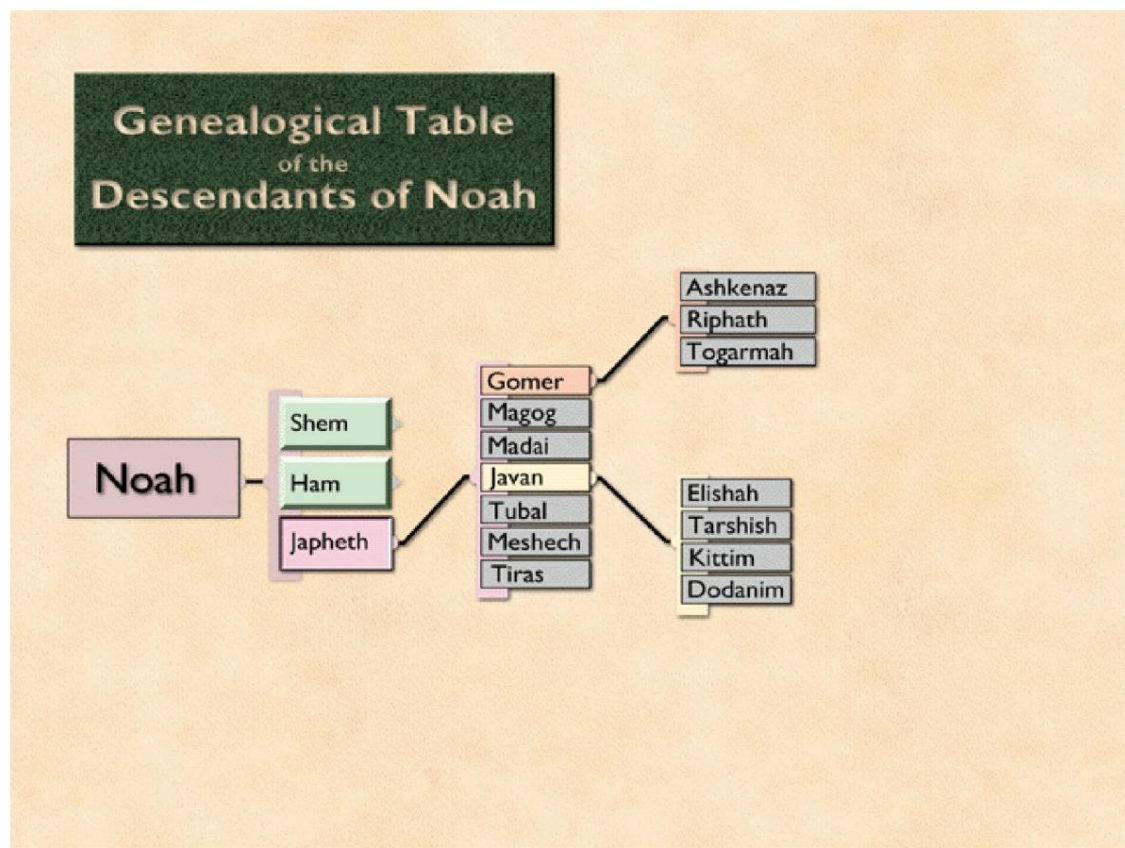
Мадай. Мидяните, или мадайци, се появяват за първи път в асирийски надписи от 9 век пр.н.е. като народ, който е живял на високото иранско плато на изток от Асирия. След като играят второстепенна роля в историята на древния свят, те се появяват внезапно през 7 век пр.н.е. като могъща нация под ръководството на цар Киаксар, когато заедно с вавилонците свалят Асирийската империя. Когато двамата съюзници разделят разбитата империя, мидийците получават северните провинции до река Халис в Мала Азия, управлявайки обширните си владения от Екбатана, библейската Ахмета (виж Ездра 6:2).

Синът на Киаксар, Астиаг, е победен и свален от престола от персийския владетел Кир, който консолидира царствата на Мидия и Персия, а след това разрушава Вавилон. За първи път в историята световното господство по този начин попада в ръцете на индоевропейска раса.

Яван. Гърците, или йонийците, са потомци на Яван. Ранните йонийци са споменати за първи път в хетските записи като жители на западните крайбрежни райони на Мала Азия. Това е било в средата на второто хилядолетие пр.н.е., приблизително по времето, когато Моисей е написал Битие. В асирийските надписи те са наричани Ямнай.

Тубал. Тибаренците на Херодот и табалейците с асирийски клинопис .
източниците трябва да се идентифицират с потомците на Тубал. Тубал е споменат в
надписи от 12 век пр.н.е. като съюзници с Муски (Мешех) и Каски в опит да завладеят североизточна
Месопотамия. Салманасар III споменава Табал като държава за първи път през 9 век пр.н.е.,
докато надписи век по-късно локализируют табалейците като заселници в планините Антитавър
в южна Кападокия.
По-късно те били изтласкани в Армения, където гръцки автори от класическия период се запознали
с тях.

Географско разпределение на синовете на Ной

Тримата снове на Ной мигрирали в различни области. Семитите заели долината на Тигър-Ефрат и по-голямата част от Арабия; яфетитите се преместили на север, около Черно море и дори на запад до Испания; хамитите отишли на юг в долна Мала Азия, крайбрежието на Сирия и Палестина и крайбрежието на Червено море на Арабия, но главно в Африка.

²

Мешех. Вероятно предшественик на Мосхой от гръцките класически писатели, Мушку.

на асирийски надписи. Тези надписи представят Табал и Мушку като съюзници, както в Ез. 38. Мушку се появяват в северната част на Месопотамия за първи път по време на управлението на Тиглатпаласар I, около 1100 г. пр.н.е. Малко по-късно те се заселват във Фригия и оттам, под управлението на своя цар Мита, воюват срещу Саргон II през 8 век. В борбата си срещу асирийците последният цар на Каркемиш се опитва напразно да получи помощ от Мита, цар на Мешех. След като управляват Северна Анатолия известно време, Мушку я губят, първо от кимерийците, а след това от лидийците.

Тирас. Вероятно прародител на турсеноите. Този народ, кръстен на Тирас, е живял на западното крайбрежие на Мала Азия, където са били известни като пирати. Вероятно са свързани с

² Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 1:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

Италиански тирсенци, те се появяват в египетски надписи от края на 13 век пр.н.е. под името Туруша. Те са играли водеща роля сред мигриращите крайбрежни народи от пределинския период.

3. Синовете на Гомер; Ашкеназ. Първият син на Гомер, син на Яфет, Ашкеназ е прародител на индоевропейския народ, Ашкуза, който е живял югоизточно от езерото Урмия по времето на Асархадон, 7 век пр.н.е. Ашкенското езеро Фригия е кръстено на тях. Асархадон дава дъщеря си на царя на Ашкуза Бартатуа за жена, след като е уверен от бога на слънцето си, че Бартатуа ще остане лоялен към Асирия. Следователно виждаме, че Ашкуза обединява сили с асирийците срещу кимерийците и мидийците.

Мадиец, синът на Бартатуа, се опитал безуспешно да помогне на асирийците, когато Ниневия била обсадена от мидийците и вавилонците. След падането на Асирия, Ашкуза станала подвластна на мидийците. Заедно с индоевропейските кралства Арарат, Мини и Мидия, те били призовани от Йеремиа да унищожат Вавилон (Йеремиа 51:27).

Рифат. Поради родството си с Гомер, Ашкеназ и Тогарма, Рифат вероятно е прародител на друго индоевропейско племе от Кападокия. Името му обаче все още не е открито в древни надписи. Йосиф Флавий идентифицира потомците му с пафлагонците, които са живели на запад от долното течение на Халис в Мала Азия и чиято столица е била Синопа.

Тогарма. Предшественик на Тагарма или Тагарама, споменат в хетските записи на 14 век пр.н.е. Те са Тилгаримму от асирийските надписи, които ги локализируют в северните планини Тавър. Сенахирим, синът на Саргон, ги споменава заедно с Чилаки, които са живели на Халис в Мала Азия. И двамата асирийски царе твърдят, че са завладели страната им. Езекиил заявява (Езекиил 27:14), че мулета и коне са били докарвани от земята им до пазарите на Финикия. Тогарма се появява в Езекиил 38:6 сред съюзниците на Магог. Арменците проследяват родословието си до Хайк, син на Торгом, и следователно изглежда са потомци на Тогарма.

4. Синовете на Яван; Елиса. Тъй като Тир внасял пурпурния си плат от „островите на Елиса“ (Езекиил 27:7), вероятно островите Сицилия и Сардиния, изглежда вероятно потомците на сина на Яван, Елиса, да се търсят в този регион. Известно е, че Сицилия и Сардиния са били колонизирани от гърци; по този начин жителите на Сардиния и Сицилия са били „синовете“ на континентална Гърция, точно както Елиса е бил син на Яван, прародител на гърците. Приликата на името Елиса с онази част от Гърция, наречена Еолида или Елиса, и с името, с което гърците са наричали страната си „Елада“, изглежда свързва Елиса първоначално с континентална Гърция.

Тарсис. Това име се появява често в Библията. Според Исая 66:19 и Пс. 72:10, Тарсис е била земя „далечна“. Тя е имала добри търговски отношения с Тир, който внасял сребро, желязо, калай и олово оттам (Езекиил 27:12). Йона е възнамерявал да избяга в Тарсис, когато Господ го е изпратил в Ниневия (Йона 1:3). Вероятно това е била отдалечената финикийска колония в минния район на Южна Испания, Тартес на гърците. и римляни, в района на средното и долното течение на река Бетис (сега Гуадалквивир). „Таршиш“, което означава „топилня“ или „рафинерия“, вероятно е било името на няколко различни

места, с които финикийците, а понякога и евреите, са търгували с метали, с „тарсиски кораби“ (Пс. 48:7; виж върху 1 Царе 10:22).

Китим. Много коментатори отъждествяват Китим с Кипър, защото столицата на Кипър се е казвала Китион. Това би било в съответствие с Исаия 23:1, 12, където се говори за Хитим като недалеч от Тир и Сидон. В Йер. 2:10 и Дан. 11:30 името Хитим обозначава гърци като цяло. Но по-ранното му значение, както в Исаия, изглежда е по-ограничено. Следователно е безопасно да се идентифицира Китим или с Кипър, или с други острови в близост до Гърция.

Доданим. Ако този правопис е правилен, трябва да се имат предвид гръцките дардани, по северозападното крайбрежие на Мала Азия. LXX обаче се чете като Родиой. Паралелният списък от 1 Лет. 1:7 чете Роданим на иврит, което преводачите на KJV са променили на Доданим, за да съответства на еврейския правопис в гл. 10:4. Буквите d и r на иврит са толкова сходни, че един писар лесно би могъл да обърка r с d в този стих. Ако Роданим наистина е бил оригиналният правопис на името, гърците на остров Родос вероятно са означавали.

5. Островите на езичниците. Потомците на Яван, различните споменати гръцки племена В предходния стих – хората от Гърция и съседните на нея острови, Сицилия, Сардиния, Испания и Кипър – са тръгнали да се заселят на островите и крайбрежните райони на Средиземно море. Този стих показва, че дадените имена обозначават само основни племенни групи. Очевидно по времето на Моисей е настъпило по-нататъшно разклоняване. Когато е писана книгата Битие, населението на централното и западното Средиземноморие е било разделено на много различни групи, всички вероятно произхождащи от Яван, четвъртият син на Яфет.

6. Синовете на Хам; Куш. Еврейският народ е бил по-тясно свързан с хамитските раси, отколкото потомците на Яфет. Куш, или Куш, е древна Етиопия, която в класическите времена се е наричала Нубия. Тя не е била Абисиния, а е включвала част от Египет и част от Судан, простирайки се от първия водопад на Нил, при Асуан, чак на юг до Хартум. В египетските надписи тази земя се нарича Каш, в асирийските клинописни текстове - Кусу. Куш обаче е включвал не само африканска Нубия, но и западната част на Арабия, граничеща с Червено море. Известно е, че някои от синовете на Куш са се заселили там. Зара, кушитът от 2 Лет. 14:9, и кушитците от Исаия 45:14, споменати заедно със сабеите като мъже с висок ръст, се смятат за западни араби. Приблизително по времето на Езекия Юдея е била в контакт с африканската Куш или Етиопия, която се споменава често в по-късните книги на Стария завет (виж 2 Царе 19:9; Естир 1:1; 8:9; Пс. 68:31; и др.).

Мицраим. Египтяните са потомци на втория син на Хам. Произходът на Еврейското име Мицраим е неясно. Въпреки че тази дума е почти същата в асирийския, вавилонския, арабския и турския език, както в еврейския, подобно местно име никога не е било срещано в египетските надписи. Египтяните са наричали страната си или „Черна земя“, обозначавайки плодородната ивица почва, граничеща с двата бряга на река Нил, за разлика от пустинята „Червена земя“, или са говорили за нея като за „Две земи“, отразявайки по-ранно историческо разделение на страната на две отделни царства. Дали думата Мицраим, с нейното двойно окончание на еврейски, може да е отражение

Изразът „Две земи“ е спорна тема сред учените. Съвременните египтяни използват името Миср и прилагателното Мисри , когато говорят за Египет.

Фут. Фут традиционно е определян като прародител на либийците. Това

Традицията датира от времето на LXX век, който превежда Пхут като „Либия“. Това отъждествяване вероятно е погрешно. Древноегипетски надписи споменават африканска земя с името Пунт, Пута във вавилонските текстове, до която от ранни времена Египет изпращал експедиции, за да добиват смирнови дървета, леопардови кожи, абанос, слонова кост и други екзотични продукти.

Следователно Пунт вероятно е бил африканското крайбрежие на Сомалиленд и Еритрея, както и Пхут, или Пут, от този текст.

Ханаан. Йероглифни и клинописни надписи от второто хилядолетие пр.н.е. локализируют Ханаан като региона, граничещ със Средиземно море на запад, Ливан на север и Египет на юг. Освен това, това е събирателно наименование за местното население на Палестина, Финикия и хетските градове-държави в Северна Сирия. Финикийците и техните колонисти, картагенците в Северна Африка, са се наричали ханаанци на монетите си до римско време (виж стих 15). Въпреки че Ханаан е бил син на Хам, ханаанският език е бил семитски - както ясно показва писмеността на ханаанците. Изглежда, че те са приели семитския език в много ранен етап от своята история. Това очевидно е било вярно и за египтяните, защото езикът им е силно семитски. Всъщност древните египтяни, чиято хамитска връзка никой учен няма да оспори, са възприели толкова много семитски елементи в езика си, че някои учени са класифицирали древноегипетския като семитски. Географската близост на ханаанците до семитските народи от Близкия изток може да е била причина за приемането им на семитския език. Вавилонската култура, език и писменост са били възприети от почти всички народи, които са живели между Ефрат и Египет, както показват Амарнските писма от 14 век пр.н.е. За Амарнските писма вижте стр. 106.

Че езикът, говорен от даден народ, не винаги е ясен показател за расата, към която принадлежи, е видно от множество древни и съвременни примери. Арабското завладяване на целия Средиземноморски регион направи арабския език говорим и писмен език както на семитското, така и на несемитското население, от Атлантическото крайбрежие до Инд.

7. Синове на Хус; Сева. Еврейският историк Йосиф Флавий отъждествява Сева с нубийското царство Мерое, африканска земя, разположена между реките Син Нил и Атбара. Това мнение може да е било правилно по времето на Йосиф Флавий, тъй като етиопците по това време са мигрирали в Африка от Южна Арабия. Сева обаче е било племе, поне първоначално, в южната част на Арабия. В Пс. 72:10 са изобразени най-отдалечените народи от времето на Соломон, отдаващи почит на Соломон – Сева далеч на юг, Тарсис на запад и Шева на изток. В Ис. 43:3 се споменава, че Сева е в непосредствена близост до Хус.

Исаия 45:14 подчертава великия ръст на неговия народ.

Хавила. Освен в самата Библия, Хавила не се споменава. Различни библейски твърдения показват, че това е било арабско племе недалеч от Палестина. Битие 25:18 поставя източната граница на Едом при Хавила, която е била и източната граница на кампанията на Саул срещу амаличаните (виж 1 Царе 15:7). За допотопната Хавила виж Битие 2:11.

Сабта. Някои коментатори отъждествяват Сабта със Сабота, столицата на южноарабската страна Хадрамаут. Други смятат, че е същата като Сафта на Птолемей в Персийския залив. Окончателната идентификация е невъзможна.

Раама. Тъй като арабските племена Шеба и Дедан първоначално са били разположени в югозападна Арабия, е вероятно хората от Раама да са живели в същия регион. Езекиил споменава Раама със Шева, търгуващи с тамян, скъпоценни камъни и злато на пазарите в Тир. Вероятно това е племето на раманите, локализирано от римския географ Страбон в югозападна Арабия. Те са споменати и в известен арабски надпис, който възхвалява местното божество за спасяването на минейците от нападенията на Шева и Хаулан по пътя от Маин до Раама.

Сабтеха. Не е известно нищо повече за този син или неговите потомци. Някои се опитват да идентифицират дома им със Самудак в Персийския залив. Това е много съмнително, защото изглежда, че всички кушитски араби са се заселили в западната част на Арабия.

Сабайците, потомци на Саба, са добре познати както от Библията, така и от други източници. В старозаветните времена Сабайците се появяват като богата търговска нация. Общоприето е, че именно тази страна е посетила Соломон с държавно посещение. По-късно сабейците стават най-важният народ в Южна Арабия, в страната, която сега се нарича Йемен. Множество надписи, повечето от които все още не са публикувани, свидетелстват за тяхната религия, история и високо ниво на културата им. Чрез изграждането на големи язовири и обширна напоителна система сабейците значително увеличават плодородието и богатството на страната си, до степен, че тя става известна в класическата епоха като Arabia Felix, „Щастлива Арабия“. Пренебрегването и евентуалното разрушаване на тези язовири довежда до постепенното затъмнение на сабейската нация.

Дедан. Този внук на Куш станал прародител на южноарабско племе, от което Не е известно нищо повече. Това племе не бива да се бърка с племето, произлизащо от внук на Авраам чрез Хетура, което е живяло на южната граница на Едом в северозападна Арабия (Бит. 25:3; 1 Лет. 1:32; Ис. 21:13; Йер. 25:23; 49:8; Ез. 25:13; 27:15, 20; 38:13).

8. Куш роди Нимрод. Въпреки че името на Нимрод все още не се среща във вавилонските записи, арабите все още свързват някои древни места с неговото име. Бирс-Нимруд, например, е името им за руините на Борсипа; а Нимруд - на Калах. Тези имена трябва да се основават на много стари традиции и не могат да се припишат единствено на влиянието на Корана. Доколкото са наличните в момента исторически доказателства, най-ранните жители на Месопотамия не са били семити, а шумери. Малко се знае за произхода на шумерите. Фактът, че Нимрод, хамит, основава първите градове-държави на Месопотамия, предполага, че шумерите вероятно са били хамити.

Могъщ. Този израз обозначава човек, известен със смели и дръзки дела. Може да включва и конотацията на „тиранин“.

9. Пред Господа. LXX предава този израз „срещу Господа“. Въпреки че ловецът Нимрод действал в неподчинение на Бога, неговите могъщи дела го направили известен сред съвременниците му, а и в бъдещите поколения. Вавилонските легенди за Гилгамеш, който се появява често на вавилонски релефи и цилиндрични печати, както и в литературни документи, може би се отнасят до Нимрод. Гилгамеш обикновено е изобразяван да убива лъвовете или други диви зверове с голи ръце. Фактът, че Нимрод е бил хамит, може да е причината вавилонците, потомци на Сем, да припишат известните му дела на един от собствените си ловци и нарочно да забравят името му.

10. Началото на неговото царство. Това може да означава или първото му царство, или началото на неговия суверенитет. Нимрод се появява в регистъра на народите като автор на империализма. При него обществото преминава от патриархална към монархическа форма. Той е първият човек, споменат в Библията като глава на царство.

Вавилон. Първото царство на Нимрод е Вавилон. С идеята, че техният град е земното отражение на небесното обиталище на техния бог, вавилонците му дават името Баб-илу, „портата на бога“ (виж гл. 11:9).

Вавилонските легенди отъждествяват основаването на града със сътворението на света. Без съмнение, имайки това предвид, Саргон, ранен семитски цар на Месопотамия, взема свещена земя от Вавилон за основаването на друг град, моделиран по негов подобие. Дори в по-късния период на асирийското господство Вавилон не губи значението си като център на месопотамската култура. Най-голямата му слава и почит обаче идва по времето на Навуходоносор, който го превръща в първия метрополис в света. След разрушението му от персийския цар Ксеркс, Вавилон лежи частично в руини (виж Ис. 13:19).

Ерех. Вавилонският Урук, съвременен Варка. Скорошни разкопки доказват, че това е един от най-старите съществуващи градове. Най-ранните писмени документи, откривани някога, са открити там. Урук е бил известен на вавилонците като района, където са били извършени могъщите дела на Гилгамеш, факт, който изглежда подкрепя предположението, че легендите за Гилгамеш са били спомени за ранните постижения на Нимрод.

Акад. Седалището на ранните царе Саргон и Нарам-Син (стр. 135). Руините на това градът не е локализиран, но трябва да е в близост до Вавилон. Древното семитско население на Долна Месопотамия е наречено акадско, а вавилонският и асирийският език сега се наричат общо с един и същ термин.

Калне. Въпреки че Калне все още не е идентифициран със сигурност, вероятно е бил същият като Нипур, днешният Нифер. Голям процент от известните шумерски текстове са открити на това място. Шумерите го наричали Енлил-ки, „градът на [бога]“.

„Енлил.“ Вавилонците обърнали последователността на двата елемента на това име и в най-старите си надписи наричали града Ки-Енлил, по-късно Ки-Илина. Това може да е довело до еврейското „Халне“. След Вавилон, Нипур бил най-свещеният град в Долна Месопотамия и се е гордял с важни храмове. От най-ранни времена до късния персийски период градът е бил център на култура и обширна търговия.

Сенаар. Гореспоменатите градове се намираха в земята Сенаар, терминът, който обикновено се използва в Стария завет за Вавилония, обхващаща Шумер на юг, както и Акад на север (виж Бит. 11:2; 14:1, 9; Исус Навин 7:21, Евр., „дреха от Сенаар“; Ис. 11:11; Зах. 5:11; Дан. 1:2). Името все още е донякъде неясно. Преди се е смятало, че произлиза от думата Шумер, древният Шумер, който се е намирал в най-южната част на Месопотамия. По-вероятно е обаче да произлиза от Шанхара от определени клинописни текстове, земя, чието точно местоположение не е определено. Някои текстове сякаш показват, че

Шанхара се е намирала в северна Месопотамия, а не на юг. Въпреки че е сигурно, че Сенаар е Вавилония, произходът на термина все още не е ясен.

11. От тази земя излезе Асур. Въпреки че този превод е възможен, конструкцията на изречението на иврит е в полза на тази, дадена в RSV, където Нимрод е подлогът и гласи: „От тази земя той отиде в Асирия.“ В Микей 5:6 Асирия е наречена „земята на Нимрод“. Преместването на Нимрод в Асирия и обновяването на неговото строителство.

Дейността там представлявала разширение на империята му в северна посока. Липсата на географски размери на Асирия компенсирала с политическа мощ по-късно в историята си.

Ниневия. В продължение на векове Ниневия е била известна като столица на Асирия. Асирийците самите те го нарекли Нинуа, очевидно посвещавайки го на вавилонската богиня Нина.

Това сочи към Вавилон като предишния дом на Нимрод и е в съответствие с библейското сведение, че той, първият цар на Вавилон, е бил и основател на Ниневия. Разкопките показват, че Ниневия е била един от най-старите градове в Горна Месопотамия. Разположена на кръстопътя на оживени международни търговски пътища, Ниневия рано се превръща във важен търговски център. През второто хилядолетие пр.н.е. градът многократно е сменял собствениците си, принадлежейки последователно на вавилонци, хети и митанийци, преди да бъде попаднал под асирийски контрол през 14 век пр.н.е. По-късно, като столица на Асирийската империя, е украсен с великолепни дворци и храмове и силно укрепен. През 612 г. пр.н.е. градът е разрушен от мидийците и вавилонците и оттогава е купчина руини. В известната му библиотека, основана от Ашурбанипал, са открити хиляди изпечени глинени плочки, съдържащи безценни исторически, религиозни и бизнес документи и писма. Преди всичко това откритие обогати познанията ни за древна Асирия и Вавилония.

Рехобот. Буквално „широките места“ или „улиците на града“. Това вероятно обозначава Ребит-Нина, предградие на Ниневия, споменато в някои клинописни текстове. Точното му местоположение обаче все още не е сигурно. Някои учени смятат, че се е намирало североизточно от Ниневия; други - отвъд река Тигър, на мястото на съвременния Мосул.

Калах. Древният асирийски град Калху, който се намира на мястото на сливането на Великата Реките Заб и Тигър, на около 20 мили южно от Ниневия. Сегашното му име, Нимруд, увековечава паметта на неговия основател. Великолепни дворци някога са били гордостта на този град, който е служил периодично като столица на Асирийската империя. В обширните му руини са запазени огромни каменни паметници и едни от най-добрите образци на асирийска скулптура. Черният обелиск на Салманасар III, върху който се вижда най-ранното изобразително изображение на израилтянски цар и други евреи, е открит в един от дворците му. Надписът върху обелиска документира плащането на данък от израилския цар Йеху през 841 г. пр.н.е.

12. Ресен. Библията поставя Ресен между Ниневия и Калах, но точното му местоположение все още не е открито.

13. Мицраим роди Лудим. Моисей продължи към потомците на втория син на Хам, Мицраим, чието име по-късно е дадено на Египет. Някои коментатори предполагат, че преписваческа грешка е причината за предполагаемата промяна от Лубим, либийци, на Лудим или лидийци. Но името се появява в различни книги на Библията (1 Лет. 1:11; Ис. 66:19; Йер. 46:9; Езек. 27:10; 30:5); следователно е невъзможно да се видят грешки във всички пасажи, където се среща Лудим или Луд. В някои от тези пасажи Лудим и Лубим се споменават като отделни и отделни народи. Освен това, LXX превежда Лудим като „лидийци“. Това прави правдоподобна идентификацията с лидийците от Мала Азия, които сигурно са мигрирали от Северна Африка към Анатолия в ранен етап от своята история. Те се появяват в равнината на Сардис в Западна Мала Азия преди средата на второто хилядолетие пр.н.е. и постепенно се разпространяват в половината от страната, до голямата река Халис. По време на хетското господство Лидия е била подчинена на тях, но отново се превръща в силно, независимо царство след разпадането на Хетската империя през 13 век пр.н.е. Кир завладява Лидия през 6 век пр.н.е. и я включва в Персийската империя.

Империя. Бившата ѝ столица, Сардис, обаче остава важен град в продължение на много векове. Той все още е процъфтяващ метрополис в ранния християнски период, когато Йоан пише писмото си до църквата там (Откр. 3:1–6).

Ако обаче библейските лудимци не са историческите лидийци, те трябва да са живели някъде в Северна Африка, в близост до повечето други потомци на Мицраим. Ако това е така, не можем да идентифицираме лудимите, защото такъв народ не се споменава в нито един древен запис освен в Библията.

Анамим. Вероятно анамимите са живели в големия оазис на Египет, наречен Кенемет (к звукът често се представя в иврит със съгласната „айн“, с която започва името „Анамим“). Но през 1920 г. Олбрайт, от асирийския Анами, прави различна идентификация: Кирена.

Лехавим. Вероятно либийците (наричани в египетските надписи Rbw, вероятно произнасяни Lebu), засвидетелствани от много ранни записи като представители на племената, граничещи с Египет на северозапад. В крайна сметка те заели по-голямата част от Северна Африка. Очевидно в Библията те са наричани също „Лувим“ (виж 2 Лет. 12:3; 16:8; Дан. 11:43; Наум 3:9). Идентифицирането на лехаимите с либийците би представлявало още един аргумент срещу това да се види в обсъжданите по-рано лудим грешка с лубим.

Нафтухим. Самоличността на този народ е несигурна. Може би най-доброто предположение е, че се отнася до египтяните от делтата на Нил. В египетските надписи тези хора са били наричани На-патух, което може да е същото като библейските Нафтухим.

14. Патрусим. Патрусимите вероятно са били жителите на Горен Египет. В Ис. 11:11 Патрос е посочен между Куш (Нубия) и Мицраим (Египет). Името Патрос е еврейският превод на египетския Па-та-рес, написан с асирийски надписи

Патуриси, което означава „южната земя“. Езекиил 29:14 посочва Патрос като първоначалната родина на египтяните. Това е в съответствие с тяхната собствена древна традиция, че първият цар Менес, този, който обединил нацията, произхожда от стария горен египетски град Тис.

Каслухим. Все още не е идентифициран. Дали може да са били жителите на района граничеща със Средиземно море на запад от Египет е несигурна.

Филистимци. Тъй като Амос 9:7 заявява, че филистимците произлизат от Кафтор, повечето коментатори смятат, че думата „Кафторим“ трябва да се постави преди израза „от които произлизат филистимците“. Доколкото Каслук и Кафтор са синове на един и същ баща, някои от филистимските племена може да са произлезли от Каслук, други - от брат му Кафтор. Филистимците, дошли в Палестина от Крит през Мала Азия и Сирия, може да са имали първоначалния си дом в Северна Африка. Като жители на крайбрежния район на Южна Палестина, те са играли важна роля в еврейската история. Филистимците се споменават често не само в Библията, но и в египетските записи като Прст (вероятно се произнася Пурсати). Египетските релефи изобразяват техните черти, облекло и начини на пътуване и битка, като по този начин допълват информацията за тях, дадена в Библията. Те са споменати и в клинописните надписи под името Паласту. Гърците са наричали земята на Филистимци Палаистинѐ и са прилагали това име за цялата страна,

която оттогава е известна като Палестина (виж Исаия 14:29, където Пелешет е преведено като „Палестина“).

Кафторим. Този народ е споменат също във Втор. 2:23, Йер. 47:4 и Амос 9:7.

Египетските надписи от второто хилядолетие пр.н.е. определено прилагат името Кефтий към първите жители на Крит, а също и в по-широк смисъл към крайбрежните народи на Мала Азия и Гърция. Тази употреба на Кефтий предполага Крит и миграции към околните крайбрежни райони, които биха включвали Сирия и Палестина. Филистимците са останки от тези така наречени „морски народи“.

15. Ханаан. По някаква неизвестна причина Моисей пропуска изброяването на потомците на третия син на Хам, Фут, и продължава към Ханаан, най-малкия от четиримата братя. Земята Ханаан е била стратегически разположена на важния „мост“ между Азия и Африка, между двете големи речни култури от древността, в Месопотамия и Египет. Библейският Ханаан е бил Палестина на запад от Йордан, простираща се на север до днешния Ливан и Сирия.

Сидон, неговият първороден син. Морското пристанище Сидон, известно като „великия Сидон“ по време на еврейското завоевание (Исус Навин 11:8), назовано в египетски йероглифи и месопотамски клинописни текстове, е било най-могъщият от финикийските градове-държави от най-ранни времена. Много финикийци тогава са се наричали сидонци, дори когато всъщност са били граждани на съседните градове.

Сидонците окупирали Кипър и основали колонии в Киликия и Кария в Азия. Малки, на различни гръцки острови, на Крит и по бреговете на Черно море.

Лидерството сред градовете на Финикия преминало от Сидон към побратимения му град Тир около 1100 г. пр.н.е. Финикийците били приятелски настроени към Давид и Соломон, както и към северното царство Израел, но упражнявали зло религиозно влияние върху последното. Асархадон твърдял, че е завладял островния град Тир, но Навуходоносор, след като превзел континенталната част на Тир, не успял да го превземе след 13-годишна обсада. В резултат на това Сидон отново играл важна роля по време на персийския период, но бил напълно разрушен от Артаксеркс III през 351 г. пр.н.е. Същата съдба сполетяла Тир няколко години по-късно, когато Александър го превзел през 332 г. пр.н.е., слагайки край на дългата и славна история на финикийските градове-държави.

Хет. Прародител на хетите, наричан Хета от египтяните и Хати в клинописните текстове. Хетите, със столица в централна Мала Азия, се разрастват в силна империя през 17 век пр.н.е. Те получават контрол над голяма част от Мала Азия и Сирия, а разширявайки се на юг, влизат в конфликт с град Египет. Тази централизирана Хетска империя по-късно е разрушена от „Хората на морето“ и се разпада на много сирийски градове-държави. Асирийците наричат Сирия страната на хетите. Хетските текстове, както в клинопис, така и в йероглифна форма на индоевропейски език, ни дават богата информация за историята, законите и културата на този народ. Вероятно обаче потомците на хетите са били по-ранните „протохети“, чийто език се е наричал Хатили (виж стр. 137).

16. Йевусейците. Тези жители на предизраелския Йерусалим изглежда са били само малко и маловажно племе, тъй като никога не се споменават извън Библията и са ограничени до Йерусалим в старозаветните записи (виж Бит. 15:21; Числа 13:29; Съдии 19:10, 11; и др.). Соломон направил останалите йевусейци крепостни на короната (1 Царе 9:20).

Аморейците. Могъща група от народи, разпространявана от границата на Египет до Вавилония по време на патриархалната епоха. Те са основателите на Първата династия на Вавилон, от която Хамурапи, великият вавилонски законодател, е най-известният цар. Наличните доказателства показват, че те са проникнали в Месопотамия, Сирия и Палестина в началото на второто хилядолетие пр.н.е. и са заменили съществуващите управляващи класи в тези страни. По времето, когато евреите нахлуват в страната, се срещат само останки от някога могъщото аморейско население (Числа 21:21).

Гиргасейците. Споменати само в Библията, тези хора са били местно ханаанско племе на Палестина (Исус Навин 24:11).

17. Евейците. Въпреки че са споменати 25 пъти в различни пасажи от Стария завет, евейците са били въпреки това е неясно ханаанско племе. Някои смятат, че името евейт трябва да се чете „хорей“ (хурит), както е посочено два пъти в LXX, с промяна само на една буква в еврейския език. (Виж стр. 425, 138.)

Арките. Този народ е обитавал финикийското морско пристанище Ирката, разположено на около 25 километра североизточно от Триполи в подножието на Ливан. Фараон Тутмос III завладява целия регион през 15 век пр.н.е. Той остава във владение на Египет поне 100 години, както показват писмата от Амарна от 14 век. Цар Тиглатпаласар III от Асирия споменава града като град, който му е отдавал почит през 8 век.

Синитите. Тази група е живяла в и около град Сиану, който Тиглатпаласар III споменава, заедно с други финикийски васали, които са му били приток, през 8 век пр.н.е. Точното му местоположение все още е неизвестно.

18. Арвадците. Арвадците са обитавали древния град Арвад, построен на остров край северния бряг на Финикия. Градът се появява многократно в древни записи на Вавилония, Палестина и Египет. Надписи от около 1100 г. пр.н.е. казват, че Тиглатпаласар I е плавал за лов на китове с корабите на Арвад. Споменаването на кита като срещаш се в Средиземно море през второто хилядолетие пр.н.е. е важно във връзка с историята за Йона и със споменаването на големи морски чудовища в Пс.

104:26. Езекиил 27:8, 11 споменава арвадейците като моряци и смели воини.

Земарит. Също финикийски народ. Симира се среща в асирийски, палестински и египетски документи като богат град на търговци. Египетските фараони Тутмос III и Сети I завладяват града за Египет през 15-ти и 14-ти век пр.н.е., но по време на асирийското господство Симира, подобно на други финикийски градове, става данък на Тиглатпаласар III и неговите наследници.

Ематянинът. Емат е бил известен древен град, разположен на главната река на Сирия, Оронт. Споменава се както в египетски, така и в асирийски документи. Тиглатпаласар III го покорява, но скоро той възвръща независимостта си и се присъединява към други врагове на Асирия в дълга, но неуспешна борба срещу тази империя.

19. Границата на ханаанците. Тук не са дадени всички граници на ханаанската област. Споменати са само градовете на южната граница на източната граница. (За по-пълно обсъждане на географското местоположение на тези градове вижте гл. 14:3.) Въпреки че източните и северните граници не са конкретно споменати, може спокойно да се предположи, че северната Арабска пустиня на изток и сирийският град Емат на Оронт (виж стих 18) на север са очертавали границите на ханаанската област. Ханаанците са били разпръснати по цялото финикийско и палестинско крайбрежие.

21. Децата на Евер. След като преброиха потомците на Яфет и Хам, След това Моисей изброява тези на Сим. Първото му твърдение се отнася до евреите, които като

потомци на Евер (гл. 11:16–26), са били шемити (или семити). Последните открития показват, че хабиру, споменати във вавилонски, асирийски, хетейски, сирийски, ханаански и египетски надписи, са били открити сред всички тези народи през второто хилядолетие пр.н.е. и че те очевидно са били свързани с евреите. Има основания да се предположи, че хабиру са били потомци на Евер, както и евреите; също така, древни източници понякога наричат евреите хабиру. Но е сигурно, че не всички хабиру, споменати в небиблейски документи, са били евреи. Изключително широкото разпространение на хабиру в много страни от древния свят може да е накарало Моисей да направи необичайното твърдение, че Сем е „бащата на всички деца на Евер“.

Братът на по-стария Яфет. На иврит тази фраза позволява превод, който прави Яфет, по-големият брат на Сим, както е преведено в превода на Кралския колеж на Йоан, или Сим „по-големият брат на Яфет“, както е преведено в RSV. Преводът в Кралския колеж на Йоан е правилен (вижте на гл. 5:32).

22. Децата на Сим; Елам. Този стих води читателя към родината на семитите, Месопотамия и Източна Арабия. Елам е бил регионът, граничещ с долното течение на Тигър на запад и с Мидия на североизток. Древната столица на Елам, Суза, библейската Шушан (Дан. 8:2), по-късно става една от столиците на Персийската империя (виж например Естир 1:2). Разкопките в Суза са разкрили множество документи, написани с клинопис, които ни позволяват да реконструираме тяхната история и религия. Потомците на Елам, семитите, се заселват много рано в този район, но очевидно са се смесили с други, защото езикът им, известен от клинописните записи, не е семитски. Той е принадлежал към азиатско-арменоидната група езици. Връзката на по-късните еламити с други известни народи обаче е неясна.

Ашур. Асирия е заемала централната част на долината на Тигър, простирайки се на север до планините на Армения и на изток до Медийското плато. Името на сина на Сем, Ашур, е поето от своя страна от главния бог на асирийците, от най-старата столица на страната, Ашур, сега Калах-Шергат, и от самата нация. Асирия се появява в историческите записи от началото на второто хилядолетие пр.н.е. до унищожението ѝ от мидийците и вавилонците през втората половина на 7 век. По време на най-могъщия си период Асирия е била бичът на всички народи. Жестокостта ѝ към покорените врагове никога не е била надминавана. Израелското царство е разрушено от асирийците, а южното царство на Юда едва се е спасило.

Арфаксад. Някои коментатори го идентифицират с Арафа, регионът между Мидия и Асирия. По-вероятно е древната страна Арапахитис, между езерата Урмия и Ван. Вероятно е кръстена на Арфаксад (евр. Арпахшад).

Луд. Различен от лудимите, споменати в стих 13. Луд може да бъде отъждествен с страната на Лубди, която се появява в древните записи като регион, разположен между горното течение на реките Ефрат и Тигър.

Арам. Прародител на арамейците. В началото на второто хилядолетие пр.н.е. този народ е обитавал северозападната част на Месопотамия, но по-късно се е разпространил на юг.

Арамейците на север никога не са били обединени като нация, а са били разделени на много малки племена и градове-държави. Най-силната от арамейските държави, Дамаск, е окончателно завладяна от Тиглатпаласар III през 732 г. пр.н.е. Това събитие бележи края на

политическа история на арамейците, но в никакъв случай не краят на тяхното културно влияние върху околните народи. Те били разпръснати надлъж и нашир сред древните народи и им предали езика и писмеността си. В резултат на това арамейският език за много кратко време се превърнал в универсално средство за комуникация от границата с Индия на изток до Егейско море на запад и от Кавказ на север до Етиопия на юг. В продължение на векове арамейският оставал най-широко използваният език в Близкия изток и бил общият език на евреите по времето на Исус.

Халдейците, южноавилонци, били или арамейски по произход, или тесно свързани с тях. племе, живеещо в район около „Ур Халдейски“, което се е борило с асирийците, е заемало трона на Вавилон няколко пъти през 8 век пр.н.е. и по-късно основава великата неовавилонска династия на Навуходоносор II, завоевателят на Йерусалим.

23. Децата на Арам; Уц. Името Уц е носено не само от най-големия син на Арам, но и от първия син на Нахор (гл. 22:21, KJV, „Уц“), както и от внук на Сеир, прародителят на хорейците. Следователно е трудно да се ограничи Уц до добре дефиниран регион.

По същата причина не е възможно да се определи местоположението на Йов като жител на земята Уз (Йов 1:1), нито да се идентифицира Саси, князът на Уз, споменат от асирийския цар Салманасар III. Нищо не е известно за арамейските племена Хул, Гетер и Маш.

24. Арфаксад роди Салах. Тъй като линията от Арфаксад до Авраам е Разгледано по-подробно в гл. 11, Моисей казва малко за това тук. Той обаче го проследява през първите няколко поколения, за да покаже произхода на йоктанските араби, които са братовчеди на евреите чрез общия им прародител Ебер.

Ебер. Относно евентуалната връзка на Ебер с Хабиру от небиблейски източници, вижте стих 21.

25. Фалек. Фалек означава „разделяне“. Той е първородният син на Евер и един от предците на Авраам. Въпреки че текстът говори буквално за разделяне на „земята“, по-вероятно е думата „земя“ да означава нейните хора, както в гл. 9:19 и 11:1. Моисей вероятно предвижда събитията, описани в следващата глава – объркването на езиците и произтичащото от това разпръскване на народите. Неговите забележки, направени в гл. 10:5, 20 и 31 относно разнообразието от езици, трябва да се разбират по същия начин. Ако объркването на езиците се е случило около времето на раждането на Фалек, лесно можем да разберем защо е получил името Фалек, „разделяне“. „В неговите дни земята беше разделена.“

Йоктан. Братът на Фалек, Йоктан, е прародител на важна група, Йоктан. Араби. Произходът на западните, или кушитските, араби е даден в стих 7, докато генеалогията на арабските потомци на Авраам е дадена в по-късни глави на Битие. Трета група араби, описана тук, изглежда се е заселила в централните, източните и югоизточните части на Арабия. За тях се знае много по-малко, отколкото за другите две арабски групи.

26. Алмодад и Шелеф. Името Алмодад все още не е открито в небиблейски източници; следователно не е възможна никаква идентификация извън кратката информация в този текст. Шелеф може да е бил арабски народ, салапините, споменати от Птолемей.

Хазармавет. Хадрамаут от южните арабски надписи, страна, богата на тамян, смирна и алое. Древното ѝ население е било посветено на поклонението на лунния бог Син и неговия пратеник Хол. Нищо не е известно за арабското племе Йерах.

27. Хадорам. Южноарабското племе на адрамитите. Узал може би е бил в Йемен. Диклах все още е неидентифициран.

28. Шеба. Както вече беше отбелязано във връзка с обяснението за кушитската Шеба от Южна Арабия (ст. 7), йоктанските сабеи вероятно са северни араби с това име. Те са споменати в надписите на Тиглатпаласар III и Саргон II (8 век пр.н.е.) като съюзници на ариби. Нищо не е известно за Овал и Авимаил.

29. Офир. Означава едновременно народ и земя. Въпреки че се споменава често в Стария завет, точното му местоположение все още е неизвестно. Тъй като на корабите на Соломон са били необходими три години, за да завършат пътуване от пристанището Ецион-Гебер в Червено море (1 Царе 9:28; 10:11, 22; и др.), Офир сигурно е бил доста отдалечена земя. Учените го идентифицират с югоизточен регион на Арабия, с ивица на източния бряг на Персийския залив, наречена Апир от еламитите, или с Индия.

Продуктите, внасяни от Офир, злато, сребро, слонова кост, маймуни и пауни, може да са в полза на отъждествяването с Индия, отколкото с Арабия.

Ако Офир е бил в Индия, трудно е да се обясни защо всички останали разпознаваеми потомци на Йоктан са мигрирали на изток към субконтинента Индия след написването на Битие, защото Моисей поставя всички потомци на Йоктан в определени географски граници (виж стих 30).

Според друго обяснение, Офир от таблицата на народите се е намирал в Арабия, докато тази на експедициите на Соломон е била в Индия. Последните налични доказателства обаче, базирани на египетски надписи, изглежда идентифицират Офир с Пунт, който се разбира като регион Сомалиленд в Източна Африка.

Хавила и Йовав. Нито един от двамата все още не е идентифициран.

30. Тяхното жилище. Споменатите места не могат да бъдат идентифицирани със сигурност. Меша е може би Месена в северозападния край на Персийския залив, а Сефар е вероятно градът Сапрафа на Птолемей и Плиний, сега Дофар, на югоизточния бряг на Арабия. Висока планина, разположена в непосредствена близост до Дофар, която съответства на „планината на изток“, спомената във Вдъхновения летопис, изглежда подкрепя тази идентификация.

31. Синове на Сим. Изброяването на потомците на Сим завършва с думи, подобни на тези на Яфет и Хам в стихове 5 и 20. Няма съмнение, че имената, дадени в тази таблица на народите, се отнасят предимно до племена и народи, а косвено и до отделни личности.

32. Това са семействата. Подробното обсъждане на имената, тяхната идентификация и друга информация за споменатите народи сочи към библейската таблица на народите като древен и надежден документ. Много от имената се появяват в небиблейски източници от първата половина на второто хилядолетие пр.н.е., някои още от 2000 г. пр.н.е. или може би дори по-рано. Тъй като древните записи са фрагментарни, някои народи се появяват само в записи от сравнително късна дата. Мидийците, например, не се появяват в светски документи по-рано от 9 век пр.н.е. Това не означава, че такива народи не са съществували в по-ранни времена, а по-скоро, че не са открити записи от тях или за тях. Някои, като йоктанските араби, може да са имали малък контакт с народите, чиито записи притежаваме. Може да се очаква непрекъснатото откриване на древен исторически изворов материал да хвърли допълнителна светлина върху Битие 10.

Тази маса провъзгласява единството на човешката раса, заявявайки, че всички са се спуснали от общ източник. Колкото и разнообразни да са сега по географско местоположение, физически вид или национални особености, всички те могат да проследят произхода си до Ной

и тримата му сина. Този списък осъжда всички теории, които биха проследили човечеството до различни първоначални родители. Освен това списъкът представлява доказателство в подкрепа на разказа за разпръскването на расите, дължащ се на объркването на езиците, описано в следващата глава. Моисей (Второзаконие 32:8) и Павел (Деяния 17:26) и двамата потвърждават, че разпределението на територията е било извършено от Бог.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1 ПП 117

10 8Т 213

ГЛАВА 11

1 Един език в света. 3 Построяването на Вавилон. 5 Объркването на езиците. 10 Родословието на Сим. 27 Родословието на Тара, бащата на Аврам. 31 Тара отива от Ур в Харан.

1. Един език. Буквално „една устна и един вид думи“, което показва не само един език, разбираем от всички, с изключение на липсата на различия в диалекта. Произношението и речникът са били еднакви сред всички хора. Единството на езика е съпроводено с единство на произхода, а общият език допринесъл много за единството на мисълта и действието. Съвременните изследвания в сравнителната граматика убедително показват, че всички известни езици са свързани и че произлизат от един общ оригинал. Въпросът дали някой известен език наподобява оригиналния говор не може да бъде отговорен. Възможно е, дори вероятно е, един от семитските езици, като еврейски или арамейски, да е подобен на езика, който хората са говорили преди объркването на езиците. Личните имена от периода, предшестваш объркването на езиците, доколкото могат да бъдат тълкувани, имат смисъл само ако се считат за първоначално семитски. Записът, съдържащ тези имена, книгата Битие, е написан на иврит, семитски език, от семитски автор и за семитски читатели. Следователно е възможно, макар и малко вероятно, Моисей да е превел тези имена от оригинален език, непознат на неговите читатели, на еврейски имена, които биха имали значение за тях.

2. Докато пътуваха. Както е посочено от глагола „пътуваха“, буквално „да изтеглят“, подобно на колчетата на шатра, хората са живели номадски живот известно време след Потопа. Планинският район на Арарат не е бил добре пригоден за земеделски занимания. Освен това, онези, които са изоставили Бога, са негодували срещу мълчаливото свидетелство на святия живот на онези, които са били верни на Него. Съответно е настъпило разделяне на злото от доброто, като онези, които са се противопоставили на Бога, са напуснали планините (РР 118).

От изток. Преводът на KJV за миккедем „от изток“ е подвеждащ.

Същият еврейски израз е преведен като „на изток“ в гл. 2:8 и „на изток“ в гл. 13:11.

За да се стигне до земята Сенаар, Вавилония, от планините Арарат, посоката на пътуване по необходимост ще бъде югоизток, а не „от изток“ в западна посока.

Те открили равнина. Тоест, широка, открита земя. В древността южната месопотамска низина, често наричана „Сенар“ в Библията (виж гл. 10:10), е била добре напояван, плодороден регион. Най-старата известна цивилизация, тази на шумерите, процъфтявала тук. Лопатата на археолога разкрива, че тази земя е била гъсто населена в най-ранни исторически времена. Този факт е в съответствие с Битие относно местността, където е направен първият опит за постоянно заселване. Разкопките показват освен това, че най-ранното население на Долна Месопотамия е притежавало висока култура. Шумерите са изобретили изкуството да пишат върху глинени плочки, построили са добре построени къщи и са били майстори в производството на бижута, инструменти и домакински прибори.

3. Нека правим тухли. Вавилонската равнина, алувиална по форма, е била лишена от камък от всякакъв вид, но е имала изобилие от глина за производство на тухли. В резултат на това Долна Месопотамия винаги е била земя на тухлени сгради, за разлика от Асирия, където камъкът е в изобилие. Повечето тухли, както в древността, така и в днешно време, са били сушени на слънце, но тухлите за обществени сгради са били печени на огън, за да бъдат по-издръжливи. Този процес е бил използван от най-ранните заселници в Месопотамия, както свидетелстват Библията и лопатата.

Тухла за камък. Пишейки за евреите в Египет, земя на величествени каменни паметници и обществени сгради, Моисей обяснява, че във Вавилония тухла е била използвана поради липсата на камък. Този детайл, както много други, свидетелства за историческата и географска точност на повествованието от Битие.

Слуз използваша за хоросан. Друг точен детайл относно вавилонските методи на строителство. Еврейската дума, преведена тук като „слуз“, означава по-точно асфалт или битум. Месопотамия изобилства от петрол и свързани с него продукти, а асфалтови кладенци са съществували в околностите на Вавилон, както и в други части на страната. След като открили трайното качество на асфалта, ранните вавилонски строители го използвали широко при изграждането на сгради. Асфалтът свързва тухлите толкова добре, че е трудно да се спасят някоя от тях, когато сградата бъде разрушена. Всъщност е почти невъзможно да се отделят тухли от древни руини, в чието строителство е бил използван асфалт.

4. Нека си построим град. Каин построи първия град (гл. 4:17), може би в опит да избегне номадския живот, който Бог му беше отредил. Първоначалният Божи план предвиждаше хората да се разпространят по лицето на земята и да обработват почвата (виж гл. 1:28). Строежът на градове представляваше противопоставяне на този план. Концентрацията на човешки същества винаги е насърчавала мързел, безнравственост и други пороци. Градовете винаги са били огнища на престъпления, защото в такава среда Сатана среща по-малка съпротива срещу атаките си, отколкото в по-малки общности, където хората живеят в тясна връзка с природата. Бог беше казал на Ной да напълни земята (гл. 9:1). От страх от неизвестни или подозирани опасности обаче хората искаха да построят град с надеждата да намерят сигурност чрез делата на ръцете си. Те избраха да забравят, че истинската сигурност идва само в доверието и послушанието към Бога. Бързо нарастващите потомци на Ной сигурно са се отклонили много скоро от поклонението на истинския Бог. От страх, че злите им пътища отново ще доведат до катастрофа, те са потърсили защита.

Кула. Това би дало на жителите на града желаното чувство за сигурност. Такава Цитаделата щяла да ги предпази от нападение и, според тях, да им даде възможност да избегнат друг потоп – който Бог бил обещал никога да не се случи. Потопът бил покрил най-високите планини на допотопния свят, но не бил достигнал „до небето“. Следователно, ако можело да се издигне структура, по-висока от планините, разсъждавали хората, те щяли да бъдат в безопасност, каквото и да направи Бог. Археологическите разкопки разкриват, че най-ранните жители на Долна Месопотамия са издигнали много кулообразни храмове, посветени на поклонението на различни идолски божества.

Нека си направим име. Вавилонската кула е трябвало да бъде паметник на превъзходна мъдрост и умение на неговите строители. За да си изградят „име“ или репутация, хората са били готови да понесат трудности, опасности и лишения. Желанието за слава очевидно е било един от движещите мотиви за построяването на кулата, а гордостта от такава структура от своя страна би допринесла за поддържане на единство при осъществяването на други неосветени проекти. Според божествената цел, хората е трябвало да запазят единството чрез връзката на истинската религия. Когато идолопоклонството и политеизмът са разбили тази вътрешна духовност

връзка, те загубиха не само единството на религията, но и духа на братство. Проект като кулата, чиято цел беше да се запази чрез външни средства изгубеното вътрешно единство, никога не би могъл да успее. Очевидно само онези, които бяха изоставили Бога, са участвали в тези дейности.

5. Господ слезе. Това слизание не е същото като на Синай, където Господ разкри присъствието Си чрез видим символ (виж Изх. 19:20; 34:5; Числа 11:25; и др.).

Това е просто описание на човешки език на факта, че делата на хората никога не са скрити от Бога.

Когато хората искаха да се издигнат към небето и да се възвеличат, Бог слезе, за да разследва и осуети нечестивите им планове.

Построил. Перфектната форма на еврейския глагол, преведен тук като „построил“, предполага, че Строителството напредваше бързо към завършване. Терминът „човешки деца“, буквално „синове човешки“, е толкова общ по своя обхват, че предполага, че всички или поне мнозинството от онези, които вече не служеха на Бога, са участвали в проекта.

6. Това те започват да правят. Вавилонската кула представляваше съмнение в Божието слово и неподчинение на Неговата воля. Той е бил замислен като паметник на отстъпничеството и като цитадела на бунта срещу Него. Това е била само първата стъпка в зъл генерален план за контрол над света. Необходими са били бързи и решителни действия, за да се предупредят хората за Божието неодобрение и да се осуетят техните зли планове. За да бъдат хората уверени, че Бог не е произволен в действията Си и не действа под внезапен импулс, Той е представен като човек, който се съветва със Самия Себе Си. Причината за Неговата намеса е ясно посочена.

Ако не беше възпиращата сила на Бог, упражнявана от време на време в хода на историята, злите човешки планове щяха да бъдат осъществени с успех и обществото щеше да стане напълно покварено. Сравнителният ред в обществото днес се дължи на възпиращата сила на Бог. Силата на Сатана определено е ограничена (вижте Йов 1:12; 2:6; Откровение 7:1).

7. Нека слезем. Употребата на местоимението „нас“ показва участието на поне две лица от Божеството (виж Бит. 1:26).

Объркайте езика им. Бог не искаше отново да унищожи човека. Злото все още не беше достигнало границите, до които беше стигнало преди Потопа, и Бог реши да го спре, преди да достигне отново тази точка. Като обърка езика им и по този начин ги принуди да се разделят, Бог възнамеряваше да предотврати бъдещи обединени действия. Всяка от групите можеше все още да следва зъл път, но разделянето на обществото на много групи би предотвратило съгласуваното противопоставяне на Бога. При многократни случаи след разпръскването на расите във Вавилон, амбициозни мъже се опитваха, безуспешно, да противоречат на божественния указ за разделяне. Изобретателни водачи понякога успяваха да принудят народите към изкуствено единство. Но с установяването на славното Божие царство народите на спасените ще бъдат наистина обединени и ще говорят на един език.

Не разбираха речта си един на друг. Не че единият човек не можеше да разбере нито един от неговите събратя, тъй като подобна ситуация би направила съществуването на обществото невъзможно. Трябвало е да има различни племенни групи, всяка от които да има свой собствен език. Такъв е произходът на голямото разнообразие от езици и диалекти в света, които сега наброяват приблизително 3000.

Разделението на езиците, макар и пречка за човешките планове за политическо и икономическо сътрудничество, не е трябвало да бъде пречка за триумфа на Божието дело. Дарът на езиците на Петдесетница е трябвало да бъде едно от средствата за преодоляване на тази трудност (вижте Деяния 2:5–12). Националните различия не пречат нито на единството на вярата и действието от страна на Божиите деца, нито на напредъка на Неговата вечна цел. Божието Слово е било предоставено на народите на техния собствен език и на братя с подобна вяра, макар и разделени.

чрез расови и езикови различия, въпреки това са свързани в любовта си към Исус и предаността си към истината. Братството на вярата ги обединява по-здравно, отколкото би могло да притежава общ език. В единството на църквата светът трябва да види убедителни доказателства за чистотата и силата на нейното послание (виж Йоан 17:21).

8. Разпръсна ги навсякъде Това, което мъжете не бяха склонни да направят доброволно и под При благоприятни обстоятелства, те сега бяха принудени да направят това поради необходимост. Невъзможността да разбират речта на другия доведе до неразбиране, недоверие и разделение. Тези, които можеха да се разбират, образуваха своя малка общност. Този стих показва, че строителите на Вавилон са били разпръснати надлъж и нашир, в резултат на което скоро след това представители на човешкото семейство са били открити в повечето части на света. Доказателства от много земи свидетелстват за присъствието на човешки същества в сравнително кратко време след Потоп. Археологическите открития сочат месопотамската долина като първото място, което е развило отделна цивилизация. Подобни цивилизации са възникнали скоро след това в Египет, Палестина, Сирия, Анатолия, Индия, Китай и другите. Всички налични доказателства подкрепят загадъчното твърдение на Светото писание, че „Господ ги разпръсна оттам по лицето на цялата земя“.

Те спряха да строят. Кулата, която трябваше да се издига до небето, за да се издига до небето, никога не беше завършена. Въпреки това от Библията и от историята е видно, че местното население впоследствие е завършило работата по изграждането на града.

9. Вавилон. Чрез игра на думи еврейският език свързва името на града, Вавилон, с Еврейският глагол *balal* означава „обърквам“. За вавилонците обаче би било странна процедура да извлекат името на града си от еврейска дума. Древните вавилонски текстове тълкуват Баб-илу или Баб-илану като „пристанище на бога“ или „портал на боговете“. Възможно е обаче това значение да е било вторично и името първоначално да произлиза от вавилонския глагол *babalu*, който означава „разпръсквам“ или „изчезвам“. Може би вавилонците не са били особено горди с име, което им е напомняло за безславния кулминационен момент на по-ранни планове за града, и затова са измислили обяснение, което го е накарало да изглежда като съединение на имената баб, „пристанище“, и илу, „бог“ (вижте гл. 10:10).

Повечето съвременни коментатори обясняват историята за построяването на кулата и последвалото объркване на езици или като откровена легенда, или като грубо преувеличение на някаква трагедия, случила се по време на строителството на историческата храмова кула на Вавилон, наречена зикурат. Противно на твърденията на много популярни трудове по библейска археология, археолозите не са открили доказателства, че Вавилонската кула някога е съществувала. Много фрагментарната плочка K3657 на Британския музей, която често е цитирана като отнасяща се до историята за построяването на Вавилонската кула и объркването на езици, всъщност изобщо не споменава това събитие, както показват последващи проучвания и по-добро разбиране на този текст. Този, който вярва само на онези библейски истории, които са потвърдени от външни доказателства, ще откаже да повярва на историята от Битие 11. Обаче, този, който вярва, че Библията е вдъхновеното слово Божие, ще приеме този разказ, заедно с всички останали библейски разкази, за автентичен.

Страстта на месопотамските народи към строежа на високи кули не е престанала с... първи неуспешен опит да се издигне такъв, който би „достигал до небето“. През цялата древност те продължавали да строят храмови кули или зигурати. Няколко такива руини все още съществуват. Най-добре запазената е в Ур, ранният дом на Авраам.

Точното местоположение на оригиналната кула е неизвестно. Вероятно по-късната храмова кула на Вавилон го е заменил. Стара еврейска традиция, вероятно погрешно основана на руини от 7-ми век, е локализираща Вавилонската кула в Борсипа, град на 9 мили югозападно от Вавилон. Внушителна руина с височина 156 фута е всичко, което е останало от древна кула в Борсипа, която някога се е състояла от седем стъпала, увенчани с храм. Надписи на Навуходоносор, открити под основите на сградата, твърдят, че той е завършил строежа на тази кула, чието издигане е започнал бивш цар. Еврейският историк Йосиф Флавий приписва кулата на Нимрод, традиция, която е увековечена от местното население в името ѝ, Бирс-Нимруд. Подобно на всички вавилонски сгради, тази кула е построена от тухли и асфалт, а руините показват следи от множество мълнии, които са я ударили в миналото. Това прилагане на топлина е заварило най-горните тухли и асфалт заедно в солидна маса. Пътешествениците от векове описват въздействието на небесния огън върху кулата, обикновено във връзка със събитията, описани в Битие 11.

Не бива да се забравя обаче, че кулата Борсипа не е построена по-рано от 7 век пр.н.е. от Ашурбанипал и Навуходоносор. Каквото и да е било местоположението на първата Вавилонска кула, всички следи от оригиналната структура са изчезнали.

По-вероятно е древната Вавилонска кула да се е намирала на мястото на храмовата кула на град Вавилон, която някога се е намирала в района на храма Мардук на източния бряг на Ефрат. Вавилонските предания твърдят, че основите ѝ са положени в много ранни времена. Няколко царе са възстановявали кулата през нейната история, като Навуходоносор е последният, който го е направил. Тази кула е описана подробно от гръцкия историк Херодот, както и от вавилонски клинописен текст, като имала 7 стъпала и обща височина от 250 фута. Персийският цар Ксеркс я разрушава напълно, заедно с град Вавилон, през 478 г. пр.н.е. Планирайки да възстанови кулата, Александър Велики разчиства отломките, но умира, преди планът му да бъде осъществен. От най-високата и най-известна храмова кула на древна Месопотамия не е останало нищо, освен основните камъни и най-ниските стъпала на старото ѝ стълбище. Фактът, че от времето на Ксеркс нищо не е могло да се види от тази кула, докато тази в съседна Борсипа е останала изправена, може би е причината, поради която евреи и християни са свързали историята от Битие 11 с руините на Борсипа.

10. Родословието на Сим. Обичайното заглавие за родословие (виж гл. 5:1; 6:9; 10:1; и др.). Моисей сега се връща към родословието на Сим, чието обсъждане е прекъснато от разказа за объркването на езиците. Но стихове 10–26 не представляват продължение на таблицата с народите от гл. 10; те представят генеалогията на патриаршалната линия от Сим до Авраам. Глава 10 излага расовата връзка на различните племена и народи и техния общ произход от Ной, докато гл. 11:10–26 представя точния произход на избрания от Бога народ през многото поколения. Това е продължение на списъка с поколения от Адам до Ной, както е даден в гл. 5. Първите четири потомци на Сим, вече изброени в семитската част на таблицата с народите, са повторени тук, за да покажат директния произход на терахитите чрез Фалек.

Сим беше на сто години. Това твърдение показва, че Сим беше на две години по-млад от Яфет (виж гл. 5:32).

Списъкът несъмнено представя лични, а не племенни имена; защото дава точната възраст на всеки мъж при раждането на сина, чрез когото линията продължава, и продължителността на живота му след това. Въпреки че имена като Арфаксад или Евер също са племенни имена, както в гл. 10:21, 22, това не противоречи на факта, че мъжете, посочени тук, са били реални личности.

11. Сем живял след като родил Арфаксад. Тъй като формулата, използвана от Моисей в Стихове 10 и 11 са модел за кратките биографични скици, които следват, не е необходимо да се коментират подробно стихове 12–26. Забележителна разлика между използваната тук формула и тази от глава 5 е пропускането на общата възраст на всяко лице, посочено в глава 11. Нищо обаче не е загубено, защото във всеки случай общата възраст може лесно да се изчисли, като се добавят годините, на които мъжът е бил навършил сина, към останалите години от живота му. Причината на Моисей да направи тази разлика между стила на двата списъка не е известна.

12. Арфаксад. Вижте гл. 10:22. Преди Потопа средната възраст на бащинството е била 117 години (най-ниската 65, най-високата 187 години), но след това е намаляла до 30-35 години, достигайки необичайни висоти само в случаите на Тара и Авраам.

Същото намаление се наблюдава и в общата възраст на хората след Потопа. Въпреки че самият Ной достигнал допотопната възраст от 950 години, Сем бил само 600, а синът му Арфаксад – само 438 години. В следващите поколения процесът продължил, така че Нахор, дядото на Авраам, доживял само до 148 години. Тази значително съкратена продължителност на живота може да се дължи отчасти на климатичните промени. Още по-важна била промяната в диетата от вегетарианска към такава, включваща месото на животните (PP 107; CD 391). С всяко следващо поколение човешката раса се отдалечавала все повече и повече от енергичното физическо наследство на Адам и от ободряващите плодове на дървото на живота.

13. Салах. „Изпратеният“. Това е семитско име, използвано и сред Финикийски колонисти от Картаген в Северна Африка.

14. Евер. „Онзи, който преминава.“ Доколкото потомците на Евер е трябвало да преминат Ефрат и да мигрират към Сирия и Палестина, това име може да показва пророческо прозрение от страна на родителите му (виж гл. 10:21).

16. Фалек. Значение „разделяне“ (виж на гл. 10:25).

18. Реу. Означава „приятел“ или „приятелство“. Вероятно е съкращение от Реуел, „приятел на Бога“, името на няколко библейски персонажа (Бит. 36:4; Изх. 2:18; Числа 2:14).

20. Серуг. Може да означава „преплетеният“, „преплетеният“ или „лозова клонка“. Кое значение е било предвидено, не е сигурно.

22. Нахор. „Хъркацията.“ Може би е имало някаква пречка в речта му.

24. Терах. Без значение на иврит, но на сродния угаритски език „младоженец“.

26. Тара живя седемдесет години. Този текст сякаш предполага, че Аврам, Нахор и Аран са били тризнаци, родени, когато баща им Тара е бил на 70 години. Че това не е било така, е видно от следните съображения. Тара умира в Харан на 205-годишна възраст (гл. 11:32). Аврам пътува към Ханаан на 75-годишна възраст (гл. 12:4). Призивът на Аврам да напусне Харан идва след смъртта на баща му, както е изрично посочено в Деяния 7:4.

Тогава Аврам не може да е бил по-възрастен от 75 години при смъртта на баща си, а Тара е бил поне на 130 години, когато се е родил Аврам. Следователно, гл. 11:26 означава, че Тара е започнал да ражда синове, когато е бил на седемдесет години. Най-малкият от тримата синове, Аврам е споменат първи заради важността му като прародител на евреите. Въпреки че не е сигурно кой от двамата останали синове на Тара, Нахор или Аран, е бил по-възрастният, фактът, че Нахор се е оженил за дъщерята на Аран (гл. 11:29), може да сочи, че Аран е по-възрастен от Нахор (вж. гл. 5:32).

Аврам. „Баща на възвисяването“ или „възвишен баща“, сочещ към почетното му положение като прародител на избрания от Бога народ. По-късно името му е променено от Бог на Авраам (гл. 17:5). Името се появява в египетските записи като това на аморейски владетел на палестински град по времето, когато е живял Аврам. Появява се и в съвременен клинописен документ от Вавилония, което показва, че името не е било необичайно.

Нахор. Този син на Тара е кръстен на дядо си.

Харан. Това име няма значение на иврит. Подобно е на Харан, Харан, градът където се заселил Терах. Името на града, свързано с асирийски корен, означаващ „магистрала“, може да показва местоположението му на един от основните търговски пътища между Месопотамия и Средиземноморието.

Както и при допотопната хронология, Самарянският Петокнижие и LXX приписват на патриарсите от Потопа до раждането на Аврам значително по-дълъг живот, отколкото еврейският текст и английските преводи, базирани на него (вижте гл. 5:32). Докато KJV има 352 години между Потопа и раждането на Аврам, същият LXX, 1132 или 1232 (според различни четения; вижте стр. 180).

Вмъкването на Каинан между Арфаксад и Салах в LXX обаче може да бъде оправдано. В това отношение LXX се потвърждава от Лука, който също посочва Каинан на тази позиция (Лука 3:35, 36). Въпреки очевидното несъгласие между Моисей (и 1 Лет. 1:24), от една страна, и Лука и LXX, от друга, не съществува реална трудност. Писанията съдържат множество и поразителни примери за пропускане на имена от генеалогични списъци. Проследявайки собствения си произход до Аарон, например Ездра пропуска поне шест имена (вж. Ездра 7:1–5; вж. 1 Лет. 6:3–15).

Векове по-късно в родословието на Исус на Матей са пропуснати четирима царе на Юда и евентуално други предци на нашия Господ (вижте върху Матей 1:8, 17). Възможното пропускане на Каинан от Моисей от списъка в Битие 11:10–26 не бива да се счита за неточност, а по-скоро за пример за това, което е било често срещана практика сред еврейските писатели.

Какъвто и да е случаят, списъкът, даден от Моисей, трябва да се счита за поне сравнително пълен. Елън Г. Уайт говори (стр. 125) за „непрекъсната редица“ от праведни мъже – от Адам до Сим — който предаде познанието за Бога, което Аврам наследи. Някои смятат, че това означава, че Аврам е бил инструктиран лично от Сем; ако е така, тогава Аврам е роден няколко години преди смъртта на Сем, която е датирана 500 години след Потопа.

ХРОНОЛОГИЯТА НА БИТИЕ 11						
	Иврит		LXX		Йосиф Флавий	
	Възрастта на		Възраст		Възраст	
	на сина	самаряните	при	на сина	при	на сина
	раждане	раждането на сина им	раждане на сина	раждане на сина	раждане на сина	раждане на сина
Сим	100 500	100 500	100 500	100 500	(пропуска)	
(2						
години след Потопа)						
Арфаксад 35 403 Кенан		135 303	135 430*		135	
Салах			130 330			
30 403		130 303	130 330		130	

Ебер	34 430	134	270	134	370*	134
Фалек	30 209 32	130	109	130	209	130
Реу	207	132	107	132	207	130
Серуг	30 200	130	100	130	200	132
Нахор	29 119	79	69	179*	129*	120
Терах	70 135	70	75	70	135	
Терах (в Аврам раждане)	130 75	70	135	130	75	70

Тези, които стигат до това заключение от горния пасаж, правят извода, че той потвърждава Еврейски в сравнение както със самарянската, така и със LXX хронологията от периода и прави невъзможен значителен брой пропуски от генеалогичния списък на Мойсей. Докато не се появи по-определена информация, хронологията на събитията преди раждането на Аврам трябва да се счита за приблизителна. С появата на патриарх Аврам достигахме до по-солидна основа, върху която да изградим хронология.

27. Тара. До този момент Моисей е разказвал историята на цялото човечество. Отсега нататък вдъхновеният летопис се занимава почти изключително с историята само на едно семейство - избрания Божи народ. В останалата част от Стария завет вниманието обикновено се обръща на други народи само когато те влизат в контакт с Божия народ.

Харан роди Лот. Лот, „скритият“. Лот е представен заради ролята, която трябва да играе като другар на Аврам в Ханаанската земя и като прародител на моавците и амонците.

28. Харан умрял преди баща си. Буквално „пред лицето на баща си“, което означава „докато баща му бил още жив“ или „в присъствието на баща си“. Това е първото споменаване (макар и не непременно първият случай) на син, починал преди баща си.

Ур Халдейски. Както показват литературни документи и скорошни разкопки, градът Роденото място на Харан има дълга и славна история. Руините на Ур отдавна са известни под съвременното име Тел ел-Мукайяр, който се намира на около половината път между Багдад и Персийския залив. Между 1922 и 1934 г. съвместна британско-американска експедиция провежда това, което се оказва едно от най-плодотворните от всички месопотамски разкопки. Царски гробници от ранна династия разкриват своите баснословни съкровища. Добре запазените руини на къщи, храмове и храмова кула предоставят богатство от материали, от които можем да реконструираме пъстрата история на този град, който е играл толкова важна роля от зората на историята до времето на Персийската империя. В началото на второто хилядолетие пр.н.е., когато Аврам е живял там, градът е притежавал изключително висока култура. Къщите са били добре построени и обикновено двуетажни. Стаите на приземния етаж са били групирани около централен двор, а стълбище е водело до втория етаж. Градът е имал ефективна канализационна система, което е повече, отколкото някои градове в тази страна могат да се похвалят дори днес. В училищата в Ур са се преподавали четене, писане, аритметика и география, както показват многобройните открити училищни упражнения. В Стария завет този град обикновено е наричан „Ур на халдейците“, израз, който все още не е открит в клинописните текстове на Месопотамия. Там той е наричан просто „Ур“. Известно е обаче, че районът на Ур по-късно е бил населен от арамейски халдейски племена, които може да са дошли

малко по-рано (виж гл. 10:22). Тези племена са били тясно свързани със семейството на Тара и двете са били потомци на Арфаксад. Споменът за тази връзка е бил запазен жив чрез наричането на първоначалния семеен дом Ур в Халдея или „Ур на халдеите“.

Напредналото културно ниво на Ур по времето на Аврам заглушава подигравките на онези който би заклеймил Аврам като невеж номад. Младостта му е прекарана в един висококултурен и изискан град като син на един от богатите му граждани и без съмнение е бил добре образован човек.

Аврам също трябва да е бил запознат с религиозния живот на Ур, който, както показват разкопките, е бил политеистичен. Исус Навин заявява, че Тара, бащата на Аврам, е служил на други богове в Ур (Исус Навин 24:2). Накара ни да предположим, че другите синове на Тара са правили същото, защото Рахил, съпругата на Яков, е откраднала идоли от баща си Лаван, който е бил внук на брата на Аврам, Нахор (Битие 31:19). Чудо е, че Аврам е останал незасегнат от езическите влияния, които са го заобикаляли.

29. Аврам и Нахор си взеха жени. Жената на Нахор, Милка, беше дъщеря на неговия брат Харан и следователно негова племенница. Съпругата на Аврам, Сарайя, беше негова полусестра, дъщеря на Терах от друга съпруга, а не от майката на Аврам (виж гл. 20:12). Бракът с полусестра и с други близки роднини впоследствие беше забранен от Моисеевия граждански кодекс, макар че очевидно все още беше разрешен по времето на Аврам (виж Лев. 18:6, 9, 14).

Иска. Не е ясно защо Иска, друга дъщеря на Харан, е спомената тук. Следвайки стара еврейска традиция, някои коментатори са видели името като друго име на Сарайя, съпругата на Аврам. Други смятат, че тя е била съпругата на Лот. Няма фактическа основа за подобни предположения.

30. Сарайя беше безплодна. Това твърдение сякаш предполага контраст с Милка, дъщерята на Сарайя. снаха (виж гл. 24:24) и предвещава голямото значение на бездетността на Сарайя в изпитанието на вярата на Аврам.

31. Те тръгнаха. Писанията ясно показват, че Аврам е този, на когото Бог се е разкрил в Ур Халдейски, а не на Тара, както може да се заключи от този пасаж (PP 127). Стефан казал на слушателите си, че Аврам е напуснал „Месопотамия, преди да се засели в Харан“, в отговор на изрична заповед, адресирана лично до него от Бога (Деяния 7:2, 3). По-късно Бог напомнил на Аврам, че го е извел от Ур Халдейски (Бит. 15:7), а не от Харан (виж също Неем. 9:7). Заключаваме, че призивът на Аврам се е случил на два етапа. Първият призив, когато е живял в Ур, е бил да напусне родовото си племе, но вторият, в Харан, е бил да изостави близките си роднини, дори бащиния си дом (виж Бит. 12:1). Когато първият призив дошъл до Аврам, той се подчинил незабавно и напуснал старата среда, за да намери нов дом в страната, която Бог обещал да му осигури. Той сигурно е имал значително влияние върху баща си Тара, брат си Нахор и племенника си Лот, защото всички те са избрали да го придружат. Нахор не е споменат като един от онези, които са напуснали Ур с Тара и Аврам, но ако не е отишъл по това време, сигурно е последвал малко по-късно (виж гл. 24:10). Въпреки че Аврам е бил този, до когото е дошло призованието в Ур, той все още е живял под покрива на баща си и е очаквал баща му да поеме инициативата, ако е готов да го направи. Тара очевидно се е съгласил и като глава на дома е поел водещата роля в преместването. Ориенталското благоприличие би изисквало на Тара да се отдаде признание за това, че е действал като глава на дома си. Би било крайно неуместно да се каже, че Аврам е взел баща си Тара.

Да отидат в Ханаанската земя. Това показва, че Ханаан е била тяхната дестинация от самото начало. Имаше два възможни маршрута за пътуване от Ур в южна Месопотамия до Ханаан. Единият маршрут минаваше директно през голямата Арабска пустиня, но голям керван от стада, черди и много слуги не би могъл да прекоси такъв терен. Другият път минаваше нагоре по Ефрат, през тясната пустиня на Северна Сирия и след това през долината на Оронт на юг към Ханаан. Това очевидно беше пътят, по който трябваше да пътуват.

Те стигнали до Харан. Харан е разположен на река Балих в Северна Месопотамия, по средата между Ур и Ханаан. Причината за това прекъсване на пътуването не е посочена, но може да е било причинено от привлекателността на региона или по-вероятно от напредващата възраст и слабост на Терах. За по-голямата част от семейството Харан се превърнал в постоянно място за пребиваване, което може би предполага, че привлекателността на региона може да е довела до първоначалното решение да спрат там. Долините Балих и Хабур съдържат плодородни пасища. Възможно е целият регион да е бил слабо населен и да е предлагал добри възможности за увеличаване на богатството на семейството, преди да продължат към Ханаан. Каквато и да е била причината, Терах и семейството му разположили лагер на място, което нарекли Харан, може би в чест на сина си и брат си, които починали в Ур. Поради малка разлика между еврейския правопис на името на сина на Терах, Харан, и това на град Харан, връзката между двамата е неясна.

Доказателство за това колко силно са се вкоренили терахитите в новия си дом е ясно видимо в фактът, че няколко от техните фамилни имена са останали свързани с градове в региона в продължение на векове, а в някои случаи и в продължение на хилядолетия. Харан, важен град през второто и първото хилядолетие пр.н.е., може да е бил наречен в чест на Харан, както е предложено по-горе. Паметта за Фалек е оцеляла в името на град Палига, в устието на река Хабур. Нахор е дал името си на града на Нахор (гл. 24:10, по-късно Тил-Нахири, близо до Харан).

Името на Серуг е отразено в съседния град Саруги и местността Тил-ша-

Турахи на река Балих може да увековечи името Терах. Тези топоними са ясно доказателство за факта, че семейството на Терах е обитавало този регион в древността.

32. Тара умря в Харан. Не е посочено колко дълго е живял Тара в Харан. С оглед на Поради пословичната готовност на Аврам да се подчинява на Бога, изглежда много малко вероятно той да е останал в Харан в продължение на много години, знаейки, че Господ иска той да отиде в Ханаан, освен поради възрастта или болестта на баща си. По-вероятно е Тара да е спрял за известно време при река Балих, за да възстанови изтощените си сили, отколкото привлекателността на региона да го е накарала да забрави целта си. Синозната преданост, при такива обстоятелства, би накарала Аврам да бди грижливо над баща си. По този начин всички биха останали в Харан в очакване да възобновят пътуването си след възстановяването на Тара. Когато той умрял, Аврам и Лот продължили с първоначалния си план, но други членове на семейството били омагьосани от плодородието на региона и не желали да си тръгнат.

Тара, подобно на Моисей няколко века по-късно, не успява да влезе в Обещаната земя. Фактът, че много от верните на Бога умират по пътя си към небесния Ханаан, ни напомня силно за нашето поклонническо състояние. Сериозността на смъртта на Тара обаче е нищо в сравнение с решението на Нахор да остане в Харан. Той и семейството му доброволно се отделят от Божиите обещания, като отказват да придружат Аврам.

към Обетованата земя. В резултат на това те и техните потомци най-накрая изчезват от сцената на историята, докато Аврам и неговото потомство остават в продължение на векове получатели на Божията специална благосклонност и канал на Неговата благословия за света.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-9 ПП 117-124; СР 72-75

2, 4 ПП 118; 8Т 213

5 ПП 123; 8Т 214

5-7 ПП 119

8 ПП 120

9 8Т 215

28 3Т 138

31 ПП 127

3

ГЛАВА 12

1 Бог вика Аврам и го благославя с обещание за Христос. 4 Той тръгва с Лот от Харан. 6 Пътува през Ханаан, 7 който му е обещан във видение. 10 Глад го прогонва в Египет. 11 Страх го кара да се преструва, че жена му е негова сестра. 14 Фараонът, след като му я е взел, чрез язви е принуден да я върне.

1. Излез. Оттук нататък Аврам е героят на разказа от Битие. Това е първото записано божествено откровение към Аврам, въпреки че от Деяния 7:2 е известно, че Бог му се е явявал поне веднъж преди това. Словото на Йехова започва със заповед, продължава с обещание и завършва с благословия. Тези три важни аспекта характеризират всяко проявление на Бог към човека. Божиите обещания се изпълняват и Неговите благословии се получават само когато Неговите заповеди се спазват. Хората обикновено желаят да споделят Божиите благословии и да реализират Неговите обещания, без да сътрудничат на Неговите изисквания.

Господният призив изисквал от Аврам напълно да скъса с миналото. Той не само трябвало да напусне земята на двете реки, Месопотамия, в която се намирали Ур, както и Харан, но и трябвало да се откаже от семейните връзки и дори от бащиния си дом, за да не се върне никога при тези от собствената си кръв и раса. Това било тежко изпитание. Харан и Ур споделяли една и съща цивилизация и стандарт на живот. Всичко това щяло да се промени веднага, когато той напуснал земята на двете реки и прекосил Сирия и Палестина. Вместо плодородни пасища, той щял да намери гъсто залесена и планинска страна. Вместо да живее сред сродни и високо цивилизовани народи, той щял да странства сред племена с материално по-ниска култура и особено деградирала религия.

Със сигурност не е било лесно за Аврам да прекъсне всички връзки с любимата си родина, земя, в която е прекарал целия си живот и която е била осветена от много нежни връзки. Един млад човек може да напусне родната си земя без голямо съжаление, но за един 75-годишен мъж подобно решение не е лесно.

Земя, която ще ти покажа. Битие 11:31 показва, че първоначалната дестинация на Аврам е била Ханаан. Очевидно Бог е посочил Ханаан като земята, към която трябва да насочи стъпките си. В този случай (гл. 12:1) Ханаан не е

³ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 9:19). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

споменато, но е ясно, че Аврам е знаел, че Ханаан е мястото, където Бог искал да отиде. Той тръгнал с мисъл за Ханаан (ст. 5). Твърдението на Павел в Евр. 11:8, че Аврам „излезе, без да знае къде отива“, очевидно се отнася до факта, че отсега нататък той няма да има определено място за живеене, а ще бъде поклонник и странник (виж Евр. 11:9; 4Т 523). Отсега нататък Бог ще го води ден след ден и той никога няма да знае предварително какво може да донесе бъдещето.

2. Направи от себе си велик народ. Обявено е обезщетението на Аврам за това, че е оставил семейството и родината си. Аврам несъмнено се е чудил как това обещание ще се изпълни, предвид факта, че е бил бездетен и не е бил млад мъж. Бог не е могъл да има предвид, че слугите на Аврам, пастирите и надзирателите на стадата му, ще съставляват обещания народ. Как Аврам е разбирал думата „велик“? Дали е означавала числена сила, влияние или величие в духовните неща? Само окото на вярата, вперено в Божиите обещания, можело да проникне в бъдещето и да види неща, които естественото око не можело да види.

Ще те благословя. Това обещание включва както материални, така и духовни благословии, особено последните. Павел ясно включва оправданието чрез вяра сред благословиите, които почиваха върху Аврам (Гал. 3:8).

Направи името си велико. Истинското величие е трябвало да произтича от спазването на Божиите заповеди и сътрудничеството с Неговата божествена цел. Строителите на Вавилон са си мислели да си създадат „име“, като се противопоставят на Бога, но нито едно от имената им не е оцеляло. Аврам, от друга страна, е трябвало просто да следва наредбата, която Бог би трябвало да ги води, за да спечели слава. Името Аврам е често срещано като лично име дори днес и безброй милиони евреи, мюсюлмани и християни са го възхвалявали в миналото и все още го почитат като свой духовен прародител.

3. Ще благословя. Такова уверение беше най-висшият залог за приятелство и благоволение към Бога. можеше да дари Аврам. Бог смяташе обидите и несправедливостите, нанесени на Неговия приятел, за причинени на Него и обеща да се обедини с него, да споделя приятелите му и да се отнася към враговете му, сякаш са Негови собствени. Аврам беше „Божият приятел“ (Яков 2:23).

Всички семейства на земята. Еврейската дума, преведена тук като „земя“, „адама“, означава по същество „пръст“ или „почва“. Включени са всички народи и всички епохи. Това беше „пръстта“, която беше проклета след грехопадението (Бит. 3:17), същата земя, от която първоначално беше създаден човекът. Това проклятие дойде поради неверността на един човек (Рим. 5:12) и сега всички семейства на „пръстта“ трябваше да получат благословия чрез послушанието на онзи, който беше намерен за верен. Като негови духовни потомци, християните днес споделят благословиите, дадена на Аврам (Гал. 3:8, 29). Благословиите, дадена му, най-накрая щеше да обедини разделените семейства на земята и да промени ужасното проклятие, произнесено над земята поради греха, в благословия за всички хора. Всички по-нататъшни обещания към патриарсите и към Израел или изясниха, или разшириха обещанието за спасение, предложено на целия човешки род в първото обещание, дадено на Аврам.

4. И така, Аврам си тръгна. Аврам с радост последва Господния призив, без да спори и без да споменава условия, при които ще се подчини. Той просто „си тръгна“.

Лот отиде с него. От всички роднини на Аврам само Лот и семейството му бяха склонни да отидат. да продължи към Обетованата земя. Петър го нарича „праведния Лот“ и „праведен човек“ (2 Петрово 2:7, 8). Желанието му да се подчинява на Бога, както правеше чичо му, го направило готов, защото

поне време, за да споделя трудностите на пътуването и несигурността на едно несигурно бъдеще.

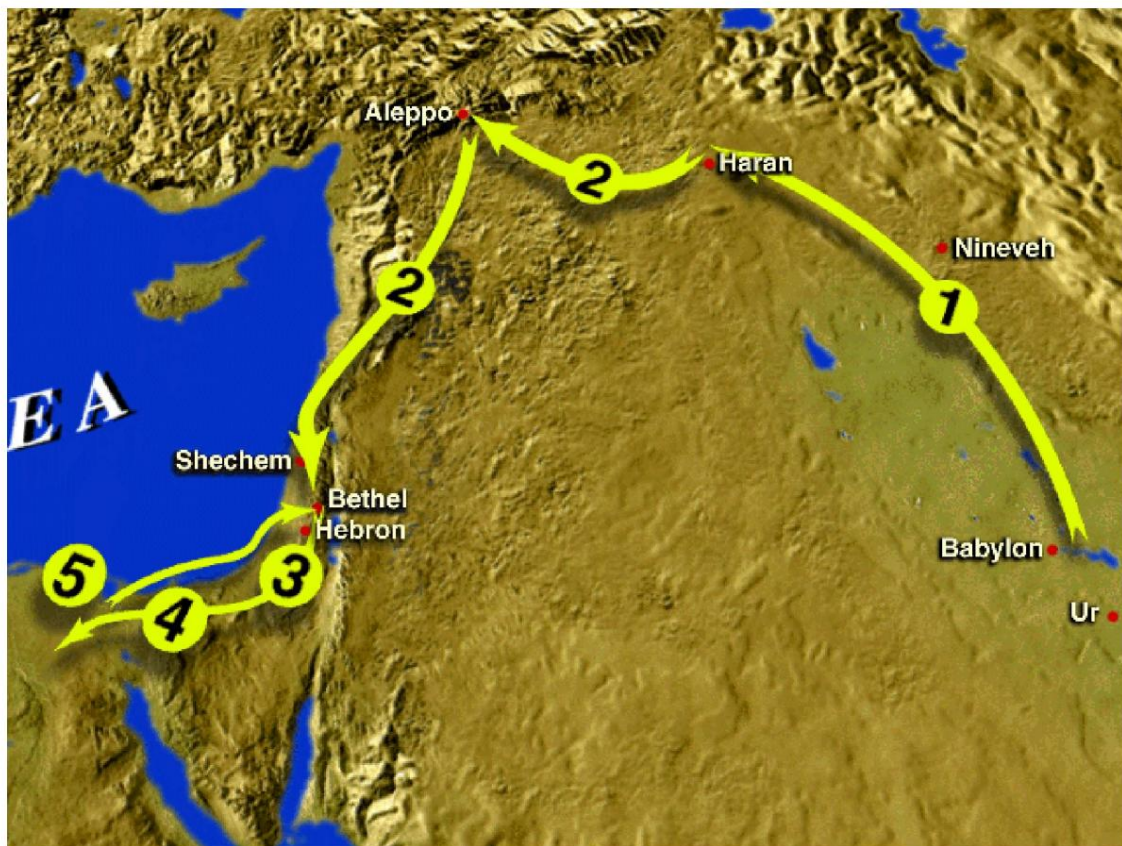
Седемдесет и пет години. Посочването на възрастта на Аврам показва, че заминаването му за Ханаан бележи началото на нова и важна ера. Той вече беше в напреднала възраст, когато беше призван да се адаптира към живота в нова страна, към нейния климат и към странните обичаи на чужд народ.

5. Цялото им имущество. Богатството на Аврам и Лот се състоеше главно в големи стада говеда и овце. Аврам беше проспериращ човек (гл. 13:2), но просперитетът му по никакъв начин не се оказва пречка за религиозния му живот. Въпреки че е вярно, че богатството често затруднява притежателите му да се класират за Божието царство, то в никакъв случай не е фатален недостатък (виж Мат. 19:23–26). Когато заможен човек се смята за Божи настойник и използва повереното му богатство в чест на Бога и за напредъка на Неговото царство, богатството е благословия, а не проклятие.

Души. Евр. нефеш. RSV тук използва думата „лица“. В тази група са включени и някои обърнати във вратата към истинския Бог (РР 127). Тези обърнати се присъединили към дома на Аврам и станали негови васали. Както Аврам, така и Лот са споменати като притежаващи пастири (Бит. 13:7). Фактът, че Аврам по-късно успял да спаси Лот с помощта на 318 въоръжени и обучени васали (виж гл. 14:14), допълнително изяснява факта, че тези „души“ са били членовете на неговото домакинство (виж върху гл. 14:14).

В земята Ханаан. Земята Ханаан включва не само Палестина, но и Финикия и Южна Сирия (виж гл. 10:19). Египетските и северносирийските надписи от второто хилядолетие пр.н.е. използват термина Ханаан в този смисъл. Доколкото Аврам е трябвало да се засели в южната част на Ханаан – Сихем, Хеврон, Герар – пътуването му е отнело около 450 мили от Харан. Поради факта, че топографските особености оставят малко алтернативни възможности, маршрутът му на пътуване може да бъде проследен доста точно. Напускайки района на Харан, големият керван сигурно се е движил бавно на юг по река Балих, докато не е достигнал Ефрат, която е следвал нагоре по течението около 60 мили. От тази точка трябва да се прекоси 80 мили пустиня, за да се стигне до северносирийската река Оронт. Големият оазис Алепо се намира по средата между Ефрат и Оронт и вероятно е бил използван от Аврам по време на пътуването му, за да даде почивка и вода на уморените животни и хора. Стигайки до Оронт, той вероятно го е следвал нагоре по течението на юг, водейки големия керван през Сирийската равнина, наричана днес Бека, която се намира между планините Ливан и Антиливан. Премахвайки водосбора, откъдето Оронт тече на север, а Литани на юг, последната е била следвана, докато керванът не достигнал Галилея с нейния неравен, хълмист терен.

Пътешествията на Аврам

6. Аврам премина през земята. По това време Палестина беше гъсто залесена. Пътищата ѝ са описани в древните египетски документи като кошмар за пътешествениците. Напредъкът на кервана може да е бил много бавен, предвид големия брой животни и хора, придружаващи патриарха. Пътуването вероятно е било прекъсвано от чести почивки. След като прекосили Галилея, скитниците стигнали до равнината Ездrelон, в която вече е имало няколко могъщи ханаански града, като Мегидо и Таанах. След това прекосили билото Кармил и влезли в хълмистата местност, която по-късно ще принадлежи на Ефрем, и тук направили първата си продължителна спирка. Това вероятно е било направено, защото Господ казал на Аврам (ст. 7), че е стигнал до края на пътуването си и сега е в земята, която му е била обещана.

Сихем. Този град е наричан Сихем и на други места в Стария завет (Бит. 35:4; и др.). Разположен е на източният вход на тясна долина, оградена от планините Гевал и Гаризим, той е заемал стратегически важно място. Днес това е изоставено място, наречено Балата, близо до Наблус. Разкопки и документални доказателства доказват, че Сихем е бил процъфтяващ и укрепен град в началото на второто хилядолетие пр.н.е., когато Аврам е разположил лагер в близост до него. Една от най-ранните египетски военни експедиции в Палестина, за която е запазен ясен запис, е била насочена точно срещу този град. Стелата на египетски воин, служил при цар Сен-Усерт III (1878-1840 г. пр.н.е.) от Дванадесетата династия, описва кампания срещу Секемем, египетското име на Сихем или Шехем, и разказва, че местните азиатци са били победени. По времето, когато Аврам влиза в страната Ханаан, Египет упражнява голямо влияние върху своите ханаански съседи. Въпреки че Египет всъщност не упражнява политически контрол над Ханаан, последната страна е икономически...

зависими от Египет, който е имал царски представители в главните си градове. Тези комисари са пазили икономическите интереси на Египет и са играли ролята на съветници на местните ханаански владетели. Такава е била политическата ситуация, която Аврам е заварил в Ханаан.

Равнината на Море. Думата „равнина“ не е точен превод на еврейската дума „елон“, буквално „голямо дърво“. В превода се казва „дъб“. Думата вероятно се използва тук в общ и събирателен смисъл и може да се отнася или да не се отнася до едно конкретно дърво. Предполага се, че се има предвид дъбова горичка. Това мнение се подкрепя от по-късно споменаване на същата местност от Моисей, използвайки формата за множествено число на „елон“, „дървета“ (KJV, „равнини“), което ясно показва, че Море е притежавал повече от едно такова дърво (Второзаконие 11:30). Самата горичка не е идентифицирана, но трябва да е била в непосредствена близост до Сихем, както показват този текст и Второзаконие 11:29, 30.

Море означава „учител“. Древните еврейски преводачи на LXX го превели с гръцката дума *hupselen*, „възвишен“. Коментаторите са се опитали да обяснят името Море като индикация, че Аврам е разбирал, че ще бъде „обучен“ там от Бог или че горичката е принадлежала на известен учител.

Ханаанският. Ако Аврам е очаквал да бъде отведен в ненаселена земя, чиято пасища, които нямаше да трябва да споделя с другите, той сгреши. Може би поради тази причина е добавено твърдението: „ханаанците тогава бяха в земята“. Озовавайки се чужденец сред чужд народ, Аврам не можеше да счита земята за своя и действително да я завладее (виж Евр. 11:9, 13). Той можеше да направи това само чрез вяра.

7. Господ се яви. Това е третото божествено откровение, дадено на Аврам, първото в Ханаан. Целта му беше да го утеши и да го вдъхне отново с увереност и смелост. След дълго и трудно пътуване Аврам пристигна в земята, обещана като дом за него и неговите потомци, само за да я намери заета от ханаанци. Послание, потвърждаващо обещанията, дадени в Ур и Харан, щеше да донесе уверение, че владението на земята ще дойде в Божието време и по Божи начин.

До твоето потомство. Цялото послание се състои само от пет думи на иврит, осем на KJV. Въпреки че е едно от най-кратките божествени откровения, то е било от голямо значение за Аврам, сега чужденец в чужда страна. Неговата краткост по никакъв начин не е била пропорционална на неговата важност и стойност. То е изисквало вяра, за да се повярва, че ханаанците в силно укрепените им градове ще бъдат лишени от владения и страната им ще бъде дадена на бездетен старец. Очевидната невероятност за осъществяването на подобно обещание го е превърнала в силно изпитание за вярата на патриарха.

Олтар. Почвата, осветена от Божието присъствие, Аврам посвети като място за поклонение пред Него. Издигнатият олтар и принесените жертви свидетелстваха за небесния Бог и мълчаливо протестираха срещу идолопоклонството наоколо. По този начин Аврам публично се закле във вярност към истинския Бог. Като господар на голямо домакинство, той чувстваше и отговорност към слугите си, да им внуши по-съвършено познание за Бога, на когото служи (гл. 18:19). Жертвата свидетелстваше за вярата на Аврам в смъртта на Божия Син като изкупление за греха.

8. Бетел. Поради нужда от пресни пасища, Аврам се преместил от околностите на Сихем на изток от Ветил, на 20 мили по-на юг. Аврам разпъна шатрата си на един от хълмовете между градовете Ветил и Гай. Градът е споменат тук с името, което е носил в по-късни времена. По времето на Аврам все още се е наричал Луз (виж гл. 28:19). Този ханаански град, сега наречен Бейтин, се намира на около 10 мили северно от Йерусалим. Той е играл важна роля

в живота на Яков (гл. 28:19; 35:1) и е бил един от първите градове на Ханаан, завладени от Исус Навин. По време на периода на разделеното царство, едно от двете идолопоклоннически култови места на Израел се е намирало там (1 Царе 12:28, 29). Учените са идентифицирали сегашния Ет-Тел с Ай, поради сходството на имената, като Ай е еврейското име за „руина“, докато Тел е арабското име за разрушено място. Тази идентификация обаче е съмнителна.

Той построил олтар. Аврам издигнал олтар, където и да разпънал шатрата си (виж Бит. 12:7; 13:18), и извършил публично богослужение за членовете на домакинството си и за езичниците, живеещи наблизо. Въпреки че службата вероятно била проста, състояща се основно от молитва, принасяне на жертвено животно и несъмнено евангелизаторски призив, големият брой васали, които Аврам довел до познание за Йехова, сигурно е направил тези случаи впечатляващи (виж гл. 14:14; 18:19). Мнозина пазят вярата си в тайна, страхувайки се да я изповядат, но не и Аврам. Където и да отивал, той изповядвал Този, на когото се доверявал и на когото се подчинявал. Неговите олтари, разпръснати из палестинската провинция, станали паметници на единствения истински Бог. Ханаанците, чието беззаконие все още не било пълно (гл. 15:16), по този начин били запознати със Създателя на вселената и чрез наставленията и примера на Аврам били призовани да отхвърлят идолите си и да Му се поклонят. Първият чуждестранен мисионер в света, Аврам пътува неуморно из Палестина и проповядва Бог, където и да разпъва шатрата си. Исаак и Яков също са призовани от Бог да прекарат живота си в тази земя. Въпреки че тези мъже не винаги са били блестящи примери за истина, ханаанците не могли да не видят разликата между собствения си начин на живот и този на евреите. Когато дошло времето на техния съд, те не могли да отрекат, че Бог им е предоставил всяка възможност да се учат от Него.

9. Към юг. Ветил не трябваше да бъде постоянният дом на Аврам. Той продължи към „юга“ – Негев, който запазва това име и до днес. Негев е бил и все още е полусуха страна, разположена на юг и югозапад от планините, които в по-късни времена са принадлежали на Юдея. От древни времена Вирсавия, разположена на кръстопътя на няколко керванни пътя, е била нейният главен град. Аврам може би е смятал, че планинските части на Ханаан, които вече са били заети от ханаанците, не могат да осигурят достатъчно пасища за неговите собствени големи стада и тези на Лот. С рядкото си население и широките и открити пасища, Негев му се е струвал по-подходящ.

10. Имаше глад. Аврам едва беше преминал през Обетованата земя, когато тежък глад го принуди да я напусне. Ханаан, макар и естествено плодороден, беше подложен на посещения от суша, особено в онези години, когато ноемврийските и декемврийските дъждове, от които зависеше страната, или не валиха, или бяха оскъдни (Бит. 26:1; 41:56; 3 Царе 17:1; Агей 1:10, 11). Настъпването на този глад точно по времето, когато Аврам влизаше в земята, беше допълнително изпитание за неговата вяра. Това трябваше да го научи на уроци за покорство, вяра и търпение. Той трябваше да осъзнае, че дори в Обетованата земя храната и благословиите идват единствено от Господа.

Аврам слезе в Египет. Тъй като беше в южната част на Ханаан, Аврам го намери за естествено да се обърнат към Египет, страната на изобилието, за да намерят препитание. Въпреки че самият Египет понякога страдал от глад, поради невъзможността на Нил да прелее, той бил известен на околните страни като убежище във време на нужда. Древноегипетските записи многократно споменават факта, че азиатци са влизали в страната, за да нахранят гладуващите си

стада. Понякога тези посетители оставали в страната и се превръщали в заплаха за местните жители. Аменемхет I (1991-1962 г. пр.н.е.), първият цар от Дванадесетата династия, оградил източната си граница с явната цел „да не позволи на азиатците да слязат в Египет, за да могат да просят вода по обичайния си начин, за да дадат на добитъка си да пие“. По-късен документ, докладът на граничен служител от времето на еврейските съдии, споменава, че на бедуините от Едом е било позволено да влизат в Египет, за да запазят себе си и добитъка си живи.

Най-известният запис за посещение на азиатци в Египет по времето на Аврам е надгробна рисунка на благородник по времето на крал Сен-Усерт II (1897-1879 г. пр.н.е.). Тя изобразява пристигането на 37 семитски бедуини, дошли да търгуват козметика с египтяните, и показва техните черти, цветни дрехи, оръжия и музикални инструменти. Този необичаен документ е важен принос за нашето разбиране за времето на Аврам. Никой съвременен художник, който рисува картини от патриархалната епоха, не може да си позволи да пренебрегне тази съвременна картина от времето на Аврам. Това документално доказателство за азиатци, влизащи в Египет с търговски цели или за да се снабдят с храна във времена на нужда, улеснява визуализирането на Аврам, слизащ в долината на Нил, за да запази стадата и овцете си живи (виж стр. 160).

12. Това е неговата жена. Аврам щеше да открие в Египет, че човешката хитрост е безполезна и че избавлението от страх и объркване идва само от Господа (Пс. 105:14, 15). Приближавайки се към Египет, Аврам се страхувал за живота си заради красотата на жена си Сарайя. Тъй като тя беше негова полусестра, той се чувстваше оправдан да я помоли да се представи за негова сестра (виж Бит. 20:12). Поведението на ханаанците, както се вижда по-късно в случая с мъжете от Содом (гл. 19:4-11), е доказателство, че е имал основание за безпокойството си. Опитът му в Египет показва още по-ясно, че от човешка гледна точка страховете му са били основателни. Но предпазната мярка, която е взел, не е произтичала от вяра. Как би могъл да очаква да я задържи за своя жена, след като самата тя е отрекла семейното си положение? Как би могъл да си помисли да я защити по-ефективно като сестра си, отколкото като съпруга си? Неговият хитър план му донесе точно това, от което се страхуваше и се надяваше да избегне, въпреки че като неин предполагаем брат беше третиран добре от фараона и му беше даден добитък и роби като знак на царско удоволствие и приятелство (виж гл. 20:13-16). Често е така с нашите уж „умни“ схеми.

14. Тя беше много руса. Как е възможно Сарайя на 65-годишна възраст да е била толкова привлекателна, както подсказва този инцидент? Трябва да се помни, че по времето на Аврам продължителността на живота е била два пъти по-голяма от сегашната и Сарайя, която почина на 127-годишна възраст (гл. 23:1), следователно е била на средна възраст. Известно е, че фараоните са харесвали по-светлия тен на чужденките и са си осигурявали либийски, хетски, месопотамски и палестински момичета за царския харем.

15. Домът на фараона. Думата „фараон“ и египетски термин, буквално означаващ „голям дом“, първоначално не е била царска титла, а термин, обозначаващ двореца. По време на Осемнадесетата династия, при чиито царе Моисей е написал книгата Битие, тя се превръща в термин за уважение, обозначаващ царя. По подобен начин султанът е бил наричан Високата Порта. Също така, президентът на Съединените щати понякога е наричан безлично и косвено „Белият дом“. В по-късни времена към титлата му е добавено собственото име на царя, като най-ранният пример за тази употреба в Библията се среща през 10 век пр.н.е. (вижте 2 Царе 23:29, „Фараон-Нехао“).

16. Той е имал овце. От споменатите тук домашни животни, само камилата е била рядко срещана по това време. Тя обаче не е била напълно непозната, както доказват редица фигурки на натоварени камили, открити в гробници от третото и второто хилядолетие пр.н.е.

Конят все още не е бил въведен в Египет и не се споменава. Археологията сочи, че азиатските хиксози, управлявали в Египет повече от век, са въвели коня и колесницата. Споменаването на конете от Моисей по времето на Йосиф, а не по времето на Аврам, е доказателство за точните му познания за Египет.

17. Господ порази фараона. Крайността на човека е Божията възможност. Въпреки че Аврам беше разочаровал Бога, Бог се намеси в негова полза. Не може да се определи какъв е бил характерът на тези бедствия, но те очевидно бяха от такова естество, че да предпазят Сарайя от позор и да убедят фараона, че трябва да я върне на Аврам. Самата Сарайя може да е разкрила действителното си семейно положение или Бог може да е говорил директно на фараона, както по-късно е направил на Авимелех (виж гл. 20:3).

Това преживяване би трябвало да научи Аврам да се уповава на Бог, а не на собствените си хитрости. Изглежда странно обаче да го видим малко по-късно да прави същата грешка и още по-странно да видим сина си Исаак да опитва същия хитрост (виж гл. 20:2; 26:7). Това, че Бог спасява слугите си от обстоятелства, които сами са си причинили, е доказателство за Неговата милост и любов. Онези, които изповядват вяра в Него, понякога могат да действат недостойно за своето призвание, но Бог често учи противниците им да ги уважават. Господ остава верен на децата Си дори в часовете им на невярност (виж 2 Тим. 2:13). Но да действаме умишлено, в очакване, че Бог ще ни спаси от неблагоприятни последици, е самонадеяност. На такова изкушение Христос отговори: „Не изпитвай Господа, твоя Бог“ (Мат. 4:7).

18. Фараонът повика Аврам. Думите на укор на фараона подсказват, че той не би взел Сарай, дори да беше знаел, че е жена на друг мъж. Намеренията му бяха безупречни; уговорките му да я направи своя жена бяха напълно законни. Сарай беше отведена в двора в подготовка за сватбата, но все още не се беше присъединила към царя. А Аврам, от своя страна, беше приел обичайната зестра и други подаръци в знак на царската благосклонност.

19. Вземи я и си иди. Знаейки, че бедствията са го сполетели заради нея Поради Божието неодобрение, монархът не посмял да се отнесе грубо с Аврам, а по-скоро се опитал да смекчи Божия гняв, като му осигури безопасно напускане на страната. Милостта на фараона и милостта на Бог го бяха смирили и той мълчаливо призна вината си. Какъв позор сполетява Божието дело, когато Неговите представители, в резултат на неразумни и позорни действия, си навличат заслужено порицание от хората от света!

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-20ПП 125-131

1 КОЛ. 36; FE 286, 505; GW 112; PP 126; 4T 523

1, 2 ПП 368

2 COL 286; MB 69; MH 405; PK 15, 703; PP 129

2, 3 DA 27; PK 368; PP 125

3 PK 683

4-6ПП 127

6, 7 ПП 128

7, 8 ML 33, 35; 5T 320

10 ПП 129

11-17ПП 130

13 ПП 147

18, 19 ПП 130

ГЛАВА 13

1 Аврам и Лот се завръщат от Египет. 7 Поради несъгласие те се разделят. 10 Лот отива в нечестивия Содом. 14 Бог подновява обещанието си към Аврам. 18 Той се премества в Хеврон и там построява олтар.

1. Аврам излезе от Египет. По Божия милост Аврам се завърна благополучно от Египет с жена си, семейството си и имуществото си. Споменаването на Лот, който се завърна с Аврам, подготвя читателя за последващия разказ за отношенията между Лот и чичо му. Тяхната непосредствена дестинация беше палестинската южна земя, Негев, която се простира от Кадес-варни на юг до района северно от Вирсавия, нейния главен град (виж гл. 12:9).

2. Аврам беше много богат. Думата, преведена тук като „богат“, буквално означава „тежък“ или „тежък“, използвана в смисъл на „натоварен“ с вещи. Богат човек преди да отиде в Египет, Аврам се завърна значително обогатен с вещи, благодарение на щедростта на фараона. За първи път Библията споменава среброто и златото като благородни метали, а притежанието им като нещо, което прави човек богат. Аврам може да е имал сребро, когато е напуснал Месопотамия, страна, богата на този метал; но златото вероятно е дошло при него в Египет, най-богатата страна за добив на богове в древността. Около средата на второто хилядолетие пр.н.е. азиатските владетели са молили за злато в почти всяко писмо, което са писали до фараоните. Смятало се е, че „златото е толкова изобилно в Египет, колкото и камъните“. Гробниците на някои финикийски владетели на Библос, открити през 20-те години на 20-ти век, са съдържали много ценни дарове от египетски царе от 19-ти и 18-ти век пр.н.е. Красиви съдове, кутии, украшения и други луксозни предмети може да са били включени в подаръка, който Аврам е получил от фараона.

3. До Ветил. Преминавайки през южната страна, Аврам се върнал обратно до околностите на Ветил, където бил разположил лагер преди това. Думата, преведена тук като „пътешествия“, означава „станции“ или места, където той е разпънал шатрата си. Това не показва директно, непрекъснато пътуване от Египет през южната страна до Ветил, а преход, извършен на постепенни етапи от едно пасище до друго, в общата посока на Ветил (виж гл. 12:8).

4. Мястото на олтара. Моисей набляга на завръщането на Аврам на място, където той преди това е провеждал публично богослужение. Ветил беше скъп на сърцето му заради свещения спомен за общението, на което се беше радвал там с Господа. Може би също така е очаквал да намери готови уши и желаещи сърца сред хората в околността, които сигурно са си спомняли по-ранния му престой там. Мястото на всеки лагер на Аврам е било белязано от олтар, на който странстващите ханаанци са научавали за истинския Бог и където, след като Аврам е отишъл, са се връщали, за да Му се поклонят (стр. 128). Важен момент, който трябва да се вземе предвид при избора на дом, е „мястото на олтара“.

6. Имуществото им беше голямо. Благосъстоянието на чичото преливаше и от племенника му. Лот, единственият друг член на семейството на Тара, който се подчинил на Божията заповед да отиде в Ханаан, споделил благословията, обещана на Аврам. Тъй като земята вече била заета от ханаанците, а планините на Ханаан били гъсто залесени, както показват древните записи, имало оскъдни постоянни пасища за големите стада и черди на новодошлите.

7. Раздори. Недостигът на пасища, а понякога и на вода, довел до раздори между пастирите на Аврам и тези на Лот. Всяка група естествено искала да види имуществото на господаря си да процъфтява.

Ханаанците и ферезейците. Ферезейците са споменати заедно с Ханаанците, в други пасажи (виж Бит. 34:30; Съдии 1:4, 5), и често са изброявани с различните други племена, които са обитавали Ханаан в патриархални времена (Бит. 15:19–21; Изх. 3:8, 17; 23:23; и др.). Много коментатори смятат, че ферезейците са били жители на села (евр. *regazi*, „жители на откритата земя“, Естир 9:19), за разлика от ханаанците, които са живели в оградени градове. Връзката на ферезейците с други народи на Палестина е неясна, доколкото те не се появяват нито в таблицата с народите в гл. 10, нито в небиблейски източници.

8. Да няма раздори. Караниците между овчарите вероятно са се отразили в отношението и поведението на Лот. Загрижен да избегне раздори и вражда между себе си и племенника си, Аврам предложи разделянето на стадата и чердите им като решение на затруднението. Предвид факта, че Лот беше по-младши от него и че цялата страна беше обещана на Аврам, отношенията му с Лот отразяват истински щедър дух. Благородството на душата, разкрито по този повод, е в рязък контраст със слабостта на характера, която той наскоро прояви в Египет. Аврам доказа, че е човек на мира.

„Ние сме братя.“ Аврам осъзнаваше пагубното влияние, което омразата и раздорите между него и Лот щяха да оказат върху околните народи. Нищо не би осуетило по-ефективно Божия план за евангелизиране на ханаанските народи от непрекъснатите раздори между двете семейства. Въпреки че Аврам беше по-възрастният от двамата, той не се възползваше от старшинството си във възрастта и положението, за да предявява преференциални претенции. Неговото споменаване на себе си и Лот като „братя“ имаше за цел да увери племенника си в равенство в положението и отношението. Той се стреми да разсее всяко съмнение, което Лот може да е имал относно честността на намеренията на чичо си.

9. Не е ли цялата земя пред теб? Въпреки че беше назначен за наследник на цялата страна, Аврам прояви истинско смирение, като подчини собствените си интереси на тези на Лот и по този начин му позволи да вземе толкова земя, колкото пожелае. Аврам се отказа от собствените си права в името на мира, но по този начин спечели най-високото ни уважение. Той прояви щедрост на духа, благородство на ума, характер, достоен за подражание. Да постъпи по друг начин, отколкото той, би означавало да следва егоистичните принципи, които обикновено ръководят хората в отношенията им помежду си. Но духовният човек живее според по-висши принципи и гледа отвъд временните предимства на този свят към вечните придобивки. Това Аврам направи, като победи целта на Сатана да създаде раздор и конфликт между него и племенника му.

10. Цялата равнина на Йордан. По-малко благороден от чичо си, Лот веднага се възползва от предложението. Наум той обходи страната, доколкото я познаваше. Беше забелязал, че равнината на Йордан, наричана в древността Кикар, днес ел-

Гор беше добре напояван. Лот, гражданин на Месопотамия, където реките и каналите придавали голямо плодородие на земята, не можеше да не сравни предишната си родина с планинската и привидно по-малко плодородна страна, в която беше дошъл. Аврам го беше убедил да дойде в Ханаан, разсъждаваше той, и съответно трябваше да се погрижи той да се установи удобно.

Западна Палестина не притежава реки, достойни за името си. Единствената важна река е Йордан, а повечето от нейните притоци текат от изток. С извора си в Антиливанските планини, Йордан тече през някогашното езеро Хулах.

Горна Галилея, на около 2,1 м над морското равнище. След това рязко спадане на височина, тя влиза в Галилейското езеро на 16 км южно от езерото Хулах, на 210 м под морското равнище. Напускайки Галилейското езеро, Йордан тече 105 км по права линия до Мъртво море. Но през това разстояние тя меандрира 320 км, влизайки в Мъртво море на надморска височина от 385 м под морското равнище. Разположена дълбоко между планините на Западна Палестина и високото плато на Трансйордания, цялата долина на река Йордан има тропически климат през цялата година със съответното плодородие.

Содом и Гомор. За първи път двата нечестиви града Содом и

Гомор е свързан със съдбата на Лот. Тези градове изглежда са били разположени на юг от Мъртво море, което по времето на Аврам е било много по-малко от сега (виж гл. 14:3 и 19:24, 25). Следователно долината, в която са се намирали тези градове, вероятно е включена от Моисей в израза „равнината на Йордан“, наречена в стих 12 просто „равнината“.

Като градината Господня. Плодородната долина на река Йордан, с тропическата си растителност, сякаш се сравняваше благоприятно с това, което Моисей беше чувал за отдавна изгубения Рай, и с плодородната делта на Нил, която Лот и Аврам наскоро бяха напуснали.

11. Лот избра. Привлечен от красотата и плодородието му и пренебрегвайки други съображения, Лот избра долината на река Йордан за свое бъдещо място за живеене. Воден от егоизъм и единствено от собствените си наклонности и перспективата за земна изгода, Лот взе съдбоносното решение в живота си. Това решение го доведе през поредица от нещастни преживявания, които застрашиха живота му, душата му и семейството му. Оставяйки Аврам във Ветил, Лот и семейството му тръгнаха на изток.

12. Разпънал шатрата си към Содом. Желаяйки да се засели в непосредствена близост до градовете в долината на река Йордан, чието богатство се надявал да сподели, Лот е в рязък контраст с чичо си, който останал скитник през целия си живот (виж Евр. 11:9). Преживяването на Лот е урок за християнина, който е изкушен да избере земни спътници и временна печалба в замяна на вечно щастие. Първо той „видял“ и след това „избрал“. Напускайки долината на река Йордан, северно от Мъртво море, той разпънал шатрата си към Содом, след което се преместил в града (виж Бит. 14:12; 19:1). Въпреки че самият той бил праведен, съдбоносното му решение означавало загуба на почти всичко, което му било скъпо (стр. 168).

13. Мъжете от Содом. Ясно е, че мъжете, които Лот избра за съсед, вече бяха нечестиви, когато Лот се е установил сред тях. Най-голямата поквара често се среща сред хора, разположени в най-плодородните земи и ползващи се с предимствата на напредналата цивилизация. Такава е неблагодарността на човешката природа, че където Божиите дарове са най-изобилно щедри, там хората Го забравят първо (вижте Осия 4:7; 10:1). Една от моралните опасности на просперитета е хората да се задоволяват толкова много с нещата на този свят, че да не чувстват нужда от Бога.

14. Вдигни сега очите си. Това е четвъртият случай, в който патриархът е бил директно обръщен от Бог. Всеки от тези случаи бележи криза в живота му. Очевидно одобрявайки раздялата на Лот с Аврам, Бог отново заповяда на Аврам да огледа страната, която в крайна сметка щеше да принадлежи на него и на неговите потомци. Божествената заповед „Вдигни сега очите си“ сигурно е напонила на Аврам за Лот, който наскоро „вдигна очи и видя цялата равнина Йордан“ (ст. 10). Въпреки че Лот беше избрал онази част, която изглеждаше най-благоприятната част от земята, на Аврам беше казано, че след време цялата тя ще принадлежи на неговите потомци.

15. Завинаги. Божието обещание е неизменно. Както потомството на Аврам трябваше да съществува пред Бога завинаги, така и Ханаан трябваше да бъде вечната им родина. Това обещание, първоначално

направено по отношение на буквалните потомци на Аврам, е дадено на свой ред на неговото истинско духовно потомство, на дома на вярата (вижте Галатяни 3:29). Следователно това обещание не е изключило изгонването на невярващото потомство от Ханаанската земя.

16. Като праха на земята. Това е повторение на предишното обещание, което Аврам даде ще бъде баща на „велик народ“ (гл. 12:2). Обещанието е изразено в цветните образи на Ориента, като сега се сравнява потомството на Аврам с безбройния прах на земята, както по-късно със звездите на небето (гл. 15:5).

18. Равнината Мамврий. Подчинявайки се на Божиите напътствия, Аврам отново тръгнал на път. Ако вярвал буквално на Божието слово, това пътуване го отвело постепенно през цялата земя. Накрая Аврам разпънал шатрата си в горичка близо до Хеврон. Еврейската дума „елоне“, преведена като „равнина“ в KJV, би трябвало да се преведе като „дъбове“ (вижте гл. 12:6). Тук се използва в множествено число и ясно показва наличието на редица големи дървета. Тази горичка принадлежала на аморейски вожд, Мамврий, който по-късно станал приятел и съюзник на Аврам (гл. 14:13, 24).

Който е в Хеврон. Град Хеврон се намира на 22 мили южно от Йерусалим, по пътя за Вирсавия. Това е град с голяма древност, построен седем години преди Зоан (Танис) в Египет (Числа 13:22). Тъй като датата на основаването на египетския Танис не е известна, това хронологично твърдение от книгата Числа за съжаление е без значение за нас. Името Хеврон е използвано в по-късен период. По времето на патриарсите е бил известен като Кириат-Арба или град Арба (виж Битие 23:2; Исус Навин 14:15). Това е един от няколко случая, в които библейските писатели са предпочитали съвременни имена, за да направят историята по-разбираема за своите читатели.

Олтар на Господа. Както по-рано в Сихем (Бит. 12:7) и във Ветил (гл. 12:8), Аврам отново издигна олтар. Всеки възпоменателен знак на истинския Бог изразяваше благодарност за Неговите милости и лоялност към Неговите принципи. Фактът, че аморейските и хетейските съседи на Аврам станаха негови приятели (гл. 14:13, 24; 23:7-17), може би се е дължал на благотворното му влияние върху тях. Може би също така те са оценили до известна степен поне факта, че Божията благословия е върху него, и са чувствали, че могат да я споделят с него (виж гл. 12:3). В сърцата им сигурно се е събудило убеждението, че Богът, на когото Аврам се е покланял и служил, наистина е истинският Бог, Съзателят на небето и земята. Свидетелството на Аврам чрез наставления и пример със сигурност не е било без резултати (стр. 128).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-18ПП 132-134

8-11ML 192

10 PK 229; PP 156, 174

10, 11 4T 110

10-13ПП 133

12 Ев 78; МҮР 419; PK 229

14-16SR 76

ГЛАВА 14

1 Битката на четирима царе срещу петима. 12 Лот е пленен. 14 Аврам го спасява. 18 Мелхиседек благославя Аврам. 20 Аврам му дава десетък. 22 Останалата плячка, след като съдружниците му получиха своите дялове, той връща на содомския цар.

1. Това се случи. Отношението на научния свят към тази глава е разделено. Някои я приемат за надежден древен документ, основан на исторически факти.

Други пък са го смятали за история, измислена от покойния еврейски писател с цел

прославяйки патриарх Аврам. Откритията обаче показват, че обстановката, езикът и собствените имена се вписват точно в началото на второто хилядолетие пр.н.е., като по този начин съществено укрепват позицията на онези, които вярват в историчността на главата. Все още е невъзможно обаче да се идентифицира някой от изброените царе с лица, споменати в небиблейски източници, тъй като много малко се знае за политическата история на този период.

Амрафел, цар на Сенаар. Този цар е обичайно отъждествяван с Хамурапи, шестият и най-велик цар от Първата династия на Вавилон. Навсякъде, където Сенаар се споменава в старозаветния летопис, той се използва като обозначение за Вавилония (виж гл. 10:10), факт, който сякаш подсказва, че Амрафел е бил цар на Вавилония.

Възможно е обаче в този Сенаар да се види и Шанхара от клинописни източници, която се е намирала в северозападна Месопотамия. Освен това изглежда хронологично невъзможно да се идентифицира Хамурапи с Амрафел. Въпреки че някои учени се придържат към по-старата датировка на царуването на Хамурапи, по-новото мнение е, че той е управлявал през 18-ти или 17-ти век пр.н.е., което би го поставило повече от сто години по-късно от Аврам. Лингвистичната идентификация на Амрафел с Хамурапи също не е без трудности. От около 1930 г. насам са открити още трима царе на име Хамурапи, които са живели в същия период: единият от Угарит, другият от Алепо и другият от неидентифициран град. Следователно е очевидно, че окончателната идентификация все още не може да бъде направена.

Походът на Кедорлаомер и царете на Изток

Ариох, цар на Еласар. Името Ариурук (Ариох) е засвидетелствано в клинописни текстове като този на сина на цар Зимрилим от месопотамския град Мари, през 18 век пр.н.е. Въпреки че това не е същият човек като царя на Еласар, появата на името Ариох в записи от периода след Авраамик показва, че историята се вписва подходящо в тази епоха. Изкушаващо е да се идентифицира Еласар с град Ларса в Долна Месопотамия.

Това често е било опитвано в миналото, но липсват категорични доказателства.

Кедорлаомер, цар на Елам. Добро еламско име, което означава „слуга на [богинята] Лагамар“. Имената на няколко еламски царе започват с думата kudur, „слуга“, като например Кудур-Мабук, Кудур-Начунте и Кудур-Елил. Втората част на Кедорлаомер е еврейската транслитерация на името на еламската богиня Лагамар.

Въпреки това, досега от небиблейски източници не е известен еламски цар с име Кудур-Лагамар.

Цар на народите на Тидал. Няколко хетейски царе са носили това име, под формата на Тудалия, но не е сигурно дали този конкретен цар се появява в някакъв запис извън Библията.

Въпреки че е невъзможно да се идентифицират четиримата царе със сигурност, появата на всичките им имена в периода, в който е живял Аврам, ясно показва, че разказът от глава 14 е исторически, а не легендарен.

2. Бера, цар на Содом. Има по-малко основания да очакваме да открием имената на градските царе от долината на река Йордан в небиблейски документи, отколкото тези на великите народи от онова време. Четирите дадени имена обаче са палестински и могат да бъдат обяснени като такива. В

На арабски, Бера би означавало „победител“; Бирша – „дълъг човек“; Шинаб – „[лунен бог] Син е баща“; и Шемебер – „могъщ и славен“.

3. Долината Сидим. Според този текст долината Сидим трябва да се идентифицира с цялото или част от това, което в по-късни времена е известно като Солено море или Мъртво море. Северните две трети от днешното Мъртво море са много дълбоки (152-337 метра) и трябва да са съществували още по времето на Аврам. Южната част е плитка, като дълбочината ѝ никъде не надвишава 4,5 метра. Потопените дървета показват, че тази част от Мъртво море е била суша в сравнително скорошни времена. Следователно е разумно „долина Сидим“ да се локализира в южната част на Мъртво море, която с течение на времето се е потопила с покачването на водите на морето. В днешно време то се е покачвало постепенно, докато напояването не е намалило притока на Йордан и не е намалило количеството, достигащо до Мъртво море. Тъй като редица потоци се вливат в южната част на морето в регион, който все още е много плодороден, разумно е да се предположи, че цялата долина, която сега образува най-южната част на Мъртво море, някога е била онази изключително плодородна равнина, която Библията сравнява с Рая и долината на Нил (гл. 13:10). Тогава в този регион вероятно са се намирали градовете Содом, Гомор, Адма, Цевоим и Сигор.

4. Дванадесет години те служиха на Ходоломер. Ходоломер беше водач на коалицията от царе. Показано е, че Елам е бил велика месопотамска сила по времето на Аврам. В съюз с други азиатски владетели, Елам може да е предприел тази западна кампания, за да отвори отново пътя на керваните си към Червено море. Доколкото Западна Палестина е била под египетско влияние, е било съвсем естествено азиатските сили да се стремят към контрол над търговските ѝ пътища. От следващите стихове става ясно, че повече народи са били длъжници на Ходоломер, отколкото петте града-държави Сидим. Данъчното облагане може да е било тежко и когато различните народи са се възстановили донякъде от предишната кампания, те са се разбунтували и са престанали да изпращат данък ежегодно на Месопотамия.

5. През четиринадесетата година. Бунтът довел до наказателна експедиция, чрез която се надявали, че предишното положение може да бъде възстановено. Не е необходимо да се предполага, че всички владетели, посочени в стих 1, са присъствали лично в кампанията. Древните източни владетели винаги говорят така, сякаш са ръководили и печелили всяка битка сами.

Рефаимите. Първата битка се състоя във Васан при град Ащерот Карнаим, съвременният Шейх Саад, на около 35 километра източно от Галилейското езеро. Рефаимите често се споменават в ранните книги на Библията като един от древните народи, живеещи предимно в Трансйордания (вж. Втор. 2:11, полета; 3:11, 13; и др.).

Зуимите. Нито този народ, нито местността не се споменават никъде другаде в Библията и следователно не могат да бъдат идентифицирани, освен ако не са били Замзумимите от Второзаконие 2:20, които по-късно са били заменени от амонитите.

Емими. Хората, които са предшествовали моавците на изток от Мъртво море и са били изместени от тях, са били наричани емими (Второзаконие 2:10, 11). Шаве Кириатаим означава високото плато Кириатаим, като последната дума е името на град, който се е намирал на северен приток на река Арнон и по-късно е бил присвоен на племето на Рувим (Исус Навин 13:19).

6. Хорейците. Продължавайки на юг, победоносните сили поразили хорейците или хуритите, които живели в планинския район южно от Мъртво море, по-късно завладян от едомците (Второзаконие 2:22). Те преследвали победените народи чак до пустинята Фаран, в северната част на Синайския полуостров.

7. Ен-мишпат, което е Кадес. Този пасаж споменава за първи път пустинен оазис, предопределен да играе важна роля в историята на израилтяните по време на 40-годишното им скитане. Пълното му име е Кадес-варни (виж Числа 32:8). По-ранното име Ен-мишпат означава „Извор на съда“.

Амаличаните, а също и аморейците. Амаличаните, пустинни племена, които са бродили в регионите южно от Палестина, били следващата цел на победоносните сили, както и аморейците, живеещи на запад от Мъртво море. Асасон-Тамар е отъждествена във 2 Летописи 20:2 с Ен-Геди.

8. Царят на Содом. Следващата среща се състояла на югоизток от Енгеди, в долината, която сега е покрита от южната част на Мъртво море (виж на стих 3). Петте града-държави обединили сили и се сражавали срещу армиите на четиримата североизточни царе.

10. Тинести ями. Това бойно поле очевидно е било избрано от петимата местни царе, за да могат да се възползват от познанията си за географските особености на региона. Отворените асфалтови кладенци са характерни за Месопотамия, но днес не се срещат никъде в Палестина или Трансйордания. В южната част на Мъртво море обаче значителни количества асфалт все още се издигат на повърхността и плуват по водата, още едно доказателство, че „долина Сидим“ сега е покрита от водите на Мъртво море. Изригващият асфалт, феномен, който вече е бил характерен за класическата епоха, както свидетелстват Йосиф Флавий, Страбон, Диодор и Тацит, е дал на Мъртво море името Езеро Асфалтида.

Царете на Содом и Гомор избягали. Последният им опит да се противопоставят на победоносните сили на великите сили се провалил, както и всички предишни, и царете „избягали и паднали там“. Последната фраза не може да означава, че всички царе са били убити, защото стих 17 показва, че поне царят на Содом е оцелял в битката. Тя просто обозначава пълното им поражение.

12. Те превзеха Лот. Победените градове бяха разграбени, а оцелелите им жители бяха отведени в плен. Сред тях беше Лот, със семейството си и цялото си имущество (виж стих 16). Този пасаж отново подчертава зловещите последици от безумния избор на Лот (гл. 13:12, 13).

13. Казано на евреина Аврам. Беглец, вероятно един от слугите на Лот, пристигнал в жилището на Аврам близо до Хеврон с доклад за случилото се. Тук за първи път Аврам е наречен „евреин“, което го обозначава като потомък на Евер. Потомците на Евер са се срещали из целия древен Ориент през второто хилядолетие пр.н.е. и са били наричани Хабиру в клинописните надписи и „Апиру“ в египетските текстове. Като потомък на египетските текстове. Като потомък на Евер, Аврам може да е бил известен на аморейците и ханаанците от Палестина като „евреин“.

Съюзник с Аврам. Тримата братя аморейци, споменати в този текст като съюзници на Аврам, вероятно са били племенни глави. Аврам е сключил с тях договор за взаимна помощ, както се вижда от обозначението, което получават тук, буквално „мъже на завета на Аврам“, и от факта, че са помогнали на Аврам в нападението му за спасяване на Лот.

14. Неговите обучени слуги. Аврам е единственият патриарх, който се появява в ролята на военен водач. Той не губи време в подготовката си за спасяването на племенника си, а веднага тръгва в преследване със собствените си васали и тези на своите аморейски приятели (ст. 24). Еврейската дума, преведена тук като „обучени слуги“, се среща никъде другаде в Библията, но е идентифицирана в писмо от Таанак през 15 век пр.н.е. като ханаанска дума, означаваща „вахали“. Роден в дома на Аврам, на неговите 318 „обучени слуги“ може да се има доверие. Това предполага, че Аврам е притежавал повече от 318 мъже слуги, ако тези, получени по време на неговия...

скорошното пребиваване в Египет (гл. 12:16; 16:1) не са включени (виж РР 141). Колко последователи и слуги на тримата приятели на Аврам са го последвали в спасителната му мисия е неизвестно, но вероятно са представлявали значително допълнение към армията му. Идеята, че силите на Аврам биха могли да победят толкова силен враг, често е била обект на критика.

Историята обаче е събрала много примери за големи армии, победени от по-малки сили. Освен това, древните армии са били много малки по съвременните стандарти. В битката при Мегидо през 15 век пр.н.е. Тутмос III убил 83 врагове и взел 340 пленници, считайки това за голяма победа. Писмата от Тел ел Амарна от Палестина от 14 век говорят за въоръжени сили от 40 до 50 души, понякога само от 10 до 20 души, с които палестинските градски царе успешно защитавали градовете си. За разглеждане на писмата от Тел ел Амарна вижте стр. 106. Тези документи са добавили много към познанията ни за Палестина от 14 век.

Преследваха ги до Дан. Това по-късно име тук замества, както в подобни случаи, вече отбелязани, по-старото му име Лаис (виж Исус Навин 19:47, също върху Бит. 47:11). Град Лаис се е намирал в подножието на планината Хермон, на около 16 километра северно от езерото Хуле, и в по-късни времена е образувал най-северната граница на Израел. Изразът „от Дан до Вирсавее“ е обозначавал границите на Ханаан (виж 2 Царе 17:11; и др.). Победоносната армия на месопотамските царе, която е била на път за вкъщи, вече е била на път и Аврам е трябвало да прекоси цяла Палестина, преди да я настигне.

15. Порази ги. В фалшиво чувство за сигурност непобедената месопотамска армия беше отслаби бдителността си. Приближавайки се към врага, Аврам раздели силите си на няколко групи и ги изненада с нощна атака. Когато нашествениците на Аврам нападناха вражеския лагер от различни посоки, последва толкова голямо объркване, че мощната месопотамска армия избяга, оставяйки цялата плячка и пленници.

Преследваха ги до Хова. Хова не е точно идентифицирана, но е от Дамаск. лежи на около 64 километра североизточно от Дан. Аврам преследвал бягащите врагове достатъчно далеч, за да им попречи да прегрупират силите си и да се обърнат отново, за да го атакуват. Победата му била пълна.

16. Той върна всичко. Въпреки че очевидно притежаваше военен гений, Аврам със сигурност не се впусна в преследване на професионалните армии на завладяващите царе, без първо да се постави под ръководството и защитата на Бога. Неговата безстрашна вяра и безкористен дух бяха щедро възнаградени. Дали Павел е включил Аврам, когато е говорил за герои на вярата, които „се проявиха храбро в бой“ (Евр. 11:34), не е сигурно.

17. Царят на Содом, Бера, който беше избягал от битката в долината Сидим, получил вест за победата на Аврам и тръгнал да го посрещне при завръщането му. Срещата се състояла в долина, известна в древността като Шаве, но в по-късни времена „царската долина“. Изглежда, че това е „царската долина“ от 2 Царе 18:18 и ако е така, е възможно да се идентифицира с долината Кедрон (РР 703), по-късно наречена долината на Йосафат. Тази долина се намира в подножието на планината Сион, където по-късно е построен дворецът на Давид.

18. Мелхиседек. Царят-свещеник на Салим се присъединява към царя на Содом, за да приветства Аврам. В дните на Аврам Йерусалим е бил известен като Салем или Шалем, „мир“ или „сигурност“ (виж Пс. 76:2). Град Йерусалим е засвидетелстван за първи път в египетски записи от 19 век пр.н.е. и тогава е бил управляван от аморейски царе. Йерусалим означава „град на мира“, а Мелхиседек – „моят цар е праведен“ или „Цар на правдата“, както е тълкувано в Евр. 7:2. Докато царят на Содом дойде да се срещне с Аврам с цел...

След като получил освобождението на поданиците си (Бит. 14:21), Мелхиседек дошъл да благослови победоносния командир.

Хляб и вино. Това бяха основните продукти на Ханаан. Целта на срещата на Мелхиседек с Аврам с хляб и вино е била обект на много спекулации. Някои смятат, че те са били представени на Аврам и неговите войници като освежителни напитки, други ги смятат за символ на предаването на ханаанската земя на патриарха. Най-вероятно те са били просто знак на благодарност към Аврам за възстановяването на мира, свободата и просперитета в земята.

Той беше свещеникът. Появата на термина „свещеник“, използван тук за първи път, предполага съществуването на редовно установена форма на жертвоприношение.

Всевишният Бог. Еврейското „Ел-Елион“, това име за Бог се среща само тук и в стих.

22. Първата част на тази дума, „Ел“, от същия корен като „Елохим“, означава „Силният“. Тя рядко се прилага към Бог без някакъв определящ атрибут, както в „Ел-Шадай“, „Всеомогщият Бог“, или „Елое-Израел“, „Богът на Израел“. Вторият термин, „Елион“, среща се често в Стария завет (Чис. 24:16; Втор. 32:8; 2 Царе 22:14; и др.), описва Бог като „Висшия“, „Възвишения“, „Върховния“. Наистина е изненадващо да се намери сред нечестивите ханаанци и аморейци от времето на Аврам местен владетел, който не само е бил лоялен към истинския бог, но и е изпълнявал свещенически длъжности (вж. Изх. 2:16). Това показва, че Бог все още е имал Своите верни, разпръснати тук-там. Макар и в малцинство, истинските Божии служители по никакъв начин не са изчезнали от лицето на земята. Бог никога не е оставал без верни свидетели, колкото и мрачен да е периодът или колкото и зли да са неговите хора.

Библейските коментатори са спекулирали много за личността на Мелхиседек, свещеник-цар, който се появява внезапно в библейския разказ, само за да изчезне отново в непроницаемата неизвестност на древната история. Подобни спекулации са почти изцяло без стойност. „Мелхиседек не беше Христос“ (EGW, RH, 18 февруари 1890 г.), но делото му предвещава това на Христос (Пс. 110:4; Евр. 6:20 до 7:21; DA 578). Неочакваната му поява го прави в известен смисъл вечна фигура, а свещеничеството му – тип на свещеничеството на Исус Христос.

19. И го благослови. Като произнася благословията на „Всевишния Бог“ над Аврам, Мелхиседек действа в ролята на истински свещеник (виж на стих 20). Самата благословия е облечена в поетичен език и се състои от два паралелизма.

20. Десятък от всички. Това, че Аврам, а не Мелхиседек, е бил платецът на десетъка, е ясно посочено в Евр. 7:4. Даването на десетъка от плячката, взета от врага, е било признание за божественото свещенство на Мелхиседек и доказва, че Аврам е бил добре запознат със свещения институт на плащането на десетък.

Това е първото споменаване на десетъка, многократно признаван както в Стария завет, така и в Новия завет като божествено изискване (виж Бит. 28:22; Лев. 27:30–33; Чис. 18:21–28; Неем. 13:12; Мат. 23:23; Евр. 7:8). Фактът, че Аврам е плащал десетък, ясно показва, че тази институция не е била по-късна, временна целесъобразност за осигуряване на жертвените служби, а че е била божествено установена практика от най-ранни времена. Като връща на Бога една десета от доходите си, вярващият признава Божията собственост върху цялото си имущество. Аврам, за когото Бог свидетелства, че е спазил Неговите заповеди, повеления и закони (Бит. 26:5), е изпълнявал съвестно всичките си религиозни задължения. Едно от тях е било да връща на Бога една десета от доходите си. С това деяние бащата на верните е дал пример на всички, които желаят да служат на Бога и да участват в божествената благословия. Както в древни дни, Божиите обещания

защото верността в плащането на десетък все още е валидна (вижте Малахия 3:10). Бог все още е готов да изпълни обещанията си и да благослови богато онези, които подобно на Аврам му връщат верен десетък от печалбата си.

21. Царят на Содом. Въпреки че пристига пръв (ст. 17), царят на Содом изглежда се е отдал на по-висшата личност, Мелхиседек, и е бил свидетел на разговора между него и Аврам. Сега той отправя молбата си за освобождаване на поданиците си, които според правилата на древната война са станали собственост на Аврам и неговите съюзници.

22. Вдигнах ръката си. Аврам направи изявлението си с вдигната ръка, знак за клетва, често срещана форма на клетва (виж Втор. 32:40; Ез. 20:5, 6; Дан. 12:7; Откр. 10:5; 6). Правейки по този начин, той призова същия „всевишния Бог“, в чието име Мелхиседек го благослови, като по този начин посочи, че Богът на Мелхиседек, владетелят на небето и земята, е и негов Бог (виж стих 19).

23. Няма да взема нищо. Аврам, толкова щедър в отношенията си с племенника си (гл. 13:8, 9), прояви същия дух на щедрост към царя на един нечестив град. Той върна не само всички мъже, жени и деца, които беше спасил, но и цялата военна плячка, която беше в ръцете му. Въпреки че не се противопоставяше на приемането на подаръци от езически монарси (гл. 12:16), патриархът, за разлика от Лот, не можеше да се съгласи да споделя богатството на нечестивите содомляни. Единственото нещо, което Аврам не можеше да върне, беше онази част от плячката, която неговите васали бяха използвали за храна, и това, което принадлежеше на неговите съюзници.

Когато Аврам отказа за себе си плячката, предложена от царя на Содом, той демонстрира по-възвишена надежда от тази, която мотивира децата на този свят. Той беше готов да ни даде собствените си права, без да пречи на другите да осъществят своите. Той позволи на своите млади мъже да вземат прехраната си, а на съюзниците си - техния дял. Те щяха да получат само това, което им се полага. Но Аврам, от своя страна, не се замисли за тези неща. Той стоеше на по-високо ниво, търсейки „по-добра страна, тоест небесна“ (Евр. 11:16) и можеше да си позволи да мисли лекомислено за всяко земно благо. Макар и в света, неговите надежди и желания не бяха от него. Децата на вярата се характеризират с определено величие на ума и целта, което им позволява да живеят над света.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-24ПП 134-136

13-17ПП 135

17-24ПП 136

18 ДА 578

18-20ПП 136, 703; ЗТ 393

19 ЗТ 57

19, 20 ММ 216; ПП 157

20 СС 66; РР 525

21 ПП 135

22, 23 ПП 136

ГЛАВА 15

1 Бог насърчава Аврам. 2 Аврам се оплаква, че няма наследник. 4 Бог му обещава син и умножение на потомството му. 6 Аврам е оправдан чрез вяра. 7 Ханаан е обещан отново и потвърден чрез знамение, 12 и видение.

1. Словото Господне. Това ново откровение на Господа се различава от предишните, както по форма, така и по съдържание, и представлява друг отчетлив повратен момент в живота на Аврам. Забележителният израз „словото Господне [Яхве, Йехова]“, впоследствие толкова често срещан в Писанията (Изх. 9:20; Чис. 3:16; Втор. 34:5; 1 Царе 3:1; Йер. 1:4, 11; и др.), се използва тук за първи път. Този израз, неразривно свързан с делото на пророците, е най-подходящ за това божествено откровение към Аврам (виж Бит. 15:4, 5, 13–16, 18–21), още повече, че самият Бог нарича Аврам пророк (гл. 20:7).

Във видение. Въпреки че това не е първото видение, записано в Библията, думата „видение“ тук се използва за първи път. Откровенията на Бога са се случили по различни начини, независимо дали на патриарси, пророци, евангелисти или апостоли: (1) Чрез личното проявление на второто лице на Божеството, въплътено впоследствие за спасението на човечеството, например, Втор. 34:10. (2) Чрез чут глас, понякога придружен от появата на символи, както при кръщението на Исус, в Мат. 3:16, 17. (3) Чрез служението на ангели, явяващи се като човешки същества и извършващи чудеса, за да удостоверят мисията си, както на майката на Самсон, в Съдии 13:3–7. (4) Чрез мощното действие на Божия Дух върху ума, придаващо му ясна представа и силно убеждение в истинността на възприеманите неща, както при Павел, в Деяния 20:23. (5) Чрез сънища, както в преживяването на Яков, в Бит. 28:11–15. (6) Чрез видения, случващи се денем или нощем, както в случая, обсъждан тук, или този на Валаам в Числа 24:4, 16. Последните две са по-често срещаните форми, които Бог използва, за да съобщи волята Си на хората. Това е в съответствие с божественото изявление: „Ако има пророк между вас, аз, Господ, ще му се явя във видение и ще му говоря насън“ (Числа 12:6).

Не бой се. Тези успокояващи думи бяха предназначени да успокоят Аврам. Месопотамските царе можеха да се завърнат, за да отмъстят за поражението си, или езическите ханаанци, вече завистливи към нарастващата му мощ, можеха да нападнат. Но Бог обеща да бъде негов „щит“, символ на защита в древните войни (виж Пс. 3:3), и негова „награда“. Аврам беше преживял и двете по време на предишната военна експедиция, защото Бог го беше защитил в битка и го беше възнаградил с победа. Той трябваше да вярва, че Бог ще продължи да прави за него това, което е правил в миналото.

2. Оставам бездетен. Страхът на Аврам не се дължеше толкова на евентуални военни репресии, колкото към факта, че все още нямаше наследник. От по-неотложни проблеми умът му се върна към божественото обещание, което го беше довело в Ханаан. Как можеше да се сбъдне Божието обещание, че той, бездетен, ще стане прародител на велик народ? Съчетанието „Господ Бог, Адонай Яхве“ се среща тук за първи път.

Признавайки в Бога свой Господ, Владетел и Монарх, Аврам се обръща към Него като „Адонай, „господарю мой“ и добавя към него божественото лично име Йехова.

Настойникът на моя дом. Месопотамските записи, особено от град Нузи от патриаршалните времена, хвърлят добра светлина върху този досега неясен пасаж. Тези записи показват, че богати, но бездетни двойки са могли да осиновят един от своите роби, за да стане наследник на цялото им имущество, а също и да се грижи за тях в напреднала възраст. Правата и задълженията, свързани с осиновяването, са били написани, подпечатани и след това подписани от няколко свидетели, както и от двете страни по споразумението. Аврам се е страхувал, че не му е останал друг изход, освен да следва обичайната практика на времето и да осинови най-доверения си слуга, Елиезер от Дамаск, за свой законен син и наследник. Тази мисъл е изразена първо в еврейския израз, който KJV превежда като „настойник на моя дом“, буквално „син на

владение на дома ми“, което означава „онзи, който ще бъде наследник на дома ми“. Същата мисъл е ясно повторена в думите: „Ето, роденият в дома ми е мой наследник“ (ст. 3).

Всички копнежи, страдания и разочарования от годините на брачния живот на Аврам са изразени в това оплакване, че нито един от родените от него, а само един, роден в дома му, ще бъде негов наследник. Елиезер, роден в дома на Аврам и отгледан, както всички слуги на Аврам, в страх от Господа, е бил не само доверен роб, но и достоен последовател на верния патриарх. Той е бил „човек на благочестие, опитен и със здрав разум“ (РР 172).

5. Погледнете сега към небето. Това показва, че видението е било дадено на Аврам през нощта. Все още във видение, патриархът бил изведен на открито и му било наредено да вдигне очи към звездното небе и да преброи – ако може – безбройните му блестящи кълба, ако искал да знае броя на потомството си.

6. Той вярваше в Господа. Павел използва този текст като крайъгълен камък, върху който издигна доктрината за оправданието чрез вяра (Рим. 4:3; Гал. 3:6). Въпреки че възможността Аврам да има деца е намаляла след първото Божие обещание, с напредването на възрастта му, той не се поколебал да приеме Божието слово, че ще бъде така. Еврейската глаголна форма, преведена като „той повярва“, *he'emîn*, е от същия корен като думата амин, с която подчертаваме желанието си Бог да чуе и изпълни молитвите ни. Този глагол изразява пълно доверие в силата и обещанията на Бог. Конкретната форма на глагола, използвана тук, изразява освен това, че това не е било само историческият опит на Аврам в момента, но и трайна черта на характера му. Той продължил да вярва.

Вярата и детското доверие на Аврам в Бога не го направиха „праведен“; по-скоро Господ „му го вмени за правда“. За първи път тези важни понятия, вяра и оправдание, се обединяват. Очевидно е, че Аврам не е имал „праведност“, докато не му е била вменена от Бог. А ако той не е имал, никой човек никога не е имал. Аврам е бил грешник и се е нуждаел от изкупление, както всяко друго човешко същество; но когато му е била вменена правда, са били прострени и милост и благодат, които са довели до прошка на греха му и са донесли наградите за правда. Тук за първи път се извежда на преден план пълното значение на вярата. Тук също за първи път се споменава вменената правда. От този момент нататък и двете основни понятия преминават през Светото писание, за да намерят изчерпателно и майсторско третиране от перото на апостол Павел (виж Рим. 4).

7. Аз съм Господ. Между стихове 6 и 7 трябва да е имало интервал от неопределена продължителност. Новото откровение се случва през деня, очевидно към края му (ст. 12 и 17), докато предишното видение се е случило през нощта (ст. 5). Това може да се е случило на следващия ден или евентуално по-късно. Първоначалните обстоятелства на новото откровение не са описани.

Да ти дам тази земя. За трети път Бог уверява Аврам, че ще притежава цялата Ханаанска земя (виж гл. 12:7; 13:14, 15). Но статутът му не се е променил ни най-малко, откакто за първи път е влязъл в Ханаан. От време на време Бог повтарял обещанието и Аврам го приемал, без никога да види видим знак за неговото изпълнение. Той все още бил бездомният скитник, какъвто бил, когато пристигнал от Месопотамия, и все още бил бездетен. Съвсем естествено е в ума му да възникнат въпроси.

8. Откъде ще разбере? Тази молба за знамение може да се сравни с молбите на Гедеон (Съдии 6:17, 36–40) и Езекия (4 Царе 20:8). Въпросът на Аврам не беше симптом на неверие или съмнение, а израз на искрено желание да види

Божиите обещания се изпълниха. По-късно Захария, в неверие, поиска знамение (Лука 1:18, 20), но Мария зададе подобен въпрос на ангела с вяра, смирено копнеейки за допълнително уверение (Лука 1:34, 35). Бог, който вижда сърцето и отговаря съответно, призна правото на верния си слуга Аврам да търси пълното уверение на вярата.

9. Вземи ми една юница. Бог благоволи да склучи тържествен завет с Аврам, във форма, обичайна сред древните. Изразът „да склуча“ или „да направя“ завет (ст. 18), буквално „да склуча“ завет, произлиза от описаната тук практика. Животните, които Аврам е бил инструктиран да използва, са точно онези, които по-късно са предписани като жертвени животни от Моисей (виж Изх. 29:15; Чис. 15:27; 19:2; Втор. 21:3; Лев. 1:14). Изискването четириногите да са „на три години“ определя зрели животни.

10. Раздели ги по средата. Всяко от трите животни беше заклано и разделено, а двете половини бяха поставени една срещу друга, с разстояние между тях. Птиците бяха убити, но не разделени. Едната вероятно беше положена от едната страна, а другата срещу нея. Тези, които склучваха завета, трябваше да ходят между разделените части, символично давайки обет за вечно подчинение на така тържествено договорените разпоредби. Животът на животните залагаше живота на участващите в завета. Тази практика остава в сила в продължение на много векове, защото я откриваме практикувана по времето на Йеремиа (Йеремиа 34:18, 19).

11. Птиците слязоха. Това, разбира се, беше реално събитие, а не просто видение или сън. Реалността на изпълнението на божествените напътствия от Аврам се подразбира от факта, че той трябваше да прогони хищните птици, които се опитваха да се хранят с труповете. Ако не им се попречи да го правят, лешоядите и другите птици в източните земи започват да консумират падналите животни веднага след смъртта им, обикновено оскубвайки костите им в рамките на няколко минути. Аврам благоговейно ходеше между отрязаните части на жертвата, според обичая, но нямаше видими доказателства, че Бог от Своя страна е приел задълженията на завета. Това щеше да се случи по-късно (ст. 17). Но дотогава Аврам смяташе за свой дълг да предпази труповете от разкъсване на парчета и поглъщане (стр. 137).

12. Дълбок сън. Дали сънят на Аврам е бил естествен резултат от умората от не се посочва дали става дума за дневна работа или за сън, предизвикан от Бог. Еврейската дума, преведена като „дълбок сън“, се използва и в гл. 2:21 за безсъзнателното състояние, което Бог е причинил на Адам, когато е създал Ева. В 1 Царе 26:12 се казва, че същият този „дълбок сън“ е „от Господа“. Употребата на тази конкретна дума, заедно с факта, че Бог се е явил на Аврам, докато е спал по този начин, изглежда подкрепя мнението, че сънят е бил свръхестествено предизвикан.

Голяма тъмнина. Значението на този ужас, който сполетя Аврам, не е посочено. Възможно е той да е бил замислен от Бог, за да го впечатли със страданието, което потомството му щеше да изтърпи.

13. Знай със сигурност. Този сън – или може би видение – изясни на Аврам обещанията, дадени му преди това. Допълнителна информация, разкрита сега, ясно показва, че не може да се очаква незабавно владение на Ханаан. Но сигурността на обещанията е заявена на възможно най-силния език, на който е способен ивритът. Фразата може да се преведе буквално като „знаейки, ще знаеш“. Аврам може би се е чудил много пъти колко дълго ще трябва да остане странник в Обещаната земя и как изобщо ще осъществи изпълнението на Божиите обещания. Това откровение не остави никаква несигурност относно факта, че той ще остане скитник, докато е жив, както и неродените му потомци в продължение на четири поколения. Земята на тяхното пребиваване не се споменава в

видението, но изпълнението му ясно показва, че са включени както Ханаан, така и Египет.

Тъй като Ханаан е бил икономически зависим от Египет по времето на Аврам и Исаак, а също и политически зависим по времето на хиксоските царе по времето на Яков и Йосиф, не е странно и двете земи да бъдат включени в единственото число „земя“.

Служете им. Колко странно трябва да е изглеждало на Аврам, че неговото потомство, за което бяха дадени такива прекрасни обещания, ще служи на онези, сред които щеше да живее. Това пророчество се изпълни в определеното време. Яков, неговият внук, станал слуга на Лаван за 20 години (гл. 31:41). Йосиф, неговият правнук, дори бил продаден като роб и по-късно затворен (виж гл. 39:1; 40:4). Накрая всички потомци на Израел били направени роби в Египет (Исх. 1:13, 14).

Те ще ги угнетяват. Престоят на Израел е трябвало да включва не само робство, но и страдание – преследване. Последователността на местоименията изглежда доста неясна за английския читател, но не е такава за някой, запознат с иврит. Според правилото за обърнат паралелизъм, при което последният член на двойката е първи, когато паралелизмът се споменава следващо, местоимението „те“ в израза „те ще ги угнетяват“ се отнася обратно до „тях“ от „ще им служат“ (вижте върху Бит. 10:1, 2).

Изпълнението на това пророчество може да се проследи практически във всяко поколение в продължение на четири векове. Синът на Аврам, Исаак, бил „преследван“ от Исмаил (Гал. 4:29; срв. Бит. 21:9).

Яков избягал, за да спаси живота си, от Исав (Бит. 27:41–43) и по-късно от Лаван (гл. 31:2, 21, 29).

Йосиф е продаден от собствените си братя като роб и по-късно несправедливо хвърлен в затвора (гл. 37:28; 39:20). Накрая, децата на Израел били тежко „измъчвани“ от египтяните след смъртта на Йосиф (Исх. 1:8, 12).

Четиристотин години. Въпросите, на които трябва да се отговори, са: (1) Дали това е време на скръб или време на странстване, или и двете? (2) Как тези 400 години са свързани с 430-те години от Исх. 12:40, 41 и Гал. 3:16, 17? Първият въпрос зависи от решението на втория.

Твърдението в Исх. 12:40, че „пребиваването на израилтяните, които живееха в Египет, беше четиристотин и тридесет години“, изглежда предполага, че евреите всъщност са прекарвали 430 години там, от влизането на Яков до Изхода. Че това не може да бъде значението, е видно от Галатяни 3:16, 17, където се казва, че законът е бил обявен на Синай 430 години след завета между Бог и Аврам. Ако Павел говори за първото обещание, дадено на Аврам в Харан (Бит. 12:1–3), 430-те години започват, когато Аврам е на 75 години (гл. 12:4). 400-те години на страдание биха започнали 30 години по-късно, когато Аврам е на 105, а синът му Исаак на 5 години (гл. 21:5). Това би било приблизително по времето, когато Исмаил, който „се е родил по плът, е преследвал родения по Дух [Исаак]“ (Гал. 4:29; Бит. 21:9–11).

Точното време от призоваването на Аврам до влизането на Яков в Египет е било 215 години (вж. Бит. 21:5; 25:26; 47:9), което би оставило 215 години от 430-те като действителното време, което евреите са прекарвали там. Поради тази причина 430-те години от Исх. 12:40 трябва да включват пребиваването в Ханаан, както и това в Египет, от призоваването на Аврам до Изхода. LXX предава Исх. 12:40 така: „И пребиваването на израилтяните, докато пребиваваха в Египетската земя и Ханаанската земя, беше четиристотин и тридесет години.“ Както вече беше посочено, Ханаанската земя е била толкова зависима от Египет през патриархалния период, че египетските царе всъщност са я смятали за своя и са я наричали такава. По време на Осемнадесетата династия, чиито царе са контролирали както Палестина, така и Сирия, Моисей е могъл уместно да включи Ханаан в термина Египет, както е използван в Исх. 12:40.

Тази нация. Без да се разкрива името на нацията, за която се говори, пророчеството сочи към времето на бедствията, сполетели Египет (виж Изх. 6:6).

Излезте с голямо богатство. Това обещание беше забележително изпълнено в чудотворното освобождение на евреите от робство и в огромното богатство, което те носеха със себе си (Изх. 12:36).

15. Иди при бащите си. Повечето коментатори обясняват този текст като внушаващ безсмъртието на душата и нейното безтелесно съществуване в някакво убежище на починали души. Подобно тълкуване обаче игнорира често срещана еврейска фигура на речта и налага буквално значение от фигуративни думи. Да „отидеш“ при бащите си (Бит. 15:15), да се „събереш при“ народа си (гл. 25:8, 17) или при бащите си (Съдии 2:10) и да спиш с бащите си (4 Царе 10:35) са често срещани еврейски евфемизми, означаващи просто „да умреш“. Да се внуши от тези изрази неморалността на душата отделно от тялото, означава да се приеме за истина това, което Писанията другаде изрично отричат (виж например Пс. 146:4; Екл. 9:5, 6; и др.). Аврам в крайна сметка умрял и няма да получи обещанието, докато героите от всички епохи не бъдат възнаградени за вярата си (вижте Евр. 11:10, 13, 39, 40; 1 Сол. 4:16, 17; Мат. 16:27; Кол. 3:3, 4).

Да бъде погребан. Това подчертава току-що изразената гледна точка, че на Аврам не е било обещано, че душата му ще полети към небето или на което и да е друго място. Той ще бъде погребан, както са били погребани предците му. Те почиват в гробовете си; Аврам ще се присъедини към тях там. Въпреки това Бог го утешил с уверението за спокойна старост. Аврам доживял до 175 години (Битие 25:7, 8).

16. В четвъртото поколение. Коментаторите, които прилагат 400-те години от стих 13 към действителното време, което евреите са прекарвали в Египет, срещат сериозно затруднение тук. Те трябва да приемат, че четирите поколения са били средно точно по 100 години всяко. Това противоречи на наличните доказателства. Тъй като обаче 400-те години от стих 13 трябва да се отнасят до времето от Аврам до Изхода (вижте стих 13), а действителното време на престоja на Израел в Египет е било само около 215 години, не съществува несъответствие между това предсказание и неговото изпълнение. Халев е принадлежал към четвъртото поколение от Юда (1 Лет. 2:3–5, 18), а Моисей – от Левий (Изх. 6:1–20). Опитите да се определи продължителността на едно „поколение“ въз основа на Бит. 15:13, 16 са неоправдани и резултатите със сигурност ще бъдат подвеждащи. Както и да е това, едно „поколение“ или група хора отишли в Египет, две живели там, а четвърто излязло.

Беззаконието на аморейците. Имаше две основни причини за очевидното забавяне в изпълнението на божественото обещание. Първо, щеше да е нужно време, за да се умножи потомството на Аврам до степен да може да завладее страната. Второ, божествената любов и справедливост изискваха за аморейците удължаване на техния ден на благодат, за да не би те или други да обвинят Бог в несправедливост и пристрастие, когато дойде време да ги унищожат и да завладеят страната им. С други думи, евреите не бяха готови да завладеят земята, нито Бог беше готов да прогони аморейците.

Съществува фиксирана степен на беззаконие, отвъд която народите не могат да отидат, без да си навлекат Божиите наказания. Дълбочината на покварата и моралното упадък, до които са потънали народите на Ханаан по времето на Мойсей, се разкрива от тяхната митологична литература, открита наскоро. Те описват боговете си като кръвожадни и жестоки същества, които се убиват и мамят взаимно и са неморални отвъд въображението. Както са били допотопните жители и мъжете от Содом, така и мъжете от Ханаан, подобно на своите богове, са били контролирани.

от най-ниските страсти. Виждаме ги да жертват децата си, да се покланят на змии и да практикуват неморални ритуали в храмовете си. В светилищата им са живели професионални проститутки от двата пола. Амореите, най-могъщите от няколко ханаански племена, тук представляват всички жители на Ханаан (виж Исус Навин 24:15; Съдии 6:10; и др.).

17. Гореща лампа. Последната фаза на божественото откровение е била предназначена да впечатли Аврам с увереността на Божиите обещания. „Димяща пещ“ или „гореща лампа“, символи на божественото присъствие, преминаха между разчленените трупове, както самият Аврам беше направил по-рано, по дневна светлина. Че това не беше просто видение, е видно от факта, че животните бяха напълно изядени (стр. 137). Чрез този видим знак Бог потвърди завета Си с Аврам, който по този начин за първи път видя свещения символ на божественото присъствие.

18. Тази земя. С това Бог потвърждава обещанието Си относно владението на земята на Ханаан. За първи път са посочени точните географски граници на Обетованата земя. На практика тези граници са били осъществени по време на царуването на Давид и Соломон (виж 1 Царе 4:21; 2 Летописи 9:26).

19. Кенейците. Десетте изброени племена не включват всички хананейци. Броят им е може би символ на универсалност. Кенеите са живели в планинските части на югозападна Палестина, близо до амаличаните (Числа 24:20, 21; 1 Царе 15:6; и др.). Произходът им не е сигурен. Възможно е по някое време да са се женили с мадиамците, защото Ховав, зет на Моисей, е наричан кенейц (Съдии 1:16; 4:11), а също и мадианец (Числа 10:29). Възможно е да са били подсемейство на мадиамците.

Кенезейците. Все още не са идентифицирани. Някои смятат, че са потомци на внука на Исав, Кеназ (Битие 36:15). Ако това е така, споменаването им тук като племе по необходимост би било пророческо, тъй като Исав, внук на Аврам, все още не е бил роден. Това предположение едва ли изглежда приемливо.

Кадмонитите. Не са споменати другаде. Произходът им не може да бъде определен.

Името им, което означава „източни жители“, сочи към източните райони на Ханаан като тяхно местоживее.

20. Хетите. Вижте гл. 10:15.

Ферезеите. Вижте гл. 13:7.

Рефаимите. Вижте гл. 14:5.

21. Амореите. За тези и други племенни групи, споменати в стих 21, вижте гл. 10:15, 16.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-21PP 136-137; SR 75-76 1 GC

86; MB 57; 3T 434; 6T 312; 7T 287; 9T 152 1, 3 SR 76 1-3PP 136 5

SR 75, 77 6 PP

370 12 PP

137 12-14SR 75

13 FE 287 13,

14 PP 282; SR

120 14 DA 32

16 PP 232, 434;

5T 208 18 PP 137, 716

ГЛАВА 16

1 Сарайя, бидейки безплодна, дава Агар на Аврам. 4 Агар, огорчена, защото презира господарката си, бяга. 7 Ангел я изпраща обратно, за да се покори, 11 и ѝ съобщава за детето ѝ. 15 Ражда се Исмаил.

1. Слугиня. Въпреки всички Божии обещания, фактът оставаше, че Аврам все още беше бездетен десет години след като му беше дадено първото обещание (ст.

3). Представена е Агар, египетска служебница на Сарай. Тъй като египтяните са били могъща нация по времето на Аврам, е изключително необичайно да се намери египетска служебница в палестинско домакинство. Агар вероятно е била личната прислужница, дадена на Сарай, когато тя е била отведена при фараона (виж гл. 12:15, 16). Фактът, че тя все още е била в дома на Аврам, показва, че фараонът не е взел обратно даровете, които е дал на Аврам.

Агар. Това не е египетско име. Оригинаалното ѝ име не е посочено. Името Агар, което на арабски означава „бягство“, може да ѝ е било дадено след бягството ѝ от господарката си.

2. Влез при слугинята ми. Безсрамно заключвайки, че няма надежда да роди деца, Сарайя решила да следва практиката на родната си страна, за да осигури наследник за семейството. Правните кодекси на Месопотамия признавали практиката, при която бездетна съпруга можела да даде един от робите си на съпруга си и да получи деца чрез нея, и определяли точно правата на такова потомство. Правила били необходими особено в случай на първа съпруга, която раждала деца, след като слугинята го е направила, или когато слугинята ставала властна, след като била почетена с раждането на наследник (вижте кодекса на Хамурапи, раздели 144-146, 170, 171).

Аврам се вслуша. Вярата може да е истинска и въпреки това да се окаже слаба в моменти на стрес и объркване. Силната вяра ще се държи за обещанието и само за него, уповавайки се изцяло на Бога за нейното изпълнение. Такава беше вярата на Аврам, освен в три или четири кратки случая, през целия му дълъг и изпълнен със събития живот. Бог нямаше нужда от хитростите на Аврам за изпълнението на обещанието Си. Необходими бяха само доверие и послушание. Следвайки прибързаното предложение на Сарай, Аврам последва стъпките на Адам. И в двата случая резултатът беше страдание и разочарование, а въображаемата благословия се оказа проклятие. Като се вслуша в предложението на Сарай, Аврам си създаде трудности с дълготрайни последици. Последваха домашни проблеми и мъка, както и омраза между бъдещите потомци на двете съпруги. Отново, в наши дни, колко ожесточено съвременните представители на потомците на Сарай и Агар, евреите и арабите, се борят за владението на Светата земя!

3. Десет години. Вярата на Аврам и Сарайя, която остана непоклонима в продължение на десет години години, сега отстъпиха. Този коментар е въведен вероятно, за да обясни нетърпението им от забавянето на появата на наследник. Аврам едва ли е осъзнавал, че забавянето е било божествено предопределено, за да изпита вярата му и да развие характера му.

4. Господарката ѝ била презирана. Безплодието сред евреите винаги се е смятало за безчестие и позор (Бит. 30:1, 23; Лев. 20:20; виж върху Лука 1:25), докато плодовитостта се е смятала за специален белег на божествена благосклонност (виж Бит. 21:6; 24:60; Изх. 23:26;

⁴ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 12:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

и т.н.). Това, че египетската слугиня, почетена с допускане до ранга на съпруга (ст. 3), забрави привилегирания си статус и се възгорди, беше точно очакваното поведение. Тя не се съгласи с плана на господарката си; защо детето ѝ трябваше да бъде смятано за син на Сарайя? Слугинята, която беше служила на Сарайя толкова вярно през годините, че да се счита за годна да стане съпруга на Аврам, започна да презира тази, която беше почитала досега. Домовете, където божествено одобреният брачен статус е нарушен, са домове, където преобладават мъка, ревност и горчиви раздори. Домът на Аврам не беше изключение и хармонията от по-ранни времена се превърна в раздор.

5. Моята вина да е върху теб. Сарайя използва езика на страстното раздражение, показвайки съжаление за предишното си решение и намерението си да обвини съпруга си за деянието и за горчивите му последици. Тя дори използва непочтително името на Йехова, призовавайки Неговата присъда над Аврам.

6. Прави с нея както ти е угодно. Раздел 146 от древния месопотамски кодекс на Хамурапи гласи, че „ако по-късно тази робиня е претендирала за равенство с господарката си, защото е родила деца, господарката ѝ не може да я продаде; тя може да я маркира с робския знак и да я брои сред робите.“ Този закон позволява унижението на властна робиня-наложница, но също така налага определени ограничения на нейния собственик. Аврам, месопотамец по рождение и образование, със сигурност е бил добре запознат със законите и обичаите на родината си и затова е спазвал закона, който е позволявал на жена му да унижава Агар, но не и да я продава. Помирителното разположение на Аврам е видно и от разрешението, което е дал на Сарай. Той е потиснал собствените си чувства, за да възстанови хармонията в размирния дом. От друга страна, той е проявил слабост, като се е отдал на страстното намерение на Сарай да нанесе неоправдано наказание на бъдещата майка на детето му.

Сарайя се отнесла грубо с нея. Когато Сарайя я възстановила в статута на робиня, както позволявал гражданският закон по онова време, и дори прибегнала до телесно наказание, както подсказва еврейският термин „отнесла грубо“, Агар напуснала дома на Аврам и избягала. Ако робинята била законно виновна за бягството си, господарката ѝ със сигурност подлежала на порицание.

7. Ангелът Господен. Въпреки че повечето консервативни тълкуватели тук разпознават второто лице на Божеството, далеч не е сигурно, че Той се е явявал лично. Ангелите често са били използвани за предаване на божествени послания на хората и този „ангел Господен“ може да е бил разбран от Агар или като самият Йехова (ст. 13), или може би просто като представител на Йехова. Елън Г. Уайт говори за него просто като за „ангел“ (стр. 145, 152). Самият Бог многократно се е явявал на Аврам (Деяния 7:2; Бит. 12:1; 13:14; 15:1; 17:1; 18:1; 21:12). Само веднъж на ангел е било възложено да говори с него (Бит. 22:11, 15). Разказът тук много наподобява този за посещението на ангела, но се различава значително от тези на самия Бог.

По пътя за Сур, Агар била на път за родния си Египет и почти била стигнала до египетската граница (виж Бит. 25:18; 1 Царе 15:7). „Изворът“ означава конкретен, добре познат извор.

9. Подчини се. Еврейският глагол, преведен като „подчини се“, е друга форма на глагола, предаден като „отнасяше се трудно“ в стих 6. Агар обаче трябваше да се върне и да се подчини кротко на Сарайя, независимо колко нелюбезно можеше да се отнесе Сарайя с нея.

Бог не одобри суровостта на Сарайя към Агар. Той ще накаже онези, които злоупотребяват с властта си, но рядко поверява това задължение на онези, които страдат под

грубо и несправедливо отношение. Кротостта е черта на характера, която Бог търси в Своите деца (вижте Ефесяни 6:5; Кол. 3:22; 1 Петрово 2:18-23).

10. Ще умножа потомството ти. Бог разпозна трудните обстоятелства, в които се намираше Агар и за които не беше основно виновна тя. Агар почиташе истинския Бог и Той нямаше да я изостави в нейната крайна нужда. Обещанието, което Той ѝ даде там, на робинята, е без аналог. Това обещание много утеши Агар. Въпреки че синът ѝ не трябваше да бъде син на божествения план, той въпреки това щеше да участва в обещанието, дадено на Аврам. Бог беше обещал да умножи потомството на Аврам, без да го ограничава до потомството на Сарая. Следователно Той щеше да спази обещанието Си дословно, но щеше да запази духовната благословия за потомството, първоначално предвидено в обещанието, а именно Исаак (вижте Галатяни 4:23-30; Римляни 9:7, 8).

11. Исмаил. Това е първият път, когато Бог дава име на неродено дете (виж Бит. 17:19; Лука 1:13, 31). По този начин Той изявява на Агар Своя интерес към нея и нейното потомство. Името на детето, Исмаил, „Бог ще чуе“, е трябвало да ѝ напомни за милостивата намеса на Бог и да напомни на Исмаил, че е обект на Божието благодатно провидение.

12. Той ще бъде див човек. Буквално „див човек като магаре“, както е в RSV. Тази фигура Реч, отнасяща се до онагъра, диво и неукротимо животно, което броди на воля в пустинята, уместно изобразява любовта на бедуина към свободата, докато той язди, издръжлив и пестелив, наслаждавайки се на разнообразната красота на природата и презирайки градския живот. Силно поетично описание на дивото магаре се появява в Йов 39:5-8.

Ръката Му ще бъде срещу всеки човек. Точно описание на арабите, много от които твърдят, че Исмаил е техен баща. Могъщи народи са се опитвали да завладеят Арабия и да я подчинят на волята си, но никой не е постигнал траен успех. Арабите са запазили своята независимост и Бог ги е запазил като траен паметник на Своята провиденческа грижа. Днес те са неоспорим аргумент за истинността на това божествено предсказание.

13. Ти, Боже, ме виждаш. Това преживяване убеди Агар, че Бог ѝ е говорил. Очевидно вярвайки, че смъртта е за онзи, който вижда Бога (Изм. 20:19; 33:20), тя беше изумена, че Го е видяла и въпреки това е останала жива. Затова Го нарече „Бог на виждането“, защото Той не само я беше видял и дойде при нея в страданието ѝ, но и ѝ беше позволил да Го види и да живее.

14. Беер-лахай-рой. Оттогава нататък кладенецът е бил известен с име, което означава „кладенец на „Живият, който ме вижда.“ В продължение на поколения арабите, освежаващи се на този кладенец, си спомняха, че тук Бог се е разкрил на техния предшественик.

Между Кадес и Берд. Местоположението на кладенеца, споменат също в гл. 24:62 и 25:11, е изгубено. Тъй като Берд също е неизвестен, всичко, което може да се каже, е, че кладенецът трябва да е бил западно от Кадес в югозападната част на Ханаан, по пътя за Египет. Някои учени го идентифицират с кладенеца Айн Кадес, който арабите наричат Мойлахи Агар.

15. Агар роди на Аврам син. В съответствие с божествената заповед, дадена на Агар, Аврам нарече сина си Исмаил. В продължение на 13 години Аврам изглежда е останал под илюзията, че Исмаил е обещаното потомство. Когато Аврам навърши 99 години, Божията воля му беше по-ясно разкрита (виж гл. 17:1, 18).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

3 ПП 174

6, 8-11 ПП 145

12 АН 226; РР 174

13 ЕВ 112; ФЕ 348; МЛ 291; СТ 558, 627

ГЛАВА 17

1 Бог подновява завета. 5 Аврам, името му е променено в знак на по-голяма благословия.

10 Обрязването е въведено. 15 Сарайя променя името си и тя благословва. 17 Исаак е обещан. 23 Авраам и Исмаил са обрязани.

1. И когато Аврам беше на деветдесет и девет години, бяха изминали тринадесет години от раждането на Исмаил (гл. 16:16), преди Бог отново да се яви на Аврам. През предходните 11 години Бог му се беше явил поне 4 пъти (виж гл. 12:1, 7; 13:14; 15:1).

Дългото забавяне от страна на Бог да се яви отново на Аврам вероятно не е било безцелно. Може би е било замислено като наказание за нетърпението на Аврам да не чака Бог да уреди нещата по Неговия собствен начин и време.

Аз съм Всемогъщият Бог. Това име на Бог, „Ел-Шадай“, се среща само в книгите Битие и Йов, 6 пъти в първата и 31 пъти във втората. Това е едно от многото доказателства, че авторът и на двете книги е едно и също лице. Произходът и значението на думата „Шадай“ са несигурни, но преводът в КJV, „всемогъщ“, е най-вероятно най-точният (Исая 13:6; Йоил 1:15). Това име е добре избрано с оглед на новото обещание, което Бог е щял да даде на Аврам. Двадесет и четири години са изминали от влизането му в Ханаанската земя (виж Битие 12:4). През първите десет години Бог многократно е обещавал на Аврам дете, докато той не е взел нещата в свои ръце, не се е оженил за Агар и не е родил Исмаил. След раждането на Исмаил няма данни за получени други божествени откровения и Аврам изглежда е смятал, че Исмаил е изпълнението на Божиите обещания (виж стихове 17, 18). Готов да поднови обещанието Си към Аврам, Бог го е намерил донякъде скептичен. Поради тази причина Бог се е представил като „Всемогъщия Бог“, за когото нищо, колкото и трудно да изглежда на хората, не би било невъзможно.

Релефна карта на Палестина

Ходи пред мен. В продължение на 13 години Аврам не беше ходил напълно „пред“ Бога; оттук и заповедта да го прави. Аврам трябваше да ходи сякаш в самото Божие присъствие, осъзнавайки божественото наблюдение и грижейки се за Неговото одобрение – не зад Него, сякаш осъзнавайки недостатъците си и желаейки да избегне наблюдение. Има съществена разлика между израза, използван за обозначаване на живота на Енох (гл. 5:24) и Ной (гл. 6:9), и тази заповед. За двамата по-ранни патриарси се казва, че са ходили „с Бога“, докато от Аврам се иска да ходи „пред“ Него. Това предполага по-малка степен на общение и може да е предполагало Божието недоволство от липсата на вяра на Аврам да се ожени за Агар.

Бъди съвършен. Точно както правдата, получена чрез вяра (оправдание), беше необходима за установяването на завета, така и безупречното ходене пред Бога (освещение) беше необходимо за неговото поддържане. Този призив може би е бил завоалиран намек за факта, че миналият живот на Аврам не е бил напълно безупречен. Бог искаше Аврам да разбере, че окончателното осъществяване на божественото обещание изисква от него да се съобрази по-пълно с възвишения Божи стандарт за чистота и святост (виж Матей 5:8, 48).

Аврам беше призван към по-висше преживяване, отколкото беше познавал досега.

2. Моят завет. Това не означава нов завет, а по-скоро, че заветът сключено около 14 години по-рано (гл. 15), е било на път да бъде изпълнено.

3. Аврам падна на лицето си. Аврам, който може би се е чудил през многото години на мълчание дали Бог някога ще се разкрие отново, падна в благоговееен страх. Тази поза в поклонението е била често срещана в древността и дори е била поза, показваща уважение към човешките същества (виж Бит. 17:17; 24:52; Числа 16:22; Марк 14:35).

4. Що се отнася до мен. Бог говори за Себе Си в началото на изречението, като акцентира. Изразът е еквивалентен на това да се каже „Що се отнася до мен, аз“ или „Аз от своя страна“ се държи обвързан със завета отпреди много години.

Баща на много народи. Това предсказание трябваше да има двойно изпълнение. В На първо място, то сочеше към многобройните племена, чието родословие щеше да се върне до Аврам. Исмаилтяните араби, мадиамците и други арабски племена, произлизащи от Хетура (виж гл. 25:1–4), и едомците – както и израилтяните – всички бяха потомци на Аврам. В по-широк смисъл обаче това обещание сочеше към безбройните духовни потомци, които щяха да твърдят, че Аврам е техен баща (Гал. 3:29).

5. Името ти ще бъде Авраам. Аврам беше първият от няколкото мъже, чиито имена Бог промени. Имената бяха от много по-голямо значение за древните, отколкото за нас. Всички семитски имена имат значения и обикновено се състоят от фраза или изречение, което изразява желание или може би благодарност от страна на родителя. Предвид важността, която самите хора отдават на имената, Бог променя имената на определени мъже, за да ги приведе в хармония с техните преживявания, минали или бъдещи. Аврам, което означава „възвишен баща“, не се появява в тази форма другаде в Библията, а се среща под формата Авирам, което означава „баща ми е възвишен“ (виж Числа 16:1; 1 Царе 16:34). Че името Авраам е само разширена форма на Аврам, както твърдят някои коментатори, е малко вероятно предвид обяснението, дадено в този стих. С настоящите ни познания за различните семитски езици, говорещи по времето на Авраам, обаче не е лесно да се обясни името Авраам. Все пак е най-добре да се прибегне до арабската дума „рухам“, както са направили няколко поколения тълкуватели на Библията. Думата „рухам“ означава „голям брой“ и може да е съществувала в древен еврейски, въпреки че не се среща в еврейската литература, достъпна днес. Името Авраам съответно би било преведено като „баща на много народи“, което е в съответствие с обяснението, което Бог е дал на патриарха, след като е променил името му: „Направих те баща на много народи“.

7. Ще установя завета Си. Условието и ползите от този завет не се отнасят не само за Авраам като индивид, но и за всички негови потомци, както буквални, така и духовни. Обещанието, дадено тук на Авраам, се отнася конкретно за Христос (Гал. 3:16; Деяния 2:30) и чрез Него, според Павел, всички християни трябва да участват в него (Гал. 3:29; Деяния 16:31). Правилното разбиране на условията на този завет ще допринесе много за поддържането на правилни отношения между Бог и вярващия днес.

Вечен завет. Думата, преведена като „вечен“, в никакъв случай не винаги означава безкраен период (вижте Изх. 21:6). „Вечен“, както се използва в Библията, обикновено означава обстоятелства или условия, които трябва да продължат, докато обектът, към който се отнасят, може, по силата на присъщата си природа, да бъде засегнат от тях. Това е ясно от изрази като „нека царят „живее вечно“ (1 Царе 1:31; Неемия 2:3; и др.), което просто изразява желанието царят да се радва на дълъг живот. Доколкото всички последователи на Христос – духовното потомство на Авраам – са наследници на славните заветни обещания (Гал. 3:7, 27–29), „вечният завет“ трябва да остане в сила, докато планът на спасение е в сила. По този начин разпоредбите на Божия завет с Авраам са достъпни през всички поколения.

Да бъдеш Бог. Това обещание обхваща всички благословии на спасението и е ясен показател за духовния характер на Авраамовия завет. Бог се отдава на този, който влиза в заветната връзка, и по този начин му дарява всички привилегии, радости и славната надежда, които идват с родството с Бога. Този, който по този начин стане син или дъщеря на Бога, не може да желае нищо повече, което да го направи щастлив, нито в този живот, нито в идния. Сякаш Бог е казал на Авраам: „Каквото и да съм или имам, или каквото и да мога да направя, ще бъда и ще го направя за теб и за твоето потомство. Всичките ми безгранични ресурси ще бъдат използвани за твоя защита, твоята утеха и твоето спасение“ (виж Рим. 8:32). Наистина благословени са онези, чийто Бог е Йехова (Пс. 144:15). Съгласно условията на вечния завет, Бог и вярващият се отдават безрезервно на другия.

8. Цялата Ханаанска земя. Към тези широкообхватни обещания от духовен характер беше добавено още веднъж уверението, че цялата Ханаанска земя ще принадлежи на Авраам и на неговото потомство. Това обещание е било давано многократно в миналото (виж гл. 12:7; 13:15; 15:7, 18–21). При този случай му беше казано, че обещанието ще остане в сила завинаги, което означава, че неговите буквални потомци ще притежават земята, стига да спазват условията на завета, и че неговите верни деца, както буквални, така и духовни, в крайна сметка ще наследят небесния Ханаан завинаги.

10. Всяко мъжко дете. На еврейски това е много по-скоро заповед, отколкото предполага английският превод. Буквално: „Обрежете всеки мъжки пол между вас“. Обрядът на обрязването е въведен тук като задължение във връзка със завета. Той е трябвало да бъде знакът на завета с буквалния Израел, както е кръщението за духовния Израел (виж Бит. 17:11; Кол. 2:11, 12; Тит 3:5; 1 Петрово 3:21). Едното е свързано с физическото раждане; другото съпътства духовното прераждане.

11. Ще се обрязвате. От древни времена са правени различни предложения в обяснение на този обред. Александрийският философ Филон, евреин, вярвал, че е постановен от Бог само за да насърчава физическата чистота; други виждали в него протест срещу определени идолопоклоннически обреди, практикувани от египтяните и други езически народи. Калвин вярвал, че това означава символично премахване на петата част от плътта и следователно на греха като цяло. Следните точки обаче могат да бъдат отбелязани по отношение на важността на обрязването. То е било предопределено: (1) да разграничи потомството на Авраам от езичниците (Еф. 2:11), (2) да увековечи спомена за завета на Йехова (Бит. 17:11), (3) да насърчи култивирането на морална чистота (Втор. 10:16), (4) да представи праведност чрез вяра (Рим. 4:11), (5) да символизира обрязването на сърцето (Рим. 2:29) и (6) да предвещава християнския обред на кръщението (Кол. 2:11, 12).

Евреите не са били единствените, които са практикували обрязване в древността. Например, има записи за обичая сред ранните египтяни и различни семитски народи.

Практикувано е в различни форми и е прилагано на хора от различна възраст или класа и е оцеляло до наши дни сред някои африкански племена, арабите и други мюсюлмански народи, както и разпръснати групи като жителите на тихоокеанските острови.

Знак на завета. Бог е определил знаци и паметници на различни важни събития. Съботата е установена като паметник на сътворението; обрязването – на Авраамовия завет; кръщението – на Христовата смърт и възкресение; и Господната вечеря – на Христовата заместителна жертва. Външните знаци могат да учат на духовни истини, като по този начин се превръщат в определените от Бога канали за духовна благословия. По този начин те могат да служат като вечни напомняния за Божията благодат и за нашия собствен дълг и отговорност.

12. Всяко мъжко дете. На Авраам бяха дадени конкретни инструкции кой трябва участва в обряда на обрязването и кога то трябва да се извърши. Тези разпоредби по-късно са включени в Моисеевия закон (Левит 12:3; Лука 2:21). Никой мъж от еврейското общество, независимо дали е свободен или роб, не е бил освободен. Обрязването, знакът на Божия завет с Авраам, става знак за Израел, че те са Божи народ и следователно всеки мъж от израилтянин получава този знак. С отхвърлянето на буквалния Израел като Божи избран народ, обрязването престава да има значение като религиозен обред (Деяния 15:5, 10, 19, 20, 24, 28, 29; Гал. 2:3–5; 5:2–6; Рим. 2:28, 29).

14. Да бъдеш отсечен. Тази присъда се повтаря в Моисеевото законодателство, поради различни нарушения на неговите разпоредби (виж Изх. 12:15, 19; Лев. 17:4, 10; Числа 15:30; 19:13). Личният опит на Моисей показва тържественото значение, което Бог е отдавал на изпълнението на този обред (Изх. 4:24–26). Дали присъдата е трябвало да бъде изпълнена от ръцете на общността, гражданските магистрати или самия Бог не е изрично посочено. Това, че изгонването от собствения народ в определени случаи е било последвано от смъртно наказание (виж Изх. 31:14), не доказва, че смъртното наказание неизменно е съпътствало такава присъда (виж Изх. 12:19; Лев. 7:20, 21; Числа 19:13). Както и да е било това, необрязаният евреин, независимо дали е дете или възрастен, би загубил социалния, политическия и религиозния си статус като евреин (виж върху Изх. 12:15).

15. Сара ще бъде името ѝ. Това е първият път, когато жената на Авраам, Сарайя, е спомената по име в божествено общуване с него. Няма голяма разлика между двете имена Сарайя и Сарайя. Сарайя, което означава „моята принцеса“, стана просто Сара, „принцеса“. Преди това тя беше принцеса на Авраам, но отсега нататък тя трябваше да бъде призната за принцеса и прародителка на цял народ. Тя щеше да принадлежи както на своите потомци, така и на Авраам.

16. Син също от нея. След многото години чакане на Авраам бяха дадени ясни указания, че обещаното потомство ще бъде детето на Сара, а не детето на Агар (вижте Галатяни 4:22–31).

Царе на народи ще бъдат от нея. Това се отнася предимно за Давид и неговите наследници на трона на Юда, но включва и царската власт на Едом. Бог уверява Авраам, че въпреки порочността на хората, които толкова често в бързината си Го възпрепятстват, Неговата цел ще се осъществи (виж Исаия 46:10, 11; 55:10, 11).

17. Авраам падна на лицето си. Това, че Авраам отново падна на лицето си, показва че е възкръснал, откакто се е поклонил в началото на това откровение (виж стих 3).

И се засмяха. Коментаторите се различават по мнението си дали смехът на Авраам е израз на радост или на съмнение. Въпреки че би било по-приятно да се съгласим с тези, които защитават първото, въз основа на Рим. 4:19, 20, контекстът изглежда е в полза на второто. Твърдението на Павел в Римляни би се отнасяло за състоянието на ума на Авраам, след като е бил убеден в реалността на обещанието. Въпросите, зададени от Авраам, вероятно в сърцето му, а не изречени на глас, „Ще се роди ли дете на стогодишен?“ и „Ще роди ли деветдесетгодишната Сара?“, не оставят впечатлението, че са изречени с радост. Те сякаш изразяват съмнение. Може би смехът на Авраам може би е отразявал и неговото смущение от откриването, че божественото обещание относно Сара игнорира плановите му за Исмаил (виж Бит. 17:18). Тези, на които им е трудно да си помислят за съмнение в сърцето на Авраам, великия герой на вярата, трябва да обмислят събитията, записани в гл. 12:11–13 и 16:2–4. Обърнете внимание и на смеха на Сара в гл. 18:12–15, който показва, че тя все още се е съмнявала, дори след като Авраам е повярвал (виж гл. 21:6, 9; също върху гл. 17:19).

18. Да може Исмаил да живее пред теб! Тази молба подсказва, че още от раждането му На Исмаил, Авраам упорито се беше вкопчил в надеждата, че този син може да е обещаният наследник. Сляп за възможността Сара да му роди син, в напредналата си възраст, Авраам се застъпва за Исмаил. Авраам би бил доволен да го приеме, сина, когото сам е измислил, дори вместо този, който ще се роди от Сара. Освен това, това би му спестило неудобството да се откаже от публично обявления си план Исмаил да бъде негов наследник (виж РР 146).

19. Наречи го Исаак. „Наистина“ – несъмнено – Сара щеше да стане майка; Нямаше причина за съмнение. Името, което Бог избра за обещания син на Сара, Исаак, означава „той се смее“. Това може да е препратка към смеха на Авраам, трайното напомняне за слаб момент на съмнение. По-вероятно е обаче да отразява радостта, която Авраам ще изпита с раждането на обещания син. Той може да се смее сега от съмнение, но после наистина ще се зарадва, когато вярата срещне реалността (виж Бит. 21:6, 7; Ис. 54:1; Гал. 5:1). 4:27). Имената както на Исаак, така и на Исмаил били избрани преди раждането им, а имената на Аврам и Сарайя били променени, защото ги очаквало ново преживяване.

20. Що се отнася до Исмаил, Бог увери Авраам, че специалните обещания, дадени на Исаак, няма да противоречат на тези, дадени на майката на Исмаил при кладенеца в пустинята (гл. 16:10). Имената на 12-те синове на Исмаил са дадени в гл. 25:12–16. Подобно на 12-те синове на Яков, всеки от тях станал баща на племе (вижте гл. 25:13–16).

21. С Исаак. Повтаряйки твърдението от стих 19, Бог увери Авраам, че Исаак, а не Исаак, ще бъде син на завета. Докато Исаак щеше да споделя като цяло благословиите, обещани на Авраам, потомството на Исаак щеше да стане достатъчно многобройно, за да притежава Ханаанската земя. По-конкретно, заветът, с всичките му материални и духовни благословии, беше за сина на Сара, Исаак, и за неговото потомство. По-късната история на двамата сина напълно оправдава Божия избор на единия и отхвърляне на другия. Въпреки че Агар беше повярвала в истинския Бог, влиянието на по-ранното ѝ египетско образование се оказа решаващо в живота на Исмаил и синовете му, защото потомците му станаха езичници.

В това определено време. Вече е обвързано с обещанието за син времево ограничение. Вече не може да има място за несигурност. След като чакал близо 25 години от първото обещание и бил проявил вяра и съмнение в миналото, Авраам научил, че времето на чакане скоро ще свърши.

22. Бог се възнесе. Това твърдение показва, че откровението на Бог е било видимо. Нямаме представа под каква форма Авраам е видял Бог.

23. Авраам взе Исмаил. Покорявайки се на Бога, Авраам обряза всички мъжки части на голямото му домакинство, включително Исмаил. Тъй като Исмаил е бил на 13 години, когато е бил обрзан (ст. 25), арабите дори и днес отлагат този обред за много по-късен период от евреите, обикновено от 5 до 13-годишна възраст и често не преди 13-тата година.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-16 ПП 137-138

1 ПП 137, 370

1, 2 СР 146

4 ПП 137

5 ПП 138

7 ПП 370; СР 78, 146

10 стр. 138, 363; СР 148

10, 11 СР 146

16 стр. 138, 146

18 СР 78

18-20 ПП 146

19 СР 78

ГЛАВА 18

1 Авраам приема трима ангели. 9 Сара е порицана, че се смее на странното обещание. 17 На Авраам е разкрито разрушението на Содом. 23 Авраам ходатайства за мъжете му.

1. Господ му се яви. Това трябва да се е случило съвсем скоро след преживяването от гл. 17, тъй като и двете събития са се случили приблизително една година преди раждането на Исаак (виж гл. 17:21; 18:10, 14). За „равнините Мамврий“, което означава горичката Мамврий близо до Хеврон, вижте гл. 13:18.

В целия разказ на 18-та глава обърнете внимание, че докато Моисей последователно нарича божествения посетител на Авраам „ГОСПОД“ (KJV), Яхве, „Йехова“, Авраам винаги се обръща към Него като към „Господ“, „Адонай“, „Сър“ (вижте на стих 3).

Жегата на деня. Този израз вероятно обозначава пладне (виж 1 Царе 11:11), а „хладнината на деня“, буквално „вятърът“ на деня (Бит. 3:8), се отнася до късния следобед или вечерта. Обичайният еврейски термин за пладне е *sohora'im* (гл. 43:16), двойна форма, означаваща буквално времето на „двойна“, т.е. „най-силна“ светлина. Поетичен израз се отнася до пладне като буквално „върхът на деня“ (Притчи 4:18), защото тогава слънцето е достигнало зенита. Говорим за „висок пладне“. По този повод Авраам вероятно е вечерял и е почивал, защото при пристигането на посетителите му е било необходимо да започне подготовката за тяхното забавление.

2. Тримата мъже стояха до него. Така започва разказът за шестото явяване на Господа, за да Авраам (виж гл. 17:1). Някои тълкуватели приемат тримата „мъже“ за трите лица на Божеството. Това мнение изглежда неоснователно, тъй като двама от тримата са посочени като ангели (Бит. 19:1, 15; Евр. 13:2) и като мъже (Бит. 19:10, 12, 16). Следователно изглежда най-добре да видим в тримата „мъже“ Господа и двама ангели.

Когато ги видя, Авраам все още не знаеше кои са. Той видя само трима изморени от пътуване непознати, търсещи почивка и храна. С истинска ориенталска учтивост той се затича

към тях, за да им предложи удобствата на дома си, покланяйки се пред тях в хармония с източния обичай. Тази форма на поздрав по никакъв начин не показва, че Авраам е разпознал Йехова като един от тримата. Той е направил същото в присъствието на своите хетейски съседи (гл.

23:7, 12). По подобен начин Яков се поклонил пред Исав (гл. 33:3), Йосиф пред баща си (гл. 48:12), Соломон пред майка си (1 Царе 2:19) и синовете на пророците пред Елисей (2 Царе 2:15).

3. Господи мой. Фактът, че Авраам е отправил поканата си към един от непознатите, е възприет от някои тълкуватели като индикация, че той вече е разпознал Йехова като един от тях. Вероятно е един от тримата да е превъзхождал останалите по външен вид или този един да е излязъл напред като говорител на групата, в резултат на което Авраам е отправил забележките си към него. Трябва да се отбележи също, че еврейската дума, преведена тук като „Господ“, не е свещеният Яхве, а „адонай“, еквивалент на „господин“, уважителна форма на поздрав.

Ако съм намерил благоволение. Този израз често е бил използван от един човек, когато е говорил с друг с по-висок ранг или с някой, когото е искал особено да почете. Това не означава, че Авраам е разпознал един от мъжете като Бог. Така Лаван се е обърнал към Яков (гл. 30:27), Яков, Исав (гл. 32:5; 33:8, 10, 15), Сихем, Яков (гл. 34:11), египтяните, Йосиф (гл. 47:25) и Яков, Йосиф (гл. 47:29). Много други примери показват, че това е била често срещана формула.

Не отминавайте. С типичния ориенталски чар и гостоприемство Авраам поканил непознатите да спрат достатъчно дълго, за да се освежат. Авраам очевидно бил един от онези, които „приемали ангели, без да знаят“ (Евр. 13:2). Това преживяване показва, че Авраам е проявявал гостоприемство към непознати. Въпреки че тези хора първоначално му били напълно непознати, поздравът му бил толкова уважителен, сякаш пратеник бил пристигнал предварително, за да съобщи самоличността им и намерението им да го посетят.

Тези, които са готови да проявят доброта към непознати и пътешественици, могат неочаквано да бъдат удостоени с присъствието на гости, чиято власт е да им дадат специална благословия (вижте Лука 24:29).

4. Измийте краката си. Авраам пръв споменава вода за измиване на краката на уморените пътници, необходим аспект на гостоприемството в някои източни страни и до днес. Докато си почивали под едно дърво, той им приготвял храна. След това могли да си тръгнат спокойно и да продължат пътя си.

6. Пригответе се бързо. Подобно на бедуински шейх от днешно време, Авраам заповядал на жена си да вземе три „мерки“, сеим (или около 20 кварта), фино брашно и да изпече питки.

Печенето се правеше върху нагорещени камъни. „Маслото“ беше квасено мляко, което се смята за деликатес в много ориенталски страни дори днес. Менюто, изброено в този и следващите два стиха, предлагаше изобилна и засищаща храна. Авраам им даде най-доброто, което имаше.

8. Те наистина ядоха. Небесните посетители на Авраам всъщност ядоха храната, която той беше приготвил за тях, както по-късно Христос в Своята възкръснала и прославена форма направи, за да докаже реалността на Своето възкресение (Лука 24:21–43). Приемането на гостоприемството на Авраам от страна на Христос и ангелите може би е било, за да докаже на Авраам, че посещението им в шатрата му в Мамврий не е било сън или видение, а истинско преживяване.

9. Къде е Сара? Авраам стоеше (ст. 8) и им прислужваше, докато ядяха.

След като се нахраниха, те попитаха за Сара. Подобна молба категорично не съответстваше на ориенталския обичай; непознати не трябваше нито да знаят, нито да използват собственото име на съпругата си.

Познаването на името ѝ вероятно подсказваше на Авраам, че гостите му са повече от

мъже, а молбата им подсказваше, че посещението им е свързано с нея. Последвалият разговор изясни самоличността им и от обещанието, което сега беше повторено, Авраам със сигурност разпозна Този, Който му се беше явил пет пъти преди това. Това беше първият случай, в който Сара лично беше станала свидетел на едно от божествените проявления, дадени на съпруга ѝ. Авраам вече знаеше и вярваше (Римляни 4:19, 20). От тези факти и от Битие 18:9–15 изглежда, че това посещение е било предназначено да подготви Сара за най-висшето преживяване в живота ѝ – раждането на първия и единствен син.

10. Времето на живота. Това може да означава година, както се подразбира от Рим. 9:9 и е предадено по този начин в LXX, или може би се отнася до нормалния период на бременност, девет месеца. И в двата случая Сара е трябвало да роди син по това време.

Сара го чу. Сара стоеше зад завесите на шатрата, както е обичайно за арабските жени от древни времена. Забранено им е да общуват свободно с мъже, включително с гости от мъжки пол, особено ако са непознати, но въпреки това силно заинтересовани от разговорите им, бедуинските жени, както тогава, сега, както и сега, обикновено се намират близо до отвора на шатрата, но точно извън ползурението им. Въпреки че самите те не могат да се видят, те обикновено чуват всичко, което говорят посетителите, и ги наблюдават отблизо. Споменаването на името ѝ сигурно е изненадало Сара, както и Авраам. С какво силно очарование и завладяващо внимание е последвала тя съобщението, че ще има син.

11. Авраам и Сара бяха стари. Подобно на Авраам при предишното откровение, Сара сега не можеше да повярва, че даденото обещание някога ще се сбъдне. В продължение на 25 години тя го беше чувала да се повтаря, но за нея дните бяха продължили до невероятна степен и всяко от виденията на Авраам очевидно се беше провалило. В резултат на предишното откровение (гл. 17) съмнението на Авраам се беше превърнало във вяра и в този случай няма доказателства за съмнение от негова страна, както Павел многозначително отбелязва (виж Рим. 4:19, 20).

12. Сара се засмя. По повод на предишното божествено откровение Авраам се беше засмял (виж гл. 17:17). Сега Сара се засмя, вероятно изразявайки горчивина от съдбата си и недоверие, че обстоятелствата някога биха могли да бъдат различни. С полусаркастичен, полутъжен смях тя изрази мисълта: „Това е твърде хубаво, за да е истина!“ (виж Езек. 12:22–28).

Господи мой. За разлика от очевидните недостатъци на Сара, нейното почтително подчинение на Авраам е похвално. Дори когато говореше на себе си, тя го наричаше „господарю мой“, за което Новият завет я хвали като пример за християнска съпругеска добродетел (1 Петрово 3:6).

14. Има ли нещо твърде трудно? Завесата на анонимността сега беше напълно отхвърлена и говорещият безпогрешно се идентифицира като Господ. Интересно е да се отбележи, че макар това божествено явяване може би да е било предназначено повече за Сара, отколкото за Авраам, тъй като той вече знаеше и вярваше, Господ не се обърна директно към Сара, докато тя първо не проговори с Него. Вместо да говори със Сара, Той попита Авраам дали нещо може да бъде твърде трудно за Господ. Бог говори така, преди всичко, за да поправи неверието на Сара и да укрепи вярата ѝ. Където човешката мъдрост и сила се провалят и където природата, отслабена, няма способност да действа, там Бог все още има пълна власт и осъществява нещата според съветите на Своята собствена божествена воля. Всъщност Той често позволява обстоятелствата да стигнат до задънена улица, така че човешкото безсилие да може да се открие в ярък контраст с Неговото всемогъщество.

15. Сара отрече. Отричането на Сара показва, че смехът ѝ и забележката ѝ от стих 12 са били едва чути, ако дори и това, и че тя не е мислила, че е било чуто. Сега тя говореше директно на непознатите, или оставайки зад завесите на шатрата, или излизайки навън.

на открито. Страхът да не обиди гостите и тайните ѝ чувства да бъдат разкрити, я доведе до отричане. Внезапното осъзнаване, че е разкрита, я тласна към момент на объркване, от който тя потърси избягване по пътя на лъжата.

Ти се засмя. С кратка прямота, наподобяваща онази, с която се беше обърнал към първите виновници в Едем, Бог тържествено и недвусмислено обяви отричането ѝ за лъжливо. Последвалото мълчание на Сара е доказателство за убеждение, докато евентуалното ѝ зачеване на Исаак предполага покаяние и прошка.

16. Мъжете станаха. Отпочинали и освежени, тримата небесни посетители бяха готови да продължават пътуването си. Тяхната дестинация сега се споменава за първи път. Ако Содом и побратимените му градове са били в долината, която сега образува южната част на Мъртво море (виж гл. 14:3), те са били на около 40 километра от Хеврон - един добър ден път. Тъй като гостите на Авраам са пристигнали по обяд и несъмнено са прекарвали няколко часа с него, заминаването им вероятно се е състояло в късния следобед.

Авраам тръгна с тях. В съответствие със стар обичай приятелството продължи През цялото новозаветно време (Рим. 15:24; 1 Кор. 16:11; Деяния 20:38; 3 Йоан 6), Авраам придружавал гостите си за кратко разстояние. В източните земи все още е обичайно при заминаването на гостите да бъдат ескортирани, като разстоянието показва степента на уважение и почит, която домакинът желае да им окаже. Старо предание твърди, че Авраам е стигнал до Кафар-Баруха, планинско място на приблизително 4 или 5 мили по път източно-североизточно от Хеврон, откъдето може да се види Мъртво море. От тази точка, може би, Авраам и неговите гости са видели процъфтяващите градове в равнината.

17. Да се скрия ли от Авраам? Авраам е наречен в Писанията приятел Божий (2 Лет. 20:7; Ис. 41:8). Тъй като той стоеше толкова високо в божествената благосклонност и общение, Бог счита за уместно да му даде по-задълбочено познание за Неговите дела и пътища. По подобен начин Той е поверил послания на пророците, за които казва, че стоят в Неговия съвет или са „тайна“ (Йеремия 23:18-22; Амос 3:7). Господ говори така именно по отношение на делата на съда на земята.

18. Велик и могъщ народ. Отнася се за първите обещания, дадени някога на Авраам (гл. 12:2), Бог обяснява защо е уместно и правилно да го информира за съдбата, която предстои да сполети градовете в равнината. Теоретично, поне, цялата земя принадлежала на Авраам. Ако Бог, като старши партньор в завета, предложил да предприеме действия, засягащи определена част от него, Авраам, като доказан и надежден младши партньор, трябвало да бъде информиран за това. Всъщност било от съществено значение Авраам да разбере и одобри действието, което предстояло да бъде предприето, тъй като то включвало Лот и семейството му, някои от които скоро щели да загубят живота си в резултат на това.

19. Защото го познавам. На Авраам можеше да се има доверие; той нямаше да предаде Бога. Честит поклон на застаряващия патриарх! Интелигентното изпълнение на божествено определената му задача изискваше той да споделя знание за Божиите цели. Потомството на Авраам също трябвало да разбере, за да не сподели съдбата на Содом и Гомор. Негово задължение беше да предаде на бъдещите поколения това, което знаеше за Божиите отношения с човешката раса. Божиите морални и церемониални закони също бяха част от свещеното наследство, което той трябвало да предаде на бъдещите поколения. Авраам не само се молеше със и пред семейството си, но и ходатайстваше за тях като свещеник, практика, следвана от други патриарси и свети мъже от древността (виж Йов 1:5). Като пророк той наставляваше семейството си както в теорията, така и в практиката на религията, с акцент върху практическите добродетели. Той учеше семейството си не само да знае тези неща

но и да ги прави. Доброжелателен съпруг, баща и ръководител, той даваше положителна насока на социалния и религиозния живот на огромното си семейство.

Бог можеше да се довери на Авраам, защото щеше да „заповядва“ на семейството си не чрез диктаторски методи, а чрез ясни предписания и последователен пример. При обучението на децата всяка дума, поглед и действие имат своя ефект. В много домове има малко обучение чрез наставления или пример. Родителите са държани отговорни за святото доверие на децата и затова трябва да съчетават твърдост с любов, както е правил Авраам. Тази задача да се обучават децата по пътя, по който трябва да вървят, не може да бъде делегирана на друг, настойник или учител, без сериозна опасност от загуба. Не бива да се очаква влиянието на благочестивите учители да замести, а по-скоро да допълни домашното обучение. Всяко има своето място и е непълно без помощта на другото, което да го подпомогне и подсилва.

20. Те викат за Содом и Гомор. Това се отнася до изключителното нечестие, което царувало в градовете на равнината (виж гл. 13:13). Границата на Божието търпение и дълготърпение вече била достигната. Въпреки че пътищата на хората от равнината отдавна били зли, Бог им дал период на благодат, през който не оставил Себе Си без свидетели. Праведният живот на Лот им дал пример как трябва да живеят, но това не оказало влияние върху тях (виж 2 Петрово 2:7, 8). Предишните им отношения с Авраам ги поставили в контакт с истинския Бог (виж Бит. 14:22). Но всичко било напразно. Тяхното нечестие, което било „много тежко“, буквално „много тежко“, викало към небето за наказание. Светът в наши дни е достигнал почти същата дълбочина на злото (виж Лука 17:28–32; 5С 208).

21. Ще слеза сега и ще видя. Това не означава, че Бог не е бил напълно информиран за случващото се в Содом (виж гл. 13:13). Както при строежа на Вавилонската кула (виж гл. 11:5), Бог защити човешката представа за божествената справедливост, като ясно даде да се разбере на Авраам, че решението за унищожаване на Содом не е произволно, а основано на необходимост. Следователно не съществува несъответствие между Божието обявяване на намерението Му лично да разследва Содом и сигурността на съда, която вече е подразбираща се в стих 17.

22. Авраам все още стоеше. Двама от небесните посетители на Авраам го напуснаха и слезоха в равнината (виж гл. 19:1). Господ обаче остана, за да продължи разговора си с Авраам.

23. Авраам се приближи. Този израз изглежда показва нещо повече от просто физическо приближаване до Господа. Еврейската дума, преведена като „приближи се“, понякога се използва, за да обозначи протягане на ума и сърцето към Бога в разкаяние и поклонение (Изм. 30:20; Ис. 29:13; Йер. 30:21). Същата мисъл е изразена по подобен начин в Новия завет (виж Евр. 4:16; 10:22; Яков 4:8).

Ще погубиш ли и тях? Тази лична загриженост за близките му е една от възвишените черти на характера на Авраам. Неговото ходатайство за тях е една от няколкото подобни ситуации, записани в Писанието (виж Изх. 32:11–32; Йов 42:10; Езек. 14:14; Дан.

9:3–19; Лука 23:34; Деяния 7:60). Авраам бил развълнуван не само от загрижеността си за Лот, но още повече от дълбокото чувство на състрадание към жителите на Содом, с много от които се бил запознал лично по случай спасяването им от ръцете на месопотамските царе. Авраам сигурно е имал основание да вярва, че някои от жителите на равнината са били благоприятно повлияни от по-ранното му служение от тяхно име. Въпреки че Лот очевидно не е забравен, името му никога не се споменава.

състраданието вероятно е било засилено и усилено от спомена за собствената му нужда от прощаваща благодат в предишни случаи.

Този въпрос предполага, че Бог е имал, според решението от Битие 18:17, обяснил на патриарха намерението Си да унищожи градовете в равнината. Целта на Авраам не била просто запазването на какъвто и да е благочестив остатък, който би могъл да се намери в обречените градове, а удължен период на изпитание за цялото им население. Осъзнавайки обаче, че е неотменен факт, че богатите, но нечестиви градове в равнината ще бъдат унищожени, Авраам продължи със смело смирение да попита дали Господ е обмислил съдбата на праведните при всеобщото поражение на нечестивите. Тук апелът на Авраам беше към Божията благодатна милост.

25. Не е ли така, ако Съдията? Само Бог е Съдията на всички хора. Обръщайки се към Него по този начин, Авраам доказва, че е знаел, че Този, пред Когото стои, е Върховното Същество. Сега той се обръща не към Божията благодат и прошка, а към Неговата абсолютна съдебна справедливост. Този принцип е бил демонстриран от Бог в удължаването на благодатта Му за амореите с още 400 години. Тяхното беззаконие „още не е било пълно“ (гл. 15:16). Когато Бог се е съгласил да пощади Содом, ако в портите му се намерят само десет праведници, Той е следвал същия принцип.

26. Ще пощади. Бог прие предложението на Авраам не като акт на справедливост, а като проява на милост. Справедливостта изискваше запазването на праведните, но само милостта можеше да пощади нечестивите. Вероятно също така присъствието на група от 50 праведници би дало надежда за обръщането на други. Бог влязъл в разсъжденията на Авраам и показал, че е готов да даде милост на онези, които не я заслужават, в името на „петдесет праведници“.

27. Но прах и пепел. В този израз, „афар ваефер“, Авраам използва две еврейски думи, сходни по звучене и свързани по значение. Тези думи разкриват дълбокото смирение на душата, което е изпитвал в присъствието на Бог. Той осъзнава твърде добре своя скромнен произход и факта, че е предопределен да се върне към същността, от която е бил взет (виж гл. 3:7, 19).

28. Може би. Патриархът представил случая си с умел ориенталски такт. Първата му хипотетична оценка за броя на благочестивите содомити била достатъчно висока, за да предизвика благоприятен отговор. Осъзнавайки обаче, че този брой вероятно е твърде висок, той отново проявил рядка дипломатичност. Вместо да пледира за безопасността на града въз основа на 45 праведници, той протестираше срещу мисълта, че той може да бъде разрушен поради липсата на 5. Окуражен от продължаващия милостив отговор на Бог, той станал по-смел, като постепенно намалил броя на праведниците, които според него би трябвало да са достатъчни, за да спасят града.

Авраам не поиска безусловното пощаждаване на града, а само запазването му при определени условия. Би било прибързано да се спекулира какво би се случило, ако беше продължил и беше намалил броя на загиналите до по-малко от десет. Може би Авраам се е чувствал в безопасност, оставяйки броя на загиналите там; освен Лот, жена му и двете му дъщери у дома, не бяха ли там и омъжените дъщери на Лот със семействата им (виж гл. 19:14, 15)? Започвайки с число, което е смятал за вероятно да предизвика благоприятен отговор, вероятно е Авраам първоначално да е възнамерявал да го намали, стига да е имало надежда да получи такъв отговор. И божествената милост посрещнала застъпничеството на Авраам без колебание.

33. Авраам се завърна. Всеки човек, който истински обича Бога, ще обича и ближния си и ще се жертва, ако е необходимо, за да допринесе за благополучието на ближния си. Не можем да попречим на хората да съгрешават срещу Бога, но можем да се застъпим за тях и да ги умоляваме. Бог е много доволен от такова застъпничество, защото то отразява Неговото собствено голямо любовно сърце. Колко много често е полезна енергичната молитва на праведния човек! Когато Авраам се приближи до Бога с любов и вяра, смирено ходатайствайки за грешниците, Бог се приближи до него с милост, благосклонно откликвайки на всяка молба. Същото преживяване очаква и онези днес, които следват стъпките на бащата на верните.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-33ПП 138-144

1-7ML 192

1-8ПП 138; 6Т 341

2, 8 ГК 631

17 ПП 139

18 РК 368

19 АА 133; АН 184, 317; СSW 50; Ед 187; FE 286; МН 390; ML 124; PP 140, 142, 144, 575; Те 290; TM 342; IT 118, 218, 405; ST 214, 424, 494, 499, 547; 7Т 91, 148, 196, 211; 8С 189; 9С 283

20 Ев 25; стр. 139

21, 25, 27 ПП 139

32 ST 714

ГЛАВА 19

1 Лот приема два ангела. 4 Злите содомляни са поразени от слепота. 12 Лот е изпратен да търси спасение в планините. 18 Той получава разрешение да отиде в Сигор. 24 Содом и Гомор са унищожени. 26 Жената на Лот е солена стълб. 30 Лот живее в пещера. 31 Кръвосмешителният оригинал на Моав и Амон.

1. Два ангела. На еврейски език буквално се чете „ето, дойдоха двамата ангели“, което показва че те са същите двамата, които са посетили Авраам по-рано същия следобед (виж гл. 18:22). Въпреки че не е посочено, че пристигането им в Содом се е случило в същия ден, в който са напуснали Авраам, това се подразбира тук и в стих 27. Разстоянието от Хеврон до Содом е било поне 25 мили, през планинска местност, а пътуването е щяло да отнеме поне 7 или 8 часа. Тъй като ангелите са напуснали Авраам в късния следобед, те не са могли да стигнат до Содом преди падането на нощта с обикновени транспортни средства.

Лот седеше на портата. Лот, който пръв разпъна шатрата си към Содом (гл. 13:12), междувременно си беше построил къща в стените му. В древните ориенталски градове общественият живот е бил съсредоточен около градската порта. Там са се провеждали пазари (4 Царе 7:1; Неемия 13:19) и там е заседавал съдът (Второзаконие 21:19; 22:15; 25:7; Исус Навин 20:4; Рут 4:1; и др.). Давид седеше на портата, за да се покаже на хората (2 Царе 19:8), там са се обсъждали събитията от деня (Псалм 69:12; Притчи 31:31), и там бяха направени публични съобщения (Притчи 1:21; 8:3). Не е посочено защо Лот е седял на портата. Сигурно е, че е търсил пътници, на които да окаже гостоприемство и кого би могъл да защити от содомляните. Обяснението, че е бил повишен в длъжност и достойнство на съдия, макар и да не е необходимо заключение от Битие 19:9, съвсем не е малко вероятно, особено като се има предвид връзката му с Авраам, който някога е спасил целия град от робство.

Лот, като ги видя, стана. Разбрал, че мъжете са непознати, Лот, подобно на чичо си Авраам, веднага им предложи гостоприемството на собствения си дом. Той не само

поздравил ги, както го бил направил Авраам, но предложението му било изразено с думи, подобни на тези на чичо му (вж. гл. 18:2–5).

2. Ще останем на улицата. Ангелите веднага приеха предложението на Авраам, но изглеждаха неохотни да приемат поканата на Лот. Те изпитваха искреността на Лот, доказвайки дали поканата му е била просто куха форма или искрено желание на сърцето му. Древни записи разкриват, че пътешествениците често са прекарвали нощите си на открито (виж гл. 28:11). С изключение на мъжете от Содом, вероятно не би било истинско затруднение да се направи това там, тъй като градовете в равнината са били в субтропичен климат. Загрижеността на Лот за другите се оказва средство за неговото собствено спасение; той прояви дух, който поразително контрастира с мъжете от Содом (виж Мат. 25:34–40).

3. Той ги настояваше много. Знаейки, че Лот е праведен човек, но не желаейки по това време да разкрият собствената си самоличност, ангелите се съгласиха да се подслонят под неговия гостоприемнен покрив. Много векове по-късно Христос по подобен начин скри самоличността си по пътя за Емаус, но накрая се поддаде на настояването на двамата ученици (Лука 24:28–30).

4. Всички хора. Тази фраза вероятно означава голямо струпване на мъже като цяло представител на всички социални групи (РР 159).

5. Къде са мъжете? Нечестият на содомските мъже беше ясно демонстрирано от действията им тук (виж гл. 13:13; 18:21). Новината за пристигането на двама непознати се беше разпространила бързо. Мъжете от града се събраха около къщата на Лот, възнамерявайки да нарушат ориенталското право на гостоприемство, за да задоволят неестествените си страсти. Относно значението на „да знаят“ виж гл. 4:1. Терминът е използван тук във връзка с отвратително неморалната практика, която Павел описва в Рим. 1:27, известна като содомия. Според археологически доказателства този грях, наказуем със смърт според закона на Моисей (Лев. 18:22, 29), е бил разпространен сред ханаанците. Акцентът на Моисей върху факта, че и стари, и млади са били на вратата на къщата на Лот, показва ясно колко оправдан е бил Бог да донесе разрушение на тези градове (виж Бит. 6:5, 11).

7. Не постъпвайте така нечестиво. Лот излезе от къщата, като внимателно заключи вратата след себе си, за да не влезе тълпата, и направи сериозен опит да отвърне съгражданите си от злото им намерение.

8. Имам две дъщери. Виждайки, че никакви думи не могат да променят мнението им, той направи крайно предложение, за да спаси посетителите си от позор. Вярата му в тържествения дълг на гостоприемството, толкова високо ценен сред източните народи, обяснява, макар и не оправдава, решението му. Този, който беше взел непознат под своята закрила и грижа, беше длъжен да го защити дори с цената на собствения си живот. В някои страни от Близкия изток дългът на гостоприемството все още се разглежда в тази светлина. Само за един ориенталски ум може би задължението на домакина към гостите му би изглеждало оправдаващо или поне извинително за поведението на Лот в този случай. Чистотата на двете му дъщери в град като Содом е доказателство за голямата грижа, с която Лот ги е отгледал, и доказва, че предложението не е било направено лекомислено. Естествената загриженост на ориенталците да защитят своите роднини от женски пол е демонстрирана веднъж от синовете на Яков (виж гл. 34). Фактът, че изобщо е било направено такова прибързано предложение, доказва, че Лот е изчерпал всички възможни средства за предотвратяване на злото и е бил извън себе си. Той е знаел много добре нечестият на своите съграждани (2 Петрово 2:7, 8).

9. И той ще трябва да бъде съдия. Опитът на Лот да осуети злото им намерение само разгневи содомците. Те нямаше да имат кой да им казва какво трябва да правят, особено чужденец. Ако Лот беше назначен за съдия, както беше предложено (вж.

стих 1), те смятаха, че е крайно време да се отърват от него. От езика им би изглеждало, че или като съдия, или като частен гражданин, той ги е увещавал да поправят злите си пътища. В безразсъдната си ярост те заплашиха да се справят с Лот по по-страшен начин, отколкото бяха планирали с гостите му, ако той си позволи да им пречи повече. Само възпиращата сила на Бог, заедно може би с моментното им колебание да сложат ръце на човек, чийто праведен пример беше събудил слабо чувство на уважение в унилите им умове, попречи на тълпата да го разкъса на парчета на място.

11. Слепота. Бог позволи на Лот да направи опит да промени злия замисъл на содомците, за да може да бъде впечатлен от степента на тяхната поквара. Когато изключителните му усилия се оказали напразни, небесните посетители се намесили, за да защитят както него, така и себе си от вреда. Еврейската дума, преведена тук като „слепота“, се използва само веднъж другаде в Стария завет (вижте 4 Царе 6:18–20). И в двата случая тя обозначава свръхестествена форма на слепота. Тя може да не е била пълна и може би е включвала само временна загуба на ясно зрение, която е обърквала ума. Това, че са се „уморили да намерят вратата“, предполага както психическо, така и зрително объркване. Ако бяха ослепели напълно в обичайния смисъл на думата, изглежда малко вероятно да са продължили злото си намерение.

12. Имаш ли тук още някой? Лот вече сигурно е осъзнал свръхестествената природа на своите посетители. Време е било да го запознаят с целта на мисията си и те започнаха да му разказват на възможно най-ясен език за предстоящото пълно унищожение на града. Въпреки че женените деца на Лот изглежда са възприели живота на жителите на Содом, ангелите са били готови да ги спасят заради Лот, ако са били склонни да напуснат града. Въпреки че са споделяли греховете на Содом, нищо друго освен техния собствен избор не би направило унищожението им заедно с него неизбежно.

14. Лот излезе. Това, че синовете и дъщерите не се споменават отново, не доказва че Лот е имал само зетьове, нито че тези така наречени зетьове са млади мъже, сгодени за двете дъщери, които все още живеят в дома му. Лот повярвал на ангелите и положил сериозни усилия да убеди децата си да потърсят спасение, като напуснат града, но те само осмисляли идеята, че Бог ще го унищожи.

15. Станете. Очевидно Лот е предупредил децата си през нощта и когато слънцето е изгряло. Когато се канел да стане, небесните ангели го подтикнали да бяга без бавене с жена си и двете си дъщери. Фразата „които са тук“ предполага, че Лот е имал и други, които не са „тук“, и които не са желали да си тръгнат.

16. Докато той се бавеше, Лот и жена му повярваха, но им беше трудно да оставят всичко техните вещи зад гърба си. В моментно объркване и недоумение Лот се бави, нерешителен какво да носи със себе си, докато бяга. Ангелите, които не проявиха никаква загриженост за вещите на Лот, затова отвлякоха четиримата със сила, „защото Господ е милостив към него“. Такава е слабостта на човешката природа, че дори един добър човек може да се обсеби от света дотолкова, че да не може да се откъсне от него. Той е като скитник в снежна буря, който, усещайки фатално изтръпване, промъкващо се по замръзналите му крайници, е изкушен да се предаде на това, което знае, че е сън на смъртта. Той се нуждае от някой, който да го събуди и да го подтикне към безопасно място.

17. Спаси живота си. Този, пред когото Авраам се застъпи предния ден сега се присъединява към ангелите, извън градските стени, и добавя неотложна неотложност към тяхното предупреждение. Необходимостта самият Христос да се присъедини към ангелите в техния апел към Лот подсказва

че той и жена му все още се колебаят дали да оставят всичко зад гърба си. Не можеше ли унищожението да бъде отложено, докато имат възможност да изнесат вещите си? С време, те биха могли дори да убедят други да ги придружат. Защо такова бързане? Но Христос се появява и заповядва: „Бягство за живота“ (РР 160; вж. гл. 18:21, 32; 19:22).

Не поглеждай назад. Тъй като едва имаше достатъчно време да се измъкне от огъня, който щеше да се спусне толкова скоро, по-нататъшно забавяне не можеше да се позволи. Ако молбата на Лот за време беше удовлетворена, той щеше да се сблъска все по-трудно с натрупаното богатство през целия си живот с течение на дните. Може би дори щеше да реши да остане. Единствената му безопасност се криеше в незабавния и пълен разрыв с нещата, които обвързваха сърцето му със Содом. Така е и с нас днес.

Бягство в планината. Равнината, която някога е била толкова привлекателна със своята красота и плодородие, се беше превърнала в най-опасното място на земята и трябваше да бъде изоставено. Колко съдбоносно е било решението на Лот да направи този регион свое място на пребиваване (виж гл. 13:11)! Той нямаше да намери убежище в хълмовете (виж Пс. 121:1). Тук, сред скалите и пукнатините на планините, той щеше да бъде в безопасност от огненото езеро, в което скоро щеше да се превърне красивата равнина.

18. Не е така, Господи мой. Вместо да сътрудничи с радост на Божия план за запазване на живота си, Лот се упова на голямата Божия милост. Позовавайки се на предполагаемата невъзможност да избяга в планините, той помоли за разрешение да се укрие в малкия съседен град Бела (гл. 14:2), по-късно наречен Сигор, „малък“, поради тази причина.

Лот все още не желал да изостави спокойствието и лукса на градския живот заради това, което му се струвало несигурно и несигурно съществуване.

22. Сигор. Фактът, че Лот е трябвало да избяга отново в пещера (ст. 30), може да се тълкува като индикация, че Сигор също е бил по-късно разрушен. Повечето източници предполагат, че се намира под Мъртво море. Ако е така, може да е близо до града, по-късно наречен Сигор от Евсевий и поставен в югоизточния ъгъл на Мъртво море на мозайката от VI век сл. Хр. в Медева (сега Мадеба).

24. Журавли и огън. Съдът, обявен от ангелите, дошъл внезапно и неочаквано (виж Лука 17:28, 29). Въпреки че тук са споменати само Содом и Гомор, ясно е, че другите градове в равнината, Адама и Цевоим, също са били унищожени (виж Втор. 29:23; Осия 11:8; Юда 7). Само малкото градче Бела, или Сигор, било пощадено, и то само за кратко (виж Бит. 19:30; РР 167).

Фразата „жупел и огън“ е често срещан еврейски идиом за „гореща жупел“. сяра. Чудесата, чрез които Бог от време на време се е намесвал в обичайните природни процеси, обикновено се състоят в използването на съществуващите природни сили и елементи по необичаен начин. Дори днес южният регион на Мъртво море е богат на асфалт (виж гл. 14:3, 10). Асфалтът, издигащ се до повърхността на южната част на Мъртво море, му е дал името Езеро Асфалтида в класическата епоха. Масивни буци асфалт, плаващи на повърхността, често са с достатъчен размер, за да поддържат няколко души. Асфалт, сяра и други горими материали се добиват и изнасят от този регион от години. Съседните араби използват асфалта за защита от градински вредители и за медицински цели. Каквито и да са били използвани средствата за подпалване на градовете, холокостът е бил без съмнение чудотворен, защото унищожението е дошло в точно определеното от Бог време.

В продължение на векове изгорелият пейзаж на този регион оставаше нямо свидетелство за голямата катастрофа, превърнала плодородната му равнина в сцена на пълна пустота. Мойсей го посочва като пример за това в какво ще се превърне земята на Израел в резултат на непослушание (Второзаконие 29:21–24). Класическите писатели красноречиво описват южния регион на Мъртво море като изгоряла земя с неравен терен, обгорели скали и пепелява почва. Те споменават и разрушените места на древни градове (Диодор II. 48. 7-9; Страбон, География XVI. 2. 42-44; Йосиф Флавий „Войни“ iv. 8. 4; Тацит „Истории“ v. 6. 7). В библейски времена това, което сега е южният ръкав на Мъртво море, е било суша. В по-скорошни години нивото на морето, което няма излаз, се е повишило и е покрило по-голямата част от региона. Мъртви дървета все още стърчат от тази част на морето като призрочна гора.

Някои учени са се опитали да идентифицират обречените градове с руини, открити в Телеилат ел-Гасул на северния бряг на Мъртво море. Тежестта на доказателствата обаче сочат южните части на морето като мястото на голямата катастрофа. Това ужасно събитие е оцеляло в традициите на региона и до днес. То е отразено например в арабското име на Мъртво море, Бахр Лут, „Езерото на Лот“, и

на планинската верига, граничеща с югозападния бряг на езерото, Джебел Усдум, „Планината Содом“.

25. Той разруши тези градове. Този израз подсказва за земетресение, но се използва и за описание на градове, разрушени от вражески действия, толкова щателни, че са станали като Содом и Гомор (виж 2 Царе 10:3; Исаия 13:19). Тази катастрофа се споменава многократно в целия Стар завет (Второзаконие 29:23; Исаия 1:9; Йеремиа 49:18; 50:40; Амос 4:11; и др.). Те служат като пример за окончателен съд чрез огън над всички нечестиви (2 Петрово 2:6; Юда 7).

26. Жена му погледна назад. Ангелите бяха извели и четиримата от обречения град и им дал ясни инструкции какво да правят и какво да избягват, ако искат да спасят живота си. Но само бягството от града не било достатъчно; било необходимо непрекъснато спазване на инструкциите. Жената на Лот погледнала назад към града, където били домът и имуществото ѝ, както и някои от децата ѝ. Сега тя отказала да се откаже от тях. Нейното закоравяло сърце е превърнало спомена за нея в постоянно предупреждение за онези, които биха искали да се спасят, но се задоволяват с половинчати мерки, които сякаш изоставят света, но чиито сърца все още са в него. Като не издържат докрай, те не могат да бъдат спасени (виж Мат. 24:13; Фил. 1:6). Добре е да не забравяме тържественото увещание на нашия Господ: „Помнете Лотовата жена“ (Лука 17:32). По-голяма твърдост от страна на Лот в спазването на заповедта на ангела би означавала нейното спасение (стр. 160, 161). Ангелите я бяха принудили да напусне града, но не можеха да осъществят спасението ѝ против волята ѝ. Тя по природа беше нерелигиозен човек, вероятно родом от Ханаан (стр. 174). Тя избра да умре, вместо да напусне Содом. Ние оплакваме съдбата ѝ; нека се възползваме от нейния пример.

Солени стълб. Не може да се каже колко дълго е останал видим соленият стълб, съдържащ тялото ѝ. На някои места югозападният бряг на Мъртво море е осеян със солни скални образувания, някои от които горе-долу наподобяват човешки фигури. Пътешествениците са наричали една или друга от тях „Лотова жена“. Но опитът да се идентифицира по този начин която и да е от тях би бил глупост.

27. Рано сутринта, нетърпелив да узнае резултата от ходатайството си от предния ден, Авраам се върна на мястото североизточно от Хеврон, където той и Господ бяха

разделиха се. Колко голямо трябва да е било разочарованието му, когато видя цялата равнина в пламъци и димът ѝ да се издига към небето.

29. Бог си спомни за Авраам. Неспособен да спаси градовете, за които Авраам се молеше, Господ въпреки това възнагради неговата ходатайствена молитва, като пощади онези, които бяха готови да напуснат. Заради Авраам, както е посочено тук, спасението беше предложено на семейството на Лот.

30. Лот излезе от Сигор. Обзет от паника, Лот скоро напусна Сигор, страхувайки се, че и там ще сподели съдбата на четирите си побратимени града (PP 167).

36. Бременни от баща си. С това действие дъщерите на Лот разкриха злото влияние на Содом. Те бяха пораснали в жени в страна, където пианството и всички форми на безнравственост бяха широко разпространени; следователно, преценката им беше притъпена, а съвестта им - притъпена. Лот успя да предпази дъщерите си от това да станат жертви на содомците (виж стих 8), но не беше толкова успешен в утвърждаването на принципите на правотата в сърцата им. Те са по-скоро достойни за съжаление, отколкото за обвинение, защото самият Лот участваше в греха им. Той беше отговорен за обстоятелствата, довели до това, както и за това, че пиеше виното, което му предложиха (виж гл. 9:21). Цената, която Лот плати за няколко години в Содом, беше загубата на цялото му семейство. Подлите и идолопоклоннически моавци и амонци бяха единственото му потомство.

37. Моав. Прародител на моавците. Името му вероятно означава „на баща ми“, както го превежда LXX. Въпреки че са братовчеди на израилтяните, моавците винаги са били техни врагове. Първоначално те са обитавали страната между Арнон и Заред, на изток от Мъртво море. От времето на Давид до времето на Ахав те са били временно длъжни на западните си съседи, но са си възвърнали независимостта при управлението на своя цар Меша (4 Царе 3:4, 5), който разширил територията си на север.

38. Бен-ами. Името на прародителя на амонците вероятно означава „син на моя народ“. С това майка му изразила факта, че баща му и майка му са от един и същ род. Синът ѝ всъщност е бил неин полубрат, но неговите предци също са били нейни. Амонците станали номади и живели в източната част на региона, разположен между Явок и Арнон. Името на тяхната крепост, Рабат Амон, е увековечено в името Аман, днешна столица на Кралство Йордания.

Историята на Лот и неговото семейство е трагична. Петно лежи върху паметта му за всички поколения. Грехът му беше простен, но злото от годините, посветени на удоволствие и печалба, живееше след него поколения наред (PP 168).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-38ПП 156-170

1 ГК 632; ПП 158

1-36Т 342

2 DA 500; PP 158

3-5, 7, 10, 11 стр. 159

13 ПП 159; 4Т 110

14 DA 634; PP 160; 4Т 110; 5Т 234

15, 16 ПП 160; 4Т 111

16 ГК 431

17 ПП 160, 166, 167; ТМ 446; 5Т 233; 8Т 16, 36

18, 19 4Т 111

19-22ПП 161

23 ПП 162

24 CD 60; CH 110; 9T 43

24, 25 ПП 162

24-28МУР 419

26 ПП 161; 4Т 111

30-38ПП 167

5

ГЛАВА 20

1 Авраам живее в Герар, 2 отрича се от жена си и я губи. 3 Авимелех е укоряван заради нея насън. 9 Той укорява Авраам, 14 връща Сара, 16 и я укорява. 17 Той е изцелен чрез молитвата на Авраам.

1. Авраам тръгна оттам. Не е посочена причина за напускането на Авраам от горичката Мамврий близо до Хеврон (гл. 13:18; 14:13; 18:1) за южната страна, Негев (виж гл. 13:1). Вероятно е Бог да е насочил стъпките му натам, било то в продължение на поклонническия му живот, било то за да бъде свидетел на жителите на региона. Отново, стадата му може да са се нуждаели от пресни пасища или политическите промени може да са нарушили мира и сигурността на страната. Докато ранните съюзници на Авраам в Хеврон, Мамре, Есхол и Анер са били амореи (виж гл. 14:13), хетите очевидно са контролирали региона няколко години по-късно (виж гл. 23:3). Критиците обявяват за невъзможно хетите да са достигнали Южна Палестина още през 19 век пр.н.е., но по-скорошни открития доказват, че това е било така. Някои може би са достигнали Хеврон и са прогонили аморейците. Ако е така, Авраам може да се е преместил в Негев, за да избегне нестабилните условия на преходния период. Каквото и да го е довело до южната страна, той я е направил свой дом за около 20 години.

Кадес и Сур. Кадес-варни се намираше на около 130 километра югозападно от Хеврон, а Сур се намираше на запад от Кадес, недалеч от Египет (виж гл. 16:7). Думата „живял“ изглежда показва, че Авраам е прекарал известно време в този регион, престой, който сигурно е събудил свещени спомени в сърцето на Агар (виж гл. 16:7–14).

Герар. Тъй като южният Негев е бил полупустинен регион, пасищата му може да са с времето се оказали недостатъчна. Тази област, която имаше само малко оазиси, по-късно беше наречена „пустинята Цин“. Обръщайки се отново на север, Авраам се установи временно в Герар, който се намираше в много плодородна долина южно от Газа. Огромни силози за зърно от персийския период, открити в голямата могила Герар, показват, че тогава той е бил център на район за производство на зърно. Въпреки че липсват доказателства, градът може да е бил също толкова важен и в по-ранни времена.

2. Тя е моя сестра. Въпреки че Авраам е живял в мир и сигурност, където и преди да е разпънал шатрата си в Ханаанската земя, изглежда, че не е имал доверие на царя на Герар, филистимски принц (виж гл. 21:32). Парадоксално е да се види, че някой, който е победил обединените експедиционни сили на четири месопотамски сили, изведнъж се свива от смъртен страх пред един-единствен градски принц. Още по-озадачаващо е да се открие, че Авраам, този образец на вярата, внезапно се връща към същата хитрост, която го е довела до...

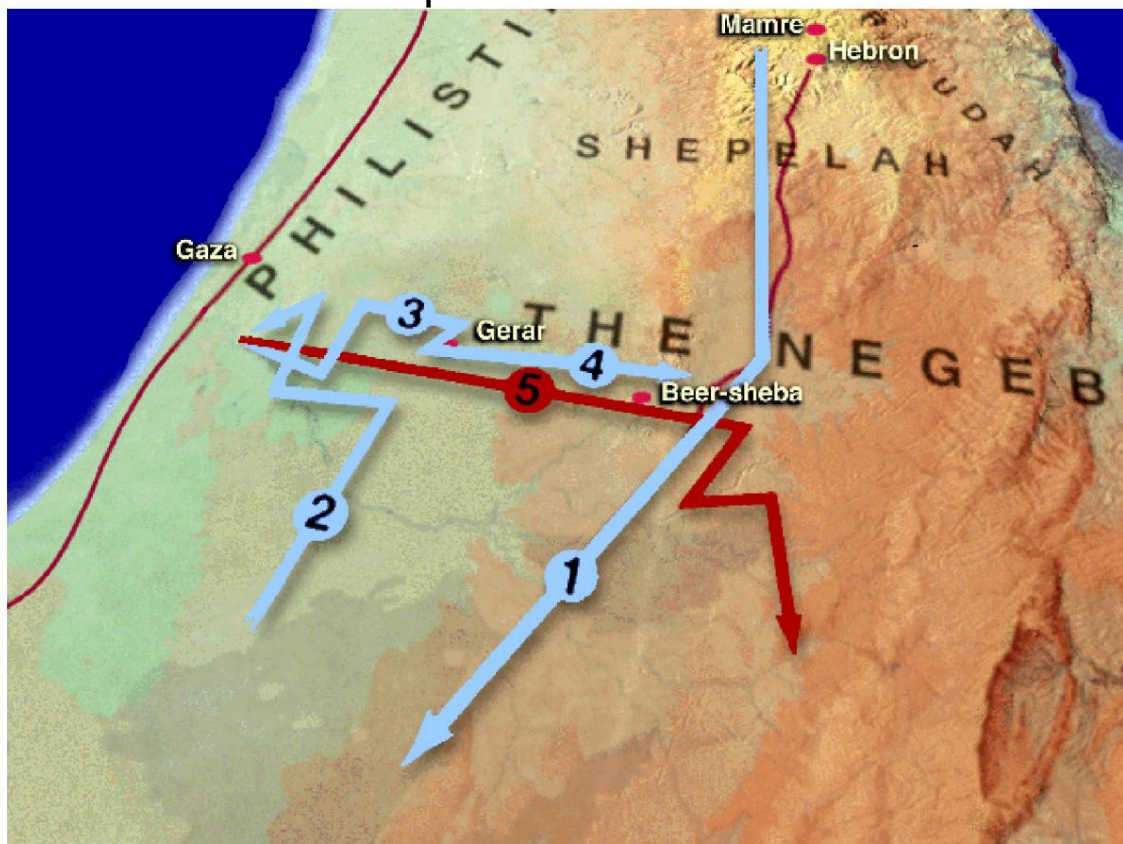
5

Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 16:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

толкова много смущение и безпокойство в Египет (виж гл. 12:10–20). След многото доказателства за силата и защитата на Бог, на които е бил свидетел, още един мрачен провал на вярата като този е наистина странен. Бяха изминали около 20 години от предишната грешка и може би времето е изтрило впечатлението, което тогава е направило.

Авимелех. Името Авимелех, „баща ми, царят“, може в действителност да е било филистимска титла, подобна на тази на фараона в Египет, вместо собствено име. Царят на Герар по времето на Исаак се нарича Авимелех (гл. 26:8), както и цар Анхус от Гет по времето на Давид (1 Царе 21:10; вж. Пс. 34, титла). Владетелят на Герар изглежда е приел в харема си всички неомъжени жени от тази област, които са пленили вниманието му. Дори повече отколкото 25 години по-рано, изглежда странно, че Сара, на 90-годишна възраст, все още е била толкова привлекателна, че да бъде желана от палестински принц. Разбира се, оставали са близо 40 години от живота ѝ. Авимелех може също да е възнамерявал този брак да запечата съюз между себе си и Авраам. Очевидно е чувствал присъствието на Авраам като благодат за себе си (виж гл. 20:15).

Скитанията на Авраам в Негев

3. Сън. Сънят беше обичайният начин, по който Бог се разкриваше на езичниците, както Той постъпи така с фараона (гл. 41:1) и с Навуходоносор (Дан. 4:5). На патриарсите и пророците Бог даваше видения, макар че понякога им говореше и насън.

Ти си просто мъртъв човек. Буквално „ти си на път да умреш“. Авимелех се разболя от болестта, която беше сполетяла дома му (виж стих 17).

4. Да не се приближава до нея. Авимелех е бил възпрепятстван да опозори Сара от особената болест, която го е сполетяла, но за чието естество е разкрито малко.

Това твърдение беше направено, за да се избегне възможността Исаак, който скоро щеше да се роди, да бъде смятан за дете на Авимелех, а не за дете на Авраам.

„Господи, ще убиеш ли?“ В древността сънищата са били смятани за божествени и затова Авимелех е вярвал, че този, който му се е явил, е божествено същество.

Авторитетът, с който говореше този, който се обръщаше към него, очевидно превъзхождаше дори неговия собствен, като цар.

6. Непоколебимостта на сърцето ти. Авимелех неволно беше оскърбил посланик на небесният Цар. Изглежда, че този езически владетел е бил човек с принципи, защото съвестта му очевидно е била чиста по въпроса. Този факт показва, че филистимците по това време в никакъв случай не са били толкова дегенерирани, колкото мъжете от Содом. Може би същото може да се каже и за други народи от Ханаан. Тяхното беззаконие „още не е било пълно“ (гл. 15:16).

7. Той е пророк. Това е първото срещане на термина „пророк“, наби'. Това е произлиза от коренната дума *paḇa'*, която означава „да провъзгласявам“, „да призовавам“, „да обявявам“. Както е използвана в Библията, думата „пророк“, *paḇi'*, следователно описва някой, който провъзгласява божествени послания. Те могат да се отнасят до миналото, настоящето или бъдещето и могат да се състоят от описание, увещание, наставление, утеха или предсказание. Терминът предава освен това идеята да бъдеш посредник. Английската дума „пророк“ произлиза от гръцката *prophetes*, комбинация от предлога *pro*, „за“ или „от името на“, с глагола *phemi*, „да говоря“. Той говори от името на някого. Той може да говори на човек от името на Бог или обратното. От стих 7 изглежда ясно, че тук за Авраам се говори като за пророк в последния смисъл; той трябваше да се моли на Бог от името на Авимелех.

Фактът, че терминът „наби“ е използван за първи път тук, не изключва вярването, че Духът на пророчеството е бил сред хората от самото начало (Бит. 9:25-27; Деяния 3:21; Юда 14, 15). Твърдението, че употребата на този термин в книгите на Мойсей доказва, че те не могат да бъдат по-стари от времето на Самуил, преди което пророкът е бил наричан „гледач“ (1 Царе 9:9), също е невалидно. Както е използван от Мойсей, терминът обикновено се отнася за получател на божествени откровения. По време на периода на съдиите терминът „гледач“, *go'eh*, изглежда е влязъл в употреба и се е запазил до времето на Самуил, когато по-старият термин от своя страна го е заменил.

Той ще се моли за теб. Стойността на ходатайствената молитва е категорично заявена в Яков 5:16. Обещанието към Авимелех, че ще възвърне здравето си чрез ходатайството на Авраам, подкрепя принципа, че праведният човек може да стане канал, през който божественото благословение може да тече към другите (вижте Деяния 9:17, 18). Целта на Бог е да насочи към Своите човешки представители онези, които са възприемчиви към истината.

8. Авимелех ... повика всичките си слуги. Еврейската дума, преведена тук като „слуги“ включва служители от всички рангове. Те също бяха жизнено загрижени за ситуацията и несъмнено бяха с нея и несъмнено търсеха решение на проблема от своя крал.

9. Авимелех повика Авраам. По-ранното укорение, отправено от фараона (гл. 12:18, 19), сега беше още по-оправдано. Думите на укор на Авимелех сигурно са били най-унизителни. Този, който беше упълномощен да представлява, чрез наставление и пример, истинския Бог на ханаанския народ, сега беше заслужил укора от един от техните езически владетели. Неговото неправомерно поведение не само беше помрачило щастието на собственото му

дом, но и се беше превърнал в повод за страдание на хората, чието гостоприемство той се радваше.

12. Тя ми е сестра. Авраам защити поведението си с предположението, че в Герар няма „страх от Бога“ и следователно животът му е в опасност (вж. гл. 12:4–13).

Освен това, той оправдал хитростта с извинението, че Сара наистина му е била „сестра“ – негова полусестра – както и негова съпруга. Той се опитал да покаже, че не се е отклонил от стриктната буква на истината. Но невъзможността му да каже цялата истина го направила измамник. Относно брака между братя и сестри вижте гл. 4:17.

13. Навсякъде. Това не беше първият случай, в който Авраам представяше Сара за своя сестра. Изглеждаше сякаш това е била обичайната му практика, но досега Египет беше единственото място, където тази хитрост създаваше проблеми. Годишите на успех в използването на същата измама, след онзи горчив опит с фараона, бяха накарали Авраам да забрави урока за строга праведност (виж Екл. 8:11). Може би сравнителната лекота с Бога го беше спасила от сериозни затруднения също го правеше по-малко предпазлив.

Уединеният живот на жените, типичен за Изтока, улеснявал Авраам да следва обичая си. Прекарвайки голяма част от времето си в шатрите, далеч от погледа на любопитни очи, малко мъже дори ги виждали (виж Бит. 18:9). Контактът на Авимелех с нея сигурно е бил случаен, вероятно в непредпазлив момент, когато тя е била далеч от дома, например докато е вадил вода от обществен кладенец (виж гл. 34:1–4). Както и да е било, времето за раждането на обещаното потомство бързо наближавало (виж гл. 21:1) и Сатана се възползвал от слабостта на Авраам, за да осуети божествения план (виж върху Бит. 12:12–20; вж. Откр. 12:1–4).

14. Авимелех взе овце. Даровете на Авимелех бяха подобни на тези на фараона (гл. 12:16), но бяха дадени с различна цел. Даровете на фараона бяха „заради Сара“, като зестра, докато тези на Авимелех бяха предназначени да избегнат недоволството на Авраам за злата, която беше претърпял.

15. Земята ми е пред теб. Това привидно щедро предложение е точно обратното на Молбата на фараона при подобни обстоятелства (виж гл. 12:19, 20). Авимелех се опитал да изясни на Авраам, че не е възнамерявал нищо лошо и искал да живее в добри отношения с този богат принц от Месопотамия. Знаейки за спасяването на мъжете от Содом от Авраам няколко години по-рано, Авимелех може би и поради тази причина се е страхувал от отмъщение за деянието си.

16. Хиляда сребърника. Въпреки че нито думата „парчета“, нито думата „шекел“ се срещат в еврейския текст, последната дума несъмнено е правилното допълнение към думата „хиляда“. Монетни пари не са съществували в предперсийските времена. Благородните метали са били отливани в тухли и са били оценявани според теглото. Тъй като теглото на шекеला е варирило значително в различните места и по различно време, е трудно да се оцени настоящата му парична стойност. Тежина, намерена в руините на Тел Бейт Мирсим в Палестина, дава шекел от 0,402 унции средно (11,4 гр.), такава от Угарит в Сирия е 0,335 унции (9,5 гр.), докато египетският и вавилонският шекел варират от 0,31 до 0,345 унции (8,8 до 9,8 гр.). Ако вземем шекел от 11,4 грама (0,4 унции средно) за „сребърник“, хиляда би тежали около 25 фунта средно. Тъй като покупателната способност на парите е била много по-висока тогава, отколкото е сега, тази цифра трябва да се увеличи значително, за да представи истинска картина на стойността на този дар. Авимелех вероятно е използвал израза „твой брат“ с ирония, сякаш е казвал „този твой „брат““.

Той е за теб покривало за очите. Значението на така преведеното еврейско твърдение е неясно. Ако е буквално, „покривалото“ би било воал за защита на лицето; ако е преносно, би било подарък, предназначен да успокои враждебността. Еврейската дума, преведена като „той“ в KJV, показваща Авраам, би могла да бъде също толкова добре преведена като „той“, отнасяща се до дара. Ако думата се отнася до Авраам, Авимелех би имал предвид или че с това връща Сара под закрилата на Авраам, или че Авраам трябва да се грижи по-добре за нея в бъдеще. Ако, от друга страна, се отнася до дара, Авимелех би казал: „Моля те, приеми моя дар като доказателство за твоята невинност, а също и като знак за моето желание да постъпя правилно с теб.“ Три детайла от контекста предполагат, че този израз се отнася до дара, а не до Авраам: (1) Авимелех желаше приятелството на Авраам (виж ст. 15). (2) Дарът е центърът на вниманието в предходното твърдение.

(3) „Покриването“ е трябвало да представлява доказателство за нейните спътници и за всички останали, че неправдата е била поправена и случаят е уреден.

Всички, които са с теб. Може би това се отнася за слугините на Сара, които може би са били с нея по време на инцидента. „С всички останали“ може да се отнася до други членове на голямото домакинство на Авраам или може да включва всички, които биха могли да научат за него. Вижте също следващия параграф. Това също предполага, че „покриването“ може да е било предназначено, поне отчасти, да запази „лицето“ и пред останалите членове на домакинството ѝ, което е изключително важно съображение сред ориенталците.

Така тя беше порицана. Този израз на еврейски ни изправя пред два проблема. (1) Някои древни преводи пропускат думата „така“, евр. „и“, и комбинират този израз с предходния израз „и с всички останали“. (2) Дали оригиналният еврейски е глас „тя“ или „ти“ е несигурно. Гласната, която прави разликата, е добавена от масоретите няколко века след Христос. Ако масоретите са били прави, тогава Сара е била „порицана“ от Авимелех като основна виновна за нещастната ситуация. Ако обаче масоретите са направили грешен избор, както предполагат някои древни преводи, и ако предходният израз „и с всички останали“ трябва да се свърже с „тя беше порицана“, двете заедно биха се четели по следния начин: „и във всяко отношение си оправдан“ или „пред всички си оправдан“, както е в RSV. Този превод би съответствал по-точно на контекста. Думата, преведена като „съдия“ в Йов 9:33, в полето, е от същия корен като думата, преведена тук като „порицан“.

17. Бог изцели Авимелех. Ако не беше направено обезщетение, щеше да бъде смърт. резултатът (виж стихове 3, 7). Еврейската дума, преведена като „служини“, се отнася до робините от царския харем. В стих 14 е използвана различна дума, за да опише „служините“, включени в царския дар за Авраам.

18. Затворено. От ориенталска гледна точка, според която раждането на деца се е смятало за може би най-голямата от всички благословии, не е могло да има по-голямо бедствие от безплодието. Да си бездетен е било укор (Бит. 30:23; Лука 1:25; и др.).

Освен това, ако на съпругите на семейството на Авимелех не се раждаха повече деца, семейството в крайна сметка щеше да изчезне.

ГЛАВА 21

1 Исаак се ражда. 4 Той е обрязан. 6 Радостта на Сара. 9 Агар и Исмаил са изгонени. 15 Агар е в беда. 17 Ангелът я утешава. 22 Заветът на Авимелех с Авраам във Вирсавее.

1. Господ посети Сара. Този божествен акт на благодат се нарича „посещение“ на Господа. Глаголът, преведен тук като „посещавам“, когато се използва за „посещение“ на Господа, може да се отнася или до Неговото

идващ в съд, за да накаже хората (Ис. 24:21; Йер. 9:25; Осия 12:3; и др.) или, както тук, за да им бъде благосклонен (Бит. 50:24; Рут 1:6; 1 Царе 2:21).

Раждането на Исаак е било против обичайния ход на природата (Гал. 4:23; Евр. 11:11). От време на време в отношенията Си с избрания народ, Бог им даваше чудотворни доказателства за Своята божествена сила и водачество, за да ги вдъхне с увереност в Него (виж Йоан 15:11). Тези чудеса достигнаха кулминацията си във великото чудо на всички времена – възплъщението, съвършеният живот, заместителната смърт, славното възкресение и възнесението на Исус Христос (1 Тим. 3:16).

2. В определеното време. Подобно на много Божии обещания, това се изпълни точно навреме (виж гл. 17:21; 18:10, 14). Идването на Потопа, избавлението от Египет, раждането на Месията, заедно с различни събития, предсказани от Даниил и Йоан, бяха изпълнение на пророчествата за времето (Бит. 6:3; Изх. 12:41; Дан. 9:25; Гал. 4:4). От многократните обещания, дадени на Авраам за раждането на син, само тези непосредствено преди това събитие споменаваха конкретно времето на събитието. Първоначално Авраам беше информиран само, че ще има син. По-късно му беше казано, че Сара ще роди този син и едва накрая му беше казано кога ще се роди синът.

3. Исаак. Бог вече беше избрал име за детето (гл. 17:19). Името на Исаак, което означава „той се смее“, трябваше да бъде постоянно напомняне за радостното събитие, когато вярата стана реалност (виж Бит. 17:17; 18:12; 21:6; Пс. 126:2). Раждането на Самуил и това на Йоан Кръстител, и двете при сходни обстоятелства, също донесоха голяма радост (1 Царе 2:1; Лука 1:58).

4. Авраам обряза сина си. Година по-рано Авраам и Исмаил, заедно с всички мъжки членове на домакинството, бяха обрязани. Знакът на завета сега беше даден на Исаак, сина на завета (вижте гл. 17:10-14, 23).

5. Авраам беше на сто години. Точно 25 години бяха изминали от първото обещание за син (гл. 12:1-4). Дали Исаак е роден в Герар или Вирсавия не е ясно (виж гл. 20:15; 21:31).

6. Бог ме разсмя. Смехът на Сара година по-рано отразяваше цинизъм и недоверие, но сега тя се смееше от радост. Непокoleбимостта на Авраам и Сара през това, което им се струваше дълго, мрачно на разочарование и забавяне, сега беше възнаградена. За тях раждането на Исаак означаваше зората на нов ден (виж Пс. 30:5). Това беше „сериозност“ или знак, че обещанието в неговата цялост – идването на Месията, евангелието за всички народи и вечният дом в Ханаан – в крайна сметка ще се осъществи (Бит. 22:18; Гал. 3:16; Евр. 11:9, 10). Библейските писатели многократно споменават това радостно събитие (виж Ис. 54:1; 51:2, 3; Гал. 4:22-28). Подобно на Сара, „Йерусалим, който е горе“, „майка на всички нас“, се радва, когато днес ѝ се раждат деца на вяра (Ис. 54:1).

66:10; Лука 15:10).

8. И беше отбит. Сред ориенталците отбиването се е случвало по-късно, отколкото в западните земи. Според 2 Мак. 7:27, еврейските майки са кърмили децата си в продължение на три години (вижте също 2 Лет. 31:16). Изглежда, че Самуил е бил доведен в светилището веднага след като е бил отбит, тъй като е бил способен да служи пред Господа (1 Царе 1:22-28). Ориенталски обичай е да се празнува отбиването на дете с ритуален празник, на който се очаква то да яде твърда храна за първи път. Това бележи края на ранното детство.

9. Подигравка. Някои коментатори превеждат еврейската дума *mešacheq*, KJV „подиграва се“, като „играя си“ и заключават, че изявлението на Сара в следващия стих

беше резултат от ревност. Те смятат, че тя не би могла да понесе мисълта Исмаил да споделя наследството на Авраам. Други обясняват този текст в светлината на обяснението на Павел, че Исмаил е бил изгонен от бащиния си дом, защото е преследвал Исаак (Гал. 4:29, 30).

Глаголът *meşacheq*, „подиграващ се“, е от същия корен като думата *Isaas*, „смяе се“.

Тук обаче, използвана в интензивна форма, тя изразява нещо повече от обикновен смях – по-скоро подигравка. Лот изглеждал на зетьовете си „като някой, който се подиграва“ или се подиграва на добрата им преценка; той сякаш се шегувал (Битие 19:14). Същата дума се използва и за Йосиф, който, според жената на Петефрий, бил дошъл „да ни се подиграе“, тоест да се пошегува с щедростта на съпруга си към него (гл. 39:14–17). Веселието на израилтяните пред златния телец също е описано със същия глагол, преведен доста неподходящо в KJV като „да играе“ (Изход 32:6). Филистимците повикали слепия Самсон „да им се пошегува“ (Съдии 16:25). Единственият случай, в който думата е използвана в благоприятен смисъл, се случва в Битие 26:8, където се описва как Исаак гали Ребека. Според повечето случаи, в които се използва интензивната форма на този глагол, Исмаил „винаги се е подигравал“ или е дразнил Исаак.

Исмаил бил с 14 години по-голям от Исаак и следователно на около 17 години, когато Исаак бил отбит (виж гл. 16:3; 21:5). Той несъмнено някога се е смятал за най-големия син и наследник на Авраам. Раждането на Исаак обаче и празникът на отбиването ясно показали, че синът на Сара ще го замени и в резултат на това ревността му се събудила. Не е чудно, че Исмаил се подигравал на Исаак, че е по-младият и следователно не е имал право на правата и привилегиите на първородството.

10. Изгонете тази робиня. Думите на Сара, отразяващи ревност и презрение, едва ли изглеждат подходящи за някой, който е предложил брака на Агар с Авраам на първо място (гл. 16:2, 3). Сара нарича Агар робиня, а Исмаил – син на робиня. Разбира се, Сара имаше право да поиска статутът на собствения ѝ син да бъде изяснен законно, за да не възникне никакъв въпрос след смъртта на Авраам. Затова Сара призова съпруга си да отпрати Агар и да се отрече от Исмаил.

11. Тъжно в очите на Авраам. За Сара Агар и Исмаил бяха натрапници, единият - египтянин от ниска каста, чуждестранен роб, а другият - мелез, който винаги щеше да създава проблеми. Авраам, съвсем естествено, не споделяше тези чувства. Той не поставяше под въпрос прерогативите на Исаак като обещан наследник, но Исмаил също беше негов син. Години наред той го смяташе за наследник, а не за Исаак. Исмаил беше негова плът и кръв и той обичаше това момче, което беше единственият му син в продължение на 14 години. На Авраам му се струваше невъзможно да изпълни желанието на Сара.

12. Вслушайте се в гласа ѝ. От човешка гледна точка изглежда странно, че Бог би одобрил донякъде егоистичната молба на Сара. Въпреки че Бог беше готов да благослови Исмаил (виж гл. 16:10; 21:13) и не порица директно Авраам заради Агар, Той никога не призна брака на Авраам с нея. За Бога тя винаги беше „робинята“, а не негова съпруга. Непрестанните „подигравки“ на Исмаил (виж ст. 9) ясно показаха, че той ще продължи да нарушава мира и хармонията в дома, докато Авраам е жив, и че след смъртта на Авраам вероятно ще наложи правото си на първородство със сила. Сега беше ясно, че Исмаил вече не можеше да остане в дома, без да представлява опасност за Божия план за Исаак. Авраам не беше потърсил Божия съвет, когато взе Агар, и това прибързано действие сега направи необходимо изгонването на син, когото той много обичаше. В същото време Бог утеши Авраам с уверението, че Исмаил,

като негово потомство, също щяха да споделят част от даденото му обещание и щяха да станат велик народ.

14. Хляб и мех. Думата „хляб“ на еврейски е събирателен термин за всякакви храни. „Мехът“, козя кожа, сигурно е побирал достатъчно вода, за да стигне от един кладенец до следващия. При предишното си бягство Агар изглежда се е отправила към дома си в Египет (гл. 16:7) и може би е възнамерявала да го направи сега. Щедрата природа на Авраам и любовта му към Исмаил със сигурност са го накарали да осигури адекватни средства за пътуването им. Изглежда, че спешен случай е възникнал по-късно само защото са се объркали и са се скитали безцелно в пустинята, докато водата им не се е изчерпала. Това се подразбира от думата „скитал се“, от еврейски глагол, който означава „да се заблудиш“, „да се скиташ“, „да се заблудиш“ (виж Пс.

119:176; Исайа 53:6). Не беше в Божията цел Агар и Исмаил да се върнат в Египет, защото Неговото обещание относно момчето не можеше да се изпълни там. Скитането в пустинята очевидно беше Божие провидение (виж Деяния 17:26).

И детето. Тази фраза подсказва, че Агар е трябвало да носи Исмаил, както и храната и водата. Фактът, че Исмаил вече е бил на около 17 години (вижте Бит. 21:8, 9), ясно показва, че Агар не е могла да го носи. Следователно текстът трябва да означава, че Авраам е поставил част от провизиите на рамото на Агар, а друга част - на рамото на Исмаил.

Изгонването на един от синовете му сигурно е означавало интензивно страдание за Авраам (вж. ст. 11). Но, осъзнавайки собствената си отговорност за развилата се ситуация, той се примири с разкритата Божия воля по въпроса. Съдбата на Агар и Исмаил изглежда изключително сурова, но те я бяха направили неизбежна с отношението си към Исаак. Ако бяха готови да приемат подчинена роля, може би щяха да останат в дома на Авраам, докато Исмаил порасне. Тогава Исмаил можеше да си тръгне, да се ожени и да получи дял от богатството на баща си. Колко често един необмислен начин на действие означава не само загуба на благословиите, на които е наша привилегия да се радваме, но и ненужно страдание (вижте Йер. 5:25).

Пустинята Вирсавее. Вирсавее, главният град на северния Негев, полусухия юг, е бил център на различни кербанни пътища, водещи от Трансйордания до брега и от Палестина до Египет. Пустинята е била южно от града.

15. Тя хвърли детето. Както бе отбелязано по-рано, Исмаил вече не беше бебе, а пораснал младеж. Думата, преведена като „дете“, понякога се предава като „млад мъж“ (виж Бит. 4:23; 1 Царе 12:10). Думата „хвърлен“, макар че изглежда предполага грубо отношение, трябва да се разбира като в Матей 15:30, където болните са „хвърлени“ в нозете на Исус, за да бъдат изцелени. Това предполага само, че те са били поверени на Неговата грижовна грижа. Агар повери Исмаил на сянката на дървото, единственото налично средство за облекчаване на болката му. При превода на еврейската дума „хвърлен“ на гръцки, LXX използва същата дума като Матей. Въпреки че се отчайваше за живота му, майката се погрижи той поне да издъхне на сянка; това беше всичко, което можеше да направи за него.

16. Доста далеч. Напускането ѝ на Исмаил подсказва, че жаждата го е накарала делириум. Нейното непосредствено присъствие можеше само да увеличи страданието ѝ, без да облекчи неговото.

17. Бог чу гласа на момчето. Еврейската дума, преведена тук като „глас“, може да означава или чути, или нечленоразделни думи, изречени в молитва или в отчаяние, или може да се отнася само до неговото стенание и тежко дишане. Същата еврейска дума се използва и за описание на гръмотевичния тътен, шумоленето на листа, блееенето на агнета и звука на тръба.

(виж Изх. 20:18; 1 Царе 15:14; 2 Царе 5:24). Каквото и да беше, Бог чу и изпрати ангела Си при Агар с думи на насърчение и лек за болката на момчето.

19. Бог отвори очите ѝ. Агар беше насочена към кладенец с вода в непосредствена близост, такъв, който беше там през цялото време. Божествената сила не произвеждаше бистра вода, а ясно зрение. Пустинните кладенци на Палестина бяха изкуствено разширени дупки в земята, където се събираше водата от естествени извори, чиито отвори бяха скрити с камъни, за да се предотврати падането на бездомни животни. Агар просто не знаеше за съществуването на този конкретен кладенец, докато не беше насочена към него.

20. Станал стрелец с лък. Под непрестанното наблюдение и грижа на Бог, Исмаил израснал ловец, като по този начин осигурява своите и на майка си нужди.

21. Пустинята Паран. Този пустинни район се намира между залива Акаба и Суецкия залив, южно от Кадес-варни. Въпреки че Агар вероятно отново посетила родната си земя, за да намери жена за сина си, тя се завърнала в пустинната страна на южен Ханаан. Самият Бог вероятно я насочил към пустинята Фаран, за да може там Исмаил да бъде свободен от покварата на Египет. Освен това северната част на този регион била включена в земята, обещана на Авраам. Може би именно с това предвид Агар избрала да я направи свой дом.

22. По това време. Това може да се отнася до събитията от предходната глава, до изгонването на Агар и Исмаил или до брака на последния.

Бог е с теб. След като станах свидетел на небесната благословия върху Авраам, първо в В Герар, а след това и във Вирсавее, Авимелех сметнал за изгодно да сключи договор с него. По-тясното общуване с толкова преуспяващ човек можело да му бъде от полза и за него. В началото смятайки се за по-висш от Авраам, Авимелех сега осъзнава, че Авраам е безкрайно по-висш от него. За тази цел Авимелех и неговият армейски командир Фихол отишли във Вирсавия, за да сключат договор с него. Фихол може да е еврейско име, което означава „устата на всички“, този, който като командир е давал заповеди на армията на Авимелех, или може да е филистимско име с неизвестен произход.

Фактът, че Бог е с човек, не може дълго да остане неизвестен за другите. Очевидната Божия благословия върху Неговите лоялни представители поражда уважение към тях в съзнанието на онези, които са свидетели на живота им. Около най-скромния християнин цари атмосфера на достойнство и сила.

25. Авраам смърри Авимелех. Преди да сключи предложения договор обаче, Авраам протестира срещу непровокираното отчуждаване на един от кладенците му от хората на Авимелех. Въпреки че не е изрично посочено, кладенецът по това време е върнат в собственост на Авраам (ст. 28–30).

27. Сключил завет. Където и да отивал, Авраам следвал разумната политика да живее в мир със съседите си (виж Йер. 29:7; Рим. 12:18). Той бил сключил съюз с аморейските вождове Мамврий, Анер и Есхол в Хеврон (Бит. 14:13). Той бил направил царя на Содом задължен към него чрез щедростта си (гл. 14:23). Сега той бил готов да сключи договор за приятелство с филистимски цар. Овцете и воловете, споменати тук, вероятно не са били подарък за Авимелех, а по-скоро животните, необходими за церемониалното сключване на завета (виж върху гл. 15:9–17). Глаголът тук, преведен като „направил“, е същият като в гл. 15:18 и буквално означава „да разрежа“. Той се отнася до разделянето на заветните животни, между чиито части трябва да ходят участващите.

Този обичай е бил разпространен сред семитските народи и се е практикувал дори по времето на Йеремиа (Йеремиа 34:18, 19). Авраам и Авимелех сигурно са го следвали тук.

28. Седем агнета. Тези агнета не са били използвани във връзка с ратификацията на завета. Те са били или дар от добра воля, или плащане за кладенеца, който, макар и изкопан от Авраам, очевидно е бил на територията на Авимелех. Приемането на агнетата от Авимелех е било, за да „бъде свидетел“ (ст. 30) за правата на Авраам върху въпросния кладенец.

31. Вирсавия. В памет на пакта за приятелство Авраам нарекул мястото Вирсавия, което означава или „кладенец на клетвата“, или „кладенец на седемте“. Не е известно дали числото седем е влизало в древната церемония на завета. В древноеврейския език двете думи „седем“ и „клетва“, поне както са написани, са били еднакви. Фактът, че Авраам е дал „седем“ агнета на Авимелех като свидетели на клетвата си, може да сочи към думите „седем“, шеба', като имащи някаква връзка с акта на клетва, шаба'.

Въпреки това, тъй като това е единственият библейски случай, при който е направен дар от седем животни в потвърждение на клетва, не можем да бъдем сигурни във валидността на това предположение.

В древността Вирсавия е била най-южният град в Ханаанската земя. Изразът „от Дан до Вирсавия“ (Съдии 20:1; 2 Царе 24:2; и др.) или „от Вирсавия до Дан“ (1 Летописи 21:2) е означавал цялата страна. Вирсавия е била населена без прекъсване от времето на Авраам и е запазила древното си име до наши дни. Тя принадлежи на държавата Израел и се е разраснала значително за няколко десетилетия, като през 1972 г. е имала население от около 84 000 души.

32. Земя на филистимците. Твърдението, че Авимелех и Фихол „са се върнали във филистимската земя“, след като са сключили договор с Авраам във Вирсавее, предполага, че районът около този град е бил извън признатите граници на Филистия. В същото време вероятно е бил под контрола на княза на Герар по времето на Авраам; в противен случай е малко вероятно въпросът за собствеността на кладенеца да е възникнал.

Това е първото библейско споменаване на „земята на филистимците“. Повечето съвременни коментатори виждат в това твърдение историческата грешка на по-късен автор, който твърди, че филистимците не са навлезли в Палестина преди края на 13 век пр.н.е., дълго след времето на Авраам. Няма обаче причина да се съмняваме в присъствието на филистимците в Палестина през патриархалния период. Те са споменати в документи на северносирийския крайбрежен град Угарит преди 15 век пр.н.е. Фактът, че египетски източници споменават филистимците около 1200 г. пр.н.е. за първи път, не доказва, че те не са се заселили в Палестина преди това време. Това показва само, че те не са играли толкова важна роля, колкото по-късно по времето на Рамзес III, когато те и други „морски народи“ са били толкова многобройни, че са заплашвали за известно време да завладеят Египет (виж Изх. 13:17).

33. Авраам засадил горичка. Думата „горичка“, напомняща за идолопоклонническите култови места в Палестина (Второзаконие 16:21; Съдии 6:26; и др.), изглежда предполага, че Авраам е засадил подобна свещена горичка, която е посветил на истинския Бог. Но преводът „горичка“ от „ешел“ е погрешен. Думата „ешел“, срещаща се в подобни форми в южния арабски, египетския, асирийския и арамейския език, означава разновидност на тамариск, храстовидно дърво, произхождащо от полусухи райони като Негев. То расте бавно, но е с дълъг живот. Авраам вероятно е засадил това конкретно дърво само за да служи като паметник на сделката, свързана с кладенеца. Днес често се засаждат възпоменателни дървета.

Призован там в името на Господа. Както и другаде, Авраам и тук е водил публични поклонения (виж Бит. 12:7, 8; 13:4, 18). Обектът на неговото поклонение беше „вечният

„Бог“, буквално „Богът на вечността“, за разлика от езическите божества, които са само творения на онези, които им се покланят (Осия 8:6), Авраам се покланяше на вечния Свидетел на договорите, вечния Източник на благословиите, които го съпътстваха през целия му живот, и безсмъртния Отец, който никога не разочарова децата Си.

34. Пребивавал е в земята на филистимците. Това изглежда противоречи на заключението от стих 32, че Вирсавия не е принадлежала към земята на Филистимия. Очевидно или (1) Филистия не е имала фиксирана граница от пустинната си страна и Вирсавия може да е била собственост на Авимелех, или (2) Вирсавия се е намирала на границата с Филистия и Авраам сигурно често е пасъл стадата си отвъд границата.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-14ПП 146-147; СР 79-80

2, 3, 9-14 ПП 146

10 СР 79

12 ПП 151

33 8Т 270

ГЛАВА 22

1 Авраам е изкушаван да принесе Исаак. 3 Той дава доказателство за своята вяра и послушание. 11 Ангелът го спира. 13 Исаак е разменен с овен. 14 Мястото е наречено Йехова-ире. 15 Авраам е благословен отново. 20 Родът на Нахор до Ревека.

1. След тези събития. Около 17 спокойни години преминаха в мълчание. Исаак беше сега млад мъж на 20 години (виж гл. 21:14; стр. 147). Освен това бяха изминали 17 години, откакто Авраам беше получил последното си записано послание от Бога. Изведнъж дойде ново откровение, предлагащо най-голямото изпитание, което може да се случи на едно човешко същество.

Бог наистина изкушаваше Авраам. Преводачите на KJV са предали еврейската дума *nissah*, „изкушавам“, по различни начини: (1) Когато един човек изпитва или доказва друг. Савската царица дошла при Соломон „за да го изпита с трудни въпроси“, предназначени да разкрият дали мъдростта му е толкова голяма, колкото се е смятало, че е (1 Царе 10:1). (2) Когато Бог изпитва, изпитва или изпитва човек (Исх. 16:4; Втор. 8:2, 16; 13:3; 2 Лет. 32:31). (3) Когато човек подлага Бога на изпитание, като се опитва да Го принуди да действа в съответствие със собствените му предложения. Това е презумпция, различна от вярата (Исх. 17:2, 7; Числа 14:22; Ис. 7:12). Доколкото думата „изкушава“ сега обикновено се използва, за да внуши зло намерение, думата „изпитвам“ би била за предпочитане тук. Бог никога не „изкушава“ никого (Яков 1:13).

Ето, ето ме. Това видение, което дойде на Авраам през нощта (РР 147), беше осмият случай, в който Бог говори на Авраам (Деяния 7:2; Бит. 12:1; 13:14; 15:1; 17:1; 18:1; 21:12). Предишни преживявания бяха научили Авраам да разпознава Божия глас веднага и той беше готов да отговори. Този кратък уводен разговор се състои само от две думи на еврейски и в това отношение се различава от подобни случаи в миналото.

2. Вземи сега сина си. Ако тези думи са били изречени бавно, както е вероятно, Авраам би трябвало да е почувствал, последователно, гордост, страх и благоговение. Повторението е било изчислено от Бог, за да събуди родителска обич и да подготви Авраам за тежкото изпитание, което скоро щеше да последва. Като нарича Исаак „единствения син на Авраам“, Бог е намекнал, че единствено той е считан за законен наследник на обещанието. Това контрастира с израза от гл. 21:12, 13, където Бог нарича Исмаил „син на робинята“.

Земята Мория. Името Мория се появява само два пъти в Библията, тук и във 2 Лет. 3:1. Според последния текст Соломон построил храма си на планината Мория, северно от града на Давид и западно от долината Кедрон. Земята Мория трябва

следователно е била планинската област около Йерусалим. Името изглежда е било доста необичайно.

Принесете му в жертва. Жертвоприношението на човешки същества, особено на бебета, е било често срещано явление в древността. Както Библията, така и археологията потвърждават, че ханаанците са практикували такива обреди. Следователно идеята да се жертва първородното на божеството не е била нищо странно за Авраам. Въпреки че Бог изрично е забранил подобни жертвоприношения (Левит 18:21), не е сигурно дали Авраам е бил наясно с това. Всъщност, само ако предположим, че не е разбирал тази божествена забрана, можем да обясним неговия неуспех да протестира срещу Божията заповед да принесе сина си в жертва.

3. Рано сутринта. Изглежда, че Авраам е имал навика да става рано (вж. гл. 19:27; 21:14). Той беше човек на действието и сега, след като Бог беше проговорил, единствената му мисъл беше незабавно послушание. Както и да е, как можеше да спи с тежестта на това послание върху ума си? Колко невъзможно изглеждаше всичко това! Какви съмнения са измъчвали ума му! Не вярвайки на себе си, ако си позволи да се забави, и страхувайки се също от евентуалното противопоставяне и намеса на Сара, той реши да тръгне незабавно към определената планина.

В най-висшето изпитание на един дълъг, изпълнен със събития живот, Авраам се подчини, без да повдигне нито един въпрос, без да направи нито едно възражение и без да потърси човешки съвет. Когато става въпрос за принципи, зрелият християнин не иска нищо повече от ясно разбиране за дълга. Неговото сътрудничество произтича от сърце, преливащо от любов и преданост. Той живее сякаш е в самото присъствие на Бог, без човешки съображения да помрачават разбирането му за истината и дълга. И все пак, в този случай, каква борба трябва да се е водила в сърцето на „Божия приятел“, не за това дали ще се подчини, а по-скоро за божествено уверение, че сетивата и разумът му не го мамат.

Оседла магарето си. Поредицата от кратки изказвания в този стих възхитително отразяват спокойното обмисляне и непоколебимия героизъм, с които патриархът пристъпи към изпълнение на божествената заповед. Спокойният му глас и стабилните му ръце по никакъв начин не издадоха вътрешната емоция на разбито и кървящо сърце. Всичко необходимо за дългото пътуване беше бързо приготвено по делови начин. Нямаше и следа от минали моменти на слабост. Като благороден герой на вярата, завършил обучението си, Авраам откликна незабавно, когато беше призван да посрещне своя върховен час на изпитание. Това беше кулминацията на неговия духовен опит. Той спокойно се издигна до висота, никога ненадмината от смъртен човек, и се квалифицира за честта да бъде наречен „баща на верните“.

4. На третия ден. Два дни пътуване доведоха пътешествениците – Авраам, Исаак и двама слуги – в земята Мория. Две безсънни нощи бяха прекарани в молитва. Ставайки рано сутринта на третия ден, Авраам видя божествено определения знак – облак от слава, показващ планината, на която трябваше да се принесе жертвата (PP 151).

5. Останете тук. Тържественият дълг, който Авраам щеше да изпълни, му се струваше твърде свещен за други човешки очи и уши. Никой освен Бог не можеше да го разбере. В продължение на два дни той криеше мислите и емоциите си. Исаак трябваше да бъде първият, който щеше да узнае, и единственият, който щеше да сподели с него този час на страст и патос.

Аз и момчето. Всеки от трите глагола в така въведената поредица съдържа местоимението „ние“. Английският превод не отразява пророческата вяра, имплицитно заложена в еврейския език. Буквално Авраам казал на двамата си слуги: „Аз и момчето ще отидем там, ще се поклоним и ще се върнем.“ Въпреки че не разбирал Божиите

С тази цел той вярваше, че Бог ще възкреси Исаак от мъртвите (Евр. 11:19). Не беше ли обещал Бог безрезервно, че Исаак ще бъде негов наследник (Бит. 21:12)? Авраам не очакваше да бъде пощаден от ужасяващия акт на убийството на собствения си син, но вярваше, че Исаак ще му бъде върнат. Съответно, той говореше с вяра, когато каза: „Ще дойдем отново.“ Само чрез вяра беше възможно да не очаква да се върне сам, да съобщи на мъжете, че със собствените си ръце е отнел живота на сина си и го е предложил на Бога (виж РР 151, 152). Върхът на неговия духовен опит е очевиден не само в непоколебимото му послушание, но и в непоколебимата му вяра в неизменните Божии обещания.

6. Те тръгнаха. Баща и син започнаха изкачването мълчаливо, Авраам в размисъл и молитва, а Исаак размишляваше върху необичайната сдържаност на баща си относно естеството и целта на пътуването им. Сам с баща си, самотата подкани Исаак да изрази недоумението си от отсъствието на агне.

Пътуването на Авраам към планината Мория

Авраам е живял във Вирсавия, близо до Авимелех. Смята се, че е пътувал до планината... Мория по пътя през Шефела, а не през планините на Юда, от които се беше оттеглил по-рано, защото този път беше по-лесен за преминаване и граничеше с равнината на филистимците, с които беше в приятелски отношения.

7. Баща ми. Този израз на нежност сигурно е разкъсал сърцето на Авраам.

Както Исаак, добре възпитан млад мъж от културно семитско семейство, използвал тази форма на обръщение, означавала желанието му да зададе въпрос. Никой добре обучен син не би си позволил да задава въпроси или да прави изявления в присъствието на родителите си, без първо да получи разрешение за това. Авраам дал това разрешение, като отговорил: „Ето ме, сине мой.“

„Къде е агнето?“ Този директен въпрос не изразяваше нищо повече от невинно удивление. Нищо в разказа не подсказва, че Исаак е предполагал, че ще замести липсващото агне. Въпросът му беше зададен с цялата простота на ума, без подозрение или прекомерно любопитство.

8. Бог ще се погрижи. Отговорът на Авраам представлява пророческо изказване от висотите на героичната вяра, до които се е издигнала душата му. Чрез вдъхновение той сочи както към овена от стих 13, така и към Божия Агнец, които в момента бяха еднакво отвъд неговото разбиране. Ако не беше убеден, че изпълнява Божията воля и че „единственият му син“ ще му бъде върнат, мъката на Авраам при мисълта за раздяла с Исаак би била непоносима. Въпреки това, въпросът на момчето сигурно е пронизал сърцето на бащата. Дали Исаак щеше да разбере?

9. Авраам построил олтар. Стигайки до мястото, където в по-късни векове се е намирал Храмът, баща и син издигнали олтар. Салем, градът на Мелхиседек, бил едва на един хвърлей камък на юг. Но малко по-нататък, на северозапад, се намирал хълмът, известен по-късно като Голгота.

Вързаният Исаак. Когато всичко било завършено и не оставало нищо друго освен поставянето на жертвата на олтара, Авраам треперещ разказал на Исаак всичко, което Бог му бил разкрил, и вероятно добавил към това собствената си вяра във възстановяването на Исаак. Трудно е да си представим смесените чувства, които сигурно са нахлули в гърдите на Исаак - удивление, ужас, покорство и накрая вяра и доверие. Ако такава била Божията воля, той би сметнал за чест да даде живота си в жертва. Млад мъж на 20 години, той лесно би могъл да се съпротивлява; вместо това той насърчил баща си в последните моменти преди кулминацията. Това, че Исаак разбирал и споделял вярата на баща си, било благороден почит към внимателното обучение, което бил получил през детството и младостта си. Така Исаак станал подходящ прототип на Божия Син, който се подчинил на волята на Своя Отец (Матей 26:39). Във всеки случай бащата се отказвал от единствения си син.

10. Взе ножа. След като положи вързаната жертва върху дървата, Авраам беше готов за последното действие - убиването на сина си и подпалването на купчината дърва. Като прототип на съвършения Божий Агнец, Исаак не оказа съпротива и не изрази никакво оплакване (виж Исая 53:7).

11. Ангелът Господен извика. Докато в миналото Бог беше говорил директно на Авраам, Той изпрати Своя ангел (виж Деяния 7:2; Бит. 12:1; 13:14; 15:1; 17:1; 18:1; 21:12; РР 152).

12. Не протягай ръка. Патриархът беше демонстрирал убедително своята вяра и послушание и напълно беше удовлетворил изискванията на своя Бог. Йехова не желаше смъртта на Исаак; всъщност Той не се интересуваше от никакви жертвени приноси като такива. Но Той

⁶ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 1:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

винаги е желал доброволното послушание на Своите слуги (1 Царе 15:22; Осия 6:6). Доколкото стигаха волята и целта на баща и син, жертвата беше пълна. Бог прие предаността на сърцата им като дар, много по-приемлив в Неговите очи, и прие волята за дело (Евр. 11:17). Небесният глас също свидетелства за Божието отхвърляне на човешките жертвоприношения (виж Втор. 12:31; 4 Царе 17:17; 2 Лет. 28:3; Ер. 19:5; Езек. 16:20, 21). Твърденията на библейските критици, че евреите, като част от редовния си ред на служба, са практикували обряда на човешкото жертвоприношение, толкова разпространен сред ханаанците и други народи от древността, са безпочвени. Вярно е, че в периоди на отстъпничество евреите са практикували този обред, но това е било в пряко нарушение на Божията заповед (виж Пс. 106:37, 38; Исаия 57:5; и др.).

13. Авраам отиде и взе овена. Откривайки овена и приемайки присъствието му като още един знак за Божието провидение, Авраам не е трябвало да чака инструкции от Бог какво да прави с него. Ето го агнето, за което Авраам е казал, че Бог ще му осигури (ст. 8). Дървата, огънят и ножът не бяха донесени, нито олтарът беше издигнат напразно.

14. Йехова-ире. Спомняйки си сега собствените си пророчески думи към Исаак, Авраам нарече мястото Йехова-ире, „Йехова ще се погрижи“. Това име, добавя Моисей, е дало началото на поговорката: „На планината Йехова ще се види [буквално „погрижи се“].“ Значението на тази поговорка е донякъде неясно. Думата, преведена тук като „видя“, е същата като тази, предадена като „погрижи се“ в стих 8. Поговорката очевидно напомня за израза на вяра на Авраам, че в количеството, определено от Бога, самият Бог ще осигури средство за спасение. Тази поговорка представлява израз на месианската надежда, независимо дали това значение е било напълно ясно за цитиращите я. На това свято място, в светилището на Соломоновия храм, по-късно се е установила славата на Бог Шекина. Точно до тази планина се е случило отхвърлянето от страна на еврейските водачи на истинския Божий Агнец.

15. Ангелът Господен. След като овенът беше принесен в жертва, ангелът проговори отново. Преди преживяването, записано в гл. 22, Бог е общувал с Авраам седем пъти (вижте стих 1). Това е последното записано божествено откровение към Авраам. Бог прие неговата лоялност и послушание и потвърди обещанията, дадени толкова често в миналото.

16. В Себе Си се заклех. Целта на клетвата е да потвърди казаното. Хората призовават Бога да бъде свидетел на тяхната непорочност. Тъй като няма никой по-висш от Бога (Евр. 6:13), Той се кълне в Себе Си (виж Ис. 45:23; Йер. 22:5; 49:13; и др.). Като се ангажира по този начин, Бог, заради човека, следва обичай, познат на хората, за да ги убеди в надеждността на Своите обещания.

17. Да завладее портата на враговете си. Единствено тук, сред обещанията, дадени на Авраам, се споменават „враговете“, над които неговото потомство ще триумфира. Това вероятно е предсказание, че неговите потомци ще победят враговете си при бъдещото завладяване на Ханаан. Това може да включва и триумфа на истината над езическите религиозни системи, т.е. обръщането на езичниците във вярата чрез мисионерския труд на духовните деца на Авраам.

20. На Авраам било съобщено. Някакъв неизвестен пратеник дошъл във Вирсавия с новини от брата на Авраам, Нахор, в Харан. Тази новина е представена под формата на кратка таблица на потомците на Нахор. Тя е включена тук, за да покаже произхода на Ревека, която скоро ще стане съпруга на Исаак.

Милка. Тази дъщеря на Харан, която се е омъжила за чичо си Нахор (гл. 11:29), е родила осем сина, чиито имена са посочени в следващите стихове. Не се подразбира, че Милка е започнала да ражда деца съвсем наскоро (виж гл. 11:30), а че са минали много години, откакто Авраам е чул за последно семейството на Нахор.

21. Уз, неговият първороден син. Това име се появява и в списъка на синовете на Арам (гл. 10:23). Посочени са две различни личности.

Буз, неговият брат. Заедно с Дедан и Теман, Буз е споменат като арабско племе (Йер.

25:23). Елиху е бил „вузит“ (Йов 32:2, 6). Земята на Базу, според асирийските надписи на Асархадон, изглежда е била районът, обитаван от това племе. Дали племето Буз е произлязло от сина на Нахор, Буз, не е сигурно.

Кемуил. Не се споменава другаде в Библията. Имало е обаче ефремски вожд с това име по време на Изхода, както и левит по времето на Давид (Числа 34:24).

Бащата на Арам. Този внук на Нахор не е прародител на арамейците (виж гл. 10:22). Възможно е обаче да е бил кръстен в чест на Арам, синът на Сим.

23. Ватуил роди Ревека. Нищо не е известно за другите синове на Нахор освен за Ватуил, най-малкия му. Ватуил е важен като баща на Лаван и Ревека (виж гл. 24:15, 24, 47, 50; 25:20; 28:2, 5). Името Ватуил, буквално „жилище на Бога“, може да показва, че той е бил благочестив човек. Пропускането на името на Лаван от този списък предполага, че той все още не е бил роден.

24. Тахаш и Мааха. За Тебах и Гахам не се знае нищо освен техните имена. Тахаш може да е дал името си на областта Тахси в Ливан, спомената в Амарнските писма, а Мааха - на област в подножието на Хермон (виж 2 Царе 10:6, 8; 1 Лет. 19:7; и др.).

Фактът, че трима от потомците на Тара, Нахор, Исаил и Яков, са имали по 12 сина, е обявен от критичните учени за изкуствено измислена симетрия. Но критиците не обясняват защо важни мъже като Авраам и Исаак също не са имали по 12 сина.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-19PP 147-155; SR 80-83 1, 2 PP

147 2 DA 468; PP

148; SR 80; 4T 144, 253 2-121T 454 3 4T 144, 253 3,
4 PP 151 3-63T

368 5-8PP 152 7 3T

368 7, 8 DA 112;

PP 155; SR

82 8 DA 469

9 GC 18; PK

37; 3T 368 9, 10 PP 152 10, 11 3T 368

11, 12 PP 152;

SR 82 12 DA 469; PP 155; 1T 351;

3C 368; 4C 18, 145

13 CP 83

13-18ПП 153

15-18SR 83

16 1T 203

16-18GC 18; PK 37

18 AA 222; ПК 368; ПП 370

19 3T 368

ГЛАВА 23

1 Възрастта и смъртта на Сара. 3 Купуването на Махпелах, 19 където Сара е погребана.

1. Животът на Сара. Като майка на всички вярващи (Исая 51:2; 1 Петрово 3:6), Сара е единствената жена, чиято възраст при смъртта е спомената в Писанието. Исаак е бил на 37 години по време на смъртта си (Битие 17:1, 17; 21:5).

2. Кириат-Арба. Авраам се беше върнал в предишното си местожителство, близо до Хеврон (гл. 13:18; 18:1). След като живеял почти 40 години във филистимската земя (гл. 20:1; 21:31–34; 22:19), той сега се завърнал в самия Ханаан, факт, който Моисей специално отбелязва. Кириат-Арба (Исус Навин 14:15; 15:13; 21:11), което означава „град Арба“, е кръстен на един от великаните Енаким, който очевидно го е основал. Името Хеврон е дадено на града по-късно.

Скърбя за Сара. Изглежда единственият погребален обред, спазван от Авраам. Това вероятно се отнася до официално траур - седене на земята и плач в присъствието на мъртвите. По-късно траурът се превърна в сложен ритуал, включващ церемонии като разкъсване на дрехите, бръснене на главата, носене на вретиче и покриване на главата с прах и пепел (2 Царе 3:31; Йов 1:20; 2:12).

3. Говори на синовете на Хет. Жителите на региона са наречени тук синове на Хет или хетейци (ст. 10). По време на първия период на пребиваване на Авраам, аморейците са владеели Хеврон (вижте гл. 20:1). Критичното възражение срещу присъствието на хетейци в Южна Палестина в този ранен период не е потвърдено от най-новите археологически находки.

Всъщност, именно в светлината на хетските закони някои детайли, свързани с тази история, могат да бъдат обяснени най-добре. (Вижте стихове 11, 17 и М. Р. Леман в Бюлетин на американските училища за ориенталски изследвания, 129 [февруари 1953 г.], стр. 15-18.)

4. Аз съм непознат. Утивият подход на Авраам към хетейците, „хората на земя“ е забележително (ст. 7, 12, 13). Той откровено призна статута си на пришълец и не предяви претенции за нито една от земята по право (виж Евр. 11:13). Бог му беше обещал целия Ханаан. Със стотици васали той беше победил съюзническите експедиционни сили от Месопотамия (Битие 14). Тези същи хетейци го разпознаха като „могъщ княз“ (гл. 23:6). И все пак, смирено, Авраам не отправи искане към съседите си; той поиска разрешение да си осигури собственост върху парче земя, не по право, а като услуга и срещу заплащане.

Погребално място. Това е първият гроб, споменат в Писанието. Кремацията е била практикувана от много езически народи от древността, но евреите са предпочитали погребението. Желанието да бъдеш погребан на собствената си земя е общо за хора от всички възрасти, раси и нива на култура.

6. Ти си могъщ принц. Хетите отговорили услужливо на молбата на Авраам, отразявайки неговата учтивост. Отказвайки да приемат собствената му оценка за статута му сред тях, „чужденец“, те го признали за „могъщ принц“. Буквално „княз Божий“.

което според познат еврейски идиом може с право да се преведе като „могъщ княз“, както в KJV. По подобен начин на иврит „великите планини“ от Пс. 36:6 буквално означават „Божии планини“, а „красивите кедри“ от Пс. 80:10 – „Божии кедри“. Като определят Авраам като „могъщ княз“, хетите изразяват признанието си към Авраам като човек, когото Бог е благоволил.

Никой от нас няма да се въздържи. Те сърдечно одобриха молбата на Авраам. Като начало предложиха да му предоставят собствените си гробища – наистина учтив жест.

7. Авраам се изправи. Ориенталската учтивост, такт и начин на договаряне са очевидни. в уговорките между Авраам и синовете на Хет. Авраам изрази признателността си с поклон, често срещан ориенталски жест на благодарност. Не срещайки възражение срещу доста неясното си предложение, Авраам направи след това конкретно предложение.

8. Молете се за мен. В типичен ориенталски стил, Авраам не е насочил молбата си към самия Ефрон, а е помолил старейшините на града да използват влиянието си, за да осигурят желания имот. Те е трябвало да бъдат негови посредници при осъществяване на сделката. Подобна процедура би довела до по-бързо сключване на споразумението и би избегнала недоразумения, които иначе биха могли да възникнат. Доброто име на цялата общност би осигурило справедлива сделка и би защитило както Авраам, така и Ефрон от критика.

9. Махпелат. Това име е било обяснявано по различни начини. Някои са го приемали като собствено име, други като описание на някаква особеност на пещерата. Произлиза от корена *karhal* „удвоявам“, което предполага, че може да е била двойна пещера или може би такава с два входа. Първото тълкуване изглежда за предпочитане. В тази пещера са били положени последователно останките на Сара, Авраам, Исаак, Ребека, Лия и Яков. (гл. 25:9; 49:31; 50:13). Само Рахил от голямото патриархално семейство отсъстваше (гл. 35:19). Махпелат е идентифициран с две пещери, една над друга, под мюсюлманска джамия на склон близо до Хеврон. Достъпът е бил забранен в продължение на векове, но през 1882 г. е направено изключение за бъдещия крал Джордж V на Англия и брат му. След Първата световна война няколко християни са имали възможността да посетят горната пещера, която съдържа каменни плочи с имената на Авраам, Сара, Исаак, Яков, Ребека и Лия. Предполага се, че тези плочи маркират действителните им гробници в скалната пещера отдолу. Дали тази много древна традиция съответства на фактите, не може да се определи, докато не бъде разрешено научно изследване в долната пещера.

11. Полето ти давам. Всички подобни сделки са се извършвали на градската порта (виж Бит. 34:20; Рут 4:1). Ефрон, който очевидно беше един от присъстващите благородници и сега беше споменат по име, проговори. Той предложи на Авраам нивата, в която се намираше пещерата, уж като пряк подарък. Това предложение следва добър източен обичай, който е запазен на някои места и до днес. Всички, разбира се, знаеха, че това предложение не е било мислено сериозно. Ефрон не желаше да продаде пещерата без нивата.

Причината за желанието на Ефрон да продаде целия имот, а не само част от него, се крие в хетските закони (№ 46, 47), които позволяват освобождаване от феодална служба само ако се продаде цяла нива, но не и ако се разпорежда на парчета. Следователно, ако Авраам беше купил само пещерата, данъчната тежест на Ефрон нямаше да бъде облекчена, докато евентуалната покупка на целия имот от Авраам прехвърли феодалните задължения на Ефрон върху купувача Авраам.

Ще ти дам пари. Разпознавайки в отговора на Ефрон готовността му да го пусне Ако искаше да получи пещерата, ако купи нивата, в която се намира, Авраам отново се поклони в знак на благодарност. Той, разбира се, отказа да приеме имота на Ефрон като подарък, но поиска цената, като заяви желанието си да плати за него.

15. Четиристотин сикли. Около 116 долара (виж гл. 20:16). Ефрон сега назова цената си, намеквайки, че това е дреболия за богат човек като Авраам. Въпреки че цената изглежда най-разумна по отношение на съвременните стойности, по времето на Авраам тя сигурно е изглеждала прекомерна. Вавилонските записи разкриват, че средните ниви тогава са се продавали по 4 сикли за акър, а най-плодородните градини по 40 сикли за акър. Според вавилонския стандарт Авраам би трябвало да може да купи нива от 100 акра за парите си. Въпреки че не знаем колко голяма е била нивата на Ефрон, Моисей сякаш оставя впечатлението, че Ефрон се е възползвал от затрудненото положение на Авраам, за да реализира добра печалба за себе си. В противен случай Ефрон нямаше да предложи на Авраам нивата в допълнение към пещерата (виж ст. 11).

16. Авраам претегли. Желаете да избегне всякакви чувства на враждебност, Авраам, като семит, оставен на милостта на хетите, плати безрезервно, вместо да се пазари за цената. Тогава, както и сега, подобна процедура беше обичайна в целия Ориент и Ефрон несъмнено очакваше Авраам да постъпи по съответния начин. Като „могъщ принц“, богат номадски вожд, Авраам може би е смятал, че пазарлъкът е под достойнството му, или може би умишлено е избрал да избегне репутацията на човек, който търгува с търговци. Той плати изцяло на място, според обичайните търговски стандарти, както показва изразът „текущи пари при търговеца“.

17. Полето. Тук са дадени някои клаузи от договора, несъмнено открити още по-подробно в писмен акт. Многобройни подобни договори от онова време от стария дом на Авраам, Ур, и от други места в Месопотамия, представят ясна картина на формата на такъв договор. Документът за собственост на Авраам несъмнено съдържа точно описание на имота и неговото местоположение, както и изброява дърветата и другите спомагателни елементи върху него, в този случай включително пещерата. Ако например дърветата не бяха специално включени, Ефрон би могъл да ги включи, Ефрон би могъл да претендира за реколтата от тях всяка година.

Това е още един интересен детайл, доказващ, че хетите са участвали в сделката, тъй като изброяването на точния брой дървета при всяка продажба на недвижими имоти е характерна черта в хетските бизнес документи.

Преди Мамврий. Тоест, „на изток от Мамврий“ (RSV).

19. Авраам погребва Сара. Пещерата се намираше близо до Мамврий, където Авраам беше живял преди раждането на Исаак. Пред горичката, която беше техен дом толкова години, където бяха споделяли радостите и скърбите си, разочарованията и надеждите си, Авраам положи любимата си жена да почива.

Пред Мамврий. Еврейският израз, преведен тук като „пред“, понякога трябва да се разбира като „на изток“. Когато давал указания, евреинът обикновено си мислел, че е обърнат на изток, който по този начин бил „пред“ него (виж Зах. 14:8; Йоил 2:20; Втор. 2:20).

11:24). Мамре не е друго име за Хеврон, а просто се е намирал в тази близост (виж Битие 13:18).

В Ханаанската земя. За да се подчертае, както в стих 2, че Сара е намерила последния си покой място в парче земя, принадлежащо на Авраам, в обещаната земя Ханаан.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

17-20ПП 169

ГЛАВА 24

1 Авраам се заклева на слугата си. 10 Пътуването на слугата: 12 Молитвата му: 14 Неговият знак. 15 Ревека го посреща, 18 изпълнява знака му, 22 получава скъпоценности, 23 показва рода си, 25 и го кани у дома. 26 Слугата благославя Бога. 29 Лаван го забавлява. 34 Слугата му разказва посланието му. 50 Лаван и Ватуил го одобряват. 58 Ревека се съгласява да отиде. 62 Исаак я среща.

1. Авраам беше стар. Събитията, разказани в тази глава, се случиха 3 години след смъртта на Сара (гл. 23:1), тъй като Сара беше на 90 години при раждането на Исаак, а Исаак беше на 40 години по време на брака си с Ревека (гл. 25:20). Авраам беше на около 140 години по това време (гл. 17:17).

2. Най-възрастният слуга. Най-довереният слуга в дома на Авраам беше Елиезер (стр. 173), който половин век по-рано е бил колебливо избран от Авраам за свой бъдещ наследник (гл. 15:2). Сега той е бил призван от Авраам за изключително важна мисия.

Ръката Ти под бедроту ми. Тази древна церемония, съпътстваща тържествена клетва, се споменава отново само в гл. 47:29. И в двата случая обстоятелствата предполагат обещание за вярно отношение след смъртта на този, на когото е дадено обещанието, тоест с неговото потомство. Смъртта на единия не би освободила другия от клетвата му.

Обясненията на обичая варират донякъде сред коментаторите. Като източник на потомство (виж Бит. 35:11; 46:26; Изх. 1:5), думата „бедру“ или „слабини“ (същата дума на еврейски) се счита за сочеща към бъдещите потомци на Авраам, по-специално към Христос, обещаното Потомство. Ако е така, клетвата е била, така да се каже, положена от, по-специално, към Христос, обещаното Потомство. Ако е така, клетвата е била, така да се каже, положена от или в името на Този, който е трябвало да дойде. Други тълкуватели са считали бедруто за символ на господство или власт, а поставянето на ръката под него - за клетва за вярност към висшестоящ.

3. Вземи си жена. Въпреки че Авраам трябваше да живее още 35 години (вж. гл. 25:7, 20), той изглежда се е чувствал доста слаб по това време (ст. 1). Властта, дадена на Елиезер при избора на съпруга, предполага похвално покорство от страна на Исаак, който вече е бил на 40 години. В древността, както и в Ориента днес, родителите са избирали брачни партньори и са правили сватбени приготовления за децата си. Това по никакъв начин не е означавало, че желанията на самите млади хора са били игнорирани (виж ст. 58, 67; РР 171). Дългото забавяне в планирането на брака на Исаак вероятно се е дължало на желанието на Авраам да избегне вземането на ханаанска съпруга за себе си и на факта, че досега не е намирал за удобно да си уреди такава от Харан (виж ст. 3-6). Смъртта на Сара може би е добавила чувство за неотложност към въпроса.

За ханаанците. Осъзнавайки нарастващата разпуснатост и идолопоклонство на ханаанците и предстоящата им гибел, Авраам желаел да запази чистотата на обещаното потомство. Неговият собствен опит с Агар и преживяванията на Лот и Исмаил го научили на опасността от съюзи с хора от езически произход (стр. 174).

Освен това, Бог вече беше забранил смесените бракове с ханаанците, забрана, включена по-късно в Моисеевото законодателство (Изх. 34:16; Втор. 7:3).

4. В моята страна. Не в Ур Халдейски, а в Харан, като и двете бяха в Месопотамия. Въпреки че не са били свободни от идолопоклонство, роднините на Авраам там са запазили до известна степен познанието и поклонението пред истинския Бог (виж Бит. 31:19; Исус Навин 24:2; стр. 10).

171). Следователно снаха измежду тях изглеждаше далеч за предпочитане пред една от формите сред деградираните ханаанци.

6. Не води сина ми там. Авраам тържествено заръчва на Елиезер да не позволява на Исаак да отиде в Месопотамия. Той заяви, че нито той, нито синът му имат право да се върнат, дори на посещение. Това, заедно с напредналата му възраст (ст. 1), вероятно го е повлияло да не се върне лично, за да намери жена за сина си.

7. Той ще изпрати ангела Си. Този нежен израз на увереност в божественото ръководство разкрива трайното убеждение на Авраам, че той и неговите дела са под ръководството и закрилата на Бога. Същото уверение за божествено ръководство, дадено на Елиезер, впоследствие е обещано на народа на Израел (Исх. 23:20) и на християнската църква (Евр. 1:14).

8. Ще бъдеш ясен. С оглед на свещения и обвързващ характер на клетвата си, Елиезер изпитвал основателна загриженост относно отговорността си, в случай че никоя жена не се върне с него в Ханаан. Авраам уверил Елиезер, че на Бог, който го е водил дотук, може да се разчита, че няма да го изостави сега. Елиезер можел да тръгне уверен в успешното завършване на мисията си. Но ако по някаква причина се окаже обратното, той трябвало да се счита за свободен от по-нататъшни задължения по отношение на клетвата, освен че при никакви обстоятелства на Исаак не трябвало да му бъде позволено да отиде в Месопотамия, за да търси съпруга. Авраам несъмнено се страхувал, че Исаак може да бъде изкушен да остане в Месопотамия и по този начин да осуети божествената цел.

Пътуването на Елиезер от Вирсавия до Харан, за да намери жена за Исаак

10. Десет камили. Относно използването на опитомени камили по времето на Авраам вижте гл. 12:16. Авраам остави цялото планиране и изпълнение на тази мисия на преценката на

неговия доверен слуга Елиезер. Твърдението, че „цялото имущество на господаря му беше в ръката му“, показва, че той е бил човек с опит и здрав разум. Той вече е бил с Авраам повече от половин век (виж гл. 15:2; 16:3).

Отишъл в Месопотамия. Еврейският термин, преведен тук като Месопотамия, е „Арам–“

Нахараим, буквално „Арам на двете реки“. Тази земя, където Митани процъфтявала по времето на Мойсей, е била наричана Нахарина от египтяните. Тя се намира в Северна Месопотамия между горното течение на реките Ефрат и Хабур.

Град Нахор. До около 1930 г. се е смятало, че това е просто друго име за Харан (виж гл. 27:43; 28:10). Клинописни плочки от 18 век пр.н.е., открити в Мари, аморейски град на централното поречие на река Ефрат, обаче споменават Тил-Нахири, „градът на Нахор“, като град в областта Харан. Следователно „градът на Нахор“ не е самият Харан, а отделно селище, основано от Нахор и наречено на негово име (виж гл. 11:31).

11. Времето, в което жените излизат. Нищо не се казва за самото пътуване, което трябва отне много дни и Мойсей продължава разказа, когато Елиезер достига целта си. Керванът от десет камили е пристигнал до кладенеца извън град Нахор и те коленичили, за да си починат и да изчакат да пият вода. От древни времена е имало ориенталски обичай жените да черпят вода и да я носят вкъщи, в делви или мехове (Исх. 2:16; 1 Царе 9:11). Елиезер сметнал подобен случай за добра възможност да наблюдава годните за брак млади жени в града и да избере подходяща съпруга за сина на господаря си.

12. Господи Боже. Възпитан в религията на своя господар и бидейки твърдо вярващ в истинския Бог, Елиезер мълчаливо се молеше за мъдрост, напътствие и успех. Този молещ се слуга е окуражаващ пример за плодовете на всеотдайната грижа на Авраам за душите на неговото домакинство (гл. 18:19). Това, първата записана молитва в Библията, е израз на детска вяра. Елиезер добре осъзнаваше голямата отговорност, която беше негова, да се върне с жена, която ще донесе благословия, а не проклетие, върху дома на Авраам, която ще бъде помощник на съпруга си, а не съучастник в неговото падение. Затова той поиска знак, който да го води в избора му. Тъй като не беше лесна задача да се напълни вода, достатъчна за десет жадни камили, предложението представляваше истинско изпитание за характера. Елиезер искаше да бъде сигурен, че жената, която щеше да ескортира обратно до Авраам, е естествено приятелска, готова да помогне и способна да работи.

15. Ревека дойде. Не случайно, а по провидение, молитвата му беше отговорена, преди да бъде завършена. Това не беше единственият случай, в който Божият отговор дойде толкова бързо (Дан. 9:23; Ис. 65:24). Той винаги е готов да чуе искрена молитва, изречена с вяра. Значението на името на Ревека е неясно. Относно връзката ѝ вижте Бит. 22:23.

Стомната ѝ на рамото ѝ. Някои източни народи имат навик да носят делви с вода на главите си, но палестинските и сирийските жени го правят на раменете си.

16. Много справедливо. Мойсей запознава читателите си с Ревека веднага след появата ѝ в повествованието. Подобно на Сара (гл. 12:11) и Рахил (гл. 29:17), Ревека беше много привлекателна. Нейната девственост също е подчертана чрез многократно повторение. Това наистина беше важна добродетел за нея, която трябваше да стане майка на цял народ.

Тя слезе до кладенеца. Кладенецът беше естествен извор, както означава еврейската дума „айн“. показва. Изворите обикновено се намирали във вади, сухото корито на сезонен поток, докато градовете били построени върху могили. Следователно хората по необходимост слизали „надолу“ до източника на водоснабдяване.

19. Вода и за камилите ти. Ревека, която беше помолена само за глътка вода за уморения пътник, веднага прояви доброжелателността си. Предложението ѝ да налее вода за камилите беше доброволно, а не изискване на обичая. То демонстрираше искрено желание да помогне на нуждаещите се. Не бива да се забравя обаче, че нейната доброта беше използвана в Божието провидение като доказателство, че Той я е избрал за жена на Исаак. Нейното предложение можеше да бъде пълният отговор на молитвата на Елиезер само ако дойде като естествено отражение на характера му.

21. Чудейки ѝ се. Елиезер беше толкова очарован от неподправената готовност на Ребека да ѝ бъде от полза, той ѝ позволил да налее вода за десетте му камили, без дори да предложи помощ (виж Бит. 29:10; Изх. 2:17). Той бил стреснат от прецизността и бързината, с които Провидението отговорило на молитвата му за напътствие. За момент се поколебал; възможно ли било това да е истина? Така учениците се чудили, когато Петър, след освобождаването му от затвора от ангел, внезапно застанал пред тях. Въпреки че се молили за неговата безопасност, им било трудно да приемат отговора, когато той дошъл (Деяния 12:12-17).

22. Златна обица. Трябва да се отбележи, че този подарък не е бил нейната зестра, а знак на благодарност от Елиезер. Въпреки че подозираше, че тя ще стане жена на Исаак, Елиезер все още не знаеше дори името ѝ, камо ли роднинските ѝ връзки с Авраам. Думата, преведена като „обица“, „бижу за челото“, идва от еврейската дума *pezet*, пръстен за нос.

От древни времена бедуинските жени са носили халки за нос, или в хрущяла на едната страна, или в централната стена на носа (виж Исая 3:21; Езекиил 16:11, 12). Сред бедуините халката за нос все още е обичайният годежен подарък. Златният пръстен вероятно е тежал около една пета от унцията, а двете златни гривни - 4 или 5 унции. При сегашната цена на златото общата им стойност би била около 169 долара. Не е чудно, че Лаван е бил изненадан (ст. 30)!

25. Място за настаняване. Елиезер бил убеден, че младата жена, с която се запознал по толкова забележителен начин, е избраната от Бог да го придружи обратно в Ханаан. Гостоприемството изглежда е било обичайна практика в дома на Ревека; иначе тя не би се чувствала свободна да покани непознат да отседне при тях.

26. Наведе глава. Верният слуга на Авраам беше един от онези щастливи хора, които не само се молят за помощ, но и изразяват благодарност, когато я получат. Той отдаде слава на Бога за успеха, който съпътстваше мисията му. Елиезер е забележителен пример за ценността на семейното поклонение. Авраам никога не е смятал религията си просто за лично притежание, а я е живял, проповядвал я е (гл. 18:19) и е направил огромното си семейство участници в изискванията и привилегиите на божествения завет (гл. 17:23). Те бяха повярвали в истинския Бог и бяха подражавали на примера на Авраам за вярна преданост към Него. Двете молитви на Елиезер при кладенеца в града на Нахор подчертават стойността на мисионерската работа в дома.

28. Къщата на майка ѝ. Дадени са няколко обяснения защо Ревека е отишла в „къщата на майка си“, а не в тази на баща си: (1) Майка ѝ е била глава на семейството. Това не може да е вярно, защото мъжете в семейството са решили

въпрос (ст. 31, 50–59). (2) Баща ѝ, Ватуил, бил мъртъв, а човекът с това име в стих 50 бил по-малък брат. (3) В много ориенталски страни жените имат отделни помещения и Ребека естествено отишла първа там, за да разкаже за преживяното си. (4) Изразът „майчин дом“ всъщност означава „домът на баба“, според разпространен семитски обичай, според който баба може да се нарича майка. Тъй като бабата на Ребека, Милка, се споменава многократно (ст. 15, 24, 47), докато майка ѝ изобщо не се споменава, последната може да е била мъртва. По този начин Ребека може да е живяла с баба си Милка, която, бидейки вдовица, е поддържала отделно домакинство.

Третото предложение изглежда предлага най-доброто обяснение.

29. Лаван. „Русият“, вероятно по-малкият брат на Ребека (виж гл. 22:23).

Неговият донякъде безславен характер, очевиден по-късно в отношенията му с Яков, се отразява във факта, че щом видял богатите дарове, които сестра му била получила, той веднага изтичал да посрещне Елиезер.

31. Благословен си от Господа. Въпреки че беше идолопоклонник (гл. 31:30), Лаван също знаеше и ценеха поклонението пред Йехова (стр. 171). Разказът на Ребека за нейната providенческа среща с Елиезер при кладенеца несъмнено напомнил на братята на Авраам за божествено предопределеното преселение на Авраам в Ханаан и за разказите за неговия успех там.

33. Няма да ям. Ориенталската учтивост обикновено би отложила сделката

работа до след хранене (виж Омир Одисея, iii.69). Елиезер обаче смятал задачата си за толкова неотложна, че не можел да спре дори за да яде, докато въпросът продължавал да тежи на сърцето му и изходът му оставал несигурен. Неговото усърдие, проявено тук, свидетелства за факта, че доверието на Авраам в него е било напълно оправдано.

49. Кажете ми. След като разказа историята за просперитета на господаря си, за раждането на Исаак, За собствената си клетва да потърси жена за Исаак сред роднините на господаря му и за providенчния начин, по който беше доведен до дома на Ребека, Елиезер с тържествена сериозност настояваше за незабавно решение.

50. Излиза от Господа. В хармония с обичайния ориенталски обичай, Лаван и

Ватуил трябваше да одобри предложения брак на Ребека с Исаак. Тъй като Господ вече беше решил въпроса обаче, те нямаха друг избор, освен да се съгласят. Що се отнася до тях, решението на Йехова не подлежеше на по-нататъшно обсъждане от тяхна страна и Елиезер беше свободен да заведе Ребека в Ханаан.

52. Поклониха се на Господа. Това е третата молитва на Елиезер по време на краткия му престой в град Нахор (виж стихове 12, 26). Изглежда, че всеки инцидент от живота му е бил повод за молитва, било то за напътствие, било то за благодарност. Други могат да се доверят на човек, който от своя страна се доверява на Бога. Колко по-успешни бихме били във всички наши светски дела, ако ние, подобно на Елиезер, разпознавахме Бога във всичко, което правим!

54. Изпрати ме. Елиезер нямаше търпение да завърши мисията си, като съобщи за нейния успех на Авраам, за да не се забавянето превърне в причина за безпокойство за него. Както можеше да се очаква, роднините на Ребека бяха разтревожени от мисълта за толкова внезапна раздяла с нея. Тяхната загриженост беше да имат достатъчно време, за да се подготвят за заминаването ѝ, а също и да могат да ѝ се сбогуват подобаващо. Според ориенталския обичай това несъмнено би включвало няколко дни пиршества и веселби.

56. Не ми пречи. Настояването на Елиезер и тяхната загриженост за Ребека накараха Лаван да ѝ предложи решението. Дали щеше да се откаже от удоволствието от още няколко дни в дома на момичето си, за да угоди на бъдещия си съпруг и на баща му?

Готовият и охотен отговор отразява зрялост на преценката, безкористен дух и осъзнаване, че отсега нататък нейният първи дълг е да бъде към съпруга си.

60. Бъди майка. Семейството на Ребека ѝ даде обещаните благословии. от Бога на Авраам. Многобройното потомство все още се смята от ориенталците за най-голямото благословение и е било основният обект на тяхното желание за нея. За изразеното желание нейното потомство да завладее портата на враговете им вижте гл. 22:17.

62. Исаак дойде от пътя. Както и при пътуването до Месопотамия, не се казва нищо за обратното пътуване към Ханаан. Моисей преминава веднага към сцената на посрещането в бъдещия ѝ дом. Това събитие се е случило при кладенеца, който Агар е нарекла Лахай-рой (гл. 16:14), в Негев, южно от Вирсавия (виж гл. 12:9). След смъртта на Сара, която е настъпила в Хеврон (гл. 23:2), Авраам очевидно отново е сменил местожителството си.

63. Излязох да медитирам. Точното значение на еврейската дума *śuach*, преведена „размишлявам“ в KJV (в полето „да се моля“) и RSV не е сигурно. Идеята за медитация се среща в най-старите несемитски версии на този текст, LXX и Vulgate. Най-старите семитски версии, Самарянският Пенонкижие и Таргумът на Онкелос, го предават с „да се моля“. Това е възприето от великия еврейски граматик от Средновековието Кимчи, реформатора Лутер и някои други тълкуватели. Фактът, че Ребека станала утеха за Исаак, докато той все още оплаквал смъртта на майка си (ст. 67), е накарал някои коментатори да обяснят думата *śuach* като „да оплаквам“.

Тъй като точното значение на тази дума все още не е ясно, изглежда най-добре засега да се приеме това на най-старите налични преводи, както са направили KJV и RSV. Исаак може би е размишлявал или се е молил за благополучното завръщане на Елиезер с бъдещата му булка. Той, разбира се, е очаквал скорошното им завръщане от Месопотамия. Бъдещото му щастие ще зависи до голяма степен от това каква съпруга Елиезер ще доведе със себе си. Наистина би било уместно Исаак да коленичи и да се моли за Божията благословия за новия си дом! Съпрузите и съпругите, чийто съюз идва в отговор на молитва, ще се окажат най-голямата благословия един за друг.

65. Тя взе завивка. Ребека с нетърпение очакваше да поздрави Исаак, но обичаят на нейната страна не позволяваше на младоженеца да види лицето на булката си, докато бракът не бъде сключен (виж гл. 29:23, 25). Нейната скромност, освен това, се разкри по още един начин. За да срещне бъдещия си съпруг за първи път, тя избра да слезе от камилата на земята.

66. Каза на Исаак. Въпреки че не се казва нищо за Авраам, той несъмнено е приел снаха си по най-любезния начин и с много благословии. Разказът за това как Елиезер е намерил Ребека сигурно му е доставил голямо удовлетворение. Лесно е да си представим, че този повод е бил тържествено отбелязан от Авраам по време на благодарствена служба.

67. В шатрата на майка си Сара. Може би същия ден или на следващия, Исаак завел Ребека в шатрата на майка си. Празна в продължение на три години, тя сега се превърнала в жилище за Ребека и нейните слугини. Това предполага, че Ребека заела важното място на Сара в дома на Авраам. Самата брачна церемония на Исаак вероятно се състояла от просто заявление, пред свидетели, за намерението му да вземе Ребека за жена (вж. Рут 4:10–13).

И той я обичаше. Исаак имаше всички основания да обича Ребека. Тя беше не само изключително красива (ст. 16), но и с мил, весел и внимателен нрав. Изглежда, че е имала

е била, общо взето, образец на женска добродетел (виж Притчи 31:10–31; 1 Петрово 3:1–6; Тит 2:3–5). Внимателното обучение и покорният дух на Исаак вече бяха отбелязани (вижте гл. 22:9). Домът им сигурно е бил много щастлив.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-67ПП 171-176; СР 84-86

2-9ПП 172

10 ПП 188

10-21ПП 172

22-24, 26-51ПП 173 35

КС 139 49-52СР

85 58 ПП 173;

СР 85 63-67ПП 173 67

ПП 175

ГЛАВА 25

1 Синовете на Авраам от Хетура. 5 Разделянето на имота му. 7 Възрастта му и смъртта му. 9 Погребението му. 12 Родовите на Исмаил. 17 Възрастта му и смъртта му. 19 Исаак се моли за Ревека, тъй като е безплодна. 22 Децата се борят в утробата ѝ. 24 Раждането на Исав и Яков. 27 Тяхната разлика. 29 Исав продава първородството си.

1. Авраам отново си взе жена. Въпреки че самотата на Авраам след смъртта на Сара му беше внушила осъзнаването на собствената му напреднала възраст (виж гл. 24:1), той все още се радваше на забележителна физическа и психическа сила и живя 38 години след смъртта ѝ. Бракът на Исаак може да е оставил Авраам още по-самотен от преди и да го е накарал да си вземе друга жена, за да направи последните си години щастливи. Това, че тази нова съпруга, Хетура, което означава „тамян“, е наречена наложница, подобно на Агар (ст. 6), не означава, че той се е оженил за нея, докато Сара е била още жива, въпреки че това не е невъзможно. Контекстът създава впечатлението, че бракът на Авраам с Хетура се е случил след смъртта на Сара.

2. Тя роди. Авраам беше на 137 години при смъртта на Сара и на 140 при женитбата на Исаак. Този, който благослови възрастния патриарх със син на вековната граница на живота, сега му дари радостта от още синове и дъщери. Нищо не можеше да направи часовете на залеза на живота по-ярки за ориенталското сърце, отколкото да бъде заобиколено от голямо и щастливо семейство. С едно изключение, синовете на Авраам, Хетура, доколкото може да се установи, се заселиха в Арабия. Подобно на Исмаил, те мигрираха на юг и изток от Негев.

Зимран. Вероятно означава „антилопа“ и е предварително идентифициран с арабския град Замбран, между Мека и Медина.

Йоксан, Медан и Мадиям. Въпреки че не е известно нищо за първите двама синове, освен имената им, племето Мадиям се появява често, както в Библията, така и в надписите. Това племе се заселило в северната част на Синайския полуостров и в северозападна Арабия отвъд Акабския залив. По-късно Моисей намерил убежище сред тях, в дома на Йотор, който се покланял на истинския Бог (Изм. 2:15; 3:1; 18:1–6). По времето на съдиите мадиямците многократно нападали народа на Израел (Съдии 6 до 8).

Ишбак и Шуа. Ишбак може да се идентифицира с хората от Джасбуку, споменати в клинописните надписи. Шуах изглежда е бил прародител на племе, към което е принадлежал Билдад, един от приятелите на Йов (Йов 2:11; 8:1; и др.). Ако това е вярно, племето на

Шуа се установил в Северна Месопотамия, вместо в Арабия с другите синове на Хетура. Клинописните текстове споменават земя Суху, южно от Каркемиш на Ефрат.

3. Шеба и Дедан. Потомците на Йокшан, Шеба и Дедан не могат да бъдат идентифицирани с южните арабски племена със същите имена, споменати в гл. 10:7 като произхождащи от Хам. Немислимо е Моисей да е приписал произхода на тези племена на хамитянина Куш в един текст, а на шемитянина Авраам в друг. Тяхната идентификация е несигурна.

Ашуриим. Това племе се споменава в минейски надпис в северозападна Арабия. За другите две дедански племена, летушимите и леумимите, не е известно нищо.

4. Синовете на Мадиям. Ефа, синът на Мадиям, очевидно е дал името си на арабското племе, появяващо се в клинописните надписи под името Хаджапа. Другите синове все още не са идентифицирани.

6. Отпрати ги. Към края на живота си Авраам назначи Исаак за свой законен наследник (виж гл. 15:4) и му завеща по-голямата част от имуществото си. На синовете на Агар и Хетура той даде символични подаръци. С оглед на голямото богатство на Авраам и стотиците му слуги (виж гл. 13:2; 14:14), той беше в състояние да даде на всеки от тези седем сина известен брой слуги и част от стадата си, без осезаемо да намали наследството на Исаак.

Вероятно всеки син е получавал достатъчно за добър старт в живота. Изпращането на тези други синове „на изток“, докато е бил жив, е била предпазна мярка срещу конфликти след смъртта му, особено по отношение на правото на Исаак да наследи земята Ханаан.

8. Предаде се. Буквално „той издъхна“. Преводът на RSV „издъхна“. „последен“ е за предпочитане (виж стих 17; гл. 35:29).

Събран при народа си. Вижте гл. 15:15.

9. Исаак и Исмаил го погребяха. Като главен наследник на Авраам, Исаак е споменат първи. Фактът, че Исмаил, по-големият полубрат на Исаак, е участвал в последните обреди за баща им, е доказателство за помирение между тях (виж също гл. 35:29). Синовете на Хетура не са споменати, вероятно отдалеченото им местообитание е направило невъзможно за тях да пристигнат навреме за погребението в Хеврон.

11. Исаак живееше при кладенеца Лахай-рой. Бог почете Исаак като наследник на Авраам и му повтори обещанията и благословиите, дадени на Авраам. Известно време след смъртта на Авраам Исаак продължи да живее в Лахай-рой, където бяха прекарани последните години от живота на баща му и където той се срещна с Ревека за първи път (гл. 24:62). Вече бяха изминали 35 години от това паметно събитие в живота му, а собствените му синове, Яков и Исав, бяха на 15 години (виж стих 26).

12. Родословието на Исмаил. Започва нов раздел, в който Моисей проследява накратко семейството и съдбата на най-големия син на Авраам, преди да продължи с основната си тема - родословието на Исаак.

13. Имената на синовете. Че синовете на Исмаил са дали имената си на племенни подразделения и географски местоположения, е ясно от стих 16. Някои от тях са споменати отново в Библията или се срещат като топоними в Северна Арабия. Могат да се идентифицират следните:

Навайот и Кидар. Те са споменати заедно и в Исая 60:7. Кидар се появява самостоятелно в няколко библейски пасажа, Исая 21:16 и Езекиил 27:21, обозначавайки потомството му като арабско племе.

Адбеел. Споменава се другаде само в 1 Лет. 1:29. Това може да е Идиби-ил, споменат в клинописните надписи на асирийския цар Тиглатпаласар III като племе близо до границата с Египет.

14. Мишма. Идентифицирано с арабското племе Исаме, от надписите на Асирийски цар Ашурбанипал.

Дума. Вероятно северноарабски оазис, споменаван многократно в древни текстове. съвременно име е Ел Джуф.

Маса е била идентифицирана с племе от Северна Арабия, наречено Мас'у в клинописните надписи от Месопотамия.

15. Хадар. Най-добрите еврейски ръкописи гласят Хадад, открити в клинописните надписи на Чудаду. В иврит буквите, еквивалентни на „r“ и „d“, са много сходни и едната може лесно да бъде сбъркана с другата.

Тема. Споменава се също в Йов 6:19; Исаия 21:14; и Йеремиа 25:23. Това е съвременната Тейма в северозападна Арабия. В древността е била важен търговски център и за няколко години се е превърнала в резиденция на вавилонския цар Набонид, баща на Валтасар.

Йетур, Нафиш. Открит в 1 Лет. 5:19, където се бие с отвъддорданските племена Гад, Манасия и Рувим. Вероятно е името Итурея, споменато в Лука 3:1 като регион южно от планината Хермон, да произлиза от Йетур.

16. Замъци. Буквално „лагери“.

17. Животът на Исмаил. Дългият живот на Исмаил несъмнено се дължи на енергията, която е наследил от баща си Авраам. Относно изразите „предаде духа си“ и „прибра се при народа си“ вижте съответно стих 8 и гл. 15:15.

18. От Хавила до Сур. Местоположението на Хавила е несигурно (вижте гл. 2:11). Поради тази причина източният обхват на исмаилското владичество в Арабия не може да бъде определен. Западната му граница е била Сур (гл. 16:7; 20:1), недалеч от Египетската земя.

Докато отиваш към Асирия. Това не означава, че исмаилтянската власт се е простирила чак до Асирия в Месопотамия, а по-скоро нейното разширение в обща северна посока. Следователно исмаилтяните са граничили с Египет на запад и с Хавила на югоизток и са се простирали на известно разстояние на север в северната Арабска пустиня.

Той умря пред всичките си братя. Нафал, „да падне“, тук преведено като „умря“, може също да означава „да се разположи на стан“ като армия (Съдии 7:12, 13) и „да се раздели“ като наследство (Пс. 78:55). Изразът „Той умря пред всичките си братя“ трябва да се преведе в хармония с предсказанието от гл. 16:12 „той се засели срещу [близо до] всичките си хора“ (RSV).

19. Родословието на Исаак. Моисей се връща към основната тема на своето повествование, историята на избрания народ. Някои от събитията, описани в следващите стихове, са се случили по време на живота на Авраам. Тъй като Авраам е живял 175 години (гл. 25:7) и е бил на 100 години при раждането на Исаак (гл. 21:5), той трябва да е бил на 160 години при раждането на Исав и Яков (гл. 25:26), които следователно са били на 15 години при смъртта му. Смъртта на Исмаил, на 137-годишна възраст (ст. 17), е настъпила много по-късно, когато Яков и Исав са били на 63 години. Исмаил е бил с 14 години по-възрастен от Исаак (гл. 16:16) и следователно е бил на 74 години, когато са се родили двамата му сина. Хронологично неуместен, новият раздел намира своята логика

място тук в повествованието, защото целта на Мойсей е да представи житейската история на Исав и Яков без прекъсване.

20. Сириецът. „Сириец“, по-точно „арамеец“, според еврейския превод. Ватуил, внук на Тара (гл. 22:20–23), е бил, подобно на Авраам, потомък на сина на Сем, Арфаксад (гл. 11:10–27), а не на сина на Сем, Арам, прародител на арамейците (виж гл. 10:22). Тук той е наречен „арамеец“ само защото семейството на Тара се е заселило на арамейска територия и постепенно е било погълнато от арамейците. Мойсей нарича както Ватуил, така и Лаван арамейци.

Падан-арам. Местоположението на „Падан-арам“ не е ясно. Среща се само в Битие. (гл. 28:2, 5–7; 31:18; и др.) и е обяснено като обозначаващо регион, който е съставлявал част от Арам-Нахараим (виж гл. 24:10). Отново, може да се отнася до Харан, тъй като Падан и Харан имат сходни значения на асирийския език.

21. Исаак се умоляваше на Господа. Подобно на баща си, Исаак трябваше да научи, че децата на обещанието не трябваше да бъдат просто плод на природата, но очевидно и дар на благодатта. Когато Исаак и Ревека били женени 19 години (ст. 20, 26) и все още нямали деца, Исаак направил въпроса предмет на молитва. Той избрал да се уповава на Божиите милости, вместо да се доверява на собствените си хитрости, както направил Авраам (гл. 16:3). Неговото доверие в Бога не било упражнявано напразно, нито му се наложило дълго да чака, преди вярата да стане факт.

22. Децата се бореха. Ревека се притесни, както за своята безопасност, така и за безопасността на децата си. Объркана, тя се обърна към Господа за обяснение. Въпреки различни древни и съвременни коментатори, това не означава непременно използването на посредник, още по-малко нуждата от такъв. Мелхиседек, Авраам и Исаак са предложени като тези, при които тя може да е отишла. Най-вероятно тя просто се е обърнала към Господа в молитва. Защо би ѝ се струвало странно да говори лично с Бога? Той не гледа на никого.

23. Два народа. Ангел разкрил на Ревека нещо за бъдещето на двамата синове, които скоро щели да се родят (РР 177). Изглеждало, че те вече се борят за надмощие. Предсказанието на ангела се изпълнило в по-късната история на потомците на Исав и Яков, едомците и израилтяните. Тези два братски народа винаги са били врагове, като Израел обикновено се оказвал по-силният от двата. Давид покорил едомците (2 Царе 8:14; 3 Царе 11:16), а цар Амасия по-късно ги победил (4 Царе 14:7; 2 Летописи 25:11, 12). Хасмонеят цар Йоан Хиркан I окончателно сложил край на тяхната независимост през 126 г. пр.н.е., когато ги принудил да приемат обряда на обрязването и закона на Мойсей и да се подчинят на еврейски управител. Божието прозрение за характеристиките на Исав и Яков и Неговата предвидливост за тяхното бъдеще направили възможно избирането на Яков за наследник на първородството и прародител на Христос още преди неговото раждане (Римляни 8:29; 9:10–14).

25. Черв. Евр. „адмони“, вероятно коренът, от който произлиза името Едом (виж също ст. 30). Същата еврейска дума се използва за описание на външния вид на Давид (1 Царе 2:1). 16:12; 17:42). По значение е подобно на латинското име Руфус, дадено на двама мъже от новозаветните времена (Марк 15:21; Римляни 16:13). Прекомерният растеж на косата на Исав, известен в медицината като хипертрихоза, забележим още при раждането, по-късно се превръща в най-значимата черта на физическия му вид.

Те го нарекли Исав. И двамата родители се съгласиха, че това име е уместно. Контекстът е накарал някои учени да предположат, че произлиза от неизвестен корен, означаващ „да бъдеш покрит с коса“. Значението му обаче не може да бъде определено от наличната информация.

26. Наричаха го Яков. Еврейската дума за „пета“, „акеб“, е свързана с глаголът 'aqab, „да хвана за петата“, преносно „да измами“. Личното име Яков, което означава „той хваща петата“ или „той мамии“, следователно е било най-подходящо. То не само напомняло за инцидента при раждането му, но и било пророческо за неговия характер и съдба.

Относно възрастта на Исаак по време на раждането на двамата му сина вижте стихове 19-21.

27. Исав бил хитър ловец. Когато двете момчета пораснали, станала очевидна голяма разлика в характерите им. Исав проявявал груб, капризен нрав и се наслаждавал на дивия, приключенски живот на полето и в гората (виж гл. 27:3).

Яков беше обикновен човек. Еврейската дума „там“, преведена тук като „обикновен“, предполага приветлива, благочестива и образована личност. Задълженията и отговорностите на установения семеен живот, толкова монотонни и дразнещи за Исав, дойдоха естествено за Яков, „обикновен човек, живеещ в шатри“. Докато Исав никога не надрасна физическото и емоционално безпокойство на юношеството, Яков разви стабилността на характера и здравия разум, които би трябвало да дойдат със зрялостта.

28. Исаак обичал Исаак. Сляпата привързаност на Исаак към първородния му син, независимо от качествата на сина му за лидерство в семейството, донесла разделение в семейството. В резултат на това несправедливост, нещастие и злочестие белязали отношенията между братята и тяхното потомство в продължение на векове. Предпочитанието на Исаак към Исаак изглежда се е основавало, поне отчасти, на любовта му към еленското месо. Степента, до която патриархът е позволил любовта и чувството му за справедливост и благочестие да бъдат контролирани от апетита му, е изненадваща и разочароваща. Освен това, неговият опит е предупреждение за нас. Да предпочитаме едно дете пред друго неизбежно създава ревност, разделение, горчивина и нещастие.

29. Морска чорба. Разликата в характерите между двамата братя скоро стана очевидна в една необичайна ситуация, която се оказва повратна точка в живота им. Яков беше сготвил ястие от леща (ст. 34). Червената леща и до днес е любима храна в Палестина, където се приготвя с лук, чесън, ориз и зехтин.

Понякога се добавя и месо.

30. Нахрани ме. Думата, преведена като „нахрани ме“, се среща само в този пасаж и означава „да ме нахраниш“ „яждам лакомо“ или „поглъщам“.

Затова го нарекоха Едом. От „адам“, „червен“. Няма несъответствие.

като приписва името си както на червения му тен (ст. 25), така и на цвета на лещата. Следователно името е било двойно подходящо. Арабите все още обичат да дават такива фамилни имена на известни личности. Едомитите се споменават по-често в египетски и асирийски надписи, отколкото израилтяните. В Египет името Едом се появява като Идвм, и в клинописните текстове като Удуму.

31. Продай ми днес първородството си. Яков знаеше за пророчеството на ангела относно себе си и брат му, сключен преди раждането им (виж ст. 23; PP 178). Сега той се възползва от това, което му се струваше като добра, макар и необичайна, възможност. Съгласно Моисеевото законодателство привилегиите на първородния били: (1) наследяване на официалната власт на бащата, (2) наследяване на двоен дял от имуществото на бащата, (3)

привилегията да стане семеен свещеник (виж Изх. 22:29; Числа 8:14-17; Втор. 21:17).

За потомците на Авраам първородството е означавало също: (1) наследяване на обещанието за земния Ханаан и други заветни благословии, (2) честта да бъдат прародители на обещаното Потомство.

Предложението на Яков беше безскрупулно и презряно. То разкрива също дух на нетърпение и липса на доверие във всеобхватното Божие провидение, подобно на това, проявено от Авраам при брака му с Агар (Битие 16:3). Условието за продажба на Яков бяха взискателни, егоистични и низки. Теорията, че целта оправдава средствата, не се радва на одобрението на Небето (виж Матей 4:3, 4; ДА 121, 122). Бог не можеше да одобри действието, но го отмени за евентуалното изпълнение на Неговата цел.

32. В момента, в който трябва да умре. Преводът на Кралския джихад оставя впечатлението, че Исав е имал предвид „ще умра от глад, ако не получа храна веднага. В такъв случай първородството ми няма да ми е от полза. Затова е по-добре за мен да получа храна и да живея без първородство, отколкото да умра сега, докато го притежавам.“ Много коментатори са следвали тази линия на разсъждение. Друго обяснение разбира този израз като: „Рано или късно ще умра така или иначе и тогава няма да има значение дали притежавам първородството или не.“ Последното тълкуване изглежда по-правдоподобно в светлината на думите от стих 34, че той „презря първородството си“. Бидейки безразличен към благословиите, които щяха да бъдат негови, Исав ги гледаше лекомислено и следователно беше недостоеен за тях (РР 181).

33. Закълни ми се. Поведението на Яков в тази сделка е трудно за защита. Неговото отношение и думите разкриват преднамереност (РР 179). Опасна и понякога фатална грешка е да се предвижда и изпреварва Providението, което в определеното време и без човешка намеса ще постигне божествената цел.

34. Презирал първородството си. За Исав единственото ценно нещо било моментното задоволяване на апетита; бъдещите духовни благословии изглеждали далечни и нереални. В това той се показал като „нечестив [нерелигиозен] човек“ (Евр. 12:16), нечувствителен към духовните неща. Той не се интересувал само от задоволяване на чувствените желания. Подобно на немия звяр, той основавал решенията си само на сетивни съображения на момента. Степента, до която човек е готов да пожертва настоящите си желания за бъдещо добро, е точна мярка за емоционална и духовна зрялост. На тази основа само християнинът може да стане напълно зрял, защото единствено той е готов и желае да се откаже от всичко, което този живот може да предложи, за да може да бъде сметен за достоен за идния живот (виж 2 Кор. 4:17, 18; Фил. 3:7-15; Деяния 20:24; Лука 20:34, 35; Евр. 11:10). Незначителният начин, по който Исав продаде първородството си за ястие леца, демонстрира неговата негодност да стане наследник на благодатните Божии обещания. Докато поведението на Яков не може да бъде извинено, това на Исав заслужава най-строгото осъждане. Яков се разкая и му беше простено; Исав беше отвъд прошка, защото покаянието му се състоеше само от съжаление за резултатите от прибързаното му действие, а не за самото действие (Евр. 12:16, 17; РР 181).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

19-34ПП 177-179; СР 87

23 стр. 181, 196; СР 88

28 ПП 177

29-33СН 110

29-342Т 38

32 ПП 179

34 стр. 179, 208

ГЛАВА 26

1 Исаак отиде в Герар поради глад. 2 Бог го наставлява и го благославя. 7 Авимелех го укорява, задето се е отрекъл от жена си. 12 Той забогатява. 18 Той изкопава Есек, Ситна и Роовот. 26 Авимелех сключва завет с него във Вирсавее. 34 Жените на Исаав.

1. Имаше глад. Глад, подобен на този, който се случи по времето на Авраам (виж гл. 12:10). Плодородният регион Герар не беше засегнат от суша, както полусухият Негев. Относно присъствието на филистимци в Ханаан по това време виж гл. 21:32. Дали Авимелех и Фихол (Бит. 26:26) са същите личности, както споменатите в гл. 20:2 и 21:22, или просто титли, означаващи съответно „цар“ и „военнокомандващ“, не е известно, по-вероятно е последното (виж гл. 20:2; 21:22).

2. Господ му се яви. Това е първото записано божествено откровение, дадено Исаак. Няколко обещания, дадени по-рано на Авраам, сега бяха повторени на Исаак (виж гл. 12:3; 15:5; 22:17, 18).

5. Авраам се подчини. Послушанието на бащата е дадено тук като причина за благословиите, които ще дойдат върху сина. Това е и подразбиращо се обещание, че подобни действия от страна на Исаак ще донесат подобни резултати. Яков обяснява, че вярата на Авраам, за която той с право е бил похвален от Павел (Римляни 4:1–5), е била усъвършенствана чрез неговото послушание (Яков 2:21–23). Нито доверието, нито послушанието са пълни без другото.

Моят глас. Винаги, когато Бог говореше, Авраам се подчиняваше без забавяне (Битие 12:1–4; 22:1–3).

Моите заповеди. „Заповеди“ се отнася до предписания, дадени от Бога (1 Царе 2:1). 13:13; 1 Царе 13:21), от баща (Пр. 4:1, 4; 6:20), от цар (1 Царе 2:43; 4 Царе 18:36) или от учител (Пр. 2:1; 7:1, 2). Такава заповед, да ходи свършено пред Бога, е била дадена на Авраам на 99-годишна възраст (Бит. 17:1).

Моите постановления. Това се отнася до божествени закони, церемониални (Изх. 13:10; Числа 9:14; и др.) като както и морални (Втор. 4:5, 8, 14; 6:24; и др.).

Моите закони. Етични наставления, както и церемониални и духовни предписания (Йов 22:22; Исаия 8:16, 20).

Този стих включва повечето еврейски думи, които се отнасят до божествени закони или заповеди. Авраам старателно ги спазвал всички, независимо дали са идвали директно от Бога или са били предадени от минали поколения. Той решил в сърцето си да се подчинява на Бога безрезервно; където се проваля, той се обръщал към Бога с жертва на разкаяние върху олтара на сърцето си (виж Евр. 7:25; 8:1–4). Той напуснал родната си земя, принесъл сина си, извършил обряда на обрязване, платил десетък. Същото със сигурност е било вярно и по отношение на фазите на Божия закон, които не са конкретно споменати във връзка с неговия житейски път. Собственото свидетелство на Бог, дадено тук, например, прави сигурно, че Авраам е бил верен в спазването на съботата, както е бил и по други въпроси, като например плащането на десетък.

7. Тя ми е сестра. Както Авраам беше обявил жена си за своя сестра (гл. 12:11, 12; 20:2, 11), така направи и Исаак; но начинът, по който Бог защити Ребека, беше много

⁷ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с ексегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 20:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

различно от това, в което беше запазена Сара. Никой дори не я докосна. Това преживяване и още едно (гл. 25:28) са единствените записани случаи в живота на Исаак за отклонение от строгата праведност. Засрамен от собственото си поведение, Авраам може би не е предупредил Исаак, като е разказал за собствените си провали в това отношение. По-вероятно е обаче Авраам да е казал на Исаак, но както често се случва, Исаак е трябвало сам да научи урока чрез горчив опит. Колко често греховете на родителите се увековечават в децата им!

Но наследствените слабости никога не освобождават децата от лична отговорност за собствените им грешки. (виж Езекиил 18:20).

12. Стократно. Въпреки че патриарсите са живели, като цяло, полуномадски живот, навиците им са се различавали значително от тези на днешните бедуини. Последните нито обработват земята, нито притежават големи стада и овце, както са правили патриарсите. Въпреки че долината Герар е изключително плодородна, стократното увеличение на добива на зърно е приблизително максималното за Палестина, където обикновено е тридесет до петдесет пъти (виж Матей 13:23). Специалната Божия благословия почиваше върху Исаак.

15. Всички кладенци. Нарастващото богатство и влияние на Исаак предизвикаха завистта на Филистимци и те се опитаха да му навредят. Кладенците, направени безполезни от филистимците, царят на Герар тържествено беше гарантирал на Авраам завинаги (виж гл. 21:25-32). Достъпността на кладенци е най-важна в южната пустинна страна Палестина и без тях пастирът трябва да търси пасища другаде.

17. Исаак си тръгна оттам. Тъй като ставаше светец, Исаак не се бореше, а премести лагера си на изток от града, макар и все още в същата долина, от която Герар е получил името си.

22. Той се премести оттам. Мирнолюбив човек, Исаак не искаше да си навлече неприятности заради кладенците, които хората му изкопаха, и се местеше всеки път, когато правата му бяха оспорвани. Третият нов кладенец изглежда е бил достатъчно далеч от филистимците, че те го оставили на мира там, поради което той го нарекъл Реховот, „широки пространства“. Този извор е идентифициран със сегашното ер-Рухебе, на 20 мили югозападно от Вирсавия във вади Рухебе, което днес увековечава името, което е получил от Исаак.

23. Той се изкачи оттам. По някаква необяснима причина Исаак след известно време се премести на север и се установи във Вирсавее, където Авраам някога е живял (гл. 21:33; 22:19). Там Йехова се яви на Исаак през нощта и поднови заветното обещание.

26. Авимелех отиде при него. По повод на предишния договор Исаак беше на път тригодишна възраст (гл. 21:8, 22; виж също гл. 21:8). Вторият договор е сключен приблизително 97 години по-късно (гл. 25:26; 26:34). Следователно е вероятно Авимелех от гл. 26:26 да не е лицето, споменато в гл. 21:22. Когато пътищата на човек са угодни на Бога, дори враговете му ще бъдат в мир с него (Пр. 16:7). Новият цар на Герар сега предложил договор, който всъщност бил подновяване на първоначалния договор между Авраам и по-ранен цар на Герар. Въпреки несправедливостта, която Исаак бил понесъл от тяхна страна, той, като мирнолюбив човек, бил щастлив да сключи нов пакт за приятелство с Авимелех. Човек може само да се чуди как се е чувствал Исаак, когато Авимелех нагло се хвалел със собствената си някогашна справедливост и честност. Фактът, че не е имало насилие, когато слугите на Авимелех са съсипали няколко кладенеца и са ограбили Исаак от поне два други, се дължи единствено на мирното убежище на Исаак. Въпреки че Исаак не можел да забрави тези горчиви преживявания, той не ги споменавал. Той бил човек с великодушно сърце и щедър дух. Въпреки че не е споменато тук, вероятно са били заклани животни и са били спазени обичайните церемонии (вижте гл. 21:27).

33. Той го нарече Шева. Слугите на Исаак го информираха за успеха си при отварянето на нов кладенец още същия ден и му даде името Шева, което означава „клетва“, в памет на договора с Авимелех. Твърдението „затова името на града се нарича Вирсавия“ не омаловажава факта, че Авраам вече беше дал същото име на мястото (гл. 21:31). Сега имаше допълнителна причина за увековечаване на името, дадено на мястото век по-рано. Тъй като договорът между Авимелех и Исаак беше само подновяване на този по-ранен договор, така и името Шева, дадено от Исаак на новия кладенец, беше потвърждение на по-ранното име Вирсавия.

34. Исав беше на четиридесет години. Към трудностите на Исаак с филистимците се добави и домашен кръст, който му причини дълбока и трайна скръб. Исав, който вече беше демонстрирал безразличието си към религиозните принципи, не виждаше причина да се съветва с родителите си относно избора на съпруга или да си прави труда да уреди такава измежду роднините си в Месопотамия. Когато беше на 40 години, а баща му на 100 (гл. 25:26), той се ожени за две хетейки, едновременно или почти едновременно. По този начин той открито се противопостави на принципите на родителското ръководство, на неразбиране с езичници и на моногамията.

Имената на жените на Исав, както и тези на бащите им, са семитски. Юдит означава „хвалената“, Беери – „моят кладенец“, Васемат – „благоухание“ и Елон – „силната“. Тези имена предполагат, че двете хетейски семейства, за които става въпрос, са живели известно време в Ханаан и са възприели езика на ханаанците. Относно присъствието на хетейците в Южна Палестина в този ранен период вижте гл. 20:1.

35. Които бяха мъка на ума. Тези две жени, както ясно показва еврейският превод, буквално станаха „горчивина на духа“ за родителите на Исав. Техните извратени и зли пътища, идолопоклонническата им религия и бездуховният им и лекомислен нрав донесоха мъка на Исаак и Ревека. Този тъжен свят не познава по-голяма мъка от тази, която децата могат да донесат.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

3 1Т 203

5 ПП 140, 154, 363, 370; SR 146

24 2Т 271

34, 35 ПП 179

ГЛАВА 27

1 Исаак изпраща Исав за еленско месо. 6 Ревека напътства Яков да получи благословия. 15 Яков под лицето на Исав я получава. 30 Исав донася еленско месо. 33 Исаак трепери.

34 Исав се оплаква и с настойчивост получава благословия. 41 Той заплашва Яков.

42 Ревека го разочарова.

1. Когато Исаак остаря. От следните съображения, Исаак трябва да е бил на около 137 години, когато се е случило събитието, разказано в тази глава. Исав вече е бил женен (ст. 46). Това се е случило, когато Исаак е бил на 100 години (виж гл. 26:34; 25:26). Но, както ще се види, събитията, записани тук, трябва да са се случили дори в много по-късно време от това. Яков е бил на 130 години, когато е отишъл в Египет (гл. 47:9), а синът му Йосиф на 39. Това е ясно от факта, че последният е бил на 30 години, когато е постъпил на служба при фараона (гл. 41:46), и че оттогава са минали 7 изобилни и 2 неплодородни години (гл. 41:54; 45:6). Тези 9 години трябва да се добавят към 30-те, което прави Йосиф на 39 години. Следователно Яков е бил на 91 години, когато се е родил Йосиф. Това се случи в края на 14-годишната служба на Яков в дома на Лаван (гл. 29:18,

27; 30:25); следователно Яков е бил на 77 години, когато е избягал в Харан. Тъй като бягството на Яков вероятно е последвало скоро след събитията от тази глава и тъй като баща му Исаак е бил на 60 години, когато Яков се е родил (гл. 25:26), възрастта на Исаак в гл. 27 трябва да е била около 137 години. Исаак е живял още 43 години, до зрялата възраст от 180 години (гл. 35:28).

4. За да те благослови душата ми. Откакто полубрат му Исмаил, 14 години по-възрастен от него (гл. 16:16; 21:5), починал на 137-годишна възраст (гл. 25:17), неговите нарастващи немощи от възрастта може би са му подсказвали мисълта за приближаваща смърт. Без да се съобразява с Божиите наставления относно двете деца преди раждането им и без да обръща внимание на размяната на първородството на Исав и ханаанските му бракове, Исаак очевидно упорствал в предпочитанието си към Исав. Тъй като това предпочитание се засилвало от вкуса му към дивеч (гл. 25:28), било естествено той да поиска „еленско месо“, за да отпразнува събитието.

5. Ревека чу. Какви мотиви я подтикнаха към този курс на действие? Струваше ѝ се, че Божият избор на Яков е на път да бъде осуетен. Намерението на Исаак беше ясно и противоречеше на Божията разкрита воля. Очевидно тя заключи, че нито разум, нито аргумент биха променили решението му. Чувствайки, че Бог отчаяно се нуждае от нейната помощ, Ревека взе нещата в свои ръце. Тя прибегна до една грешка с надеждата да поправи друга. За нея кризата изглеждаше реална и неотложна. Исаак, предполагайки, че е на смъртно легло, беше решил да прехвърли първородството на Исав. Като изпрати Исав на полето за лов, той беше започнал процеса на прехвърляне, който, когато бъде завършен, щеше да бъде необратим. Какво трябваше да направи тя? В нейната власт беше да предотврати това, което изглеждаше като необратима грешка. Това беше последният ѝ шанс да действа и ако го изпуснеше, всяка надежда щеше да изчезне. Да се въздържи от действие, когато беше в нейна власт да поправи ситуацията, и просто да се довери на Бог да уреди нещата по Неговия добър начин и време, изглеждаше невъзможно. Чрез такъв процес на рационализация тя се опитваше да убеди себе си, че всяко средство за постигане на желаната цел е оправдано. Не помагаше ли тя на Бог да осъществи ясно изразената Си цел? И ако по този начин тя извърши грях, не би ли бил Бог длъжен да ѝ прости? Когато хората насочат сърцата си към действие, което не е в съответствие с най-строгите стандарти за правилно, глупавите им сърца помрачават. Бялото изглежда черно, а грешното изглежда правилно. И когато това, което Бог ясно е казал, че е напълно грешно, изглежда правилно, хипнотичната сила на изкушителя е пълна (Бит. 3:6; Рим.

1:21, 22; Иса. 5:20; Матей 3:2).

12. Проклятие върху мен. Ревека заглуши страха на Яков от проклятието, което баща му можеше да му изрече, ако измамата му бъде разкрита; тя самата щеше да приеме проклятието. Тя беше толкова твърда в своя път, колкото Исак беше в своя. Решена да си осигури това, което ѝ се струваше от най-висша ценност и което беше на път да ѝ се изплъзне, тя щеше да пресметне цената по-късно... не сега. Засега само едно нещо имаше значение. Тя беше толкова сигурна в успеха на своята стратегия, че изобщо не се страхуваше от възможността за проклятие.

14. Той отиде. Яков се съгласи с нейния план и донесе козите. Това не бяха често срещан европейски сорт, чиито кожи биха били напълно неподходящи за подобна измама. Това бяха камилските кози от Ориента, чиято черна, копринена козина понякога се е използвала като заместител на човешката коса.

Възражението на Яков ясно показва, че той не е бил толкова загрижен за погрешността на деянието, колкото за риска от разкриване. Дегенериралата човешка природа е по-малко загрижена за греха, отколкото за неговите последици. Само Христовият Дух може да вдъхне на човека разкаяно, покаяно сърце, смело да постъпва правилно и готово да се довери на Бога за резултатите от подобен начин на действие.

(виж 2 Кор. 7:10; Михей 6:8). Години наред Яков кроеше планове да получи желаната благословия и сега тя беше на път да се изплъзне от ръцете му, но малко убеждаване от страна на Ревека беше необходимо, за да превърне колебанието му в активно сътрудничество. Неговите собствени неосветени желания го направиха лесна жертва на хитростите на изкушителя.

19. Аз съм Исав. Задачата да убеди баща си никак не беше лесна, нито сигурен успех. След като обяви пристигането си, Яков беше изправен пред няколко неудобни въпроса. Една измама след друга беше необходима, за да постигне целта си. Той се обяви за Исав, а месото на козлето за еленско, и отдаде бързото си завръщане на предполагаемата Божия благословия.

24. Ти ли си моят син Исав? Осезанието на Исаак сигурно е било сериозно засегнато от недъга му или от възрастта му. От друга страна, слухът му е бил по-остър и го е карал да се съмнява в гласа на Яков. Но ароматът на поле и гора върху дрехите на Исав (ст. 15) сякаш потвърждавал докосването на косматите ръце на сина му. Накрая, благоуханият аромат на „вкусно ястие“ (ст. 9) разпалил апетита му и той отхвърлил страховете си. Той не можеше да вижда; но допирът, вкусът и обонянието надделяваха над слуха. Първоначалната грешка, довела до тази измама, беше на самия Исаак. Освен това, той умишлено беше продължил с плана си да даде на Исав първородството въпреки божествена заповед за противното и затова Бог му позволи да бъде измамен (виж 1 Царе 28:6; 3 Царе 14:1–6; Деяния 5:1–11).

27. И го благослови. Самото благословение, както при всички подобни изявления (виж Бит. 49; Втор. 33), е в еврейски поетичен стил. Състои се от паралелни изречения, чиято дикция и граматика са характерни за поезията. Ароматът на полета и горите върху дрехите, които Яков носеше, внушаваше на патриарха картина на бъдещия просперитет на сина му. Исаак сякаш го виждаше във владение на Обетованата земя и в пълноценно ползване на съпътстващите я благословии. Специално внимание се обръща на „небесната роса“, защото в източните страни, където има толкова малко дъжд, росата е необходима за растежа на плодовете на земята. Често се споменава като източник на благословия (Втор. 33:13, 28; Осия 14:5; Зах. 8:12).

29. Нека хората ти служат. Яков трябваше да бъде превъзходен не само над братята си, но и в по-широк смисъл на всички негови роднини, но и над чужди народи. Тази благословия предвижда концепцията за всеобщо господство, което наистина е бил първоначалният Божи план за Израел (виж Втор. 4:6; 28:10; 2 Лет. 9:22, 23; Пс. 126:3; Зах. 2:11; 8:22, 23; 14:16; КОЛ. 289, 290).

32. Кой си ти? Яков едва беше получил благословията и напуснал баща си, когато Исав се завърна. Шокът сигурно е бил съкрушителен за Исаак. Но той очевидно видя в инцидента намесата на Провидението и заключи, че всеки по-нататъшен опит от негова страна да действа против Божията воля би бил безполезен. Той знаеше, че не може; следователно нито би оттеглил благословията от Яков, нито би се опитал да го прокле. Исаак сигурно е осъзнал собствената си отговорност за тъжната ситуация; защо да обвинява Яков? Както Исав беше действал независимо от родителите си при избора на съпруга, така и Исаак беше действал независимо от Бога, опитвайки се да избере наследника си. Подобно на Валаам, Исаак се оказа безсилен да отхвърли Божията благословия от този, на когото е било предопределено да я получи (виж Числа 22:35; 23:8, 11, 12).

36. Не е ли правилно наречен Яков? Що се отнася до значението на името Яков, вижте гл. 25:26. Исав се оплака горчиво, че Яков го е измамил два пъти. Вярно е, че той, Исав,

беше продал първородството си на Яков; но сега, твърде късно, осъзна глупостта си. Сега той видя, че Яков се възползва от него и това, което наистина беше – грабеж.

38. Но една благословия, баща ми? Разбира се, Бог има безгранични благословии, че е Той готов да дари с щедра ръка. Ако Исав беше осъзнал, че дефектният му характер го лишава от това да получи благословията и че тя може да бъде негова само чрез промяна на отношението, Божиите благословии към Авраам и Исаак можеха да бъдат и негови (виж Йер. 18:7–12). Но Исав не говореше с тази мисъл. Той копнееше за благословията, без никакво намерение да приеме задълженията, които вървяха с нея. Подобно на по-големия син в притчата за блудния син, той ревниво не желаше да бъде проявена благосклонност към по-малкия му брат (Лука 15:29).

Исав издигна глас и заплака. В отговор на по-нататъшната молба на Исав: „Нима си... „Не запази ли благословия за мен?“ Исаак повтори по същество благословията, произнесена над Яков, и каза на Исав, че не може да направи нищо повече за него. Когато дори баща му, най-добрият му приятел, сякаш се обърна срещу него, Исав най-накрая се събуди с ужасното осъзнаване на пълното му отхвърляне от Бога. Сълзите му изразяваха скръб за загубата му, но не и за поведението, което беше направило тази загуба неизбежна. Сълзите му бяха безполезни, защото той вече не беше способен на истинско покаяние (виж Евр. 12:17). Като непреодолима пропаст, неговият несъвършен характер стоеше между него и осъзнаването на това, което сега му се струваше несравнимо ценно (виж Ер. 8:20; Лука 16:26; КОЛ. 2:1).

39. Баща му отговори. Трогнат от жалката жалост на любимия си син Исав, Исаак се съобразил с пламенната му молба. Още веднъж Исаак говорил, може би под вдъхновение, този път за бъдещата участ на Исав. Това изказване обаче не е наречено „благословия“. Всъщност то било видоизменено проклятие.

Твоето жилище. Буквално „Твоето жилище ще бъде [от, мин] тлъстината на земята и [от] небесната роса.“ Според KJV, „благословията“ на Исав изглежда по същество е повторение на временната благословия, дадена на Яков. Разбира се, има някои важни вариации, като например пропускането на „изобилие от жито и вино“ и на името на Бог.

Преводът от KJV е граматически възможен. Предлогът „от“, min, означава също „път от“. Тогава значението на Исаак би било: „Жилището ти ще бъде далеч от тлъстината на земята и далеч от небесната роса“, което означава, че за разлика от Ханаанската земя, домът на едомците би бил неплодороден регион. Такъв превод е не само в съответствие с еврейската конструкция, но е определено по-подходящ за контекста и историческите факти: (1) Това е подходящо описание на мрачния и пустинния характер на Идумея, домът на потомците на Исав. (2) Съгласува се с твърдението на Исаак, че всяка благословия вече е била дадена на Яков, и избягва той да се обърне (ст. 33, 37). (3) Обяснява играта на думите „тлъстина“ и „роса“, тук описваща състояние на нещата, точно обратното на това, което е обявено за съдба на Яков (ст. 28). Вярно е, че това тълкуване третира предлога min от стих 39 различно от този в стих 28. Различната фразеология на двата стиха обаче подсказва, че в стих 39 Исаак прави умна игра на думи. Фактът, че Исаак тук не споменава името на Бог, може да показва, че това изявление е направено по негов собствен авторитет, а не по вдъхновение – както беше това, отправено към Яков.

40. В името на твоя меч. Начинът на живот и заниманията на едомците бяха добре пригодени за тяхната страна. Това предсказание намери своето изпълнение в свирепия и войнствен нрав на едомците, които изкарваха прехраната си чрез лов и насилствен контрол над търговските пътища.

Служи на брат си. Обещанието към Исав предвиждаше вечен, а не напълно неуспешна борба за свобода от Яков. Това беше повторение на божественото предсказание, направено преди тяхното раждане (гл. 25:23). Историята на Едом е до голяма степен повторение на робството на Израел, бунта срещу Израел и повторното завладяване от Израел. След дълъг период на независимост, едомците бяха победени от Саул (1 Царе 14:47) и по-късно покорени от Давид (2 Царе 8:14). Въпреки опита за бунт под ръководството на Соломон (3 Царе 11:14–22), те останаха подчинени на царството на Юда до времето на Йорам, когато се разбунтуваха (4 Царе 8:20–22). Те бяха покорени отново от Амасия (4 Царе 14:7–10; 2 Лет. 25:11–14) и останаха в подчинение под ръководството на Озия и Йотам (4 Царе 14:22; 2 Лет. 26:2). (Контролът над Елат, в началото на Акабския залив, е бил равносилен на контрола над целия Едом.) Едва по време на управлението на Ахаз едомците окончателно се отърсват от ярема на юдейските царе (4 Царе 16:6; 2 Летописи 28:16, 17). Накрая обаче те са напълно завладени от Йоан Хиркан, около 126 г. пр.н.е., принудени да приемат обрязване и се сливат с еврейската държава (Йосиф Флавий, Древности, xiii. 9.1; xv. 7.9). В още по-късен период, чрез Антипатър и Ирод, идумейска династия управлява Юдея, с благословията на Рим.

Предсказанията на Исаак относно двамата му сина по този начин се изпълниха точно (Евр. 11:20). Благословието върху всеки син представлявало пророчество. Въпреки че Исаак бил измамен, когато говорил за Яков, казаното от него било въпреки това вдъхновено и Яков останал благословен (Битие 27:33). Това, че това било така, не показва божествено одобрение върху акта на измама, защото Бог не е зависим от хитрост, за да изпълни волята Си. Бог не е заповядал акта на измама, Той го е отменил. Благословието дошло при Яков не заради измамата, а въпреки нея.

Родителите и синовете бяха всички в несправедливост и всеки по свой начин страдаше в резултат на това. Извършителите на измама бяха незабавно и завинаги разделени. Ревека беше принудена да изпрати любимия си син от бащиния му дом в чужда земя, за да не го види никога повече. Яков страдаше за греха си срещу брат и баща с 20 години изгнание, през които самият той беше многократно измамен и разочарован. Освен това, той напусна дома си напълно беден. Исаак, поради успеха на хитростта на Яков, беше наказан за това, че упорстваше в предпочитанието си към Исав въпреки разкритата воля на Йехова. Той трябваше да бъде отделен от сина, когото беше подминал, и винаги да има пред себе си нечестивия пример на сина, когото толкова сякаш беше обичал. Заради презрението си към Бога и религиозните неща, Исав завинаги се отказа от привилегиите на семейното лидерство, полагащи се на първородния. И чрез цялата противодействие на човешки планове и страсти, Божията цел беше постигната.

41. Дните на траур. Отчаянието на Исав скоро се превърна в смъртна омраза към брат му, но от уважение към баща си той реши да му спести мъката и срама от планирания акт на братоубийство. Мислейки, че болестта на баща му ще завърши с преждевременна смърт, той отложи планирания си акт на убийство. Разбира се, той не можеше да знае, че баща му ще се възстанови и ще живее още 43 години.

43. Бягай при Лаван. Може би Исав е бил популярен сред васалите на Исаак. Имаше и други, които споделяха знанието за неговия заговор. Когато Ревека беше

Уведомена от една от тях за намерението на Исав, тя посъветвала Яков да отиде в доброволно изгнание за „няколко дни“, мислейки, че колебанието на Исав ще доведе до промяна в сърцето му. Освен това, бягството на Яков мълчаливо щеше да признае грешката си и очевидно щеше да остави Исав да владее имота на баща си по време на предполагаемата предстояща смърт на Исаак.

45. Защо да бъде лишен? Ако Исав убиеше Яков, тогава най-близкият роднина на последния беше задължен по обичай да убие Исав. Може би Исав е разсъждавал, че личната му популярност в лагера ще го предпази от подобна евентуалност, особено след смъртта на баща му.

46. Уморен съм. За да получа съгласието на Исаак за нейния план, без да нараня неговия сърцето му, като му разказа за убийствените намерения на Исав, тя основа предложението си на съвсем различна и основателна причина. Исаак с готовност се съгласи, защото той, подобно на Ребека, беше огорчен от жените на Исав (гл. 26:35).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-46ПП 179-183; СР 88-89 1-4ПП
179 6 СР 88
6-8, 30ПП
180 31-34ПП 181
34 СК 26
34-41СХ 110
36 Издание 147;
ПП 181 41-43Издание
147; ПП 183, 237; СР 89

ГЛАВА 28

1 Исаак благославя Яков и го изпраща в Падан-Арам. 6 Исав се жени за Махалат дъщеря на Исмаил. 10 Видението за стълбата на Яков. 18 Камъкът от Ветил. 20 Яков обет.

1. Исаак повикал Яков. Съгласявайки се с предложението на Ребека, Исаак поел инициативата да изпрати Яков в Падан-Арам (виж гл. 25:20). Независимо дали е знаел за заговора на Исав, Исаак несъмнено осъзнавал, че би било разумно Яков и Исав да бъдат разделени, докато напрежението у дома не намалее.

4. Благословията на Авраам. Официалната семейна линия е трябвало да бъде увековечена чрез Яков. Следователно, благословиите, многократно обещани на Авраам, сега са поверени на Яков (виж гл. 17:2-8; 22:16-18). Той напуска дома си обременен с вина, но и с благословията на баща си.

5. Сириецът. Вижте гл. 25:20. Моисей умишлено поставя името на Яков преди това на Исав, доколкото Яков вече притежава не само първородството, но и благословията на Авраам.

9. Тогава Исав отиде при Исмаил. В благословията на Яков от Исаак и поръчението на Яков да си вземе жена измежду роднините си в Месопотамия, Исав осъзна дълбоко вкорененото недоволство, което родителите му изпитваха към хетейските му съпруги. Без съмнение с намерението да угоди на родителите си, той отиде да си вземе жена от семейството на дядо си Авраам, както на Яков беше наредено да направи от семейството на чичо си по майчина линия, Лаван. Махалат, или Васемат (гл. 36:3), която той взе за жена, беше роднина на Исаак, както съпругата на Яков Рахил беше роднина на майка му Ребека. Исав се оженил за племенницата на баща си;

Яков, на майка му. Отиването на Исав „при Исмаил“ трябва да означава отиване „при семейството на Исмаил“, защото Исмаил почина около 14 години преди това време (виж гл. 25:19; 27:1).

10. Яков излезе от Вирсавее. Яков тръгна, покорявайки се на волята на майка си. и заповедта на баща си (виж Притчи 1:8). Въпреки че беше на 77 години (виж върху Бит. 27:1), той все още уважаваше родителите си и се подчиняваше на тяхната власт. Неговият синовен пример може да бъде подражаван от всеки достоен син, винаги когато подобно поведение не противоречи на верността към Бога (Притчи 6:20; Мал. 1:6; Еф. 6:1–3).

Към Харан. Известният град на река Балих в северна Месопотамия бил крайната цел на Яков. Това бил регионът, където Терах се заселил след миграцията си от Ур (Битие 11:31). При посещението на Елиезер близо век по-рано (РР 188), семейството на Ватуил, включително Лаван, живеело в „град Нахор“, който бил недалеч от Харан (виж гл. 24:10). Това показва преместване от града на Нахор в Харан, след като Ревека напуснала родителския си дом. Съветът на Ревека към Яков да отиде директно в Харан, а не в града на Нахор (гл. 27:43) показва, че във Вирсавее е било известно, че семейството на Лаван е направило това

премести се.

11. Едно определено място. В края на втория ден Яков стигна до околностите на град Луз (ст. 19), на около 80 километра северно от Вирсавия. Той решил да не пренощува в самия град от страх от ханаанците. Омразата към тях, предложена от Йосиф Флавий като причина Яков да не влезе в града, вероятно е от по-малко значение (Древности i. 19. 1).

Възглавниците му. Буквално „областта на главата му“ или „мястото, където е главата му“. Яков затова взел камък и го сложил „под главата си“ или „като облегалка за глава“. Възглавница в нашия смисъл на думата изглежда е била непозната за древните. В много ориенталски земи хората са използвали облегалки за глава, изработени от дърво, глина, камък или метал, и все още ги използват. Много древни примери за тях са запазени в Египет. Тъй като всички те са били направени от твърд материал, за пътешественика не е било необходимо да носи възглавница със себе си. Гладък камък би бил достатъчен. Следователно за Яков не е било трудно да спи с глава върху камък. Камъкът е споменат тук в очакване на употребата му по-късно в повествованието (ст. 22).

12. Той сънува. Докато Яков лежеше там, уморен, самотен и тъжен, сърцето му се обърна в молитва към Бога (РР 183). Такъв беше менталният фон на съня му. Едва след два дълги дни, през които той имаше възможност да размисли върху начина си на действие и да осъзнае собствената си безпомощност, Бог му се яви. В Божието провидение, забавянето често е средство, използвано за пречистване на душата и за насочване на човек да се предаде безрезервно на Божиата милост и благодат (виж DA 200, 380-382). Стълбата беше видим символ на истинското и непрекъснато общение между Бога на небето и Неговия народ на земята. Ангелите се възкачват, за да представят нуждите на хората пред Бога, и слизат с обещания за божествена помощ и защита. Стълбата сякаш почиваше на земята, където Яков лежеше сам, лишен и изоставен от хората. Горее, на небето, стоеше Йехова. Провъзгласявайки Себе Си пред Яков за Бог на бащите му, Той не само му потвърди всички обещания, дадени на бащите му – владението на Ханаан, многобройното потомство и благословията за всички хора (виж гл. 12:2, 3; 13:14–17; 15:5, 7, 16; 17:2–6, 16; 17:8; 18:18; 22:17, 18; 26:3, 4, 24) – но му даде и защита по време на пътуването му и безопасно завръщане у дома. Тъй като изпълнението на това обещание към Яков беше все още далеч, Бог добави твърдото уверение: „Няма да те оставя, докато не изпълня това, което ти говорих.“

16. Господ е на това място. Твърдението на Яков не е доказателство, както предполагат някои коментатори, че Яков си е представял Бог като появяващ се само на определени осветени места и че е попаднал случайно на едно от тях. То е по-скоро израз на неговата изненада и радост, когато е открил, че макар да си е въобразявал, че е сам, всъщност е в компанията на Бога. Твърдението на Яков в известен смисъл е самообвинение. Той признава, че липсата на вяра е предизвикала мислите му за обезсърчение. Именно когато се чувстваше най-изоставен, той откри, че Бог е по-близо и по-реален за него от всякога.

17. Колко ужасно е това място! Онези, на които е дадена привилегията да получат откровение от Бога намират в сърцата си чувство на дълбоко страхопочитание. Исая изпитал чувство за вина, толкова силно, че се страхувал за живота си (Исая 6:5). Подобно преживяване донесло на Яков остро осъзнаване на неговото недостойно и греховно състояние. Но въпреки тревогата си, той знаел, че мястото е „домът Божий“, Бет-Елохим, дом на мир и безопасност.

18. Взе камъка. Камъкът, който беше негова възглавница, се превърна в паметник, за да отбележи откровението, което беше получил от Бога. Той изля масло върху него, за да го освети като паметник на милостта, която му беше разкрита там (виж Изх. 30:26–30). Този „стълб“ в никакъв случай не беше направен обект на поклонение. Поклонението пред стълбове е съществувало сред ханаанците, но е било строго забранено от Бога (виж Лев. 26:1; Втор. 16:22). По-късно обаче израилтяните нарушили тази божествена забрана и поставили стълбове („идоли“) като култови предмети (виж 1 Царе 14:23; 2 Царе 18:4; 23:14; 2 Лет. 14:3; 31:1; Осия 10:1, 2; Михей 5:13). Това обаче не означава, че всеки поставен стълб е имал такова значение, както показват следващите примери. Яков издигнал още един стълб, за да отбележи договора си с Лаван (Бит. 31:45), а още един служил за отбелязване на гроба на Рахил (гл. 35:20). По-късно Авесалом издигнал още един, за да увековечи паметта си (2 Царе 18:18).

19. Бетел. В превод „Дом Божий“. Това име по-късно е приложено към близкия град, тогава известен като Луз. Че името Бетел първоначално е било прилагано само към мястото, където се е намирал паметникът на Яков, а не към Луз, е видно от Исус Навин 16:2, където двете места са ясно разграничени. В други пасажии обаче Бетел се използва като съвременно име на древния град Луз (виж Бит. 35:6; Исус Навин 18:13; Съдии 1:23). Тази промяна на името не е направена, докато израилтяните не окупират града. Той запазва това име и днес в арабската си форма, Бейтин.

20. Яков даде обет. Това е първият записан обет. С даването на обет човек се обвързва себе си да прави определени неща по определен начин. Тъй като изпълнението на обета на Яков зависеше от Божията сила и тъй като беше направен към Бога, той прие формата на молитва. Не беше направен с користолюбие, а с благодарност, смирение и увереност.

Ако Бог. Този израз по никакъв начин не предполага съмнение в съзнанието на Яков дали Бог ще изпълни обещанията Си или че Яков предлага условия на Бог. Той повярва на Господа. Тъй като Той милостиво му беше обещал да бъде с него и да го благослови, той от своя страна щеше да бъде верен на Бог (виж стр. 187, 188). С дълбока признателност, мислите на Яков се насочиха към осезаеми начини, по които можеше да изрази своята преданост.

Хляб за ядене. Яков, който не се беше поколебал да използва най-презрените средства в стремежа си да осигури за себе си по-голям дял от наследството, сега смирено не поиска нищо повече от защита, храна, дрехи и спокойно завръщане в бащиния си дом. Той щеше да се радва за най-необходимото за живот. Изчезна го желанието му за богатство,

люкс, почит и власт. Какъв урок по смирение и колко добре го беше научил Яков!

21. Тогава ще. Той беше мислил за Бога като за Бога на бащите си. Разбира се, той отдавна беше приел Йехова за свой Бог. Но докато в миналото той до голяма степен разчиташе на сигурността на бащиния си дом, обстоятелствата сега бяха направили необходимо много по-лично и реално упование на Бога за всичко, което досега през живота си небрежно беше приемал за даденост. Не ставаше въпрос за първото му идване при Бога, а за по-интимно, зряло и разбиращо общение с Него.

От този момент нататък Яков даваше доказателства за лоялност към Бога. Той отстъпваше себе си под божествен контрол и отдаде на Бога почит с благодарно и любящо сърце. Какъв напредък постигна той през 20-те години между Ветил и Пенуил! Благодарата царуваше в него, но имаше и конфликт. Склонностите му към зло оставаха активни и понякога той се поддаваше твърде лесно на тях. Но правилните принципи постепенно придобиваха контрол над живота му и той се завръщаше в Ханаан със зряло доверие в Бога. Под търпеливата дисциплина, прилагана от Бога, той непрекъснато укрепваше във вярата си, докато от голямата криза в живота си в Маханаим и Пенуил не излезе „княз пред Бога“.

22. Този камък. Яков обявил намерението си да издигне на това място олтар за отслужване на божествено поклонение. Това решение той изпълнил няколко години след като се завърнал благополучно в родната си земя (виж гл. 35:1, 15).

Десетото. Авраам и Яков разбирали и практикували плащането на десетък (виж гл. 14:20). Думите на Яков подсказват, че това не е бил негов навик в миналото. Може би е имал малко, което да нарече свое. Може би алчността му го е накарала да бъде небрежен в даването на десетък от това, което е негово. Както и да е, отсега нататък той се заклел вярно да плаща десета, не за да спечели благоволение на Небето, а в смирение и благодарно признание за прошката и благоволение на Бог. Той направил обещанието си категорично, казвайки: „Аз непременно ще дам“, буквално, „даване ще дам“. С други думи, той щел да продължи да го дава. Съдейки по бъдещия му живот на вяност и преданост към Бога, няма причина да се съмняваме, че обетът му е бил вярно спазен. Това, че Бог благословил Яков толкова изобилно в по-късните години, е доказателство за вяност в това отношение (виж Малахия 3:8–11). Този, който в продължение на 77 години изглежда не е бил верен платец на десетък, напуснал Ханаан като беден беглец, само с тояга в ръка, но се върнал 20 години по-късно с много добитък, стада, слуги и голямо семейство.

Всеки християнин може да научи от опита на Яков важен урок. Във време на криза и бедствие той трябва да се замисли дали небесните благословии не са били задържани поради невярност в плащането на десетък (виж Агей 1:6–11). Опитът на Яков свидетелства, че никога не е твърде късно да се направи ново начало в тази посока, не, разбира се, като средство за спечелване на Божието благоволение, а като знак на любов и преданост към Него. Тогава небесните благословии могат да слязат върху искрения вярващ, както стана в случая с Яков. Великата цел на всички Божии отношения с човека е развитието на характер, който ще отразява този на неговия Създател.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-22ПП 183-188

2 ПП 183

10-17МН 436

11, 12 ПП 183

12 АА 153, 512; DA 206, 311; FE 86, 270; GC 19; ML 156; PP 568; ЗТ 64; 4Т 465; 5Т

539; 6Т 93; 8Т 130

12-14SC 22

13-15ПП 184; 4Т 466

16 MX 226; 4Т 466; 7Т 193

16, 17 Ed 243; GW 179; LS 311; PK 49

16-22ПП 187

17 ML 286; MYP 265; PP 252; 5Т 491; 6Т 363

18 4Т 466

20-224Т 464

22 Ed 138; PP 188, 525; 3Т 393

ГЛАВА 29

1 Яков отива до кладенеца Харан. 9 Той се запознава с Рахил. 13 Лаван го приема. 18 Яков сключва договор за Рахил. 23 Той е измамен с Лия. 28 Той се жени и за Рахил и служи за нея още седем години. 32 Лия ражда Рувим, 33 Симеон, 34 Левий, 35 и Юда.

1. Яков тръгна на път. Буквално „Яков вдигна краката си и тръгна“. Това предполага жизнерадост и отразява състоянието на ума, в което го е оставило преживяването от предходната нощ. Така укрепен духом Яков продължил пътуването си към „земята на хората от изток“, което в този случай се отнася до Горна Месопотамия на изток от река Ефрат. Терминът включвал и горната Арабска пустиня. В Библията хората „от изток“ са тези, които живеят в Месопотамия или в пустинята в непосредствена близост до нея. Евреите изглежда са се задоволили с приблизителни изрази за посока. „Изток“ може да означава всяка посока между североизток и югоизток.

2. Кладенец. След пътуване от около 720 километра, което би отнело около 3 седмици, Яков стигнал до околностите на Харан (ст. 4). Забележката, че камъкът на отвора на кладенеца бил голям, не означава, че е била необходима обединената сила на всички пастири, за да го отместят, защото Яков го направил сам (ст. 10). По-скоро това предполага споразумение между пастирите да напояват стадата си заедно. Сцената при кладенеца е в толкова пълна хармония с обичаите на Изтока, както древни, така и съвременни, че сходството на този разказ с описания в гл. 24:11 по никакъв начин не е странно. Освен това, този кладенец е бил построен различно от този, където Елиезер се е срещнал с Ревека. Там водата е била изтеглена веднага от отворен кладенец и е била излята в корита, поставени готови за добитъка, както в повечето кладенци на Изток днес, докато тук кладенецът е бил затворен с камък и не се споменава нуждата от стомни и корита.

4. Откъде сте? Въпросът на Яков предполага, че кладенецът не се е намирал в непосредствена близост до Харан. След като научил, че са от Харан, той попитал за „Лаван, син [потомък] на Нахор“. Лаван всъщност бил внук на Нахор (гл. 24:15, 29). Овчарите, чиито отговори дотук бяха кратки, тъй като Яков беше непознат, говориха за скорошното пристигане на Рахил. Името Рахил означава „овца“ или „маймуна“.

9. Дойде Рахил. Очевидно не е било обичай младите жени да се държат вкъщи, докато не наближи времето за сватбата им. Нито пък е било под достойнството на момичетата от богати семейства да носят вода от кладенеца, както правеше Ревека, или да пасат овце, както направи Рахил в този случай. Честният труд, далеч от това да бъде дискредитация, е чест както за висши, така и за нисши. Всеки син и дъщеря трябва да се научат, че работата не е унижителна, а че е привилегия да допринасят за нуждите на семейството.

11. Яков целуна Рахил. Фактът, че Рахил не се възмути от поведението на Яков като Прекомерната свобода предполага, че той вече ѝ е разкрил самоличността си. Първите думи на стих 12 биха могли да бъдат преведени като „Яков беше казал на Рахил“ – превод, който еврейската конструкция позволява.

12. Братът на баща ѝ. Както Лот е наричан брат на Авраам, макар че всъщност е негов племенник (гл. 13:8; 14:14, 16), така и Яков се нарича брат на Лаван. Очевидно в случаите, когато точността не е била важна, думата „брат“ е била използвана, за да обозначи близък роднина.

13. Той каза на Лаван. Лаван реагира на идването на близък роднина така, както е имал при пристигането на Елиезер 97 години по-рано (гл. 24:30, 31). Същата сърдечност и гостоприемство са отново очевидни. „Всичко това“ вероятно се отнася до това, което майка му му е наредила да каже, за да засвидетелства връзката си, и по отношение на причината и целите на изгнанието му от дома. Ако не беше казал истината, как би могъл да обясни очевидната си бедност? Защо той, синът на богати родители, трябва да стигне до Харан пеша и без подаръци или слуги? Колко различно е било пристигането на слугата на Авраам в онези далечни времена!

15. Каква ще бъде твоята заплата? След като е бил гост в дома на чичо си един месец (ст. 14), по време на което изглежда се е оказал полезен на домакинството, Лаван разпознал в Яков ценен помощник. С очевидно алчен нрав, Лаван възнамерявал да използва уменията и усърдието на Яков в своя полза. Но за да не разбере Яков мотивите му, Лаван внимателно прикрил егоизма си под прикритието на справедливост и доброта. За да предотврати всички възможни претенции от страна на племенника си, той предложил да му плати, както би направил на обикновен слуга.

17. Лия имаше нежни очи. Еврейската дума *рак*, тук преведена като „нежна“ от KJV обикновено се разбира като „слаб“ или „скучен“. Откакто LXX използва този превод, повечето коментатори и преводачи го следват. Думата *рак* означава също „деликатен“, „нежен“, „мек“ и „ласкателен“ и може би означава, че очите ѝ са изглеждали точно обратното на това, което повечето коментатори са си помислили. Фактът обаче, че Яков не е бил привлечен от Лия, би посочил по-голям контраст между двете сестри, отколкото предполага последното предположение. Може би очите на Лия, както и личността ѝ, са били лишени от блясъка и лъчезарната топлина, на които ориенталците се възхищават. RSV предава думата като „слаб“.

18. Седем години за Рахил. Яков, дълбоко влюбен в Рахил, веднага бил готов да се споразумее с чичо си. Предложението на Яков се основавало отчасти на факта, че не бил в състояние да плати обичайната зестра, а отчасти на знанието му, че ситуацията у дома ще наложи доста продължителен престой при Лаван. Съгласието на Лаван трябва да се обясни единствено с алчност, която ставала все по-очевидна с течение на времето.

20. Любовта, която изпитваше към нея. Яков доказва преданата си обич към Рахил не само с готовността си да служи седем години за нея, но още повече с духа, с който работеше за алчния си чичо. Колкото и дни да трябваше да минат, преди Рахил да стане негова булка, те бяха направени щастливи от любовта му към нея. Думите, използвани от Моисей, за да изразят дълбочината на любовта на Яков, дишат чиста обич и нежна преданост.

21. Дай ми жена ми. Интересен коментар за Лаван е, че Яков е сметнал за необходимо да му напомни за изтичането на седемте години. Голям сватбен празник,

вероятно продължило цяла седмица (ст. 27), беше пригответено според обичайния обичай. Измамата на Яков от Лаван е била възможна поради обичая да се забулва булката и да се води при младоженеца „вечер“. Въпреки че момичетата обикновено са имали малък избор при избора на съпрузи, съгласието на Лия е било необходимо за успеха на това подло предложение. Тя самата трябва да е обичала Яков, за да одобри и да сътрудничи в плана да онеправда както сестра си, така и бъдещия си съпруг, като се омъжи за някой, който нито я е търсил, нито я е обичал.

Скитанията на Яков в бягството му и Помирение с Исав

Двуличието на Лаван довело до съперничество между двете сестри, което продължило цял живот (виж гл. 30:14–16).

24. Зелфа. Лаван изпълнил ориенталски обичай (виж гл. 24:59), когато дал слугинята си Зелфа на дъщеря си за нейна лична прислужница. Значението на името ѝ може да бъде „къс нос“.

25. Какво е това? На следващата сутрин Яков, майсторът на измамниците, се събудил и се оказал жертва на измама. Неумолимата справедливост му се отплатила двойно за двуличието му. В самозащита Лаван се позовал на въображаемо изискване на местния социален обичай. Ако това наистина бил обичай в Харан, както е било в някои други древни страни, той е трябвало да каже на Яков за това, когато последният предложил да работи за Рахил. Обетът на Яков към Бога във Ветил обаче и копнежът му по Рахил го накарвали да остане при Лаван, вместо да се откаже от брака, както би могъл да направи.

27. Изпълнете нейната седмица. Сватбените празненства обикновено продължавали една седмица (вижте Съдии 14:12) и Яков трябвало да има и Рахил в края на сватбеното тържество на Лия (Битие 29:28–30). Лаван несъмнено е бил нетърпелив да запази доброто си име, като скрие измамата си от обществеността, предвид факта, че всички мъже от града са били негови гости на празненството (виж стих 22). Поведението му не разкрива нищо друго освен един подъл мотив след друг. Въпреки че не ценял особено обичта и щастието на дъщеря си, той силно ценял качествата на Яков като пастир. По необходимост Яков се съгласил с предложението. Така Лаван получил 14 години служба вместо 7 и същевременно се освободил от отговорността да издържа Лия, която иначе можело да е трудно да се омъжи.

28. Той му даде Рахил. Ясно е, че Яков не е служил още седем години, преди Рахил да стане негова жена. Това се случи в края на празничната седмица на Лия. Актът на двубрачие на Яков не трябва да се съди по по-късна разпоредба в Моисеевия закон, която забраняваше едновременния брак с две сестри (Левит 18:18). В същото време двойният брак на Яков не може да бъде оправдан с това, че Божията благословия в крайна сметка го е направила средство за умножаване на потомството на Яков и по този начин за изпълнение на Неговото обещание. Бог просто отмени грешките на хората; дори те не можаха да осуетят Неговата цел (виж Пс. 76:10). Двубрачието, причинено от измамата на Лаван и привързаността на Яков, донесе търкания и съжаление в домовете и на двамата мъже. В това училище на страдание Яков научи, че „пътят на престъпниците е суров“ (Притчи 13:15). Ревността и нещастieto, съпътстващи този брак, са коментар на конкретната забрана на Мойсей срещу едновременния брак на мъж с две сестри (Левит 18:18).

Вала. Както при Лия, на Рахил е дадена и слугиня. Значението на името ѝ може са били „терор“, но това е несигурно.

30. Той обичаше. Лия, съучастничка в жестоката измама на Лаван, не успя да я спечели чувствата на съпруга си. Резултатът бил дом, където преобладавали завист, ревност и раздори. Години наред Яков работил и чакал търпеливо деня, в който щел да има щастлив дом с любимата си Рахил, само за да се окаже обременен с две свадливи съпруги (виж гл. 30:1, 2, 8, 15). Колко различни били ранните години от брачния живот на баща му Исаак, върху чийто дом не лежела и сянка от полигамията с нейните пагубни последици (гл. 24:67). Тъжното преживяване на Яков показва мъдростта на Авраам да забрани завръщането на Исаак в Месопотамия (гл. 24:6).

31. Лия беше мразена. Взети заедно, стихове 20, 30, 31 и 34 изясняват значението на думата, преведена тук като „мразеше“. Тя не е нужно да показва нищо повече от по-малка степен на любов. Разказът за отношенията на Яков с Лия доказва, че той не я е „мразил“ в смисъла, който тази дума обикновено ни предава днес. Той просто е чувствал и е проявявал по-малко обич към нея, отколкото към сестра ѝ. Твърдението „Яков обикнах, а Исав намразих“ (Малахия 1:2, 3; Римляни 9:13) трябва да се разбира по същия начин. Бог е чувствал и е проявявал по-голяма степен на обич към Яков и неговото потомство, отколкото към Исав и неговите потомци. Бог е избрал единия да бъде Неговият специален канал за благословия към света, предпочитайки го пред другия, не произволно, а заради характера му (виж Втор. 7:6–8).

Той отвори утробата ѝ. Както Йехова беше посетил Сара (Бит. 21:1) и беше умоляван за Ребека (гл. 25:21), така и сега Той се намеси в полза на Лия. Като благослови Лия с деца, докато на Рахил беше позволено да остане безплодна за известно време, Бог се стреми да насърчи любовта в сърцето на Яков към Лия. Така беше установено известно равенство, защото докато

Яков обичаше Рахил заради това, което тя лично означаваше за него, той беше воден да цени и Лия.

32. Рувим. Всеки от синовете на Яков получил име, което символизиращо мислите и емоциите на майка му по време на раждането му. По един или друг начин тези имена отразяват съперничеството между двете сестри. Всяко име е свързано по звук с определени ключови думи в придружаващото изказване, направено от майката. Така първата сричка на Рувим, която означава „виждам, син“, е от ра'ах, „да видя“, използвано в нейната забележка „Господ погледна на моята скръб“. За Лия първото ѝ дете било доказателство за състраданието на Йехова и тя с право могла да очаква той да бъде средството, чрез което да спечели обичта на Яков. В първия прилив на майчина радост тя била уверена, че сърцето на Яков сега ще се обърне към нея.

33. Симеон. Раждането на Рувим, очевидно, не е отговорило напълно на очакванията на Лия. по отношение на Яков. Вторият си син, роден приблизително година по-късно, тя нарече Симеон, „чуващ“. Може би най-накрая Бог беше чул колко много е мразена.

34. Левий. Третият от синовете на Лия, родени в бърза последователност, бил наречен Левий, „привързаност“, с надеждата, че този път съпругът ѝ наистина ще се привърже към нея. В един ориенталски харем майката на мъжкото дете, предопределено да стане наследник, е най-почитана. Лия не можела да разбере защо Яков не обърнал чувствата си от безплодната си сестра Рахил към нея.

35. Юда. Раждането на четвъртия син на Лия я накара да възкликне: „Сега ще хваля Йехова“, сякаш интуитивно знаеше, че той ще бъде прародителят на израилевите царе и на Месията. Затова тя го нарече Юда, „хваленият“. Радостта на Лия беше пълна.

Остави да ражда. Временно, тоест. Яков, въпреки себе си, не можеше да не оцени Лия като майка на четирима сина, въпреки че не я обичаше толкова много като съпруга. За да не се зарадва Лия прекалено много на нея и на късмета си, или да забрави, че Бог я е благословил, и за да не се обезкуражи Рахил безмерно, Бог отново се намеси. Може би беше постигнато известно равновесие на привързаност.

Лия сигурно е била благочестива жена, всеотдайна съпруга и вярна майка. Според Свещеното Писание тя споменала името на Йехова във връзка с раждането на трима от първите си четирима сина. Въпреки че произхождала от идолопоклонническо семейство, тя сигурно е приела религията на съпруга си и е станала искрено вярваща в Йехова. За разлика от това, обръщането на Рахил във вярата първоначално изглежда не е постигнало нищо повече от повърхностна промяна. Макар че външно и тя е приела религията на съпруга си, сърцето ѝ останало привързано към старите семейни идоли или може би ги е приела в опит да си осигури семейното наследство (гл. 31:19). В различни случаи поведението ѝ е в рязък контраст с това на Лия и изглежда отразява дух, далеч по-егоистичен (виж гл. 30:1-3, 8, 15). Няма съмнение, че превъзходният характер на Лия, както и нейната искреност и благочестие, в крайна сметка доведоха до промяна в отношението на Яков към нея (виж гл. 31:4, 14; 49:31).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-30ПП 188-190

1, 10-14 стр. 188

18 СР 89

18-20ПП 188, 237

25-30 ПП 189, 237; СР 89

ГЛАВА 30

1 Рахил, скърбяща за безплодието си, даде слугинята си Вала на Яков. 5 Тя роди Дан и Нефталим. 9 Лия даде слугинята си Зилпа, която роди Гад и Асир. 14 Рувим намери мандрагорови ябълки, с които Лия купи мъжа си на Рахил. 17 Лия роди Исахар, Завулон и Дина. 22 Рахил роди Йосиф. 25 Яков иска да си тръгне. 27 Лаван го обвърза с нов завет. 37 Политиката на Яков, чрез която той стана богат.

1. Дай ми деца. Успехът на Лия като майка събуди ревността на Рахил отвъд точката на издръжливост. Сега завистта е „гнилост на костите“ (Притчи 14:30), а „ревността е жестока като преизподнята“ (Сол. 8:6). Въпреки че Рахил се радваше на по-голям дял от обичта на съпруга си, тя не можеше да бъде доволна, докато сестра ѝ я превъзхождаше в това, което за ориенталски човек беше най-важното от всички задължения на съпругата – майчинството. Сара беше омъжена поне 25 години, когато се роди Исаак. Ревека напразно чакаше 20 години за дете, когато тя и Исаак се обърнаха към Бога в молитва. Но чакането пред лицето на конкуренцията направи Рахил ревниво нетърпелива сравнително скоро след брака ѝ и с горчивина в духа тя порица Яков.

2. Дали съм аз на Божието място? Страстното недоволство на Яков естествено беше предизвикано от неговото непристойните думи на любимата съпруга. Той отказа да поеме вината за ситуация, която само Бог можеше да промени. Рахил добре знаеше, че само Бог може да премахне безплодието (ст. 6), но за този факт ревността ѝ към Лия за момента изглежда я е заслепила. Отговорът на Яков също показва известна липса на духовност. Защо не предложи на разочарованата си и огорчена съпруга да потърсят помощ в молитва, както бяха направили родителите му, преди самият той да се роди? Вместо да направи това, той се съгласи с предложение, което не беше нищо повече от греховна цел.

3. Ето слугинята ми Вала. Предложението на Рахил, което Яков прие и изпълни, беше също толкова греховно, колкото и това на Сара (гл. 16:2), но без извинението на Сара, тъй като вече нямаше съмнение за наследник за Яков. Ако такава причина наистина съществуваше, тя не би оправдала деянието, което дори в случая с Авраам беше толкова ясно осъдено.

Тя ще роди на коленете ми. Това твърдение е смятано от много коментатори за еврейски идиом, изразяващ осиновяване (виж гл. 50:23). Възможно е изразът да произлиза от древен ориенталски обичай, според който при раждането на дете, което е трябвало да бъде осиновено, осиновяващият детето го приема като свое. Рахил вероятно е имала предвид един от тези обичаи и е планирала да приеме бебето от раждането му като свое.

4. Яков влезе при нея. Разпуснатостта на Яков в брака започна с полигамия и завърши с конкубинаж. Въпреки че Бог отмени това заради развитието на потомството на Израел, Той не даде по този начин Своето одобрение на такъв обичай.

6. Дан. Рахил, която смятала безплодието си за несправедливост предвид плодовитостта на Лия, гледала на раждането на Дан като на божествено оправдание за поведението си. Тя ясно изразила това убеждение, когато казала: „Бог ме осъди“ или „издейства ми справедливост“, поради което го нарекла Дан „съдия“. Нейното изказване „и чу гласа ми“ означава или че се е молила по въпроса, или че е смятала раждането на Дан за Божи отговор на горчивите си оплаквания (ст. 1).

8. Нефталим. След раждането на Дан Яков или смятал Вала за една от законните си съпруги, или последвал подновеното предложение на Рахил да ѝ осигури друг син от нейната слугиня. При раждането на втория син на Вала, когато Рахил смятала за свой чрез пълномощник, тя

заяви, че се е „борила с Великите борби“, буквално с „борбите на Елохим“ [Бог], заедно със сестра си и е била успешна. Затова тя го нарекла Нефталим, „моята борба“.

9. Когато Лия видя, Лия, свикнала да ражда син всяка година, стана нетърпелива, когато изглеждаше, че няма да роди повече. Фактът, че Рахил беше получила синове от слугинята си, не смущаваше Лия, докато имаше перспектива да има свои собствени синове, но сега тя стана жертва на завист, както беше станала сестра ѝ преди. Средствата, използвани от Рахил, за да запази благоволенieto на Яков, направиха Лия ревнива, а ревността я подтикна да използва същите средства, които Рахил беше използвала. Лия обаче изглежда е била наясно, че преследва собствената си измама, тъй като не спомена Бога в думите си при раждането на двамата сина на Зилпа.

Що се отнася до Яков, изненадващо е колко лесно се е съгласявал с коварните предложения на жените си, за да увеличи потомството им. Ако е намирал някакво извинение да вземе Вала, за да задоволи любимата си Рахил, която нямала свои деца, с какво извинение би могъл да успокои съвестта си по отношение на предложението на Лия, която вече имала четирима сина? След като е поел по пътя на неправдата, той изглежда нито е виждал погрешността на поведението си, нито е мислил за възможните му последици. От друга страна, трябва да се признае, че по този начин е следвал обичайния обичай на своето време. От законника на Хамурапи и други клинописни документи знаем, че подобна практика е била законово и социално приемлива, особено когато безплодието е пречело на раждането на деца. Съществуването на този обичай вероятно е основната причина нито Авраам, нито Яков да са виждали някаква голяма грешка в това да вземат слугите си за наложници.

11. Гад. Преводът в KJV на възклицанието на Лия при раждането на сина на Зилпа, „А „...идва войска“ се основава на еврейската традиция от постбиблейската епоха. Всъщност изразът означава „в добър късмет“, както го казват LXX и Вулгата. Така Лия нарече сина на Зилпа, Бог, „добър късмет“.

13. Асир. Вторият син на Зилпа бил наречен Асир, „щастливият“ или „носител на щастие“. Тя буквално казала „за мое щастие, защото дъщерите ме наричат щастлива“, тоест като майка на много деца. В изказванията си при раждането на трима от първите си четирима синове, Лия била познала Йехова (гл. 29:32, 33, 35). Сега, с родените от слугинята ѝ, тя сякаш не мисли за Бога. Те били успешен и добре дошъл резултат от нейното собствено умно намерение.

14. Мандрагори. В Горна Месопотамия жътвата на пшеницата е през май и юни. Мандрагората е билка от семейство Беладона с бели и червеникави цветове. Жълтеникавите ѝ, ароматни плодове са с размерите и формата на малка ябълка. Днес, както и в древността, хората от Близкия изток смятат, че плодът насърчава плодовитостта. Жените от Ориента все още правят филтър от мандрагора, за която се смята, че стимулира чувственото желание и подпомага зачеването.

15. Малък ли е въпросът? Рахил, очевидно, е желала мандрагорите като средство за премахване на безплодието си. Лия се е възмущавала от самата мисъл да се раздели с нещо, което би могло да увеличи шансовете на сестра ѝ да си осигури повече любов от Яков, отколкото вече е имала. Изглежда, че Рахил, може би за разлика от Лия, е имала повече вяра в мандрагорите, отколкото в Божията сила. В крайна сметка обаче тя се е научила да се доверява на Бога, а не на мандрагорите (виж Бит. 30:22; Пс. 127:3).

18. Исахар. „Бог послуша Лия“ (ст. 17), за да покаже, че не е от такъв естествени средства като мандрагори, но от Бога, Автора на живота, този живот идва. Лия

мислела, че вижда в раждането на петия си син божествена награда за това, че е дала слагинята си на съпруга си, очевидно смятайки действието, произтичащо от ревност, за доказателство за себеотрицание. Името Исахар съдържа идеята за „награда“, но дали означава „има награда“ или, според равинска традиция, „той носи награда“, не е сигурно. Обърнете внимание, че Лия, а не Моисей, е видяла в раждането на Исахар „награда“ за греховно действие.

20. Завулон. Като нарече шестия си син Завулон „обитаващ“, Лия изрази надеждата си, че сега Яков ще я предпочете пред безплодната си сестра. Тя се бореше за първото място в неговите чувства, бореше се той да „обитава“ с нея в почетните отношения на първа съпруга.

21. Дина. Името означава „оправдание“. Тя не е била единствената дъщеря на Яков (гл. 37:35; 46:7) и вероятно е спомената тук в очакване на разказа за нейното нещастие в гл. 34. Думата „след това“ показва, че е минало известно време от раждането на Завулон. Дина е била единствената дъщеря на Яков, когато той се е завърнал в Ханаан (виж гл. 34:1).

22. Бог си спомни за Рахил. Изглежда, че Рахил в крайна сметка е отнесла проблема си към Господа в молитва. Молбата ѝ е била чула и вярата е постигнала това, което нетърпението и неверието дотогава са ѝ пречили.

23. Моят укор. В Древния Ориент безплодната жена не е била жалена, а презирана, а бездетността се е смятала за срам и проклетие. Това обяснява защо жени като Ревека, Рахил и Анна са го чувствали толкова остро, когато са се оказвали без деца. Сред евреите безплодието се е считало за оправдание за развод, полигамия или конкубинаж.

24. Йосиф. Кое то означава или „той отнема“, като намек за премахването на нейния укор, или „той ще добави“, в очакване на друг син, когото тя се надяваше Бог да добави към този първи. Премахването на укора предполагаше тази възможност.

25. И стана така. При раждането на Йосиф, Яков помолил Лаван за разрешение да се върне в Ханаан. Според стихове 25–28, изглежда, че Йосиф е роден в края на 14-тата година от службата на Яков за Лаван, 7 години след женитбата му (виж гл. 29:21–28).

Не е съвсем ясно дали единадесетте сина, които Яков сега имаше, са родени през 7-те години между брака му и края на тези 14 години служба с Лаван, или някои от тях са родени през оставащите 6 години от 20-те, които той прекара там (гл. 31:38).

Редът, в който са изброени синовете на Яков тук, не представлява непременно точния хронологичен ред на тяхното раждане, но изглежда се основава на майчиния им произход. Моисей изброява четирима за Лия, след това по двама за Вала, Зилпа и отново Лия, и един за Рахил – в тези пет групи. Няма два списъка със синовете на Яков, записани в Стария завет, които да ги дават в точно същия ред (виж Бит. 46:8–25; 49:3–27; Изх. 1:1–4; Чис. 1:5–15; 1 Лет. 2:1, 2; и др.) и следователно е невъзможно да се открие някакъв последователен модел на последователност на раждане.

Би изглеждало повече от странно за 11 сина и 1 дъщеря (Бит. 29:32 до 30:24) да е било през първите 7 години от брачния живот на Яков и нито едно през останалите 6 години, в които е служил с Лаван. Ако обаче случаят е такъв, тогава Лия е родила седем деца за седем години, с отчетлив интервал от време, през който не е родила деца (гл. 29:35; 30:9). Ако през този интервал четирите деца на Вала и Зелфа са се родили последователно, седем години очевидно биха били твърде кратки. Освен факта, че

че шестимата синове на Лия са разделени на две групи, може да се смята, че редът на Моисей тук е бил строго базиран на майчиния произход. Тъй като това очевидно не е така, изглежда, че петте групи са подредени по реда на раждане на първия син на всяка група и че вероятно има известно припокриване между две последователни групи. Това предположение изглежда най-добре съответства на контекста и на известните факти.

Съответно, раждането на Дан би се оказало предшестващо раждането на всички синове, изброени след него, но не непременно следващо това на Юда. Същото, по принцип, би било вярно и за Гад, Исахар и Йосиф. Подобно близко припокриване би направило възможно раждането на 11-те сина в рамките на 7-годишен период. Но дори и да се приеме принципът на припокриване, няма причина да се изисква всичките 11 да са се родили през тези 7 години; някои може да са се родили през последните 6 години от престоя на Яков с Лаван. Всъщност последната възможност изглежда по-вероятна, защото дори да се допусне възможността за припокриване през седемте години, бързата последователност, в която ражданията трябва да са се случили, би била изключително близка дори според ориенталските стандарти.

28. Определи ми своята заплата. Тъй като вторият период от седем години приключил около времето на раждането на Йосиф, Яков поиска разрешение от Лаван да се върне в Ханаан (ст. 25). Лаван обаче бил нетърпелив да загуби толкова ценен човек и въпреки това не знаел как да го задържи по-дълго. Фактът, че поканил Яков да обяви заплатата си, не му попречил да я промени десет пъти през шестте години (гл. 31:7).

Зад Лаван стоеше злият, решен да осуети Божия план, като предотврати, ако е възможно, завръщането на Яков в Обещаната земя.

31. Ако искаш да направиш това нещо. Когато Лаван повтори предложението си, показвайки сериозността си в това да го направи, Яков предложи условия, при които би бил готов да остане. Предложението му се основаваше на факта, че в Близкия изток козите, като правило, са черни или тъмнокафяви, рядко бели или на бели петна, а овцете са предимно бели, рядко черни или на петна. Доколкото предложението на Яков засягаше само малка част от стадата и чердите на Лаван, Лаван побърза да одобри плана (ст. 34). Яков предложи освен това да започне да ги разделя „в същия ден“, за да може Лаван да види какви точно ще бъдат резултатите.

По-нататъшният ход на повествованието показва, че в споразумението между Яков и Лаван е имало нещо повече. Или Моисей е решил да спомене само основния принцип на споразумението и по този начин е пропуснал факта, че раздялата ще се повтаря през равни интервали, или този момент не е бил споменат първоначално, а по-скоро е бил приет за даденост от двете страни. Така или иначе, Яков е процедирал съответно, срещу което дори Лаван, въпреки честите му промени в договора, изглежда не е възразил (гл. 31:7, 8, 41).

34. Според думата ти. Лаван с радост прие предложението, но не си тръгна. Яков да направи избора (ст. 34–36). Той сам се зае с това, вероятно за да се увери, че е направено според неговото тълкуване на споразумението. След това дал овцете и козите с различен цвят на собствените си синове (тук споменати за първи път) да се грижат за тях и оставил Яков да се грижи само за чистоцветните животни от стадото. Накрая Лаван „определил тридневна разстояние между себе си и Яков“, а именно между стадото, което да пасе той чрез синовете си, и това, което да пасе Яков, за да предотврати размножаването между двете стада.

37. Яков му взе пръчки. Разказът от стихове 37–40 на пръв поглед изглежда противоречи на известните закони на генетиката и понякога се цитира като доказателство, че Библията е

ненаучно. Внимателното изучаване на контекста и сравнението на повествованието с известни факти, свързани със законите на генетиката, обаче разкрива какво се е случило и потвърждава по наистина забележителен начин вдъхновението на Писанията. За подробно, научно обсъждане на темата вижте Ф. Л. Марш, „Изследвания върху креационизма“, стр. 367-374.

Мислейки да защити собствените си интереси в сделката, предложена от Яков, Лаван незабавно разделил стадата и говедата (ст. 36), факт, който показва, че Лаван също е знаел нещо за законите на наследствеността. Той поверил всички овце, кози и говеда с необичаен цвят на грижите на собствените си синове, възнамерявайки по този начин да ги отстрани от грижите на Яков и по този начин да избегне възможността за размножаване на тези необичайни характеристики обратно в това, което поне видимо е чистокръвно стадо. Това, което Лаван не знаел, било, че някои от очевидно чистокръвните животни все още може да носят рецесивни цвятни характеристики, които биха могли да бъдат предадени на потомството им. Лаван си помислил, че е надхитрил Яков с хитрия метод за разделяне на стадата.

Яков, от своя страна, несъмнено е разчитал на селективно развъждане, за което би трябвало да е знаел поне толкова, колкото и Лаван. Тази процедура би била напълно легитимна според строгото тълкуване на договора. Разграничението, което Яков е направил между силен и слаб добитък (ст. 41), е доказателство, че наблюдението го е научило на нещо за законите на наследствеността. След като Лаван е отделил всички животни с необичаен цвят, Яков вероятно е бил в затруднение какво да прави, защото е очевидно, че той не е знаел повече за предаването на рецесивни характеристики от Лаван.

Доверявайки се на собствената си предполагаема находчивост и на прилагането на древното и все още популярно суеверие, че потомството може да бъде маркирано по начин, съответстващ на гледките или страховете, изпитвани от майката през пренаталния период, той установи процедурата, обяснена в тези стихове. Ф. Л. Марш казва:

„Всяко маркиране на потомството, подобно на това, което Яков си мислеше, че прави в стадата на Лаван, е напълно невъзможно. ... В плацентата и пъпната връв, които представляват единствената връзка между майката и плода, няма нерви. ... Следователно не съществува абсолютно никакъв механизъм, чрез който майката може да маркира потомството си по начина, по който Яков си е мислил, че прави маркирането“ („Изследвания върху креационизма“, стр. 368, 369. Курсив в оригинала).

Друга очевидна трудност се крие във факта, че методът на Яков изглежда се е доказал методът е изключително успешен (ст. 43; гл. 31:7-9). За да не би Яков обаче да се припише на собствената си изобретателност и суеверие, Бог му разкрил насън как рецесивните, необичайни на цвят характеристики се предават чрез очевидно чистоцветни родители на тяхното потомство (гл. 31:10-12). Това, което ангелът казал на Яков насън, можело да се отнася само за стадата и чердите под грижите на Яков, защото всички необичайни на цвят животни преди това били премахнати от Лаван (гл. 30:35, 36). Към действието на този закон за генетиката Бог добавил Своята специална благословия, защото рецесивните характеристики обикновено не биха се проявили по толкова забележим начин, както е посочено в стих 43. По този начин Той може би е използвал принципите на генетиката, които понастоящем са само несъвършено разбрани.

Това откровение на закон на генетиката, който не е бил открит и разбран от учените допреди няколко десетилетия, свидетелства за научната точност и божественото вдъхновение на Писанията. Професор Марш завършва дискусията си по темата, казвайки:

„Писанията учат, че подобни белези сред домашните животни са резултат от наследствени фактори и при двамата родители, действащи според Менделовите принципи, а не се дължат на майчини впечатления. Един добър прочит на текста показва, че този инцидент в

Писанията, които толкова често се цитират като доказателство, че Библията е книга с басни, всъщност са една от важните причини да се вярва, че тя наистина е вдъхновена книга“ (пак там, стр. 374. Курсив в оригинала).

Между другото, може да се отбележи, че еврейската дума, преведена като „леска“ в KJV, трябва да се преведе като „бадем“, а „кестен“ като „чинар“. Ориенталският чинар принадлежи към семейство кленови.

41. По-силният добитък. Древните еврейски равини разбирали този пасаж в смисъл, че Яков е практикувал своя трик само през пролетния размножителен период, тъй като древните смятали животните, заченати през пролетта и родени през есента, за по-силни от тези, заченати през есента и родени през пролетта. Съвременните коментатори обаче са склонни да го прилагат към ранородените и къснородените агнета от един и същи сезон, тъй като ранопролетните агнета са по-ценни от родените по-късно през сезона. Според това мнение Яков не е провеждал експериментите си с второто котило добитък, защото е знаел, че ще бъде по-слабо, а с ранното, по-силно котило. Какъвто и метод да е използвал Яков, той го е правил, за да укрепи и увеличи собствените си стада, очевидно за сметка на отслабването и намаляването на това на Лаван.

43. Човекът станал много богат. Историята за отношенията на Яков с Лаван е една от... в която хитростта и умението се противопоставят на алчността и нечестата игра. Хитростта, която прилага превъзходни знания, често е оръжието на слабите срещу силните. Мъжете, които са алчни и коварни, но им липсва мъдрост, често биват надхитрени от хора със също толкова коварни, но по-хитри начини. Справедливостта беше на страната на Яков. Той просто се възползваше от новата си позиция, за да компенсира неблагоприятното положение, в което се беше трудил 14 години. Липсваше му обаче строга честност и почтеност. Липсваше онази откритост и простота на характера, които хората очакват да намерят в един праведен човек. Планът на Яков беше много успешен, разбира се, но не се представя като такъв, който би се очаквало от служител на Йехова да следва. Яков сгреши освен това, като разчиташе повече на собствената си хитрост, за да си осигури обещаната му божествена благословия, отколкото на силата и провидението на Бога. От своя страна обаче Яков отдаде успеха си на силата на Бога (гл. 31:9).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

25-27, 30 стр. 192

41 ПП 237

43 ПП 192

ГЛАВА 31

1 Яков, разгневен, си тръгва тайно. 19 Рахил краде идолите на баща си. 22 Лаван го преследва 26 и се оплаква от неправдата. 34 Похватът на Рахил да скрие идолите. 36 Оплакването на Яков от Лаван. 43 Заветът на Лаван и Яков в Галаад.

1. Думите на синовете на Лаван. Твърдението на синовете на Лаван очевидно е било преувеличено, тъй като Лаван все още е имал стада, когато Яков го е напуснал (ст. 19). Синовете на Лаван намекнали, че Яков е придобил богатството си чрез измама, въпреки че не го обвинили открито в това престъпление. Те не могли да докажат, че той по някакъв начин е нарушил някоя от разпоредбите на споразумението между него и баща им, въпреки че били сигурни, че трябва да го е направил.

2. Изражението на лицето на Лаван. Това, което Яков чу, се потвърди от забелязаното от него в отношението на Лаван. В резултат на факта, че нищо, което Лаван направи, сякаш не възпрепятстваше ни най-малко бързото увеличаване на богатството на Яков, дори преструвката на приятелство, която

белязало отношенията им в миналото, сега се беше променило в открит антагонизъм. По Божие провидение отношението на Лаван стана средство за завръщането на Яков в родната му земя. Убеждението на Яков, че е дошло времето да се завърне в земята на бащите си, беше потвърдено от директно послание от Бога.

4. Повикал Рахил и Лия. На известно разстояние от дома си със стадата, Яков повикал жените си на полето, за да запази по-голяма секретност при планирането на заминаването им. Ако това било направено у дома, членовете на домакинството на Лаван може би щяха да чуят обръщането им във вратата и да докладват на Лаван навреме, за да може той да се върне и да предотврати заминаването им. Въпреки всичките им предпазни мерки, вестта стигнала до Лаван на третия ден (ст. 19, 22). Изглежда, че е настъпила някаква промяна в надзора над стадата и чердите, защото Яков вече бил отговорен за своите (виж гл. 30:35, 36) или поне имал достъп до тях. Вероятно отсъствието на Лаван, стрижейки собствените си овце, е направило възможно бягството на Яков с цялото му имущество, събитие, което очевидно би било невъзможно иначе (ст. 1, 29). Може би Яков едновременно с това стригал собствените си овце и е изпратил за жените си и всичките им вещи, за да издигнат палатки на място под претекст за празненства, обикновено провеждани по такива поводи. Така той подготви пътя за заминаване, което нямаше да предизвика предварително подозрение.

7. Промених заплатата си. „Десет“ може би не е било казано буквално. Може би е било използвано просто като кръгло число, за да се обозначи много честа промяна, подобно на това, което бихме казали „дузина пъти“ (вж. Дан. 1:20). Лаван очевидно е правил многократни опити да ограничи първоначалното споразумение, като е променил неговите клаузи. Това, че Яков е пропуснал в мълчание собствената си хитрост и е отдал на Божията благословия всичко, което е постигнал чрез хитрост, предполага съзнание, че използваните средства не са били напълно честни.

9. Бог е отнел. Яков може би е чувствал, че ако не е била Божията воля да благослови него, собствените му усилия не биха успели. Затова, и не без основание, той сметнал за правилно да отдаде увеличеното си богатство на Божията благосклонна грижа. Сигурно е, че е чувствал, че собствените му намерения и Божията благословия не са взаимно изключващи се.

11. Говорих ... насън. Не е сигурно дали този сън е дошъл отделно от кратко откровение от стих 3 или дали това е по-пълнен разказ за това божествено общуване. Някои коментатори предполагат, че то е дошло в самото начало на последния шестгодишен мандат на службата на Яков. Някои смятат, че това е бил само обикновен сън, който Яков е свързал с този, който е получил във Ветил, и сега е разказал, за да впечатли жените си. Тази гледна точка е несъстоятелна поради биологичната точност на разкритата в него информация, информация, която е противоречала на собствените суеверни вярвания на Яков (вижте гл. 30:37–42).

14. Рахил и Лия отговориха. Фактът, че двете сестри бяха напълно единодушни относно поведението на баща си, въпреки взаимната си ревност, е ясно доказателство за основателността на оплакванията им. Безсърдечната жестокост и ненаситната алчност на Лаван очевидно бяха толкова изразени, че дори собствените му дъщери в крайна сметка се вдигнаха в знак на протест. Те се оплакаха, че въпреки че са свободнородени, законни деца, не им е дадено наследство и са били продадени като роби. Очевидно цялото имущество на Лаван е било прехвърлено на синовете му, тъй като дъщерите му не са получили нищо от него.

16. Всички богатства. Рахил и Лия разпознаха Божията ръка в това на съпруга си забележително благоденствие. Колкото и жалко да е отчуждението им от баща им, неговата строгост и подлост правеха подобна реакция разбираема, ако не и неизбежна. От друга страна, те се чувстваха обвързани със съпруга си, бащата на децата им, в тясна и

нежен съюз. Животът и съдбата им сега бяха напълно отъждествени с неговите. За първи път двете сестри са представени като единомислещи. Фактът, че Рейчъл съвсем наскоро е станала майка на син, може би е облекчил напрежението и ревността, които са съществували между тях през първите години от брачния им живот.

19. Лаван отиде да стриже овцете си. Преводът в RSV „беше отишъл“ е за предпочитане пред този в KJV „отиде“, защото Лаван вероятно е напуснал дома си преди Яков да повика жените си на полето, а не след решението им да напуснат Харан. Фактът, че Рахил е успяла да открадне идолите на баща си, предполага отсъствието на Лаван от дома по време на собственото ѝ заминаване. Яков е знаел, че свекър му ще бъде задържан няколко дни заради задачата да стриже овцете му и празненствата, обикновено свързани с това (виж 1 Царе 25:4, 11; 2 Царе 13:23), на които често са били канени приятели. Дали Яков не е бил поканен или е отказал поканата на Лаван поради съществуващите между тях разногласия, не е сигурно. Но това му е дало отлична възможност да избяга безпрепятствено.

Рахил беше откраднала изображенията. Тези „изображения“, терафими (виж Съдии 17:5; 18:14; и др.), обикновено са били малки (ст. 34) човешки фигурки, понякога по-големи, често изработени от дърво (1 Царе 19:13-16). Разкопки в Близкия изток са ги разкрили в голям брой, изработени от дърво, глина и благородни метали. Някои представляват мъжки богове, но по-голямата част са фигурки на женски божества с дължина от 5 до 7,5 см. Те са били използвани като домашни богове или са били носени на тялото като защитни амулети. Тъй като повечето от тях представляват голи богини, чиито сексуални черти са подчертани, вероятно се е смятало, че насърчават плодовитостта. Това може да е причината Рахил особено да ги цени. Клинописни текстове от Нузи в Месопотамия разкриват, че домашните богове са били наследявани от осиновени синове само когато няма истински синове при смъртта на бащата. Ако мъжът е имал синове, неговите богове не са могли да отидат при дъщерите му. Следователно Рахил нямала право върху домашните богове на баща си, както Яков откровено признал (Битие 31:32). Документи, открити в Нузи, Месопотамия, показват, че в патриархалната епоха притежанието на домашните богове на семейството, каквито е имал Лаван, е гарантирало на притежателя им правото на собственост върху имуществото на баща му (ANET 219, 220). Това вероятно е била основната причина, поради която Лаван е бил толкова нетърпелив да си ги върне (виж ст. 30-35).

20. Яков се открадна. Буквално той „измама сърцето на арамеец Лаван“ или той „надхитри Лаван“ (RSV). За израза „сириецът“, който означава арамеецът, вижте гл. 25:20.

21. Премина реката. Ефрат, най-вече реката от библейските времена (1 Царе 4:21; Ездра 4:10, 16). Как Яков успял да прекоси Ефрат със стадата си, особено през пролетта (Битие 31:19), не е известно. Разбира се, има бродове на различни места по реката в тази околност. Непосредствената цел на Яков, Галаад, бил планинският район южно от река Ярмук. Галаад е споменат тук с оглед на факта, че Лаван го е настигнал там. Името Галаад (Галаад) му било дадено от Яков по този повод (ст. 47). Предишното му име е неизвестно.

23. Преследвани след него. Тъй като Лаван получил вест два или три дни след бягството на Яков (ст. 22) и го настигнал след седемдневно преследване, изглежда, че двамата са се срещнали девет или десет дни след отпътуването на Яков от околностите на Харан. Планините Галаад се намират на повече от 275 мили от Харан, разстояние, което бързи камили могат да изминат за 7 дни, времето, необходимо на Лаван. Но би било невъзможно да се прогонят стадата и чердите на такова разстояние за този период от време, тъй като те не биха могли да изминат повече от 9 или 10 мили на ден. Очевидно Лаван не е преследвал бегълците веднага след като е получил вестта.

вестта за бягството им. Той знаеше, че Яков може да напредва само бавно (гл. 33:13, 14) и че следователно самият той не трябва да бърза. Тъй като Рахил беше взела домашните богове на баща си, нейното заминаване трябва да е било от Харан, където се намираше домът на баща ѝ (гл. 29:4, 5). Фактът, че Лаван знаеше, че идолите му са били откраднати, предполага, че той трябва да се е върнал у дома, преди да преследва Яков. Възможно е да е завършил стригането на овцете си, да е приключил съпътстващите празненства и да е уредил грижите за стадата, които Яков е изоставил, преди да напусне Харан. Времето, изминало между получаването на вестта за бягството на Яков и собственото му заминаване, е можело лесно да е било 30 дни или повече.

24. Бог дойде при Лаван. По най-неочакван начин Бог изпълни обещанието, дадено на Яков 20 години по-рано (гл. 28:15, 20, 21). Необичайно е Бог да се е разкрил на идолопоклонник по този начин в сън. Лаван, който се е запознал с религията на Авраам чрез дядо си Нахор, чрез слугата на Авраам Елиезер (гл. 24:31, гл. 24:50>50) и по-скоро чрез дългата си връзка със собствения си племенник, е разпознал истинския Бог като говорещия в съня си в нощта преди да настигне Яков (ст. 29).

Добро или лошо. Този израз, буквално „от добро към лошо“, е пословичен (Бит. 24:50; 2 Царе 13:22). Лаван не трябваше да принуждава Яков да се върне, нито със сила, нито чрез допълнителни привлекателни уловки.

27. Защо избяга? Настигайки Яков, Лаван пое ролята на добродушен, но тежко онеправдан и дълбоко наранен баща. Нима Яков не осъзнаваше колко лесно Лаван можеше да го принуди да се върне в Харан? Фактът, че Лаван изобщо говореше с него, вместо да се отнася с него така, както вероятно заслужаваше, Яков дължеше единствено на намесата на Бога на бащите си предната нощ. Но защо пламенното желание на Яков да се върне при баща си го накара да открадне боговете на тъста си? Това беше единственото основателно оплакване на Лаван, полирана стрела, насочена да удрия силно и добре. Може би Яков беше подтикнал тъста си да се откаже от езическите си богове, посочвайки, че идолите са безполезни, и да приеме истинската религия. И сега изглеждаше, че самият той трябва да е спечелил толкова много доверие в семейните богове на Лаван, че не желал да напусне Харан без тях! Или Лаван се страхуваше, че по този начин Яков се опитва да си осигури останалата част от имуществото си (виж на стих 19)?

32. Нека не живее. В защита на тайното си и прибързано заминаване Яков се позова на страх, честно и откровено признание. Що се отнася до обвинението в кражба, Яков доброволно се подчинил на разпоредбите на месопотамския закон. Той предвиждал смъртно наказание за определени видове кражба, включително на свещени предмети (Закон на Хамурапи, раздел 6).

Преди нашите братя. Това се отнасяше за роднините на Лаван (ст. 23), братята на Яков по брак.

33. Шатрите на двете слугини. Този пасаж предлага интересен поглед към обичай от онова време, според който не само съпрузите и съпругите, но и всяка отделна съпруга и наложница притежавали отделна палатка.

34. Мебелите на камилата. Съдейки по съвременния му еквивалент, женското седло за езда вероятно е било изработено от раката и е наподобявало кошница или люлка. На пода е имало килим, който е бил защитен от вятър, дъжд и слънце посредством балдахин и завеси. Светлина е пропускана през отвори от страни. Прикривайки кражбата си с хитрост и измама, Рахил се е доказала като истинска дъщеря на Лаван. Колко малък отпечатък е оставила религията на съпруга ѝ върху характера ѝ! Разбира се, той самият едва ли е бил образец на добродетел.

35. Не мога да стана. Ориенталският обичай и учтивост изискват деца от всяка възраст и ранг да стават в присъствието на родителите си (Левит 19:32; 1 Царе 2:19). Следователно извинението на Рахил едва ли беше уместно.

Обичаят на жените. Перифраза за менструацията (вж. гл. 18:11), която под По-късното Моисеево законодателство е довело до церемониална нечистота (Левит 15:19). От този пасаж може да се заключи, че този конкретен закон е бил в сила преди Моисеевия закон, поне сред арамейците. Фактът, че Лаван не е изисквал от Рахил да стои, за да може да претърси „камилските принадлежности“, може да се е дължал на страх от оскверняване.

Не намерих изображенията. Трикратно повторена, тази фраза подчертава задълбочеността на Търсенето на Лаван и успехът на Рахил в скриването на откраднатите вещи.

36. Яков се разгневи. Лаван знаеше, че семейните му богове са изчезнали, когато Яков си тръгна; той беше сигурен в това. Въпреки съня от предната нощ, може би той все още кроеше планове да постави Яков в защитна позиция. Последният доброволно се беше съгласил да предаде на Лаван всеки, който бъде признат за виновен (ст. 32). Може би Лаван се надяваше да му вмени отговорността за деянието, пряко или косвено, и затова настояваше, ако по този начин все пак можеше да осигури завръщането на Яков. Лаван изглежда е бил наясно, че вината от страна на Яков би го отстранила от защитната ръка на Бог. С пълния провал на обвиненията на Лаван, Яков, вече не в защитна позиция, сега настояваше срещу кроткия и покорен Лаван. Неговата служба за Лаван беше безупречна, факт, който дори самият Лаван не смееше да отрече (ст. 43).

39. От моя страна. Яков имаше правно основание да се оплаква от Лаван, обвинявайки го в загубата на животни от диви зверове и крадци. Тази практика противоречи на древните закони на Месопотамия, защото, както показва Законът на Хамурапи (раздел 267), овчарят е трябвало да възстанови само загубите, причинени от негова собствена небрежност.

42. Страхът от Исаак. Изглежда странно, че Яков споменава това в допълнение към „Бога на Авраам“, тъй като и двата израза очевидно се отнасят до едно и също Същество. Това може да се дължи на факта, че религиозният опит на Авраам не е бил толкова реален за него, колкото този на баща му Исаак. Авраам отдавна е бил мъртъв, докато Исаак все още е бил жив и е практикувал „страха“ от Бога. Изглежда, че тук думата „страх“ се използва като алтернативно име за Йехова и би трябвало да се преведе като „Страх“, както в RSV. Използването на този израз тук и в стих 53 подсказва дълбокото впечатление, направено върху Яков от предаността, с която Исаак е практикувал своята религия.

Снощи те смъмри. Яков посочи, че чрез предупреждението, дадено на Лаван в В съня от предната нощ Бог вече беше произнесъл присъда по спорния въпрос между тях. Въпреки че не го е казал, Яков може би е разчел в божествената намеса в негова полза Божието одобрение за всичко, което е направил, за да увеличи притежанията си. Може би е разсъждавал, че щом самият той е посрещнал хитростта с хитрост, а измамата с измама, Лаван няма право да го наказва или да очаква обезщетение. Омаловажаване на поведението на Яков може да се открие в безсърдечното отношение, което му е оказал тъстът му, но фактът, че Бог го е защитил от отмъщение, не е оправдал действията му (Пр. 20:22; Рим. 12:17; 1 Сол. 5:15).

43. Тези деца. Лаван мълчаливо призна истинността на думите на Яков и призна, че няма основателна причина за оплакване. Не можеше да направи нищо друго, освен да приеме съществуващата ситуация и неизбежната раздяла, която тя водеше. Въпреки това, надменният му дух избухна отново, когато той предяви претенции за всички притежания на Яков. Нито една дума на признание или признателност не излезе от устните на Лаван за 20-те години усърдна работа на Яков.

труд. Вместо това той пое ролята на великодушен и благороден благодетел, който никога не би помислил да се отнася към собствените си роднини с по-малко от великодушие.

44. Нека сключим завет. Имайки това предвид, Лаван предложи официален договор от приятелство. Това може да е било провокирано и от страха, че Яков може да потърси помирение с Иса и да се върне, за да си отмъсти (ст. 52). Не е необходимо да се приема с някои коментатори, че стих 44 е непълен в сегашния си вид и че предшественикът на „то“ е или предложеният възпоменателен спомен, или Бог, чието присъствие се предполага. „То“ може също толкова добре да се отнася до „завета“, може би съставен – както е било обичайно в Месопотамия – под формата на клинописна плочка, запечатана и подписана от двете страни и техните роднини.

45. Стълб. Яков изразил съгласието си с предложението на Лаван, като веднага започнал да издига каменен паметник, подобен на този във Ветил (гл. 28:18). И двете групи се присъединили към събирането на камъни, които да бъдат използвани като маса за заветната трапеза.

47. Яков го нарече Галаад. И двете имена, едното арамейско, а другото еврейско, имат практически едно и също значение – „купчина свидетелства“. Това, че най-ранните известни небиблейски арамейски надписи не датират от времето на Яков, а датират от по-късен период, не доказва несъществуването на арамейски през 17 век пр.н.е. Най-ранните небиблейски доказателства за съществуването на такъв език се състоят от определени арамейски думи, открити в азбучните клинописни плочки на древен Угарит в Сирия, датирани от 15 век пр.н.е. Следователно нашата Библия съдържа най-ранните засвидетелствани арамейски думи, известни досега.

Всеки от двамата мъже дал на този паметник име на своя език, като двете са идентични по значение. Доколкото по-късно регионът станал владение на Израел, към него било приложено еврейското име Галаад (Галаед). Това включва не само околностите на самата планина Галаад, но и всички планински възвишения на изток от Йордан, между реките Ярмук и Явок.

49. Мицпа. Мястото е получило и друго име, Мицпа, което означава „наблюдателна кула“. малко по-късно става мястото на град, получил името си от „колбата на свидетелите“, издигната от Лаван и неговите роднини (Съдии 10:17; 11:11, 29, 34). Този град по едно време е бил резиденция на съдия Йефтай (Съдии 11:34).

Господният страж. Това, че Лаван е призовал Йехова, небесния страж, да защити дъщерите му, не доказва, че е приел Йехова като представител на своите права.

С племенната си представа за божествеността, Лаван беше готов да признае силата на Якововия Бог, поне в Ханаан, ако не и в Харан. Какво друго можеше да направи, особено след съня от предната нощ? Може би също така, той каза това с мисълта, че само Йехова може да обвърже съвестта на Яков.

50. Ако солта ти оскърби. Въпреки егоистичния си нрав, бащинският инстинкт на Лаван го караше да ревнува за благополучието на дъщерите си и да се грижи за бъдещето им. Това изглежда малко странно в светлината на собственото поведение на Лаван (ст. 15); той самият беше причината за полигамията на Яков. Но това, така да се каже, беше всичко в семейството. И ако Яков си вземеше други съпруги, обичта и наследството, които щяха да паднат на собствените му дъщери и на техните деца, по този начин щяха да бъдат намалени. Лаван остана притежателен до самия край.

51. Тази купчина. Ако някой от тях в бъдеще си помисли да си отмъсти на От друга страна, този паметник трябваше да бъде напомняне за техния пакт за приятелство. Тъй като по този случай враждебните намерения бяха потушени, така и в бъдеще споменът за събитието трябваше да възпре всяка евентуална наказателна експедиция. От гледна точка на Лаван, той правеше

голяма жертва, като позволи на Яков да се измъкне невредин, защото бързо нарастващото богатство и власт на Яков, заедно с евентуалното помирение с Исав, направиха всяка бъдеща перспектива да надвие Яков наистина неясна. Лаван, изглежда, е искал да впечатли Яков със собствения си великодушен дух.

53. Богът на баща им. Известно е от Исус Навин 24:2 и от съществуването на идолите в дома на Лаван (Бит. 31:30, 35), че роднините на Авраам в Месопотамия са се покланяли на други богове. Това може да изглежда като индикация, че „Богът на Нахор“ не може да бъде Йехова. Но е известно също, че Нахор „ценеше познанието и поклонението на истинския Бог“ (PP 171) наред с идолопоклонството си. Глаголът „съдя“ е в множествено число, в привидна подкрепа на мнението, че Лаван говори за два различни бога. LXX, Peshito и Vulgate обаче предават „съдя“ в единствено число, разпознавайки Бога на Авраам и Бога на Нахор като едно цяло. Изглежда, че Лаван се е стремил да постигне единство между себе си и Яков, сега, когато разделянето е било неизбежно, като е обърнал внимание на факта, че техните дядовци, Авраам и Нахор, и пралядо Тара са се покланяли на един и същи Бог.

Страхът от ... Исаак. Вижте стих 42. Може би Моисей е добавил този израз, за да го направи ясно е, че Яков се е „заклел“ в Йехова, а не в някой от боговете на Нахор.

54. Яков принесе жертва. Изглежда, че само Яков е участвал в жертвоприношението обреди, които той смяташе за съществени за потвърждаването на завета. Лаван беше само наблюдател, но отново взе участие в церемониалния пир, приготвен от Яков.

55. Целуна синовете си и дъщерите си. Не изглежда Лаван да е целунал Яков при последната му сбогуване, както е направил при първата си среща с него (гл. 29:13). Въпреки че Лаван и Яков се разделиха помирени, а не като врагове, те не бяха точно най-добри приятели.

И ги благослови. Лаван, чиято по-добра природа изглежда е надделяла в резултат на заветът, или може би празникът, или обмисляната раздяла с дъщерите си, изля чувствата си в прощална благословия върху тях. Така Лаван изчезва от библейското повествование. С това всеки контакт между семейството в Ханаан и роднините в Месопотамия прекратява.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-55ПП 190-194

1, 2 ПП 192

1-3SR 90

3 ПП 193

4-7SR 90

7 ПП 190

15 ПП 189

19-23, 26, 27, 29 стр. 193

29 CP 91

38-40PP 190

39 CP 91

40 ДА 479

41, 42 CP 91

42, 44 ПП 193

44-46SR 92

49, 51-53PP 194; SR 92

ГЛАВА 32

1 Видението на Яков в Маханаим. 3 Посланието му към Исав. 6 Той се страхува от идването на Исав. 9 Той се моли за избавление. 13 Той изпраща подарък на Исав. 24 Той се бори с ангел във Фануил, където е наречен Израел. 31 Той се колебае.

2. Маханаим. Означава „двоен лагер“ или „двойна войска“ и се отнася до две групи ангели, едната напредваща пред него, а другата следваща отзад. Появата им сигурно е напонила на Яков за видението за стълбата във Ветил, по време на бягството му от Ханаан. Тогава ангели, възходящи и слизащи, му представиха божествената защита и помощ, които щяха да му бъдат оказани по време на пътуването и пребиваването му в чужда земя. Сега ангелското войнство отново донесе уверение за божествена помощ, този път в очакване на ужасяващата му среща с Исав, а също и като подновяване на обещанието да го върне безопасно в родната му земя. Доколкото Яков е видял ангелите, докато е пътувал, те не могат да са му се явили насън. Начинът на откровението обаче не е ясен.

По-късно близо до мястото, където се появили ангелите, бил основан известен град (Исус Навин 13:26, 30; 21:38; 2 Царе 2:8, 12, 29). Някои го отъждествяват със сегашния Махна, на около 20 километра северозападно от Джераш, древната Гераса.

4. Господарят ми Исав. От Маханаим Яков изпратил пратеници до брат си Исав. След бягството на Яков от Вирсавия, Исав изглежда се е преместил временно на югоизток, в земята Сеир или Едом, чиито първоначални жители, хорейците, той по-късно изгонил.

Пратениците трябвало да направят ясно разграничение между „господаря ми Исав“ и „слугата ти Яков“. Тяхната задача била да помирят Исав, главно като наблегнат на смирението на Яков – мълчаливото признание за вината му – и на факта, че Яков се отказва от всички претенции за наследство. Като посочил, че се завръща с голямо богатство, Яков не се хвалил, а по-скоро ясно показал на Исав, че се завръща без желание да споделя наследството. Тъй като самият той бил виновен, Яков осъзнал, че първата стъпка към помирението трябва да бъде направена от него. Имайки това предвид, той добавил към посланието си израз на надежда, че Исав ще му прости и ще го приеме приятелски.

6. Той идва да те посрещне. Фактът, че Исав е бил придружен от 400 въоръжени последователи, е доказателство, че той е станал могъщ вожд. Може би вече е започнал да живее с меч (гл. 27:40).

Ако враждебността на Исав към брат му се е смекчила през годините, изглежда, че той никога не е споменавал това на родителите си, в резултат на което Ревека не е успяла да изпълни обещанието си да повика Яков (гл. 27:45). Несигурността на последния относно душевното състояние на брат му и безпокойството, породено от доклада на пратениците, го разтревожили докрай. Причината Исав да отиде да се срещне с Яков с такава компания била, първо, да впечатли Яков с дължимото уважение към превъзходящата го сила, второ, да осигури задоволително разбирателство и трето, да използва сила, ако е необходимо, за да защити собствените си интереси. С други думи, той бил подготвен за всяка евентуалност.

7. Той раздели народа. Страхувайки се от най-лошото, Яков раздели голямото си семейство и многобройните си стада на два лагера. Лесно е да обвиним Яков за липса на вяра и доверие в Бога. Обаче, обмисленото му поведение при такива неблагоприятни обстоятелства е демонстрация на здрав разум. Напълно незащитен, той дори не би демонстрирал сила.

9. Бог на баща ми Авраам. Забележителна със своята простота и енергия, тази примерна молитва изразява всичко, което е съществено в подобна молба: (1) Истинско смирение, (2) а

признание за Божията милост, (3) молба за защита от непосредствена опасност, (4) повторение на минали обещания, (5) признателност за минали провидения.

10. Преминах този Йордан. Яков изглежда е бил близо до мястото, където е беше прекосил Йордан по време на бягството си 20 години по-рано. Поразителният контраст между предишната му бедност и настоящото му благополучие той приема като знак за Божията благословия и изпълнение на Неговото обещание във Ветил. Тогава той беше прекосил с празни ръце, ако не се брой благословията на баща му и Божието обещание. Сега, 20 години по-късно, той се завръщаше в родната си земя с голямо семейство и големи притежания. Всяка от „двете групи“ (ст. 7) би била достатъчна, за да го направи проспериращ човек.

11. Майката с децата. Буквално „майката върху децата“. Картината е за майка, която се хвърля върху децата си, за да ги защити със собственото си тяло от убиеца. Яков знаеше, че ако бъде провокиран, брат му няма да се поколебае да ги убие всичките. Той се страхуваше от най-лошото.

12. Като пясъка. Това беше смисълът, макар и не точната формулировка, на обещанието за Бетел (гл. 28:14), което сравняваше броя на потомците на Яков с праха на земята. Преди това обещаното потомство на Авраам беше сравнено с праха на земята (гл. 13:16), със звездите на небето (гл. 15:5) и с пясъка на морския бряг (гл. 22:17).

13. Той пренощува там. Въпреки че се уповава на Господната защита, Яков не пренебрегва никакви средства за помирение с брат си. Разполагайки се за през нощта на мястото, където беше получил вестта за приближаването на Исав, той избира респектиращ подарък, състоящ се от повече от 550 глави овце и говеда. Той ги изпраща на няколко стада, за да посрещнат Исав, като „подарък“ от своя „слуга“ Яков. Разнообразието от избрани животни е представително за обичайните притежания на номад (виж Йов 1:3; 42:12). Съотношението мъжки и женски животни вероятно се е основавало на това, което опитът е показал, че е желателно за разплод.

16. Всяко стадо отделно. Разделянето на дара за умилюване на Яков на няколко отделни стада, които следваха едно след друго през определени интервали, беше замислено така, че да има кумулативен ефект и следователно да бъде по-впечатляващо. Всяко стадо само по себе си беше ценен дар.

23. Прекара ги през потока. По-рано през деня Яков беше изпратил дара си на Исав. С настъпването на нощта той изпрати всичко, което имаше, семейство и имущество, през Явок, желяйки да прекара нощта сам в молитва. Явок, днес наричан Нахр ез-Зерка, „синята река“, е източен приток на Йордан. Течейки през дълбок каньон, той се влива в по-големия поток на около 25 мили северно от Мъртво море.

24. Яков остана сам. Яков беше останал на северния бряг на реката, за да може сам да търси Бога в молитва. В настоящата ситуация обичайната му хитрост беше безполезна. Само Бог можеше да помогне да се смекчи гнева на Исав и да се спаси Яков и семейството му.

Там се бореше един човек. Че противникът на Яков не е бил нито човешко същество, нито обикновен ангел, се заключава от факта, че Яков говори за Него като за Бог (ст. 30). Пророк Осия също Го нарича едновременно Бог и Ангел (Осия 12:3, 4). Този небесен посетител не е бил никой друг, а Христос (стр. 197). Подобна поява на Христос в човешки образ не е нито странна, нито уникална (Битие 18:1). Относно „времето на Якововата скръб“ вижте върху Йер. 30:7.

25. Вдлъбнатината на бедрото му. Неизвестният борец използваше само човешка сила. докато се бореше с Яков. Мислейки нападателя си за смъртен враг, Яков се бореше сякаш за живота си. Но с приближаването на зората, едно докосване на повече от човешка сила беше достатъчно, за да осакати Яков и той осъзна факта, че неговият противник е нещо повече от човек.

26. Пусни ме. Ангелът се опита да се оттегли преди зазоряване, но не даде причина за това. желаейки да го направи. Коментаторите предполагат желание от Негова страна или да попречи на други да станат свидетели на сцената, или може би да попречи на Яков да Го види.

„Няма да те пусна.“ Осакатяващото докосване и божественият глас убедиха Яков, че Този, с когото се беше борил часове наред, е пратеник от небето. След като часове наред отчаяно търсеше божествена помощ, Яков почувства, че не може да си позволи да Го пусне, без първо да получи уверение за прошката и защитата, за които копнееше. Той поиска това като откровен дар, осъзнавайки, че няма какво да предложи на Бога в замяна. Не предложи никаква сделка; отчаяното му положение беше единствената му молба. Помощта, от която се нуждаеше, можеше да дойде само от Бога. За първи път в живота си той осъзна, че собствените му ресурси са недостатъчни. От раждането си, когато хвана брат си за петата, до последните си години в Харан, когато надхитри чичо си Лаван (Осия 12:3, 4), Яков подходеше към решаването на житейските проблеми чрез съмнителни методи, които сам измисли. Сега той беше променен човек. Докато в миналото се беше осланял на собствената си мъдрост и сила, сега се беше научил да се уповава изцяло на Бога.

28. Ще се нарече името ти. Голямата духовна промяна, която сполетя Яков, сега беше символизирана от промяна на името, показваща естеството на новата му връзка с Бога. Имената на Аврам и Сарайя също бяха променени (виж гл. 17:5, 15); и оттогава нататък Писанията винаги ги наричат с новите им имена. Но в последвалата история на Яков старите и новите му имена се използват горе-долу взаимозаменяемо. Новото име на Яков, Израел, стана името на народа, произлязъл от тялото му. За него промяната на името, както и промяната в характера му, беше далеч по-значима от тази на неговите баба и дядо. Тя представляваше неговата трансформация от „измамник“ на хората в „победител на Бога“. Новото име, уж знак за физическа победа, трябваше да бъде вечно напомняне за завършеното духовно обновление, което се беше случило.

Няма вече Яков. За значението на името Яков като „ловец на пети“ или „измамник“, вижте гл. 25:26.

Но Израел. Комбинация от yîśra[h], „той се бори“ или „той управлява“, от śarah, „да се боря“ или „да управлявам“, и 'El, „Бог“. Без съпътстващото тълкуване, дадено от самия Бог, името може да се преведе като „Бог се бори“ или „Бог управлява“. Но значението, както е замислено и обяснено от Бог, е „той се бори с Бога“ или „той побеждава Бога“ или „той управлява с Бога“.

Оттогава нататък почитаното име Израел трябвало да увековечи тази нощ на борба. Приложено към потомците на Яков, то предполагало трансформацията на характера, която Бог търсел в тях, и предопределената им роля да управляват с Бога. Името било прехвърлено първо на неговите буквални потомци, а по-късно и на духовното му потомство, които също трябвало да бъдат победители, както е бил и той (Йоан 1:47; Римляни 9:6).

Власт с Бога и с хората. Буквално „бореше се [шаритха, също от шарах] с Бога и с хората“. Това очевидно се отнася до нощната борба на Яков с Бога и с

продължителните му борби с Исав и Лаван. От всички тях той най-накрая излезе победител. Това важеше особено за преживяването му от предната нощ, от което излезе нов човек, победител над измамата, нечестността и самочувствието. Той беше променен човек (виж 1 Царе 10:6, 9).

29. Твоето име. Може би знанието, че е срещнал Господа и е говорил с Него Лице в лице би уплашило Яков или би довело до такава лична възторженост, че да засенчи далеч по-важния урок, който трябваше да научи от това преживяване. Прощалната благословия на Ангела беше достатъчна.

30. Фануел. Тъй като Яков беше дал името Ветил на мястото, където видя Бог насън (гл. 28:19), и Маханаим на мястото, където по пътя му се явиха множество ангели (гл. 32:2), сега той увековечи мястото на личната си среща с Бог с име, което означава „лицето на Бога“. Фактът, че беше видял Бог лице в лице и въпреки това оцеля, наистина беше чудо (виж Изх. 33:20; Съдии 6:22; 13:22; Ис. 6:5).

Животът ми е запазен. Тоест, „Аз съм запазен и ще бъда запазен“. Тези думи ехо от новооткритата вяра на Яков. Каквото и да го споleti, стига да е по Божията воля, той беше уверен, че божествена ръка ще го предпази от всяко зло. Дори нещата, които по времето, когато се случиха, изглеждаха против него, се оказаха провиденциални (гл. 42:36). Фануил беше повратната точка в живота на Яков.

31. Пенуел. Някои тълкуватели предполагат, че Пенуел е било първоначалното име на място и че Яков го е променил чрез промяна на една гласна на Пенуел. По-вероятно е обаче Пенуел да е стара форма на същата дума. Името се появява отново в Съдии 8:8, 9, 17; 1 Царе 12:25, а също и в египетски списък с имена на палестински градове. Точното му местоположение не е окончателно определено. Някои учени го идентифицират с Тулул ед-Дахаб, на река Явок, на 7 мили източно от Йордан. Други го търсят малко по-на изток.

Той спря. Подобно на Павел, който векове по-късно носел „трън“ в плътта си (2 Кор. 12:7), Яков си тръгна от мястото на най-висшето преживяване в живота си, носейки спомен за борбата и победата си там. Макар и физически куц, вероятно до края на живота си, в неограничената си душа Яков се радваше на най-богатите Божии благословии. Всяка битка оставя своите белези. Подобно на Яков, всеки верен вярващ, преминавайки през собственото си преживяване във Фануил, може да очаква да носи някакъв спомен за интензивната си борба срещу себе си, с нейните наследени склонности и зли наклонности. Дори нашият Господ Исус Христос носи белезите на ожесточения конфликт, през който е преминал, докато е бил на земята, и ще продължи да ги носи за цяла вечност. Нашите ще изчезнат и ще бъдат забравени (2 Кор. 4:17; Ис. 65:17). Докато нашите белези са резултат от борбата ни срещу себе си, белезите от гвоздеите в ръцете на Христос дойдоха чрез конфликт от наше име със силите на тъмнината.

32. Сухожилието, което се сви. Значението на еврейската дума, преведена като „сви се“, е неизвестно. Преводът на KJV се основава на LXX, enarkesen, „стана слаб“, „стана вцепенен“ или „беше изкълчен“. Може би трябва да се преведе като „ханш“, като фразата гласи „сухожилието на бедрото“. Ортодоксалните евреи се въздържат от ядене на тази част от всякакви животни, използвани за храна, но как тази част от анатомията на Яков е била идентифицирана като „сухожилието“, което се е „свило“, е неясно. Въпреки че не е споменат другаде в Стария завет, еврейският Талмуд определено разглежда този обичай като закон, чието нарушение се наказва с няколко удара (Трактат Холин, Мишна, 7). Тъй като евреите в древността не са разграничавали ясно какво точно се има предвид „сухожилие“, днес се разбира като отнасящо се до вътрешния връв и нерв на задната част на животни, убити за храна.

Разказът от стихове 24–32 съдържа три момента от особен интерес за всеки юдеин. Той обяснява защо е наречен израилтянин и проследява това име до далечен прародител, който се е борил с Бог, за да го получи. С интерес сочи към иначе незначителното село, Пенуел, където се е случило събитието. Накрая обяснява произхода на обичая да не се яде определеното сухожилие, а по-скоро да се гледа на него със страхопочитание.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-32PP 195-203; SR 92-99 2 PP
195; SR 92 4-7PP 196
6, 7 SR 92
8-12SR 93
9-11PP 196
10 SR 97 18,
19 PP 196 23
GC 616 24 EW 284;
GC 157, 616;
MB 25; SR 407 24, 25 PP 197; SR 94 24-28COL 175;
PP 208 25 GC 617; MB 25,
97, 206 26 CSW 116; CT
498; DA 198; FE 232; GC 157, 617,
620; GW 255; МБ 25, 206; ММ
203; PP 197, 202; Те 243; 1Т 144, 151; 4Т 444, 537
26-28SR 95
28 FE 232; GC 617; MB 207; PP 198; 4Т 528
28, 29, Изд. 147
29, 30 CP 95
30 ДА 107; ГК 622; 4С 444
31 МБ 97

ГЛАВА 33

1 Добротата на Яков и Исав при срещата им. 17 Яков идва в Сокхот. 18 В Шалем купува нива и построява олтар, наречен Ел-Елохе-Израел.

Той разделил децата. Причината за тази мярка не е ясна. Яков или поставил Рахил и Йосиф отзад от съображения за сигурност, или за да представи любимата си жена и сина ѝ на Исав накрая. Отново е възможно социалният обичай да е предписвал подобна уговорка. Предишното разделяне на кравана на два лагера (гл. 32:7, 8) може да е било изоставено като ненужно след преживяването му от предходната нощ (виж гл. 32:30). Или може би „хората“, споменати в гл. 32:7, 8, са били слугите и пастирите, а не неговите съпруги и деца, които е държал при себе си. По този начин непосредственото семейство би било присъединено към една от двете групи или може да е било отделно и от двете.

3. Поклонил се. Този ориенталски обичай е засвидетелстван в Амарнските писма от 14-ти век пр.н.е., в който палестинските принцове писали на египетски цар, че са паднали пред краката на фараона или „седем пъти“, или „седем пъти и още седем пъти“, или евентуално „седем пъти по седем пъти“. Седемте поклона пред висшестоящ изглежда са се смятали за знак за съвършено смирение и безусловно подчинение. Чрез тази проява на уважение Яков се надявал да спечели сърцето на брат си. Това представлявало пълен отказ от всякакви претенции за специални привилегии, осигурени преди това чрез предателство.

4. Исав го прегърна. При вида на брат си близък, Исав беше обзет от естествени чувства на братска обич. Дори и в сърцето на Исав все още да имаше злоба, тя беше победена от смирието на Яков. Осъзнавайки, че няма от какво да се страхува от Яков, той позволи на естествените емоции на сърцето си да се развихрят.

5. Видях жените и децата. По време на мълчаливата прегръдка на отдавна разделените братята, 4-те съпруги и 12-те деца на Яков се бяха приближили.

8. Всичко това гонеше. Въпреки че той знаеше доста добре целта на няколкото стада (гл. 32:18), въпреки това Исав попитал за тях. С очевидна ориенталска учтивост той отказал да ги приеме, докато не бил наистина убеден да го направи. „Скитническият живот“, който толкова добре подходил на природата му, му осигурил такова богатство и власт, че собствените му земни притежания несъмнено били равни на тези на брат му. Исав бил достатъчно приятелски настроен към Яков, но в поведението му нямало нищо сравнимо със смирието на брат му.

Яков се обърнал към Исав с „господарю мой“, докато Исав му отговорил с „брат мой“.

10. Видях лицето ти. Приятелският поздрав на Исав ми напомни за божественото обещание. толкова наскоро дадено на Яков, и в лицето на Исав той можеше да прочете благодатното му изпълнение. Тези думи на Яков отразяват дълбоката му благодарност за очевидното Присъствие, което го съпътстваше по пътя му (виж гл. 32:30). Колко щастлив беше човекът, който разпознаваше Провидението до себе си ден след ден (Йов 33:26; Пс. 11:7)!

11. Моята благословия. Тези думи бяха добре подбрани и силни. Могат ли да бъдат намек за благословията, която Яков беше откраднал от Исав преди 20 години? За Яков беше най-важно Исав да приеме подаръка му, защото по този начин Исав, според обичая на времето, щеше да изрази приемането си на това, което подаръкът представляваше – извинението на Яков. В Ориента подарък, получен от по-висшестоящ, гарантира на дарителя приятелството и помощта на получателя. Ако бъде отхвърлен, той има от какво да се страхува.

12. Да тръгваме. Исав предположи, че Яков ще се отправи незабавно към Хеврон (гл. 35:27), обиталището на баща им Исаак, и предложи да придружи Яков по пътя му. Но Яков учтиво отказа както това предложение, така и предложеният по-късно ескорт. Последното беше ненужно; първото би означавало непоносимо бавно темпо за Исав. Този отказ не произтичаше от чувство на недоверие; посочените причини не бяха просто претекст. Той не се нуждаеше от военна охрана, защото знаеше, че е защитен от Божиите войнства и не можеше да пътува толкова бързо, колкото Исав би искал. Освен това, той щеше да бъде свободен да разположи лагер, където пожелае, и да остане там, докато не бъде готов да продължи. По този начин щеше да се радва на пълна свобода на действие.

14. Докато дойда. Не че Яков е възнамерявал да отиде директно в Сеир, а по-скоро израз на желанието му да види отново Исав и да продължи приятелските си отношения с него. Със сигурност това не е било умишлена измама с цел да се отърве от Исав. Дестинацията на Яков не е била земята Сеир, а Ханаан, вероятно Хеврон, където тогава е живял баща му Исаак. Оттам може би е помислил да посети Исав, но дали някога го е направил, не знаем. След това братята се срещнали като приятели на погребението на баща си (гл. 35:29).

17. Сукот. Означава „колиби“ или „гробница“, направени от клонки, сплетени заедно. Сукот, в долината на река Йордан (Исус Навин 13:27), по-късно е бил присвоен на племето Гад. Предварително е идентифициран с хълма Деирала, близо до устието на река Явок.

Не е известно колко дълго Яков е останал в Сокхот. Фактът, че е построил „къща“, нещо, което никой от по-ранните патриарси изглежда не е правил, предполага, че е живял там няколко години. Причините му за това също са ни неизвестни.

Добрите пасища и рядкото население може да са повлияли на това му решение.

Изпратен от Бог да се върне в земята на бащите си (гл. 31:3), Яков най-вероятно е намерил ранна възможност да посети възрастния си баща. По това време той може би е посетил и брат си в Сеир, както е обещал.

18. Яков дойде в Шалем. Като разглежда Шалем като топоним, KJV следва LXX, Вулгата и други по-късни версии. Думата обаче е наречие, означаващо „мирно“ или „безопасно“ и е еквивалентна на фразата „с мир“ от гл. 28:21, към която изглежда е алюзия. Това, което Яков беше поискал, когато даде обет си във Ветил 20 години по-рано, сега беше изпълнено (PP 204). Той се беше върнал в родната си земя.

Град Сихем. Ако Шалем се вземе като име на място, тогава Сихем би отнася се до лицето от стих 19 и гл. 34:2, синът на евееца Емор. Но ако Шалем означава „цял“ или „здрав и невредим“, изречението трябва да се преведе като „Яков дойде благополучно [здрав и невредим] в град Сихем“. Не е необходимо да се предполага, че Сихем е получил името си от Сихем, синът на Емор, тъй като той вече е съществувал като град по времето на Авраам (гл. 12:6). Египетски надпис описва военна кампания срещу града през 19 век пр.н.е. По-вероятно е Сихем, синът на Емор, да е кръстен на града.

19. Сихем. Тук Емор е посочен като баща на Сихем в очакване на последващи събития, включващи и двамата. Именно върху „парцела нива“, закупен от сихемците, Яков изкопа кладенеца, където се състоя запомнящият се разговор между Исус и самарянката (Йоан 4:6).

Сто монети. Кеситата е парична единица, спомената другаде само в Исус Навин 24:32 и Йов 42:11. Очевидно е излязла от употреба скоро след завладяването на Ханаан от израилтяните, тъй като никога не се споменава в по-късните книги на Библията. Някои коментатори предполагат, че може да е имала стойност от десет шекела, но това е само предположение. Стойността ѝ е неизвестна.

С тази покупка Яков демонстрирал вярата си в обещанието, че Ханаан ще бъде негов дом. Съответно, това парче земя по-късно попаднало в ръцете на потомците на любимия му син Йосиф, чиито кости били погребани тук (Исус Навин 24:32). Според преданието, това парче земя се е намирало на равнината, която се простира от югоизточния отвор на долината Сихем. Тук все още е посочен кладенецът на Яков (Йоан 4:6), а гробницата на Йосиф е малко на север от него. Последната структура е от мюсюлмански произход, както и преданията, свързани с нея.

20. Олтар. Подобно на баща си Авраам, Яков издигнал първия си олтар при влизането си в Ханаанската земя (гл. 12:7). Вероятно имайки предвид този предишен олтар, Яков избрал това място.

Ел-елохе-Израел. Предполага се, че това име означава „[посветен] на Бога на Израел“, като първите две букви от еврейския език се приемат за предлога 'ал, „на“. От древни времена обаче то се тълкува като „[Могъщият] Бог, [е] Богът на Израел“. Това би отделило олтара като паметник на милостта и благосклонната ръка на Господ, която го е върнала безопасно в земята на бащите му след повече от 20 години отсъствие.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-17ПП 198

1-4SR 96

4 ПП 198

11 СР 97

13, 14 МХ 374

14 1Т 388

16 ПП 207

18-20ПП 204

ГЛАВА 34

1 Дина е отвлечена от Сихем. 4 Той иска да се ожени за нея. 13 Синовете на Яков предлагат на сихемците условието за обрязване. 20 Емор и Сихем ги убеждават да го приемат. 25 Синовете на Яков, възползвайки се от тази възможност, ги избиват 27 и разграбват града им. 30 Яков упреква Симеон и Левий.

1. Дина. Дина, все още единствена дъщеря на Яков (стр. 204), не е могла да бъде на повече от пет или шест години, когато семейството напуска Харан, тъй като тя се ражда едва след шестия син на Лия (гл. 30:21). Вероятно е била навършила 14 или 15 години, когато се е случило мръсното събитие, описано в тази глава. Следователно е очевидно, че са минали около осем или повече години от завръщането на Яков в Ханаан (вижте гл. 33:17). Ако събитията, разказани в глави 34 до 37, са представени в хронологичен ред, както изглежда, Дина не може да е била много по-възрастна от 15 години по това време, защото Йосиф, който е бил приблизително на същата възраст като Дина (гл. 30:21–24), е бил само на 17 години, когато е продаден в робство от братята си (гл. 37:2). Фактът, че е излязла сама, изглежда показва, че у дома все още е била смятана за дете.

Дъщерите на земята. Еврейският историк Йосиф Флавий споменава стара традиция, според която сихемците са участвали в празненства („Древности“ i. 21. 1) и че Дина е искала да се присъедини към момичетата от Сихем в техния кръг от удоволствия. Езикът предполага приятелско посещение, възможно е дори Дина да е имала навика да общува с момичетата от Сихем.

Винаги има голяма опасност в безделното общуване с хора от света. Дина била любопитна да узнае обичаите и обитателите на света. Това довело до непредпазлива интимност с тях и завършило с нейния позор. Опасността за нея идвала от стремежа ѝ да се освободи от родителски контрол и надзор и от пренебрегването на наставлението да стои отделно от идолопоклонниците и техните зли навици. „Лошите компании развалят добрите нрави“ (1 Кор. 15:33, RSV). Жителите на Ханаан са били за семейството на Яков това, което е днешният свят за християнина. Това, което се нарича „виждане на живот“, в много случаи може да се окаже флирт със смъртта. Запознатостта с греха притъпява сетивата и увеличава опасността от изкушение.

2. Сихем, син на евееца Емор. Евитите бяха ханаанско племе (виж гл. 10:17). От това, което знаем за ханаанските нрави, поведението на Сихем в никакъв случай не е било необичайно и Дина е платила изцяло наказанието за неразумната си независимост, като е общувала със светски младежи.

3. Говори мило с девойката. Буквално „той говори на сърцето на девойката“. тоест, той се опитал да я утеши за случилото се и да спечели нейната привързаност. Изглежда, че въпреки че Дина умишлено е отишла сама в града, тя не се е съгласила с всичко, което се е случило там. Сега тя била в къщата на Сихем, където била намерена, когато Симеон и Леви разграбили града няколко дни по-късно (ст. 26).

5. Яков чу. Информацията за преживяването на Дина сигурно е достигнала до нея. баща косвено, тъй като самата тя остана в къщата на Сихем (ст. 26).

Замълча. Мълчанието на Яков вероятно се дължеше на комбинация от скръб, предпазливост и объркване. Той се беше научил да бъде благоразумен, вместо да действа импулсивно. Сериозността на затрудненото положение със сигурност щеше да засегне интересите на цялото домакинство и изискваше единен съвет и решение. Да откаже предложението за брак би означавало да си навлече неприязънта на сихемците; да го приеме би било открито нарушение на принципа за неразпространение с езичниците (виж гл. 24:3, 6; 26:35). И все пак Дина беше със Сихем и как щеше да осигури завръщането ѝ? Ако Яков беше предвидил трагичния ход на действията, които някои от синовете му щяха да предприемат, след като научат за случая, вероятно щеше да вземе нещата в свои ръце и да действа веднага. В такъв случай обаче той се справи по-добре, като „управляваше духа си“, отколкото синовете му, когато превзеха града (Пр. 16:32).

7. Мъжете бяха огорчени. Буквално „разяриха се“. Вторият израз, „те бяха много разгневени“, гласи буквално „то ги изгаряше силно“. Страстният им гняв беше извън контрол (вж. 1 Царе 15:11; 2 Царе 19:43). Как са се чувствали мъжете, може да се разбере от факта, че съвременните араби се чувстват по-опозорени от съблазняването на сестра си, отколкото от изневяратата на съпругата си. Мъж, казват те, може да се разведе с жена си и тогава тя вече не е негова, но сестра или дъщеря винаги си остава сестра или дъщеря.

Следователно беше редно да бъдат наскърбени и съвсем естествено да бъдат ядосани. Тяхната собствена чест беше свързана с тази на сестра им. Те обаче не бяха толкова загрижени за греха, извършен срещу Бога, колкото за срама, който беше сполетял семейството им. В това отношение към случая се криеше източникът на голямата им грешка в справянето с него (Битие 49:7).

Твърдеше глупост. „Да вършиш глупост“ се превърна в утвърден израз за престъпления, свързани с честта, особено за греховете на плътта (Второзаконие 22:21; Съдии 20:10; 2 Царе 13:2; и т.н.), но и за други (Исус Навин 7:15).

В Израел. Името Израел тук се прилага за първи път към дома на Яков. По-късно това се превръща в необичайно обозначение за нацията. Някои коментатори, посочвайки, че синовете на Яков не са били наричани нито Израел, нито израилтяни дълго след това, смятат, че фразата „в Израел“ трябва да се преведе като „срещу Израел“. Това е граматически допустимо и би означавало, че аферата е била престъпление срещу Яков, който е станал Израел, „княз Божий“.

8. Емор проговори. Емор, бащата на Сихем, беше дошъл да попита Яков за дъщеря си (ст. 6), но тъй като синовете на Яков се прибраха къщи по същото време (ст. 7), той говори и на тях. Бащата и братята на девойката бяха считани за нейни законни настойници (виж гл. 24:50).

9. Сключвайте бракове. Липсата на каквото и да е извинение за съблазняването на Сихем от Дина не е индикация за нейното съгласие, а по-скоро за ниските морални стандарти на ханаанския принц. Той не виждал в подобно поведение нищо особено нередно, поне когато синът му бил готов да се ожени за момичето, което бил съблазнил.

10. Живей с нас. Емор предложи политика на смесени бракове между семейството на Яков и сихемците. Той беше готов също да направи отстъпки по отношение на наема на земя, така че новодошлите да могат да живеят, да се движат и да търгуват свободно в региона. Правени били различни приятелски предложения, както от бащата като политик, в полза на смесени бракове между семействата като цяло, така и от сина като любовник, за да може да се сдобие с момичето. За техните езически умове, ексклузивната политика в това отношение била немислима. В неверния дух на света те се стремяха да разрушат това, което смятаха за

тесногърд подход. При подобни обстоятелства предлаганите от тях примамки биха им се харесали и твърде често подобни перспективи подмамват твърдящите се за Божи народ да се откажат от свещените си скрупули.

13. Тези синове на Яков. Колкото и привлекателни да бяха предложенията на княза на Сихем, те бяха отхвърлени от синовете на Яков, които сега поеха инициативата да обсъдят предложения брак на сестра си (виж гл. 24:50). Да приемат предложенията би означавало да нарушат свещените принципи на тяхното призвание като семейство и да жертват Божиите обещания за светска изгода.

15. С това завещание ние се съгласяваме. Тяхното отхвърляне на предложението на Хамор беше правилно, без съмнение, но процедурата им беше също толкова грешна. Замисляйки убийство под защитния плащ на религиозните скрупули, синовете на Яков бяха виновни за лицемерие и жестокост. Лицемерието им се състоеше в това, че твърдяха, че приемат предложението на Емор, когато нямаха никакво намерение да го направят, при условие че сихемците приемат печата на святия Божи завет. Те знаеха, че ако сихемците се подчинят на обрязване, това ще бъде само форма от тяхна страна. В крайна сметка предложението им беше замислено в дух на жестоко отмъщение.

В по-късни години подчинението на обряда на обрязване от неевреин се е считало за признак на приемане на еврейската вяра и за поставяне на приемащия я под заветната връзка, т.е., то законно е превръщало езичник в евреин (виж Деяния 15:5; Гал. 6:12). Ако приемането на знака на завета от страна на сихемците е означавало обръщане към истинския Бог, тогава всички възражения срещу смесените бракове, разбира се, щяха да изчезнат.

20. Мъжете от техния град. Условието, предложено от синовете на Яков, изглеждало разумно на двамата ухажори и те бяха готови да се подчинят веднага на това. Първо обаче отидоха до портата Сихем, мястото за обществено събрание, за да представят въпроса пред мъжете от града. Тяхното графично описание на богатството на Яков и семейството му, както и на предимствата, които биха могли да очакват от обединението с тях, предизвика лесно съгласие с плана. Като цяло може да се разчита на обикновените хора да последват предложенията на волеви и популярни водачи. Това беше вярно, когато Йеровоам встъпи в длъжност. Това беше вярно, когато Йеровоам въведе поклонението на златните телета в Дан и Ветил. Всъщност, през цялата история на Израел народът е бил склонен да следва ръководството на царя. По подобен начин, когато Крисп, началникът на синагогата, повярва, много коринтяни също бяха обърнати към християнството (Деяния 18:8).

22. Само тук мъжете ще се съгласят. Емор отдаде важност на онези съображения, които в ранната реалност бяха второстепенни, докато основният момент, обрязването, беше споменат между другото като тривиално условие, срещу което не можеше да има разумно възражение. Перспективата за материална печалба винаги е ефективен начин за подход към светски настроените хора. Всяко средство, което би могло да увеличи собственото им богатство, изглежда желателно (виж Исаия 56:11). Сихемските мъже смятаха, че сключват умна сделка и можеха да спечелят много и да разменят нещо без стойност или значение.

25. На третия ден. Възпалението и треската обикновено настъпваха на третия ден. Докато сихемците бяха безпомощни, двама от по-големите братя на Дина се заеха с кървавото си дело на отмъщение. Това жестоко клане показва как един грях води до друг, подобно на огнени пламъци, разпространяващи се в сух гъсталак (Исаия 9:18). Разпуснатостта доведе до съблазняване, а съблазняването до отмъщение и убийство (виж Яков 1:15). Позорът, който беше нанесен на едно семейство, направи вдовици и сираци жените и децата на целия град.

Косвено, този разказ свидетелства за надеждността на Моисей като историк. Самият той левит, той не щади характера на своя прародител.

26. Взе Дина. Може би Дина е била задържана от Сихем против собствената си воля. От друга страна, любовните му предложения може би са я накарали да остане с него доброволно. Да освободиш Дина от нея, както беше постигнато от похитителя, със сигурност беше почетено, но средствата, с които беше постигнато, бяха изключително презрени. Подобно на своите предци от двете страни на семейството, синовете на Яков проявиха странна смесица от религиозен плам и плътска страст, от възвишено и ниско лукавство.

30. Вие ме смутихте. Яков отправи строг смъмр за импулсивната постъпка, подчертавайки последиците от престъплението за него и семейството му. Акцентът върху този аспект на случая е бил изчислен, за да впечатли синовете му с практическите резултати от прибързаните действия. Последните му думи относно Симеон и Левий (гл. 49:5–7) са доказателство за това колко дълбоко се е отвращавал от деянието им. Страхът му от отмъщение в никакъв случай не е бил безпочвен и само Божиата милост е предотвратила злото, което можеше да сполети него и дома му (гл. 35:5, 6). Що се отнася до Симеон и Левий, те, подобно на Рувим, се отказаха от първородството, на което иначе биха могли да се радват. Отново, изкривен характер стоеше между мъжете и възможностите, които иначе биха могли да бъдат техни.

31. Трябваше ли да се справи със сестра ни? Но синовете на Яков не гледаха на нещата така, както баща им направи. За тях отмъщението им изглеждаше напълно оправдано. Те не само се реабилитираха, но и намекнаха, че баща им е по-малко загрижен за дъщеря си, отколкото те самите са били за нея като своя сестра. Думата „блудница“, занах, означаваща проституция срещу заплащане, се използва тук за първи път в Библията. Този пасаж показва, че проституцията

31. Трябваше ли да се справи със сестра ни? Но синовете на Яков не гледаха на нещата така, както баща им направи. За тях отмъщението им изглеждаше напълно оправдано. Те не само се реабилитираха, но и намекнаха, че баща им е по-малко загрижен за дъщеря си, отколкото те самите са били за нея като тяхна сестра. Думата „блудница“, занах, означаваща проституция срещу заплащане, е използвана тук за първи път в Библията. Този пасаж показва, че по това време проституцията е съществувала в Палестина и че е била смятана за непочтена професия.

Този разказ представлява мрачна глава в историята на патриарсите. Той учи, че справедливата причина за гняв не е извинение за прибързани действия. Търпението при несправедливост заслужава божествено одобрение (1 Петрово 2:19, 20; 3:17), защото отмъщението и възмездията принадлежат само на Бога (Римляни 12:19). Само Той има мъдростта да ги отмери със справедливост и да ги подправи с милост. При определени обстоятелства гневът може да бъде напълно оправдан, но той трябва да бъде насочен срещу греха, а не срещу грешника. Казано е, че единственият гняв без грях е гневът срещу греха (Ефесяни 4:26). Гневът срещу ближния лишава разгневения човек от възможността да упражнява безпристрастна преценка (виж Матей 7:1, 2).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-31 ПП 204, 205, 237

1 ПП 204

19 ПП 238

⁸

Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с ексегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 26:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

30 ПП 205

ГЛАВА 35

1 Бог изпраща Яков във Ветил. 2 Той очисти дома му от идоли. 6 Той изгражда олтар във Ветил. 8 Девора умира в Алон-Бахут. 9 Бог благославя Яков във Ветил. 16 Рахил ражда от Вениамин и умира по пътя за Едар. 22 Рувим ляга с Вала. 23 Синовете на Яков. 27 Яков идва при Исаак в Хеврон. 28 Възрастта, смъртта и погребението на Исаак.

1. Отидете във Ветил. Яков се страхуваше, че коварното клане на сихемците от Симеон и Левий щели да доведат до репресии от страна на други ханаански племена в околността. Застаряващият патриарх изглежда размишлявал върху ужасното деяние и очакваните му последици, без да знае какво да прави или накъде да се обърне. В недоумението си Бог се явил отново и му дал указания какви действия трябва да предприеме, за да защити семейството си. Колко щастлив трябва да е бил Яков от уверението, че същата божествена ръка, която го е защитила от гнева на Лаван и враждебността на Исав, ще продължи да го защитава и пази.

2. Премахнете чуждите богове. Перспективата за среща с Бога във Ветил доведе до цялостна реформа. Имаше много работа, която трябваше да се направи, преди Яков и домочадието му да бъдат готови да се изправят пред Господа (вижте Амос 4:12; 1 Йоан 3:3). От уважение към жените си Яков толерираше наличието на идоли в шатрите им. Тези чужди богове вероятно включваха терафимите, които Рахил беше откраднала от баща си (Битие 31:19), изображенията на слугите му и други, които може да са попаднали във владение на синовете му с плячката от Сихем.

Очистете се и преоблечете дрехите си. Тъй като указанията, дадени от Яков на членовете на неговото домакинство, наподобяват толкова много тези, дадени по-късно на Синай (Изм. 19:10), изглежда, че Яков е действал или според конкретни инструкции от Бог, или според процедура, която е научил от баща си. Външното очистване на тялото и преобличането с други дрехи символизира моралното и духовно пречистване на ума и сърцето (виж Ис. 64:6; 61:10). В службата на Бога не бива да се започва без надлежна подготовка (виж Лука 14:28).

3. Да станем. Изглежда, че Яков е намерил пребиваването си в околностите на Сихем толкова приятно и задоволително, че е отложил изпълнението на обетите си, дадени на Бога във Ветил (гл. 28:20-22). Ситуацията, произтичаща от ужасното престъпление на синовете му, отново го накара да осъзнае нуждата си от по-тясно общение с Бога и по-внимателно подчинение на Неговата воля. Преместването във Ветил беше добре обмислено, за да му напомни за миналия му живот и да го приближи, както него, така и семейството му, до Бога.

Кой ми отговори. Ясна препратка към отговорената молитва. Ако се има предвид преживяването във Ветил, Яков сигурно се е молил, преди да заспи онази нощ. Ако се отнася до преживяването при Яков, това е молитвата, записана в гл. 32:9-12. Патриарсите очевидно са били запознати със силата на молитвата и вероятно са я упражнявали в определени часове, с пълна увереност, че Бог чува и отговаря на молбите на Своите верни слуги (виж гл. 24:12, 26, 52, 63).

4. Всичките им обещания. Не само самите идоли бяха предадени на Яков за премахване от дома, но и всичките им бижута. Тези неща биха били пречка за приемането им от Бога във Ветил. Дали обещанията са били просто украшения или амулети, както смятат някои коментатори, не е ясно. Най-мъдрата процедура за всяко Божие дете е да

Следвайте примера на жените и слугите на Яков и премахнете всички подобни украшения (1 Тим. 2:9; 1 Петрово 3:3).

Послушанието на членовете на домакинството на Яков при изпълнението на неговите указания е наистина похвално. Очевидно те смятали, че премахването на странните богове и всички разсейващи украшения е необходимо, ако Бог трябва искрено да бъде почитан. По-късно бил даден изричен закон, който забранявал на Израел като нация други богове освен Йехова.

Скрил ги под дъба. Пълното унищожаване както на изображенията, така и на украшенията било мъдра процедура; в противен случай те можеха отново да се превърнат в източник на изкушение. За всеки, който искрено обича Господа, единственият мъдър курс, който може да следва, е да се отдели напълно от обсадните изкушения. Всички съвременни предмети на идолопоклонство, включително украшенията, носени за слава на себе си, а не на Бога, е най-добре дори да не се съхраняват като спомени. В неочакван момент изкушението да се използват отново може да се окаже твърде силно, за да му се устои.

Не е известно дали дъбът, под който Авраам някога е разпънал шатрата си (гл. 12:6, Евр.), този, под чиято сянка Исус Навин по-късно издигнал паметен стълб (Исус Навин 24:26), дъбът на магьосниците (Съдии 9:37, Евр.) и дъбът на стълба в Сихем (Съдии 9:6, Евр.) се отнасят до едно и също дърво, това, под което Яков е заровил изображенията и обещите. Изобщо не е изключено обаче тези текстове да се отнасят до едно и също дърво, което трябва да е било ориентир.

7. Ел-бет-ел. Близкият ханаански град, известен оттогава сред евреите като Бетел, тогава се е наричал Луз (виж гл. 28:19). Формата, в която името се появява тук, винаги е представлявала проблем за преводачите и коментаторите. Някои са превели този пасаж така: „той нарече мястото на Бога Бетел“. Други предполагат, че първият „Ел“, Бог може да не е бил в оригиналния текст, но представлява грешка на преписвач. Фактът, че липсва в LXX, Vulgate и сирийските версии, придава тежест на тази възможност. Въпреки това, предвид името Ел-елохе-Израел, дадено на олтара, издигнат в Сихем (гл. 33:20), не би изглеждало съвсем странно Яков да нарече мястото на олтара близо до Луз „Бог на Ветил“. С това той може би е имал предвид „[Посветен на] Бога на Ветил“, тоест на Този, който му се е явил там по време на бягството му към Харан. Призовавайки Яков да напусне Падан-Арам, Бог се е идентифицирал с Яков като „Бога на Ветил“ (гл. 31:13). Следователно е най-вероятно Яков да е посветил олтара с това предвид, в знак на факта, че вече е стигнал до мястото, посочено от Бог в заповедта да се върне.

8. Дебора. Означава „пчела“ (виж гл. 24:59). Тя сигурно е била много напреднала в възраст. Яков се е родил 20 години след брака на майка си и вече е бил на повече от 100 години. Тъй като Девора е напуснала Падан-Арам с Ревека, тя вероятно е била на 150 години. Това обаче не би се смятало за необичайно по времето на Авраам, Исаак и Яков, които са починали съответно на 175, 180 и 147 години.

Фактът, че Девора е станала член на дома на Яков, може да се обясни с предположението, че Ревека я е изпратила в Харан или че е напуснала дома на Исаак след смъртта на Ревека.

9. Бог се яви на Яков. Това беше видимо проявление, за разлика от чутото в Сихем (ст. 1). Думата „отново“, с допълнителното изречение „когато излезе от Падан-Арам“, предполага по-ранно откровение. Това може да е препратка към

първото явяване на Бог на Яков във Ветил насън. Ако е така, думата „отново“ подчертава факта, че Яков е получил две божествени проявления във Ветил, едното по време на пътуването си до Падан-Арам, а второто при завръщането си на същото място. Подкрепа за това мнение се крие във факта, че стихове 11 и 12 повтарят благословията, дадена за първи път на Яков в съня му във Ветил (гл. 28:13, 14). Възможно е също така явяването на Бог на него във Фануил да се счита от Моисей за първото от двете, което би означавало две видими откровения за Бога след завръщането му от Падан-Арам. Споменаването на промяната на името от Яков на Израел и в двата случая е в полза на второто мнение.

10. Нарече го Израел. При предишното му явяване във Ветил, Бог беше обещал Яков желае божествена защита в земята на изгнанието си и безопасно завръщане у дома, особено с оглед на призиването му да наследи Исаак като прародител на избрания народ и на Месията. Това обещание Бог беше изпълнил и затова Яков поднови обета си за вярност към Бога. От Своя страна Бог му потвърди името Израел, вече дадено във Пенуил (гл. 32:28), и с него обещанието за многобройно потомство и владение на Ханаанската земя. По форма и съдържание това обещание наподобява това, дадено на Авраам (гл. 17:6, 8), повече отколкото предишното, дадено на Яков във Ветил (гл. 28:13, 14). Към края на живота си Яков наметва за това второ проявление на Бога във Ветил (гл. 48:3, 4), което пророк Осия споменава във връзка с преживяването си във Фануил (Осия 12:4).

13. Бог се възнесе. Тези думи ясно показват, че това преживяване във Ветил беше нито видение, нито силно ментално впечатление от божественото присъствие, а реално проявление на Бог.

14. Яков издигнал стълб. Яков увековечил спомена за това божествено явяване, като издигнал паметен камък. „Стълбът“, издигнат около 25 или 30 години по-рано, вероятно е паднал и е изчезнал. Изглежда, че поставянето на стълбове е било любима практика на Яков (гл. 28:18; 31:45; 35:20). Върху всеки „стълб“, посветен на Бога, той или изливал „възлияние“ от вино, или го помазвал с (зехтин) масло, или и двете. Според Мойсеевия закон, възлиянието се състояло от една четвърт ин вино, което се равнява на около 1 кварт (Изм. 29:40).

Той изля масло върху него. Както и при предишния случай (Битие 28:18). Яков освети този камък, като го помаза с масло, и потвърди името Ветил (ст. 15).

16. Те тръгнаха от Ветил. Не е известно колко дълго Яков остана във Ветил преди да продължи пътуването си на юг. Неговото напускане на Ветил не е било в противоречие със заповедта да „обитава“ там (ст. 1), тъй като тази дума не означава непременно постоянно местожителство (виж Бит. 27:44; Лев. 14:8; 1 Царе 20:19; и др.). Той е трябвало да остане там поне достатъчно дълго, за да издигне олтара и да изпълни обета си. След като направи това, Яков се отправи към Мамврий, където тогава живееше баща му.

Пътуването на Яков, за да се присъедини към Исав

Малко по-далеч. Ефрата очевидно е друго име на Витлеем (ст. 19), който се е намирал на около 24 километра южно от Ветил. Точното значение на еврейската фраза кибрат – ха'арес, „малко разстояние“, буквално „кибра земя“, е несигурно. Кибра произлиза от кабар, което означава „да бъдеш голям“, „да бъдеш много“, „да бъдеш дълъг“. Смята се обаче, че кибра първоначално е била определена еврейска мярка за разстояние, чиято стойност сега е неизвестна. От LXX и Вулгата става ясно, че по време на техния превод значението на фразата вече е било изгубено. Въз основа на значението на коренната дума кабар, RSV, „когато те все още бяха на известно разстояние от Ефрата“, може би е малко по-близо от KJV до оригиналното значение.

18. Бен-они. Раждането на Вениамин бележи изпълнението на изразеното желание на Рахил при назоваването на Йосиф, Бог да ѝ даде друг син (виж гл. 30:24). Докато умираше при раждане, тя нарече този син Бен-они, „син на моята болка“ или „син на моето нещастие“. При тези обстоятелства, от нейна гледна точка, това беше най-подходящо име.

Бенджамин. Буквално „син на дясната ръка“. Ямин, „десен“, означава щастие и просперитет, а на арабски и късмет. Истински оптимист, Яков смятал, че най-малкият му син трябва да има име, изразяващо смелост и надежда, име, което винаги да му напомня за радостта, която изпълни сърцето му при раждането на 12-ия му син, а не за скръбта му от загубата на Рахил. Едното компенсирало отчасти загубата на другото.

Душата ѝ си отива. Идеята, че Моисей тук говори за някаква нематериална, но съзнателна част от Рахил, която вероятно е отправила полета си към Рая в момента

за нейната смърт, е без библейско основание. Да се вложи такова значение в текста би го поставило в противоречие с много други специфични твърдения от Писанието, които ясно учат, че съзнанието престава напълно при смъртта (виж Пс. 146:4; Екл. 9:5, 6, 10; и др.). Едно от основните значения на думата нефеш, „душа“, е „живот“, както е преведена 119 пъти (Бит. 9:4, 5; Йов 2:4, 6; и др.), или „дъх“, както е предадена в Йов 41:21. Битие 9:5 говори за „кръвта на вашите животи [нефеш]“, което ясно показва, че нефеш

има кръв и че кръвта е от съществено значение за неговото съществуване. Следователно нефешът не би могъл да бъде нематериално същество. В Бит. 1:20, 30 се казва, че животинското творение има нефеш, „живот“. Притежаването на нефеш следователно не дава на човека нищо повече от това, което притежават всички форми на животински живот. Със сигурност никой не би искал да твърди, че при смъртта „душите“ на амебите, мекотелите и маймуните се отправят към небето. Всъщност в Екл. 3:19 е изрично посочено, че както животните, така и хората имат един и същ „дъх“, руах, и че при смъртта едно и също нещо се случва и с двамата. Според Пс. 146:4 две неща се случват с човека, когато умира:

(1) Неговият „дъх“, руах, напуска тялото му.

(2) „Мислите му загиват.“ Разглежданият текст е просто твърдение за фактът, че Рахил, в последните си мигове на съзнание и с последния си мимолетен дъх, дала на сина си името Бен-они.

Тя умря. Рахил беше извикала към мъжа си: „Дай ми деца, иначе ще умра“ (гл.

30:1). Сега и двете дойдоха едновременно.

19. Ефрата, което е Витлеем. Ефрата, или Ефрата (гл. 48:7), е било първоначалното име на града, по-късно наречен Витлеем. Понякога и двете имена са били използвани заедно, както в Михей 5:2. „Ефрата“ е име, произлизащо от „афар“, корен, означаващ „да бъде лек“, „да бъде бърз“, „да бъде плодороден“. Следователно Ефрата би означавало „плодородие“ и, приложено към района на Витлеем, би означавало плодородието на почвата му. Витлеем означава „домът на хляба“. По този начин двете имена са тясно свързани по значение, защото в земя на „плодородие“ би било съвсем естествено да се намери изобилие от „хляб“ в „дома“. Възможно е тези две имена, Ефрата и Витлеем, да са свързани с двама членове на ранни еврейски семейства, които са се заселили в околностите на Хеврон и Витлеем. Халев, от племето на Юда, се оженил за Ефрата и един от техните потомци в четвъртото поколение бил наречен Витлеем (виж 1 Лет. 2:19, 51, 54).

20. Гробът на Рахил. Каменният „стълб“, който Яков издигнал над гроба на Рахил, останал известен ориентир в продължение на векове. Той все още стоял по времето на Моисей и Самуил (1 Царе 10:2). Параклисът Куббет Рахил, „гробът на Рахил“, на много кратко разстояние северно от Витлеем, може би се намира над или близо до действителния гроб на Рахил. Сегашната сграда, мюсюлманско строителство и само на четири века, бележи традиционното място, общоприето от мюсюлмани, християни и евреи.

21. Кулата Едар. Продължавайки на юг, Яков спря точно зад Мигдал

Едер, което означава „кула на стадото“. Наблюдателни кули обикновено са били издигани за удобство на пастирите при охраната на стадата им и за защита от приближаващи врагове (4 Царе 18:8; 2 Лет. 26:10; 27:4). Мястото на тази конкретна кула е несигурно.

22. Рувим отиде. Тъй като Вала беше съпруга на бащата на Рувим, това беше акт на кръвосмешение. Според Моисеевия закон то се наказвало със смърт (Лев. 18:8) и било силно презирано дори от езичниците (1 Кор. 5:1). Въпреки че Вала може да не е била напълно невинна, Рувим със сигурност е бил виновен за най-отвратителен морален провал.

Израел го чу. След тези думи еврейският текст има празнина, която е накарала древните еврейски равини да коментират: „В стиха има пауза.“ LXX запълва празнината, като добавя: „и му се видя зло“. Това сякаш представя неадекватно смесицата от срам и скръб, възмущение и ужас, с които нечестието на най-големия син на Яков сигурно го е изпълнило. По-горчив и съкрушителен беше този последен удар дори от смъртта на Рахил или отвличането на Дина. Мълчанието на Яков може да се тълкува като мълчание на благочестиво примирение. Но когато дошло време да се произнесе благословия над синовете му, умиращият Яков почувствал, че Рувим с престъплението си е загубил правото на първородство, позицията си на светско и духовно ръководство в семейството (Битие 49:4; 1 Лет. 5:1). Първото било дадено на Юда, второто на Левий.

Синовете на Яков. Наречени по-късно 12 патриарси (Деяния 7:8), синовете на Яков станали глави на множество семейства или племена, а хората, които произлезли от тях, се наричали 12 племена (Деяния 26:7; Яков 1:1). В древността числото 12 често се е приемало като пълнота. Дванадесет князе дошли от Исмаил (Битие 25:16). Дванадесет съгледвачи претърсили Ханаанската земя. Нашият Господ избрал 12 апостоли. Въпреки че понякога е имало повече или по-малко от 12 действително действащи племена, Писанието обикновено разпознава 12, пропускайки името ту на едно, ту на друго, както може да се наблюдава в различни случаи (виж Втор. 33; Ез. 48; Откр. 7; и др.).

23. Синовете на Лия. Децата са подредени тук според съответните им майки, а не по реда на раждането им. Синовете на Лия се появяват първи, тъй като тя е родила първа (гл. 29:32–35; 30:18–20); след това следват синовете на Рахил (гл. 30:22–24; 35:18), синовете на Вала, слугинята на Рахил (гл. 30:4–8), и синовете на Зелфа (гл. 30:9–13).

26. Роден му в Падан-Арам. Всички освен Вениамин са родени там. В обобщение, Моисей счита интервала от време между заминаването и завръщането на Яков в бащиния дом като негово пребиваване „в Падан-Арам“.

27. На баща си Исаак. Пристигането на Яков в Мамврий представляваше официалното завръщане към бащиния си дом, където сега се установил като наследник на Исаак. Мамврий бил в непосредствена близост до Хеврон, преди това Кириат-Арба (виж гл. 13:18; 23:2). Исаак живял 23 години след заминаването на Яков от Харан.

28. Дните на Исаак. Яков бил на 120 години при смъртта на баща си (гл. 25:26). Десет години по-късно, на 130-годишна възраст, той застанал пред фараона (гл. 47:9). По това време Йосиф бил управител на Египет в продължение на девет години (гл. 45:11). Следователно Яков бил на 121 години, когато Йосиф бил повишен на 30-годишна възраст (гл. 41:46), и на 108, когато Йосиф бил продаден на 17-годишна възраст (гл. 37:2). Следователно Исаак бил на 168 години, когато Йосиф бил продаден в робство. Тъй като това трагично събитие се случило, докато Яков живеел в Хеврон с възрастния си баща (гл. 37:14), Исаак станал свидетел на скръбта на Яков и преживял това събитие за период от 12 години.

29. Исаак издъхна. По-добър превод на еврейския език би бил „Исаак издъхна“, както в RSV (виж гл. 25:8). Общоприето е, че смъртта на Исаак е спомената тук извън хронологичния й ред, тъй като няколко от събитията, разказани в следващите глави, особено гл. 37 и 38, трябва да са се случили по време на неговия живот (виж ст. 28). Некрологът му е вмъкнат в очакване на действителната му смърт, за да

избягвайте да прекъсвате историята на Йосиф. Смъртта на Исаак очевидно е настъпила към края на трите години, прекарани в затвора на Йосиф.

Исав и Яков го погребяха. Исав и Яков бяха напълно помирени от около 23 години. Затова не е странно да видим Исав да се присъединява към Яков в последните обреди за техния почитан баща. При подобни обстоятелства Исаак и Исмаил са си сътрудничали при погребението на Авраам (гл. 25:9). Исаак е бил благочестив и смирено покорен пред Бога, любезен и щедър към своите близки. В сравнение с този на сина му Яков, неговият собствен характер е бил далеч по-превъзходен.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-29ПП 205-207

1-4ПП 205

5 ПП 499

8, 14, 18-20 стр. 206

22 стр. 206, 238

27, 29 ПП 207

ГЛАВА 36

1 Трите жени на Исав. 6 Преместването му в планината Сеир. 9 Синовете му. 15 Войводите, които потомци на синовете му. 20 Синовете и войводите на Сеир. 24 Ана намира мулета. 31 Царете на Едом. 40 Войводите, които произлязоха от Исав.

1. Родословието на Исав. Тази глава се състои основно от няколко имена списъци, отнасящи се до потомците на Исав и на хорееца Сеир, чиито семейства са се женили помежду си. Първият стих е заглавието, дадено от Моисей на сборника като цяло.

2. Исав си взе жените. Имената на трите съпруги на Исав, както са дадени тук, се различават от тези от предишния списък (гл. 26:34; 28:9). В един случай името и националността на бащата също варират. гл. 26:34

Юдит,	гл. 36:2
дъщеря на хетееца Беери	Ахоливама, дъщеря на Ана, дъщеря на евееца Цивеон
Васемата, дъщеря на хетееца Елон, гл. 28:9;	Ада, дъщеря на хетееца Елон
Махалата, дъщеря на Исмаил, сестра на Навайт	гл. 36:3 Васемата, дъщеря на Исмаил, сестра на Навайт

Разликите между двата списъка са лесни за обяснение. (1) В хармония с древен ориенталски обичай, който все още се спазва от арабите, един мъж може да бъде известен с различни фамилни имена в последователни периоди от живота си, като всяко име се основава на някакво важно преживяване или събитие. Аврам, например, става Авраам, Сарайя става Сара, Яков става Израел, а Исав става Едом (гл. 17:5, 15; 35:10; 25:30). Като правило жените получават нови имена при брак, обичай, който би обяснил разликите в имената на две от съпругите на Исав. (2) В случая с Юдит и Оливема името на съпругата, заедно с това на баща ѝ и неговата националност, се различава. Като правило бездетните съпруги не се споменават в генеалогичните списъци. Следователно може да се заключи, че Юдит е починала бездетна и Исав се е оженил за евейка вместо нея (вж. гл. 34:2). Оливема означава „шатра на високото място“, Ана – „отговарящ“, Ада – „украшение“. Името Цивеон може би е свързано с еврейската дума за хиена, но тъй като е бил евеец, името му

може изобщо да не са били семитски. За значенията на другите имена вижте посочените препратки.

4. Ада роди. Петима сина (виж 1 Лет. 1:35) се родиха на Исав в Ханаан от тримата му деца съпруги, посочени в Битие 36:2, 3. Имената са отчетливо семитски и разкриват отчасти, че Исав все още се е придържал до известна степен към религията на бащите си. Елифаз, името и на един от приятелите на Йов (Йов 2:11; и др.), може да означава „сила Божия“. Рагуел, което означава „приятел Божий“, е било и едно от имената на тъста на Моисей (Изм. 2:18). Значението на Йеуш, макар и донякъде неясно, може да бъде „когото Господ ускорява“. Същото име е дадено по-късно от цар Ровоам на един от синовете му (2 Лет. 11:19). Ялам може да означава или „когото Господ скрива“, или „той се възнеса“. Корей означава „плешивост“. Левит с това име става баща на известно семейство певци (виж Пс. 42–49, заглавие).

6. Исав взе жените си. След като покори хорейците и окупира територията им, земята Сеир, Исав преместил семейството си там и я направил свой постоянен дом (виж Втор. зак.). 2:12, 22). Изглежда, че той го е направил доброволно, може би по предложение на Исаак, тъй като той или вече се е заселил там, или поне е покорил региона, когато Яков се е завърнал (Бит. 32:3; 33:14–16). Исаак може да е планирал Исав да наследи имота му, а Яков – правото на Обетованата земя, като споразумение за връщането на Яков у дома от Харан. След като Яков и Исав уредили разногласията си близо до река Явок, това споразумение се оказало взаимно удовлетворяващо.

В страната. Доколкото думите „в страната“ или „в земята“, без обяснение за това каква земя или страна се има предвид, изглеждат малко необичайни, възможно е името „Сеир“ или „Едом“ (вж. Бит. 36:16) да е изгубено от текста. Някои преводи гласят „в земята Сеир“. От друга страна, следващата фраза може да изразява всичко, което Моисей е възнамерявал да каже. Двете фрази заедно биха гласели „в земя далеч от брат си Яков“, както в RSV.

9. Родословието на Исав. Чрез своите синове и внуци, изброени в стихове 10–14, Исав става баща на едомитския народ, чийто дом е хълмистата страна Сеир. В случаите на Ада и Васемата, които са родили само по един син, племената са били основани не от синовете, а от внуците; но в случая на Оливема тримата ѝ сина са били считани за основатели.

11. Теман. Името, дадено по-късно на местност в Идумея (Йеремия 49:20) и носено от един от приятелите на Йов (Йов 2:11).

Омар, Сефо, Гатам и Кеназ. Нищо не е известно за тези внуци на Исав чрез Ада.

12. Тимна. Тимна била сестра на хорееца Лотан (ст. 22); следователно е очевидно, че Семейството на Исав се е смесило с хорейците. Това може да е дало на синовете на Исав претекст да завземат хорейската земя и да прогонят древните ѝ жители (Второзаконие 2:12).

Амалик. Прародител на амаличаните, който нападнал израилтяните при Хорив на излизане от Египет (Изм. 17:8–16). Споменаването на „земята на амаличаните“ в Бит. 14:7 не означава непременно тяхното съществуване по времето на Авраам, а може да се отнася просто до региона, обитаван от тях, когато е написана книгата Битие. Изразът на Валаам „първи от народите“ (Чис. 24:20) не представя Амалик като аборигенско или най-старо племе, а просто като първото езическо племе, нападнало Израел, или може би най-силното или най-войнственото от пустинните племена. Ако е имало Амалик – и амаличани – преди Едом, като се има предвид важната им роля в противопоставянето на Израел по времето на Моисей, ние...

би могло основателно да се очаква той да даде тяхното родословие, както прави с всички останали, също толкова важни за Израел.

В много ранен период амаличаните се отделили от другите племена на Едом и образували независим народ, чийто дом бил в Негев, в околностите на Кадес (гл. 14:7; Числа 13:29; 14:43, 45). Като номадско племе обаче те бродели из северната част на Арабия Петрея, от Хавила до Сур на границата с Египет (1 Царе 1:1).

15:3, 7; 27:8). Един клон на племето дори проникнал до сърцето на Ханаан, така че хълмиста местност в това, което по-късно станало наследство на Ефрем, носела името „планина на амаличаните“ (Съдии 12:15; 5:14). Тези, които се заселили в Арабия, изглежда също, с течение на времето, са се разделили на няколко клона, защото амаличански орди понякога се присъединявали към мадиамците и „синовете на изток“ (Съдии 6:3; 7:12), а друг път към амонците (Съдии 3:13), при нашествия в земята на Израел. Те били победени в различни моменти от Саул (1 Царе 14:48; 15:2-9) и от Давид (1 Царе 27:8; 30:1-20; 2 Царе 8:12) и накрая били унищожени от Езекия (1 Лет. 4:42, 43).

13. Нахат, Зерах, Шама и Миза. Нищо не е известно за тези внуци на Исав.

15. Войводите. Еврейската дума „алуф“, по-точно „княз“ или „началник“, очевидно е титлата, носена от племенните водачи на едомитите и хорейците. Тъй като сродната дума „елеф“ означава „хиляда“, някои учени разбират „алуф“ като военна титла, означаваща „капитан на хиляда“ (виж Йер. 13:21). В еврейския език след изгнанието терминът започва да се прилага за еврейски вождове или управители (Зах. 9:7; 12:5). Имената на тези „войводи“ не са предимно топоними, както предполагат някои коментатори. Те са по-скоро тримата синове и десетте внуци на Исав, вече споменати в Бит. 36:9-14. И в двата списъка (ст. 9-14 и 15-19) Корей се появява като син на Исав (ст. 14 и 18). Във втория списък (ст. 16) Корей се появява и като внук на Исав (син на Елифаз), но не и в първия списък (ст. 11). В противен случай двата списъка са сравними. Името на Корей не се среща в ст. 15 от Самарянското Петокнижие, което е съществувало отделно след вавилонското изгнание, но се появява в LXX, създаден през 3 век пр.н.е. Фактът, че Корей не е посочен като един от внуците на Исав в 1 Лет. 1:36, а е посочен като син (ст. 35), потвърждава точността на първия списък от Бит. 36. Следователно изглежда, че е допусната грешка на преписвача във връзка с еврейския текст от Бит. 36:16.

20. Синовете на Сеир. Първоначалните жители на земята, хорейците, не са били пещерни обитатели, както предполагат някои по-ранни коментатори. До сравнително скорошни времена се е смятало, че думата, преведена като „хореец“, произлиза от хор, „пещера“ или „дупка“. Следователно, хорит би означавало „пещерен човек“. През последните години обаче хуритите (хоритите), известни не само на библейските писатели, но и на египетските (хару), хетските (хари) и месопотамските (чуру) писари, са преоткрити като народ. Те са били разпръснати надлъж и нашир из древния Изток през второто хилядолетие пр.н.е. Митанското царство в района на горното течение на река Ефрат е било управлявано от хуритите по времето на Мойсей. Езикът им наскоро е дешифриран и сега се знае много за хуритската култура и история.

В началото на второто хилядолетие пр.н.е. хуритите вероятно са завладели планината Сеир, където за първи път се появяват в Библията като народ (гл. 14:6). По-късно те са частично унищожени и частично покорени от потомците на Исав (Втор. 2:12, 22).

Седемте синове на Сеир, „хорейците“ или хуритите, са изброени веднъж като племенни князе и отново като „князе“. Внуците и двете внучки на Сеир, Тимна (ст. 22) и Оливема (ст. 25), също са посочени. Тимна вероятно е била същата като наложницата на Елифаз (ст. 12), а Оливема е била втората съпруга на Исав (вижте ст. 2).

24. Ана, който намери мулетата. Моисей предполага, че събитието, записано тук, е било добре известно. Ние обаче не знаем нищо повече за историята, отколкото разказва този стих. Значението на думата „йемин“, преведена като „мулета“, е несигурно. Този превод в KJV следва стара еврейска традиция. Йероним обаче я е превел във Вулгата като „горещи извори“ и някои коментатори са съгласни, че Моисей тук говори за откриването на горещи серни извори. В общия район са известни три такива извора – един във Вади Зерка Ма'ин, друг във Вади ел-Акса на югоизток от Мъртво море и трети във Вади Хамад между Керак и Мъртво море.

29. Войводите. Този списък повтаря имената на синовете на Сеир, вече дадени в стихове 20, 21. Относно титлата „княз“ вижте стих 15.

31. Преди да е царувал някой цар. Това позоваване на царете на Израел е посочено като доказателство за пост-Моисеево авторство или поне като по-късна интерполация от 1 Лет. 1:43. Това заключение не е необходимо. Трябва да се помни, че на Яков са били обещани царе, както е знаел Моисей (Бит. 35:11). Това обещание не е било изпълнено по времето на Моисей, докато домът на Исав вече е достигнал висока степен на политическа организация. Следователно е напълно логично Моисей, по чието време осем царе вече са царували над Едом, да прави това забележка.

Трудността да се намери място за 7 „войводи“, всички внуци на Исав (ст. 15–19), 8 царе (ст. 32–39) и 11 допълнителни „войводи“ (ст. 40–43) по време на периода между Исав и Моисей, изчезва, ако се приеме, че царете и войводите са живели един на друг. Това се подкрепя от сравнение на Изх. 15:15 с Числа 20:14. В последния стих Моисей преговаря с цар на Едом за разрешение да премине през земята му, но в първия стих се споменава, че „войводите“ на Едом треперят заради чудотворното преминаване на Израел през Червено море. Освен това не е необходимо да се предполага, че 11-те „войводи“ от стихове 40–43 са управлявали последователно. Тъй като е посочено, че те са били войводи „според семействата си, според местата си“, всички или поне няколко от тях може да са живели на различни места по едно и също време. Следователно е необходимо само да се намери място за 8 последователни царе между Исав и Моисей, период от повече от 200 години.

Това би позволило средно по 25 години всеки, в сравнение с 10 години за царете на Израел и 17 за тези на Юда.

Очевидно е, че едомитската монархия не е била наследствена, тъй като в нито един случай син не е наследявал баща си. По-скоро тя е била изборна, като царете са били избирани, може би, от „херцозите“. Това би било подобно на ситуацията в Свещената Римска империя, където всеки император е бил избран от принцовете и избирателите на царството. От осемте посочени царе, никой не е известен от други източници. Въпреки че някои от имената, като Адад (1 Царе 11:14), се появяват по-късно, никое не се отнася до споменатите тук личности. Някои от градовете, споменати във връзка с царете, могат да бъдат идентифицирани, както следва:

33. Восра. Известен град, който изглежда е бил столица на едомците за значителен период от време (виж Исая 34:6; 63:1; Йеремия 49:13, 22; Амос 1:12). Намира се на мястото на днешното село Ел Бусейра, на около 40 километра югоизточно от Мъртво море.

34. Темани. Този регион в северна Идумея, с град Теман, все още не е бил идентифициран. Джером е запазил предание, според което се намира само на 5 мили от Петра.

37. Реховот. Някои учени го отъждествяват с Реховот-Ир в Асирия (гл. 10:11), което е невъзможно да е вярно. Други го локализируют другаде по течението на Ефрат, тъй като Библията обикновено определя Ефрат като „реката“. Ако това е вярно, едомският цар Саул трябва да е бил чужденец. По-вероятно е Ровот да е бил или идумейският Робота, чието местоположение е несигурно, или Ер Рухейбе,

23 мили югозападно от Беер Шева в долина близо до Ел 'Ар ш. В последния случай „реката“ би се отнасяла до потока, на който е лежал градът.

39. Адар. Адар, последният от осемте царе на Едом, изброени от Моисей, вероятно е бил този, с когото е имал преговори, за да получи разрешение за преминаване през земята му (Чис. 20:14). Фактът, че са посочени името на жената на Адар и имената на майката и бабата на жена му, предполага, че Моисей е бил близък до него. За разлика от смъртта на другите седем царе, смъртта на Адар, записана в 1 Лет. 1:51, не е спомената тук. Това представлява допълнително доказателство, че той е бил все още жив по времето, когато Моисей е писал Битие.

40. Имената. Не на местности, както някои предполагат, а на отделни хора, може би на местни вождове, съвременници на Хадар, по времето на Мойсей.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

6-8ПП 207

ГЛАВА 37

2 Йосиф е мразен от братята си. 5 Двата му съня. 13 Яков го изпраща да посети братя. 18 Братята му заговорничат да го убият. 21 Рувим го спасява. 26 Те го продават на исмаилтяните. 31 Баща му, измамен от окървавената дреха, скърби за него. 36 Той е продаден на Петефрий в Египет.

1. Яков живееше в земята. Това твърдение въвежда периода след смъртта на Исаак. Яков сега беше наследник на благословиите и обещанията, които съпътстваха патриархалната приемственост.

2. Родословието на Яков. Тук се открива нов раздел (виж гл. 5:1; 6:9; и др.). Въпреки че в това заглавие се споменава само името на Яков, историята на семейството му е ясно подразбираща се, както показват следващите глави. През живота му, всички преживявания, сполетили членовете на семейството му, се считат за част от семейния му архив.

Йосиф, на седемнадесет години. Събитията, които ще бъдат описани, са се случили около 11 години след завръщането на Яков от Харан, когато той е навършил 108 години (виж гл. 30:25 и гл. 27:1).

Със синовете на Вала. Йосиф беше по-тясно свързан със синовете на Вала и Зилфа, която беше по-близо до него по възраст и която може би беше по-малко надменна от тези на Лия. Възможно е Вала, която беше слугиня на майка му Рахил, да се е грижила за Йосиф след смъртта на Рахил.

Техният зъл доклад. Йосиф или е съобщил какво е наблюдавал лично, или е повторил какво е чул за братята си. Това бележи началото на горчивата омраза, която братята му изпитваха към него. Йосиф беше воден от високи идеали и чувствителната му съвест се разбунтува срещу злите дела на братята си. Неговият доклад за тези неща на Яков несъмнено е бил с мисълта, че влиянието на баща му може да ги доведе до

да променят пътищата си, за да не сполети името на семейството им безчестие, както се случи с клането на сихемците.

3. Израел обичаше Йосиф. Яков намираше особено удовлетворение в компанията на Йосиф, чиято любезност и идеали го правеха толкова различен от братята му. Тъй като Яков беше на 91 години при раждането на Йосиф, а Вениамин се роди едва няколко години по-късно, той смяташе Йосиф за „син на старостта си“.

Многоцветна дреха. Преференциалното отношение на Яков към Йосиф достигна кулминацията си през специалното палто или туника, която той му направил. Значението на думата *passim*, „с много цветове“, е неясно. Използва се и във 2 Царе 13:18, 19, за да опише облеклото на Тамар, дъщерята на цар Давид. Преводът на LXX, Вулгата и сирийския език, „цветно боядисани“, формира основата на превода, който се намира в повечето съвременни Библии. Картина на стената на гробницата на благородник в Бени Хасан в Египет, датираща от времето на Авраам, изобразява група азиатски мъже, жени и деца, от които някои носели само двуцветни превръзки, а други - туники, които стигали до коляното, но оставяли едното рамо голо. Някои от тях били от обикновен бял плат, но други имали сини и червени шарки. Дрехата на вожд била особено цветна и се отличавала от останалите с красив дизайн, вътъкан в плата. Туниката, която Яков дал на Йосиф, може да е приличала на тази. Както е посочено тук обаче, думата *passim* е с неясен произход. Ако, както изглежда

вероятно е множествено число на *pas*, „крайност“, то би се отнасяло до ръцете и краката. В

Дан. 5:5, 24, *pas* е думата, преведена като „част“. Съответно, дрехата или туниката на Йосиф би била с дълги ръкави, която също е стигала до краката му. Такава дреха не би била подходяща за носене по време на работа и освен това е била от вида, носена от деца от благороден ранг. RSV гласи „дълга роба с ръкави“. Еврейската граматическа конструкция подсказва идеята, че Яков не само е направил една такава дреха за Йосиф, но и „е правил“ ги за него. И в двата случая тази дреха е събудила подозрението, че Яков е възнамерявал да подмине по-големите си деца и да даде първородството на Йосиф. Нищо чудно, че всичките му братя го мразеха (PP 209)!

4. Те го мразеха. Привързаността на Яков към Йосиф беше естествена, може би, тъй като той видя в го не само дете на любимата му Рахил, но и превъзходен характер, който стоеше в рязък контраст с печално известния живот на някои от другите му синове. Много родители, които се намират в положението на Яков, привлечени от едно дете повече, отколкото от друго, поне полагат усилия да скрият предпочитанието си, което в най-съкровениите си сърца вероятно смятат за напълно оправдано. Но с прекомерна и очевидна пристрастност Яков ясно показва предпочитанието си към сина на Рахил, като му подари скъпа и княжеска дреха. Както се очакваше, подобен знак на уважение беше неприятен за другите му синове и, ако не беше фундаментално здравият характер на Йосиф, можеше да навреди на самия Йосиф.

5. Йосиф сънува сън. Връхната дреха подсказваше намерението на Яков да направи по-големия син на Рахил свой наследник; сега сънят на Йосиф беше приет като израз на неговите собствени намерения по въпроса. Те го намираха не само заради съня, но и заради смелостта му да им го разкаже (ст. 8). Въпреки че не е посочено, че сънищата на Йосиф са били от Бога (гл. 20:3-7; 28:12-15), последвалата история на живота му прави почти сигурно, че това е било така и че те не са били отражение на някаква лична амбиция от негова страна.

Сънят на Йосиф показва, че Яков не е ограничавал заниманията си само с отглеждане на добитък и овце, а

също се е занимавал със земеделие, както е правил преди него баща му Исаак (гл. 26:12). Такава дейност е била подразбирана в бащината благословия на Исаак (гл. 27:28).

9. Друг сън. Ако първият сън на Йосиф е сочел само върховенство над братята му, вторият го е разпрострял върху цялото семейство. Фактът, че Йосиф е разказал този сън на братята си, след като е видял как са реагирали на първия, разкрива категорична незрялост на преценката. Този сън може само да засили завистта и омразата им. Йосиф обаче изглежда е почувствал известно удовлетворение, разказвайки сънищата си и наблюдавайки завистта и гнева на братята си. Яков, който присъствал на този случай, му отправил остър смър, отчасти може би от изненада, а отчасти, за да отрече всякакъв заговор от своя страна. Въпреки че Яков не одобрявал разказа на съня, той не могъл да не бъде впечатлен от начина, по който той отразявал собствените му мисли.

Някои поставят под въпрос божествения произход на втория сън, доколкото изглежда, че са се сбъднали само частично. Нито Рахил, нито Лия са доживели, за да видят управлението на Йосиф в Египет (гл. 35:19; 49:31). Достатъчно е да се отбележи, че дори Яков не е приел всеки детайл от съня толкова буквално, тъй като майката на Йосиф вече е била мъртва по това време (ст. 10). Яков очевидно е разбрал съня като представителен за върховенството на Йосиф в общ смисъл.

12. Братята му отидоха. Синовете на Яков изглежда са правили доста дълги годишни миграции от едно пасище на друго, както често е необходимо дори днес. Сихем се намира на 60 мили северно от Хеврон, а Дотан (ст. 17) на още 16 мили северозападно от Сихем. Използването на северните пасища предполага, че сезонът е бил лято или ранна есен. Сухият сезон е започнал през април и е продължавал до октомври (вижте ст. 24). Причината за пашата на стадата в Сихем може да е била фактът, че семейството на Яков е притежавало имот там, осигурен отчасти чрез покупка (гл. 33:19) и може би отчасти чрез завоевание (гл. 34:27). Синовете на Яков изглежда са смятали, че няма от какво да се страхуват от околното население (гл. 35:5), което никога не си е отмъщавало за клането на сихемците.

13. Ще те изпратя при тях. Яков очевидно не е знаел колко усърдно синовете му мразеха Йосиф, факт, който те се стараеха да скрият от него. Това е видно не само от факта, че е изпратил Йосиф сам да ги посети, но и от реакцията му на разказа им за това изчезване. Изглежда, че той нито за миг не е подозирал нечестна игра от тяхна страна. Загрижеността на Яков за синовете му вероятно се дължи не само на дългото им отсъствие, но и на страх, че сънародници от Сихем може би са си отмъстили за клането или са им попречили да пасат стадата си.

17. Нека отидем в Дотан. Разположен на около 12 мили северно от Самария, в посока Ездрелон, Дотан е бил разположен на големия кервански път от север към Египет. Той е лежал в продълговата равнина, съдържаща едни от най-добрите пасища в Ханаан, и затова е бил добре избран от синовете на Яков. Той все още носи древното си име Дотан. По времето на Елисей той е бил сцена на голямо чудо (виж 2 Царе 6:13–19).

20. Нека го убием. За мъжете, които бяха избили мъжете в цял град, убийството на един-единствен човек едва ли би могло да се стори тежък грях. Омразата се беше развила в сърцата им дотолкова, че бяха готови да убият хладнокръвно собствения си брат. Бяха далеч от дома и неговите съдържащи влияния. „Ямата“, в която възнамеряваха да хвърлят тялото му, беше една от цистерните, често срещани в Палестина. Историята, която възнамеряваха да разкажат на баща си, щеше да бъде напълно достоверна, защото Палестина беше дива страна през втория

хилядолетие пр.н.е., и лъвовете, мечки и други животни са бродили на воля (виж Съдии 14:5; 1 Царе 17:34).

21. Рубен го чу. Въпреки че самият Рубен далеч не беше свършен (виж гл. 35:22), сърцето му не беше толкова коравосърдечно, колкото тяхното. Като най-голям син, той чувстваше особена отговорност за по-малкия си брат и реши, ако е възможно, да го спаси от тях. Потенциалните убийци засега се задоволиха да последват предложението на Рувим. Колкото и слаб и колеблив да беше (гл. 49:4), Рувим изглежда е бил единственият от братята на Йосиф, у когото естествената братска привързаност не беше напълно изгубена. Въпреки че му липсваше смелостта да се противопостави открито на по-силната им воля, той поне направи плах опит да спаси живота на Йосиф. Планът на Рувим беше похвален донякъде, но се провали поради липсата му на решителност и бдителност.

24. Хвърлиха го в яма. Като добавиха още по-голяма обида към раната, те съблякоха Йосиф и го хвърлиха в близък сух ров. Изглежда, че рововете често са били използвани за такава цел (вижте Йер. 38:6). Мисълта, че ще умре мъчителна смърт от глад, очевидно задоволила тяхната отмъстителност и те не обърнали внимание на неговите жалки молби (гл. 42:21, 22).

25. Седнаха да ядат. Може би с тайно чувство на задоволство, ако не и на ликуване, и с безкрайно безразличие, безсърдечните братя седнаха да ядат.

Група от измаилтяни. Думата, преведена като „група“ в KJV, означава група на пътници, особено на търговци, и следователно може уместно да се преведе като „керван“. Арабите, произхождащи от Исмаил, заели пустинните райони на Арабия на изток от Египет и на север в общата посока към Асирия. Библейски и светски записи разкриват, че арабите са водили процъфтяваща търговия с Египет. Не е изненадващо, че някои от потомците на Исмаил вече са се превърнали в търговски народ, тъй като вече са били изминали около 180 години от раждането на Исмаил и семейството му несъмнено се е разраснало бързо.

От Галаад. Тъй като Дотан се намирал на важен търговски път, било съвсем естествено от време на време да преминават кервани. Пътят от Галаад в Трансйордания пресичал Йордан в околностите на Бет-Шан, в източния край на долината Ездрелон, следвал долината до Дженин, след което завивал на юг, за да пресече планинската верига Кармил. Преминавайки през равнината Дотан, той продължавал на юг през Ер Рамле и Газа към Египет.

Подправки. Думата, преведена като „подправки“, се разбира от някои като трагакант, който се получава от храсти от рода *Astragalus*. Той е идентифициран също със изсушените червени цветове на растението накава или със смолата на цистуса или алпийската роза.

Какъвто и да е произходът на „подправката“ или дъвката, тя вероятно е била използвана или като съставка на тамян, или като козметика.

Балсам. Еврейската дума, преведена като „балсам“, вероятно се отнася до смолата на мастиката дървото и теребинтът.

Смирна. Значението на думата, преведена по този начин, е неясно. Обикновено се разбира да се отнася до лабданум, ароматна смола, отделяна от листата на цистуса, или до това, което днес е известно като смирна. Други смятат, че това е смолистата кора на мастиковото дърво.

26. Юда каза. Юда видя във появата на исмаилския керван средство за трайно отстраняване на Йосиф, без да се отнема животът му. Това ефективно би го елиминирало от по-нататъшна конкуренция в борбата за първородството. Братята несъмнено разсъждавали, че Йосиф е направил малко, за да увеличи семейното богатство, и не виждали причина той да наследи богатството, което ръцете им са създали. Предложението на Юда се оказа много добре дошло за всички братя, които вече, след като размислиха върху своите

първоначалния импулс да убият Йосиф, се оказаха донякъде неохотни да го посегнат.

28. Търговци. Търговците са наричани „измелянти“ в стихове 25, 27 и 28, а „мадиамци“ в стихове 28 и 36. Това се обяснява с допускането, че и двете групи са били представени в кervана или че двете имена са били използвани синоними в общия език. И в двата случая само един кervан е участвал в сделката (виж РР 211).

Двадесет сребърника. Цената, платена за Йосиф, била 20 сребърника или сикли. много по-малко от средната цена на роб. Според Изх. 21:32, тази цена изглежда е била 30 шекела, най-вероятно цената на дребно, която исмаилтяните са очаквали да получат за Йосиф в Египет. Естествено, те са щяли да платят по-малко за него. Двадесет шекела биха били приблизително 8 унции (228 гр.) сребро (вижте гл. 20:16).

Продажбата на Йосиф беше явно нарушение на принципа, че никой човек няма право да подчини друг на неволно робство (вж. Лев. 25:39–43). Това ясно показва степента на морално извращение, което се е случило в сърцата на братята на Йосиф.

Тези, които продадоха Йосиф, демонстрираха по този начин, че напълно са загубили всякаква естествена привързаност. Продажбата на Йосиф в робство е първият записан пример в Библията за подобна сделка.

Търговците на роби са имитирали, но рядко са надминавали жестокостта, за която са били виновни братята на Йосиф, защото не са продавали просто ближен, а собствен брат. Въпреки това божественото провидение е отменило злите планове на тези безсърдечни мъже. Пристигането на кervана точно в това време е било определеното от Небето средство за спасяване на Йосиф от злонамерения им заговор срещу живота му, а спасяването на неговия живот от своя страна се е превърнало в средство, чрез което е бил спасен и техният живот (гл. 45:4, 5).

Въпреки че Йосиф не можеше да знае по онова време, Провидението водеше стъпките му. Колко често най-мрачните пътища в живота водят до най-светлите му перспективи! Нека винаги бъдем готови да следваме, където и да ни води Бог (виж Рим. 8:28, 35–39).

29. Рувим се завърна. Цялата сделка се случи в отсъствието на Рувим и без негово знание. След като убеди братята си да се съгласят да хвърлят Йосиф жив в яма, той ги напусна преди Йосиф да пристигне, за да не разберат намерението му да върне Йосиф на баща му (РР 211). Разкъсването на дрехите е древен обичай, изразяващ скръб и тъга (виж Бит. 37:34; 44:13; 2 Царе 13:31; 4 Царе 18:37; Йов 1:20).

30. Детето не е. Безпомощният вик на Рувим разкри тайното му намерение да спаси Йосиф. Сега той не знаеше как, като най-голям, щеше да даде отчет на Яков за изчезването на Йосиф.

Намеренията на Рубен бяха похвални, а планът му добре замислен; въпреки това той се провали. В крайна сметка обаче дойде денят, в който братята на Рувим бяха принудени да изслушат яркия му укор за този зъл час и неговото ужасно дело (гл. 42:22). Йосиф трябваше да бъде избавен, но не от Рувим. Шлаквата трябваше да бъде очистена от живота му чрез страдание (вж. Евр. 2:10), преди да може да се наслади на почитта, за която Небето му е предопределено. В Божието провидение кръстът често трябваше да предшества короната и страданието да стане участ на отделните хора, за да могат мнозина да се възползват и благодатната Божия цел най-накрая да възтържествува.

31. Те взеха палтото на Йосиф. Въпреки че Рувим беше извън себе си от мъка и объркване, неговите безмилостни и неумолими братя не се чудеха за план. Очевидно,

Те обаче нямали нито наглата смелост да осъществят плана си лично, нито смелостта да станат свидетели на първия изблик на скръб у баща си. Затова уредили друг, вероятно роб, който не знаел нищо повече за случая от това, което му било казано, и затова не можел да разкрие мрачната им тайна, да занесе окървавената дреха на Яков в Хеврон.

33. Разкъсана на парчета. Синовете на Яков не само бяха изцапали дрехата с кръв, но несъмнено я бяха разкъсали на парчета, за да направят доказателствата за нещастията на Йосиф по-живи, а историята им по-достоверна. Твърде красноречиво разкъсаната дреха носеше своето безмълвно свидетелство за съдбата, която вероятно беше сполетяла младежа. Предметът, който някога символизираше неразумното фаворизиране на Яков към Йосиф, сега се превърна в символ на гибелта както на бащата, така и на сина.

34. Оплаквал сина си. Убеден в смъртта на Йосиф от представените неоспорими доказателства, Яков навлязъл в период на траур, според обичая от древни времена. Обикновените му дрехи се раздрали, той се облякъл във вретиче, обичайното облекло на опечалените (2 Царе 3:31; Неемия 9:1; Естир 4:1). Това била груба, дебела власетина, от която се правили и чували за зърно. В Бит. 42:25 същата дума е преведена като „чувал“. В случаи на крайно психическо разстройство „вретичето“ се носело до кожата (3 Царе 21:27).

35. Стана да го утеши. Когато Яков оплаква Йосиф по-дълго от обичайното и силната му скръб изглеждаше неутолена, децата му се разтревожиха. Безчувствените престъпници станаха нежни утешители, а потенциалните убийци се опитаха да смекчат мъката, която жестоко бяха причинили на баща си.

Очевидно е, че Яков е имал и други дъщери освен Дина, освен ако тук не се имат предвид снахи (вж. Рут 1:11, 12). Тъй като еврейските термини, обозначаващи семейни връзки, често се използват в по-общ смисъл, отколкото е вярно днес, често не е ясно какво всъщност означават думите „син“, „дъщеря“ и т.н. От Битие 46:7 обаче изглежда ясно, че това са били собствените „дъщери“ на Яков.

Гробът. Шеол. Тази дума е специфична за еврейския език, не се среща в нито един сроден семитски език и е с неизвестен произход. Тя неизменно се използва за обозначаване на мястото, където отиват мъртвите.

36. Мадиаците го продадоха. Относно взаимозаменяемата употреба на термините „мадиамци“ и измаилтяни тук и в стихове 25, 27 и 28, вижте стих 28.

До Потифар. Това име, макар отдавна признато от египтолозите за добро египетско лично име, не е открито по паметниците до 30-те години на миналия век, където на египетски се появява като P'a-di-p'a-Re'. Означава „онзи, когото [бог] Re' е дал“ и е сравнимо с еврейските лични имена Elnathan, „Бог е дал“, и Yonathan, „Йехова е дал“.

Служител на фараона. Еврейската дума, преведена като „служител“, е сарис, което означава „първи“. от всички „евнух“. Източните владетели са използвали евнуси на различни важни позиции, особено като служители, отговарящи за царския харем. Фактът, че Потифар е бил женен, е възприет като доказателство, че терминът сарис означава повече, отколкото „евнух“ би предположил в тесния смисъл на думата. Това може да е вярно, но не е доказано, тъй като дори евнуси може да са били женени.

Относно титлата „фараон“ вижте гл. 12:15.

Капитан на стражата. Думата, преведена като „стража“, е от еврейската дума ṭabbachim. В единствено число означава „касапин“ или „готвач“ и обозначава този, който коли, готви,

и сервира храната (виж 1 Царе 9:23, 24). Тук, в множествено число, се отнася до палачите. Петефрий, „капитанът“, вероятно е бил началник на палачите или може би на телохранителите на фараона.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-36ПП 208-214, 332; СР 100-101

2 мл 30

3, 7 ПП 209

7, 8 СР 100

8-10ПП 210

9-11СР 101

12-18ПП 210

19-28ПП 211

28 5Т 321

29-35ПП 212

31-33ПП 238

36 ПП 214

ГЛАВА 38

1 Юда роди Ир, Онан и Шела. 6 Ир се ожени за Тамар. 8 Престъплението на Онан. 11 Тамар се надява на Шела. 13 Тя мами Юда. 27 Тя роди близнаци, Фарес и Зара.

1. Това се случи. Тази глава описва произхода на трите водещи семейства на Юда, бъдещото княжеско племе на Израел. Това показва също, че синовете на Яков, забравяйки святото призвание на своя род, са били в опасност да погинат в греховете на Ханаан. Ако Бог не се беше намесил с милост, за да доведе до преместването на целия дом на Яков в Египет, избраният род би могъл да се поддаде на покваряващото влияние на ханаанските обичаи. По този начин, гл. 38 е неразделна част от ранната история на Израел.

Много коментатори тълкуват фразата „стана така“ като отнасяща се до историята за продажбата на Йосиф, записана в предходната глава. Терминът обаче е толкова общ, че не може да се ограничи до конкретно събитие; по-вероятно е да се отнася до целия период от историята на Яков в Палестина. Хронологичните съображения правят почти необходимо това повествование да се разказва по времето, когато Йосиф все още е бил в бащиния си дом.

Бидейки четвъртият син на Лия, Юда със сигурност не е бил с повече от 3 години по-голям от Йосиф, което би го направило на около 20 години по времето, когато Йосиф е бил продаден (виж гл. 37:2 и върху гл. 30:24). Между продажбата на Йосиф като роб и преселването на Яков в Египет са изминали 22 години (вж. гл. 41:46; 45:6), така че Юда е бил на около 42 години, когато семейството се е преместило в Египет. По това време той не само е имал тримата сина, споменати в гл. 38, но очевидно е бил и дядо, както изглежда подсказва гл. 46:12. Ако това е вярно, синовете му Ер, Онан и Шела трябва да са били родени преди Йосиф да бъде продаден, тъй като самите те вече са достигнали брачна възраст, когато са се случили събитията, свързани с Тамар, а синът на Тамар, Фарес, е имал двама свои сина, когато семейството се е преместило в Египет. Тези наблюдения ни задължават да заключим, че някои от синовете на Яков трябва да са се оженили, докато са били много млади. Юда не е могъл да е бил на повече от 14 години при раждането на най-големия си син, Ер, нито Ер на повече от 13 години при брака си с Тамар. Раждането на синовете близнаци на Юда от снаха му Тамар трябва да се е случило в рамките на две години след смъртта на Ер. Фарес не е могъл да е бил на повече от 14 години, когато са се родили Есрон и Хамул, очевидно също като близнаци, преди напускането на Ханаан. Такива ранни бракове

в никакъв случай не са необичайни в някои части на Ориента дори и днес. В случая със семейството на Яков, те може да представляват ханаанско влияние. Съображенията правят почти сигурно, че Юда е бил женен мъж и баща по време на продажбата на Йосиф и че част от повествованието от глава 38 вече се е състояло.

Известен адуламит. Адулам се намира на около 21 км югозападно от Витлеем, на място, което сега се нарича Тел еш-Шейх Мадкур, и приблизително на същото разстояние северозападно от Хеврон, където Яков е живял по това време. По някаква неизвестна причина Юда посетил Адулам, докато бил още млад. Може би докато пасял стадата на баща си в тази околност, той случайно се запознал с адуламита и останал известно време с него. Това, че Юда не се отделил завинаги от родителския си дом, е ясно от факта, че той бил с братята си, когато Йосиф бил продаден (гл. 37:26), а също и когато гладът ги принудил да купуват зърно от Египет (гл. 43:3).

5. Той беше в Хезив. Това място е наречено, за да могат потомците на Шела да знаят къде е роден техният прародител. Хезив, или Ахзив (Исус Навин 15:44; Михей 1:14), вероятно трябва да се идентифицира със сегашното място Тел ел-Бейда, което се намира югозападно от Адулам.

6. Тамар. Вероятно ханаанка, макар и с неизвестен произход.

8. Юда каза на Онан. Според обичая Онан, като зет на Тамар, е трябвало да се ожени за бездетната вдовица на починалия си брат и да му създаде семейство. Онан обаче не желал да поеме отговорностите, свързани с това, тъй като първородният син нямал да бъде негов, а щел да увековечи семейството на починалия и да получи наследството му. Поведението на Онан издавало липса на естествена привързаност към брат му и алчност за неговите притежания и наследство. Още по-лошо, поведението му било нарушение на божествената институция на брака. Това е тъжен коментар за ниското положение, в което били паднали синовете на Яков.

Обичаят на левиратския брак (от латинското *levir*, „зет“), споменат за първи път тук в Библията, е съществувал, в различни форми, и сред други народи от древността, като хетите. Той е бил включен в Моисеевото законодателство с разпоредбата, че зет може да откаже да изпълни задължението. Такъв отказ обаче се е смятал за срамен, както показва церемонията, която е трябвало да се извърши в този случай (Втор. 1:2). 25:5–10). Рут 4:5–8 записва пример за такъв отказ.

11. Да остане вдовица. Внезапната смърт на двамата му по-големи сина, толкова скоро след брака им с Тамар, накарала Юда да се поколебае да ѝ даде третия син за съпруг. В хармония със суеверие, открито в апокрифната книга на Товит (гл. 3:7–10), той може би е смятал, че или тя самата, или бракът с нея по някакъв начин са причинили смъртта на Ер и Онан. Затова той я изпратил в бащиния ѝ дом, с обещанието да даде най-малкия си син веднага щом порасне. Това, че Юда никога не е възнамерявал да изпълни обещанието си, е ясно от извинението му, че Шела може „и той да умре, както умряха братята му“.

Когато Шела достигнала възраст за брак, но не ѝ било дадено дете, Тамар решила сама да си осигури дете от Юда. Това било в пълна хармония с преобладаващите хетейски и асирийски обичаи. Законите на хетейците и асирийците съдържали разпоредбата, че задължението за левиратски брак трябвало да се изпълнява от бащата на починалия, ако нямал брат.

12. Отиде при стригачите на овцете си. Юда беше овдовял. Тъй като Празненствата винаги са били свързани със стригане на овце (вижте 1 Царе 25:2–11; 2 Царе). 13:23), Юда не можеше да присъства, докато не изтече обичайното време на траур.

Споменава се, че неговият приятел Хира го придружава, заради ролята, която той ще играе в следващите събития (ст. 20).

Тимнат. Това място се е намирало в планините на Юда, както се казва в израза „отиде нагоре“ показва и по-късно е било дадено на племето на Юда (Исус Навин 15:57). Мястото, известно днес като Тивна, се намира на около 4 мили североизточно от Адулам.

14. Открито място. Преводачите на KJV не са разпознали еврейския израз по този начин предадено като име на град. Трябва да се чете „входът на Енаим“, както в RSV. Енаим вероятно е бил на пътя между Одолам и Тимнат, но все още не е идентифициран. Вероятно става дума за Енам от Исус Навин 15:34, споменат там като близо до Одолам.

18. Твоят печат и твоите гривни. „Печатът“ на Юда вероятно е бил цилиндричен печат, носен около врата му с връв, преведен в KJV като „гривни“. По-скоро пасажът би трябвало да гласи „твоят печат и твоята връв“ (RSV). Както става ясно от литературата от онова време, печатът е бил предмет със значителна стойност, тъй като без него не е можело да се сключи никаква работа. Възможно е жезълът да е бил орнаментиран, както подобава на син на богат скотовъдец. Азиатски жезли с човешки глави, издълбани в дръжките, са споменати в списъка с плячки, взети от египетския цар Тутмос III през 15 век пр.н.е., а също така са открити в гробницата на Тутанкамон от 14 век пр.н.е.

21. Блудницата. Еврейската дума, преведена тук като „блудница“, е различна от тази в стих.

15, занаят, нецеломна жена. В стих 21 „блудница“ произлиза от кедеша, „посветената“ или „посветената“. Ханаанското религиозно поклонение, подобно на това в Гърция, е предвиждало голям брой както мъже, така и жени проститутки. Тази професия е била уважавана сред ханаанците и затова, когато е правил запитване за „блудницата“, на която е трябвало да предаде козлето, Хира е използвал по-уважаваното наименование.

23. Нека го вземе. Чувствайки, че е свършил своята част, Юда избра да остави обещанието си на непознатото момиче, вместо да се изложи на подигравки, като разпитва допълнително, въпреки че обещанието несъмнено беше по-ценно от младо яре.

24. Нека бъде изгорена. Юда издал тази заповед по силата на властта си като глава на семейството. Освен това, това вероятно му се е струвало като щастлива възможност да се освободи от задължението си да ѝ осигури съпруг. Тамар била смятана за булка на Шела и като такава трябвало да бъде наказана за нарушаване на целомъдрието. Моисеевият закон предвиждал убиване с камъни при такива обстоятелства (Второзаконие 22:20–24). Само в случай на дъщеря на свещеник или на определени форми на кръвосмешение било заповедено изгаряне (Лев. 21:9; 20:14). Следователно присъдата на Юда е била по-сурова, отколкото изисквал по-късният израилтянски закон. Дали е действал според обичая на своето време или на други основания, не може да се определи. Законът на Хамурапи изброява две престъпления, за които наказанието е изгаряне. Раздел 110 от кодекса гласи, че „благочестивият“ (вижте Бит. 38:21), който отвори магазин за вино или влезе в магазин за вино, за да пие, ще бъде изгорен жив, а раздел 25 предвижда, че крадецът ще бъде хвърлен в горящата къща, от която се е опитал да открадне имущество.

25. Тя изпрати писмо до свекър си. Като произнесе присъда над Тамар, Юда несъзнателно се осъди. Грехът му обаче се състоеше не само в това, че се отдаде на похотта, но и в това, че наруши обещанието си към Тамар (ст. 11). Това го направи лично отговорен за измамата, която тя му беше приложила. Първата му грешка беше собственият му брак с ханаанка, в открито нарушение на принципите (вж. гл. 24:3; 28:1; 34:14).

Освен това, той със сигурност знаеше за нечестията на синовете си; но вместо да го осъзнае

ръката на Бог в внезапната им смърт, той обвини Тамар за това и реши да я остави бездетна вдовица завинаги.

26. По-праведен от мен. Юда не можеше да направи нищо, освен да признае вината си. Отново, както в заговора срещу Йосиф, той разкри дух на честна игра и искреност под понякога скандалното си поведение. Неговата откровена признателност, последвалото му отношение към Тамар, успехът му във възпитанието на синовете, родени от нея, и фактът, че един от тях беше почетен с място в родовата линия на Христос – всичко това ясно сочи към цялостна реформа от негова страна. Характер, по-превъзходен от този на по-големите му братя, го квалифицира за лидер на семейството, а потомството му – за лидер на Израел (виж гл. 49:3, 4, 8–10).

29. Фарес. Имената на децата на Тамар се основават на интересния епизод, който се е случил при раждането им. Когато близнаците се родили в обратен ред на този, в който са се появили за първи път, акушерката се обърнала с укор към второто, казвайки сякаш: „Какъв пролом си направил за себе си“, което може би означавало: „Наистина знаеше как да се избуташ напред.“ От тези думи на акушерката момчето получило името Фарес, „пробиване“. Въпреки че акушерката не го смятала за първороден, оттогава нататък той винаги е поставян преди Зара в генеалогичните списъци (Бит. 46:12; Числа 26:20; и др.). Той станал прародител на цар Давид (Рут 4:18–22), а чрез него и на Месията (Мат. 1:3–16).

30. Зара. Близнакът с алената нишка беше наречен Зара, „изгряващ“.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-30P 238

ГЛАВА 39

1 Йосиф се приближи в дома на Петефрий. 7 Той устоя на изкушението на господарката си. 13 Той е лъжливо обвинен. 20 Той е хвърлен в затвора. 21 Бог е с него там.

1. Чак до Египет. Доколкото Моисей обозначава египетските царе само чрез общото име „фараон“ (виж гл. 12:15), е много трудно да се съпоставят библейските твърдения, отнасящи се до египетската история, с известни дати и събития от светската история.

Сред библейските учени, които вярват в историчността на Йосиф, има общо съгласие, че дейността му в Египет е протичала през първата половина на второто хилядолетие пр.н.е. Мнозина смятат, че е заемал длъжност при един от хиксоските царе.

При управлението на прочутите царе от могъщата Дванадесета династия (1991 до около 1780 г. пр.н.е.), египетското изкуство, архитектура и литература процъфтяват. Националната икономика е стабилна. Египет упражнява силно влияние в Западна Азия на север и в Нубия на юг и води обширна търговия с различни чужди държави. Двете следващи династии са слаби и губят позиции пред настъпващите азиатски армии, чиито водачи се наричат Хека'-ха'сут, „владетели на чужди държави“. Гръцката транслитерация на тази титла се предава на английски като хиксоти. Йосиф Флавий обяснява името като „Царе-пастири“, но това е съмнително. Имената на различните хиксоски владетели показват, че повечето от тях са били семитски, въпреки че някои са носили индоевропейски имена.

Някои от тези царе успяха да разширят властта си над по-голямата част от Египет, докато други намериха за необходимо да толерират местни владетели в различни части на страната.

От гръцки времена хиксоските владетели традиционно са разделени на две династии, 15-та и 16-та, които управляват Египет от столицата си Аварис в Делтата от около 1730 до 1580 г. пр.н.е. През втората част на този период местните египетски владетели на Тива постепенно разширяват влиянието си върху цял Египет, изтласквайки...

Хиксосите на север. Накрая те завладели Аварис и прогонили хиксосите от страната. Последните се задържали още три години в крепостта Шарухен в южна Палестина, но отново били победени и накрая изчезнали на север. Така завършил Вторият междинен период, от Тринадесетата до Седемнадесетата династия, който продължил около 200 години. Местните владетели на Египет, които водили войната за освобождение срещу хиксосите, Камос и Секененре, принадлежали към Седемнадесетата династия. Техните наследници, могъщите царе от Осемнадесетата династия, основали Империята или Новото царство, по време на което се случил Изходът.

Азиатските хиксози били силно мразени от египтяните, които след завръщането си в власт, унищожи всички хиксоски паметници и записи, в резултат на което много малко се знае за тях. Имената на техните царе, няколко саркастични забележки за тях и няколко кратки епизода от войната за освобождение са всичко, което е останало. Доказателствата за поставянето на Йосиф в хиксоския период са накратко следните:

1. Библейска хронология. Ако се върнем назад към Изхода от 4-тата година на Соломон (1 Царе 6:1) – която е локализирана според хронологията на царете, основана на общоприетата дата 853 г. пр.н.е. за смъртта на Ахав – оттам 215 години преди Изхода до влизането на Яков в Египет (виж стр. 184, 186), когато Йосиф е бил на 39 години (виж върху Бит. 27:1), това ще постави Йосиф близо до средата на хиксоския период.

2. Конят и колесницата са били внесени в Египет от хиксосите и са били непознати в страната преди тяхното нахлуване. Тъй като конете и колесниците се споменават многократно в разказа на Йосиф (гл. 41:43; 46:29; 47:17), неговите дейности в Египет не могат да се осъществят преди времето на върховенството на хиксосите.

3. Твърдението, че Петефрий, капитанът на телохранителите на фараона, е бил „египтянин“ (гл. 39:1), би имало значение само във време, когато е било изключение да се видят местни египтяни, заемащи високи постове.

4. По-вероятно е семит като Йосиф да бъде издигнат до висок пост на министър-председател при управлението на хиксоските царе, от които мнозинството са семити, отколкото при управлението на местен египетски монарх.

5. Аварис, резиденцията на хиксоските царе, се е намирала в североизточната част на Делтата на Нил, близо до земята Госен. Този факт е в съответствие с изводите в разказа за Йосиф, че столицата не е била далеч от мястото, където Яков и синовете му са се заселили (гл. 45:10). Аварис и Госен са само на около 40 километра един от друг.

6. Твърдението, че се е издигнал нов цар, който не е познавал Йосиф (Изх. 1:8), може да бъде най-добре се обяснява, като се приеме, че се говори за фараон от Седемнадесета или Осемнадесета династия, който е прогонил хиксосите и естествено е намразил всички, които са получили благосклонност от тях.

7. Мълчанието на всички египетски записи относно Йосиф би било най-значимо, ако Йосиф е живял по времето на господството на хиксосите, тъй като техните записи са били систематично унищожавани.

8. Египетските записи от периода преди хиксосите показват съществуването на частно предприемачество и частна собственост върху земя и добитък. Всичко това се променя по време на Втория междинен период и откриваме, че когато местните египтяни си възвръщат властта, земите и добитъкът, с изключение на църковната собственост, се считат за притежание на короната. Обяснението за тази промяна се намира в Битие 47:18–26.

Аргументи, които сякаш противоречат на поставянето на мандата на Йосиф като министър-председател по времето на Хиксосите ще бъдат разгледани в следващите коментари.

Египтянин. Възобновяване на нишката на разказа за Йосиф, прекъсната от вмъкване на В инцидента с Юда и Тамар, Моисей повтаря по същество това, което е заявил в гл. 37:36. Единственото важно допълнение е твърдението, че Петефрий е бил египтянин. Това изглежда подсказва, че Йосиф е пристигнал в Египет по време, когато е било необичайно да се намери египтянин на отговорна държавна позиция.

2. Господ беше с Йосиф. Въпреки че Йосиф се озова в чужда земя, унижен от позицията на благодетелстван син в богат дом до социалния статус на роб, Йехова все още беше до него, за да благослови и да благославя делото на ръцете му. Божият замисъл е хората от света, привлечени от усърдието, грижата и енергията, проявени от верните му слуги на земята, по този начин да се учат от Него. Доверието на Петефрий в Йосиф нарастваше, когато той наблюдаваше благословиите на Йосифовия Бог върху имота му в къщата и на полето, в резултат на което в крайна сметка му остави управлението на всичките си лични дела.

Очевидно е, че Йосиф е бил внимателен, старателен и съвестен в изпълнението на своите домакински задължения, както и верен и отдаден на интересите на господаря си. Успехът рядко идва при небрежните, мързеливите или безпринципните. Въпреки че е съзнавал, че Йехова го наблюдава (ст. 9; гл. 45:5), за Йосиф сигурно е било източник на удовлетворение да знае, че върнатата му служба е оценена от земния му господар.

6. Хубав човек и с добра външност. Буквално „красив на ръст и красив“ „на външен вид“ или „красив и хубав“ (RSV). Това Йосиф сигурно е наследил от майка си Рахил, за която същите думи са използвани и в еврейския превод (виж гл. 29:17; PP 209). Фактът несъмнено е споменат тук в очакване на епизода, който следва и към който той представлява въведение.

7. Жената на господаря му. В този момент на криза личната почтеност на Йосиф се откроява в рязък контраст с тази на братята му. Какво биха направили Рувим (гл. 35:22) или Юда (гл. 38:16) при тези обстоятелства? Не е чудно, че Яков е бил благосклонен към Йосиф и че Петефрий е изпитвал такова доверие в него. Това доверие в него е затвърдило спокойното му намерение да бъде верен на Бога и е направило още по-желателни за него възвишените му идеали за лична чест и почтеност.

10. Тя говореше на Йосиф ден след ден. Характерът на Йосиф беше твърд под постоянни атаки. Мъдро, той отказа дори да бъде в нейната компания. С този отказ Йосиф показва искреност, мъдрост и решителност в пътя на правото. Колкото по-силно беше изкушението, толкова по-решителен ставаше той в съпротивата му.

12. Дрехата му. Не е сигурно каква дреха е носил Йосиф. Еврейският

Думата „бег“ е общ термин за облекло и може дори да означава одеяло. Повечето коментатори са го възприемали като дълга рокля, праметната през раменете. В древните египетски релефи и картини обаче мъжете рядко се появяват в дълги дрехи. Стандартното облекло на мъж, от цар до роб, е била препаска. В случая с кралските особи, тя е била от фин плат, безупречно чиста и колосана. За всички останали е била с по-малка стойност, като качеството ѝ се е определяло от социалното ѝ положение. Надзирателите понякога са изобразявани с бяло парче плат, висящо от раменете им и увито около тялото. Може би именно това е било нещото, което жената на Потифар е грабнала от Йосиф, докато е бягал от къщата.

14. Той доведе. Интересно е да се отбележи, че когато разказваше за случая на другите слуги, жената на Петефрий говореше за съпруга си просто с местоимението „той“. Това показва колко малко уважение изпитваше към него и подчертава нейния вече вулгарен и похотлив характер.

Изглежда, че винаги е било слабост на човешката природа да обвинява другите за собствените си грехове. Така беше с Адам и Ева в Едемската градина (Битие 3:12, 13). Това е само отражение на духа на „клеветника на нашите братя“ (Откр. 12:10), който се стреми да се оправдае, като злослови онези, които служат на Господа (Захария 3:1). Неговата крайна цел е, разбира се, да докаже, че Бог е несправедлив в отношенията Му със създадените същества (виж Йов 1:8–11; 2:1–5). Подчертаването на недостатъците на другите, независимо дали са реални или въображаеми, се предполага, че ще накара говорещия да изглежда по-добър в контраст.

Евреин. Тоест, потомък на Евер (виж гл. 10:21; 14:13). Обикновено е било по този начин потомците на Яков са се наричали народ, а други са се наричали тях (виж Бит. 39:17; 40:15; 41:12; 43:32; Изх. 1:15, 16, 19; 2:6; и др.). Първоначално „евреин“ е бил потомък на Юда, но след пленничеството терминът губи строго племенното си приложение.

За да ни се подиграят. В Бит. 26:8 същият еврейски израз е преведен като „спортен“. Изглежда, че тук, както при Исаак и Ребека, той трябва да се отнася до поведение, подходящо само между съпруг и съпруга (вижте също гл. 21:9).

15. Оставил дрехата си. Жената на Петефрий внимавала да не каже, че Йосиф е оставил дрехата си в ръката ѝ, тъй като това би разкрило нейното двуличие.

20. Вкарайте го в затвора. Като повтаряше историята си на съпруга си, съпругата на Петефрий косвено го обвини за предполагаемото оскърбление, като нарече Йосиф „еврейския слуга, когото си ни довел“ (ст. 17). Действието на Петефрий да затвори Йосиф с политически престъпници може да се счита за изключителна снизходителност предвид наказанието, обичайно налагано за престъплението, в което е бил обвинен. В по-късни времена наказанието за опит за прелюбодеяние е било хиляда удара по стъпалата, а за изнасилване на свободна жена е било още по-тежко (Диодор i. 78). Снизходителността на Петефрий несъмнено отразявала увереността му в почтеността на Йосиф и, за разлика от това, много малко уважение към разказа на жена му за епизода. Въпреки това наказанието на Йосиф изглежда е било сурово в началото, защото му се е случило повече, отколкото предполага разказът от Битие. Според Пс. 105:18, „краката“ му били „наранени с окови“ и „той бил положен в желязо“.

Съществува египетски папирус, който сега се намира в Британския музей и разказва „история за двамата братя“, повърхностно наподобяваща историята на Йосиф и съпругата на Петефрий. Многобройни учени го приемат за оригинала на историята за преживяването на Йосиф и въпреки че двете истории са сходни в някои отношения, разликите далеч надхвърлят приликите. Освен това египетската история има митологичен контекст и е с по-късен произход от книгата Битие с поне 250 години.

21. Господ беше с Йосиф. Същото Провидение, което беше съпътствало Йосиф в Домът на Потифар го последвал до затвора и му донесъл утеха в новото му страдание. Моисей отдава бързото благоволение, което намерил в очите на пазача, на Божията помощ. Досадата от затварянето му сигурно е била значително облекчена от нарастващото доверие и увереност на тъмничаря в него, тъй като благословията на Господа съпътствала всички неща, поверени на неговите грижи. Въпреки че Йосиф бил третиран несправедливо, той се възползвал максимално от обстоятелствата, в които се намирал. Като изпълнявал задълженията си с весел, учтив и съчувствен дух, той спечелил доверието на този, който е на власт, и същевременно подготвил пътя за собственото си евентуално освобождаване.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-23PP 214-218; SR 101-103

1-3ПП 214

4 5Т 321

6 ПП 214; СР 101

7, 8 ПП 217

9 АА 575; АН 331; СЕ 43; Ед 52, 255; МВ 67; МЛ 20, 76, 96, 120; РР 217, 457; SR 102;

ТМ 437; 4Т 544; 5Т 124, 596, 628

12-144Т 525

17-23ПП 218

19, 20 МЛ 76; 5Т 321

ГЛАВА 40

1 Виноделецът и хлебарът на фараона в затвора. 4 Йосиф е надзирател над тях. 5 Той тълкува сънищата им. 20 Те се събдват според неговото тълкуване. 23 Неблагодарността на виночерпеца.

1. Икономът. Буквално „виночерпецът“, важен придворен служител. Той лично отговарял за дегустацията на всичко, което царят пиел, като гаранция, че не съдържа отрова и други вредни съставки.

Хлебарят. Служителят, който е ръководил (ст. 2) приготвянето на царската храна и бил отговорен за чистотата на всичко, което се сервираше на кралската трапеза.

Беше обидил. Някакъв инцидент, очевидно, беше събудил подозрението на фараона, че или или и двамата високопоставени служители са били замесени в опит да го отровят. Фактът, че единият от двамата по-късно е възстановен на поста си, а другият е екзекутиран, показва, че разследването е убедило краля в невинността на единия и вината на другия.

Съдебният папирус от Торино предлага много интересен паралел с историята за иконома и пекаря, загубили кралската благосклонност. Той съдържа записа на процеса срещу редица високопоставени служители, обвинени в заговор срещу живота на Рамзес III, и е датиран около 1164 г. пр.н.е. За съжаление, папирусът не е пълен и не знаем какви средства са използвали заговорниците срещу живота на царя, нито знаем дали заговорът е бил успешен. Запазените части от документа обаче предоставят информация за това как са се разглеждали подобни случаи в древен Египет. Подсъдимите в този процес са били няколко иконома, писари и други висши служители.

Някои бяха осъдени на екзекуция, други бяха признати за виновни, но им беше позволено да се самоубият, някои бяха наказани с отрязване на носа и ушите, а един беше само смъртен и не получи наказание. Редица съдебни служители също бяха преследвани за гуляи с някои от обвиняемите по време на разследването.

3. Затворете ги. Тези двама висши служители бяха поверени на командира на царската телохранител. Този служител беше Петефрий, господарят и собственикът на Йосиф, според гл. 37:36 и 39:1. Петефрий ги постави в същия държавен затвор, в който беше държан Йосиф, и тъй като делата им все още бяха разследвани, а самите те бяха висши държавни служители, той нареди на Йосиф да им служи и да действа като техен придружител.

4. Те продължиха един период в ареста. Буквално „и бяха под стража дни“.

Този израз е неопределен и не дава никаква представа за времето, което тези мъже са прекарвали в затвора, преди делата им да бъдат решени и да се случи събитието, описано в следващите стихове.

5. Те сънували. Поразителната прилика в сънищата им убедила двамата мъже, че сънищата по някакъв начин са свързани със съдбата им, но как точно, те не знаели. Знаейки без съмнение, че делата им могат да бъдат решени всеки ден и бидейки лишени от...

професионални тълкуватели на сънища, те очевидно бяха разтревожени на следващата сутрин, когато Йосиф влезе в стаята им.

8. Не принадлежат ли тълкуванията на Бога? Мислейки за собствените си два съня и осъзнавайки, че Бог все още е с него, Йосиф се опита да помогне на двамата унили мъже в тяхното недоумение. Това желание да помага на другите по-късно се оказа ключът към собственото му освобождаване от затвора. Понасяйки собствените си незаслужени нещастия с весело примирение и възхитителна сила на духа, Йосиф, поради приятелския си характер, беше воден да съчувства на други нещастници, на които им липсваше вътрешната сила, която го вдъхновяваше. Не от любопитство, а от искрено желание да помогне на нуждаещите се, Йосиф предложи помощта си на двамата мъже. В същото време той ги насочи към Бога, неговия собствен източник на сила и утеха.

9. Пред мен имаше лоза. Задълженията на царския виночерпец бяха безпогрешно представени. Да се заключи обаче, че фараонът е пил само пресен гроздов сок, е напълно неоснователно. Отглеждането на лозата и производството и пиенето на вино от египтяните са засвидетелствани от древноегипетски записи, въпреки твърденията на Херодот (ii. 77) и Плутарх (За Изида и Озирис 6) за противното.

13. Вдигни главата си. Този израз, както в 4 Царе 25:27, означава освобождаване от затвора и възстановяване на отговорността и честта. Че може да има и неблагоприятно значение, е видно от стих 19.

14. Помислете за мен. Йосиф обжалва случая си пред фараона. Той беше отвлечен от земята на евреите (виж гл. 39:14), което беше причината сега да се намира в Египет и да бъде затворен, макар и невинен за каквото и да е престъпление. Ако Йосиф е живял в Египет под управлението на хиксосите, както изглежда показват доказателствата, виночерпецът вероятно не е бил египтянин. Следователно Йосиф би могъл да очаква по-разумна помощ от него, отколкото ако беше египтянин. Разследването на случая на Йосиф, ако бъде наредено от царя, би включвало господаря на Йосиф, местен египтянин (гл. 39:1).

15. Тъмницата. Тук е презрителен термин за затвора. В древността ями, щерни и септични ями, когато са били празни, са били използвани за затваряне на престъпници (виж Йер. 38:6; Зах. 9:11). Че думата „тъмница“ тук е синоним на затвор, е видно от Бит. 40:14, където мястото, където е бил затворен Йосиф, е наречено „къща“.

16. Три бели кошници. Окуражен от благоприятното тълкуване на съня на иконома от Йосиф, главният хлебар казал на своя. Картината, описана от хлебара, отново е изцяло египетска. Релефи, стенописи и фигурки, открити в древноегипетски гробници, показват, че неща като кошници и керамични съдове често са били носени на главата. Както навсякъде в Ориента, хищните птици естествено се опитвали да грабнат нещо от най-горната кошница. Хлебарят посочил приликата на съня си с този на виночерпеца с думите си: „И аз.“ Приликата не се ограничавала само до числата в двата съня – три лозови пръчки и три кошници с хляб – но била очевидна и от факта, че били представени официалните им задължения в двора.

19. Вдигни главата си. Изразът „вдигни главата си“ е използван в стих 13 в благоприятен смисъл. Допълнителната фраза тук обаче „от теб“ означава неблагоприятното му значение. Тя трябва да се отнася до екзекуция чрез обезглавяване, след което тялото на виновника би било изложено на дърво като предупреждение за други потенциални заговорници. Египетските записи свидетелстват за практиката на смъртно наказание чрез обезглавяване, след което телата понякога са били излагани като средство за възпиране на други от същото престъпление. От друга страна, екзекуцията чрез обесване или удушаване не е засвидетелствана в древни записи.

20. Това се случи. Изпълнението на предсказанията на Йосиф доказва, че сънищата са се сбъднали. е от божествен произход, а Йосиф – като притежаващ дара на тълкуването (виж Йеремиа 28:9). Фараонът „повдигнал главата“ на всеки от затворниците, но по много различни начини (ст. 13, 19).

23. Забрави го. Виночерпецът очевидно обеща на Йосиф, че ще говори на неговия от името му (гл. 41:9). Когато последвалите седмици и месеци не донесоха доказателства за благодарността на иконома, Йосиф вероятно започнал да се чуди дали ще прекара целия си живот в затвора. В същото време обаче изпълнението на сънищата на придворните служители може би го е насърчило да повярва, че по някакъв начин и неговите собствени мечти ще се сбъднат (гл. 37:5–9). Но засега неблагодарността на виночерпеца сигурно е била болезнено преживяване за Йосиф, вероятно толкова жесток и нелюбезен удар, колкото всеки друг, който е получавал досега. Преживяването е напомняне в обратна посока за стойността на изразяването на нашата благодарност за добротата и помощта на другите. Този главен виночерпец е осъден на вечен позор. Колко често високият пост прави хората твърде горди, за да забележат скромните си приятели от миналото.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-23ПП 219

ГЛАВА 41

1 Двата съня на фараона. 25 Йосиф ги тълкува. 33 Той дава съвет на фараона. 38 Йосиф е напреднал. 50 Той ражда Манасия и Ефрем. 54 Гладът започва.

1. Той стоеше край реката. Думата, преведена като „река“, йе'ор, се използва в Библията само за Нил, с изключение на Дан. 12:5–7, където се използва за Тигър. Тя е заимствана от египетската „иру“. Тази дума е била „итру“ преди времето на Моисей, но с Осемнадесетата династия става „иру“. Тъй като еврейската дума произлиза от тази по-късна форма, някои я приемат като доказателство, че Битие е написано по-късно от Осемнадесетата династия, която започва през 1580 г. пр.н.е.

2. Те се хранеха на поляна. Еврейската дума „аху“, преведена като „ливада“, също е заимствано от египетската дума. Това произлиза от египетската дума „ичи“ и означава „тръстика“ или „трева“. Използва се само в Битие 41:2, 18 и Йов 8:11 и предоставя един от аргументите в полза на приписването на двете книги, Битие и Йов, на един и същ автор.

3. Седем други крави. Седемте мършави крави бяха несравними по грозота (Бит. 41:19). Нещо повече, те бяха слаби, буквално „слаби по плът“.

6. Източният вятър. Този източен вятър, духащ от Арабската пустиня и изключително горещ, увяхва посевите и изгаря земята. Арабите разграничават два вида източен вятър: (1) хамсин, който може да духа до 50 дни през пролетта, (2) самум, който идва в неравномерно време. Въпреки че обикновено духа само за кратко време, понякога само за няколко часа, самумът има характеристиките на силна буря и може да бъде много разрушителен по отношение на хората, животните и растенията.

7. Беше сън. Сънищата изглеждаха истински. Едва когато се събуди, фараонът осъзна, че е сънувал. Въпреки че е имало два различни съня, те се считат за един (ст. 8, 15, 25, 32) поради сходството им и поради очевидния факт, че се отнасят до едно и също събитие. Основното послание беше повторено за акцент (ст. 32).

8. Магьосници. Извън Петокнижието тази дума, от *charṭumim*, се използва само в Даниил 1:20; 2:2. Тя произлиза от египетска дума, която означава „да произнесеш магическо заклинание“, „да произнесеш име в магия“ и обозначава жреците като майстори на магията. Тези мъже се занимавали със свещените изкуства и науки на египтяните, йероглифните писания, астрономията и астрологията, тълкуването на сънища, предсказването на събития, магията и вълшебствата, и били пазители на окултните изкуства. Накратко, те били мъдреците на нацията. Тъй като Нил, откъдето извираят както мършавите, така и тлъстите крави, е бил смятан от египтяните за източник на целия живот и плодородие, тези мъдреци били озадачени относно значението на сънищата и не могли да измислят никакво тълкуване, което би задоволило царя. За разлика от Навуходоносор при по-късен случай, фараонът си спомнял сънищата си, но египетските мъдреци не се оказали по-успешни въпреки очевидното си предимство в това отношение (Дан. 2:4, 7). Това, че не били в състояние да обяснят сънищата на фараона, облечени в символичния език на времето, несъмнено било изненадващо както за тях, така и за царя; но „нещата Божии никой не знае, освен Божият Дух“ и онези, на които Божият Дух ги открива (1 Кор. 2:1).

2:10, 11). Божията мъдрост превъзхожда мъдростта на света и затова винаги ще я обърква.

14. Обръснал се. Древноегипетските изображения и релефи показват азиатци, носещи дълга коса и бради, докато египтяните са се бръснали. Египетската история за Синухе предоставя интересен паралел с този епизод от живота на Йосиф, толкова изцяло египетски. В тази история придворен, живял около 300 години преди времето на Йосиф, разказва за завръщането си в двора на фараона след дълъг период на изгнание в Ханаан. Той казва: „Бях обръснат и косата ми беше сресана. ... Бях облечена във фин лен и помазана с отбран миро.“

16. Не е в мен. С цялата си скромност Йосиф отклони фараона от себе си към Бог на небето, както направи с двамата затворници две години по-рано (гл. 40:8).

Отговор на мир. Придворният обичай изискваше сънищата на царя да бъдат обозначени благоприятно. Йосиф беше живял достатъчно дълго в Египет и беше общувал достатъчно с висши служители, за да познава добре обичайната формула на речта, която се използваше в присъствието на царя.

17. Моят сън. Двата съня са свързани по същество със същите думи, както в стих 1 – 7. Моисей обаче избягва монотонността, като добавя няколко думи на едно място и използва синоними на други.

25. Бог е показал на фараона. Йосиф първо заяви, че двата съня са били същото значение и сочеха към техния Автор, Бог, който по този начин се опитваше да предупреди фараона и поданиците му за предстоящи събития. Числото седем, което играеше толкова важна роля в сънищата, сочеше два периода от по седем години. Тлъстите крави и пълните класове представляваха седем изобилни реколти; мършавите - седем неплодородни години. Последният щял да последва първия по цялата египетска земя, така че годините на глад да не оставят следа от седемте плодородни години. Йосиф добавил, че повторението на съня е трябвало да подчертае сигурността на посочените събития и неотложността на предприемането на мерки за справяне с извънредната ситуация. Увереността на Йосиф в неговото тълкуване, което гледало 14 години напред в бъдещето, за разлика от объркването на египетските мъдреци, не могла да не впечатли царя.

33. Внимавай за един човек. Йосиф допълни тълкуването си със съвета, който фараонът даде. Трябва да назначи човек за министър на храната над цялата земя и щаб от служители, които да изпълняват неговите инструкции. Йосиф посъветва също, че през седемте години на

Излишната пета от реколтата трябва да бъде обложена като данък и складирана в цялата страна.

34. Петата част. Фактът, че само една пета от реколтата трябва да се събира всяка година, предполага, че дори в неплодородните години земята е трябвало да произвежда нещо. Плодородието на Египет винаги е зависило от годишното наводняване на земята от Нил, тъй като дъждът е практически непознат.

Преди построяването на язовир Асуан и дигите по поречието на Нил през миналия век за регулиране на наводненията, са били изградени диги, за да се контролира нормалното покачване на реката. Това е било на 7,5 или 7,6 метра над ниското ниво на реката през сухия сезон при Асуан. Ако наводнението достигнело 8,3 метра, дигите били отнесени; ако достигнело 9 метра, селата били разрушени и човешки животи загинали. От друга страна, наводнение от едва 7 метра не би донесло вода на полетата, разположени на 3 километра от реката, и би довело до частична суша. За наводнението на Нил Плиний пише: „Обикновената височина [на наводнението] е 16 лакътя.“ Когато водите са по-ниски, те не заливат цялата земя; когато са по-високи, отнема им много време да се отдръпнат. В първия случай земята не е наситена; във втория, водите се задържат толкова дълго на земята, че времето за сеитба се губи. Администрацията взема предвид и двете. На височина само 12 лакътя настъпва глад. Дори на 13 лакътя гладът преобладава; 14 лакътя предизвикват всеобща радост; 15 - пълна сигурност; и 16 - всички луксове на живота“ (Естествена история, т. 10).

Тъй като Египет произвеждал повече зърно в нормални години, отколкото му било необходимо за вътрешно потребление, и следователно е можел да изнася големи количества, събирането на 20% от реколтата в изобилни години не би създавало затруднения и същевременно би се натрупало в огромно количество зърно. Не би било разумно да се изисква твърде голямо количество; в противен случай добрата воля и сътрудничеството на земеделските производители и земевладелците биха били загубени. При изобилни реколти те биха могли лесно да платят това увеличение на данъците и да не го чувстват като потискащо.

38. Човек, в когото е Божият Дух. Съветът на Йосиф беше толкова разумен и приятен на фараона и неговите съветници, че царят е предложил назначаването на Йосиф за министър на храната и му е дал извънредни правомощия. Ако този фараон е бил семитски хиксос, както е вероятно, оценката му за Йосиф като „човек, в когото е Духът Божий [„Елохим]“ може лесно да се разбере. Не е ясно обаче в какъв смисъл фараонът е разбирал думата „Елохим“, множествено число от „Елоах“. Тя се използва от библейските писатели, за да обозначи както истинския Бог, така и езическите божества. Дали царят е говорил за „Елохим“ на Йосиф (ст. 16, 25, 28, 32) като за един Бог или за няколко свои собствени божества, не е сигурно, въпреки че Йосиф е използвал единствено число глаголна форма, за да опише Божиите дейности. Тъй като със сигурност е бил идолопоклонник и политеист, фараонът може би е сметнал, че Йосиф говори за „богове“ и ако е така, твърдението на фараона би било преведено като „човек, в когото е духът на боговете“.

40. Бъдете управлявани. На така преведения еврейски израз дълго време са били приписвани различни странни обяснения от коментатори, докато не се предположи, че египетски израз може да е в основата на текста. Ако е така, твърдението би гласяло буквално: „Според твоята дума [или уста] всичките ми хора ще целунат“. На разговорен египетски език обаче фразата „да целуна“ означава също „да ядем“. Първите читатели на Моисей, всички от които са израснали в Египет, със сигурност биха разбрали какво се има предвид. Ако това е било значението на Моисей, това би представлявало допълнително доказателство, че Моисей, човек, образован в Египет,

написал книгата Битие. Ако, от друга страна, изразът е еврейски, думата, преведена като „бъда управляван“, от корен, означаващ „да се придържам към“, „да се хвана за“, би трябвало да се преведе като „бъда послушен“.

41. Аз те назначих. След като обмисля назначението известно време, царят обявява решението си да издигне Йосиф на най-високата длъжност под короната и продължава с церемонията по встъпване в длъжност. Първо, има царска прокламация, с която Йосиф се обявява за наместник на целия Египет.

42. Свали пръстена си. От многобройни релефи на гробници на висши египетски служители, изобразяващи собственото им встъпване в длъжност, имаме изображения, които съвпадат много добре с краткия разказ за встъпването в длъжност на Йосиф. Те показват царя, обикновено стоящ зад „прозореца на появата“ на двореца си, раздаващ знаците на достойнството. Пръстенът с печат, даден на Йосиф, със сигурност е съдържал камък във формата на скарабей, с гравирани върху него името на царя, и е бил използван за залепване на царския печат върху документи.

Одежди от фин лен. Той беше снабден с гардероб от фин лен, какъвто имаше царят и жреците носели. Египетската история за Синухе (виж на стих 14) също споменава „фин лен“, в който героят на историята е бил облечен при завръщането си в египетския двор.

Златна верижка. Снимки, изобразяващи инвазията на висши офицери, редовно показват златна огърлица, поставена около врата на чиновника. Някои от тези „огърлици“ са запазени и могат да бъдат намерени в музеи. Те са красиви образци на изкуството, изработени от злато и мъниста от полускъпоценни камъни. Отпред на огърлицата виси надпис, съдържащ имената и титлите на краля.

43. Втората колесница. Това твърдение е подходящо за времето на хиксосите, които въвели коня и колесницата в Египет (вижте гл. 39:1).

Преклонете коляното. Зовът на глашатаите, предхождащи колесницата на Йосиф, когато той караше през страната или в официални шествия. Евр. 'abrek, „поклоням коляно“, е транслитерация на египетски израз, който е бил тълкуван по различни начини. Най-правдоподобното обяснение, дадено за първи път от египтолога Бругш, вижда зад него египетския глагол berek, „да хваля“ или „да отдавам почит“. Следователно еврейският 'abrek би бил верен превод на египетския императив i'a berek, „Хвала!“ или „Отдавам почит!“. Предложеният алтернативен превод „нежен баща“ със сигурност е неправилен.

45. Зафнат-паанеах. Името, дадено на Йосиф от фараона, дълго време е било признато за египетско, но значението му не е било известно. Името обаче е открито в надпис от по-късния период на Бубастидите (IX век пр.н.е.) и е написано на египетски език Джед-па-нетжер-иуф-анкх, което означава „Богът говори, за да може той да живее“. Името на Йосиф сигурно се е отнасяло до съвременни събития, което означава, че Бог е говорил чрез съня на фараона и тълкуването и съвета на Йосиф, за да запази живота на царя, на Йосиф и на всички останали.

Асенета. Йосиф получил не само египетско име, но и египетска съпруга, жена от едно от най-изтъкнатите свещенически семейства. Фараонът очевидно се е стремил да увеличи честта и репутацията на Йосиф чрез този брак, както е видно от факта, че някои от самите царе са вземали съпругите си от свещенически семейства.

Асенета означава „принадлежаща на [богинята] Нейт“. Името на баща ѝ е идентично с това на бившия господар на Йосиф (виж гл. 37:36), въпреки че съществува малка разлика в еврейската транслитерация на имената. Фактът обаче, че и двете имена са еднакви, не означава, че лицата, които ги носят, също са били идентични. Бившият господар на Йосиф е бил

командир на царската телохранител, докато неговият тъст бил върховен жрец на Он, града на великия храм на слънцето, който се намирал на няколко мили от Мемфис на източния бряг на Нил. По-късно гърците нарекли този град Хелиополис. Храмът на слънцето в Он и неговото жречество оказали силно влияние върху египетския религиозен живот в продължение на много векове, докато поклонението пред Амон, а по-късно и пред Амон-Ре от Тива, засенчило поклонението пред слънцето в Хелиополис през 15-ти и следващите векове.

Социалното положение на Йосиф било значително засилено от брака му с дъщеря на едно от първите семейства на Египет.

Бракът на Йосиф с египтянка изглежда не е отслабил верността му към Бога на бащите му. Синовете му, Ефрем и Манасия, очевидно са били възпитани в еврейската религия, тъй като са били поставени начело на две племена на Израел и в това отношение са постигнали равенство с чичовците си, братята на Йосиф. Силната лоялност на Йосиф към неговия Бог може дори да е била средство за обръщане на египетската му съпруга във вярата. Освен това не бива да се забравя, че Божията ръка, чрез която той беше толкова високо въздигнат след дълбоко унижение, го запази и в неговото високо почетно положение от потъване в езичеството на Египет.

Каква промяна беше донесъл Бог в живота на Йосиф! Веригите му бяха заменени със златна верига, парцалите на затворника с фин лен, килията му с колесница, а затворът му с дворец. Робът на Петефрий беше станал негов господар и звънтенето на вериги беше отстъпило място на възклицанието: „Поклонете се!“ Смирението предшества почитта; робството и страданието бяха стъпалата към властта. Колко добре беше възнаграден верният Божий слуга за своята лоялност и търпение!

Великите империи по време на престоja им в Египет

46. Тридесетгодишен. Тъй като Йосиф е бил на 17 години, когато е бил продаден в Египет (гл. 37:2), и сега беше на 30, той сигурно е прекарал 13 години в робство.

47. Земята роди. Предсказанието на Йосиф се изпълни точно. Зърното растеше с „шепи“ или „снопове“ и Йосиф събираше 20 процента от него в житници из цялата страна. Количеството зърно, постъпващо в царските складове, беше толкова огромно, че скоро надхвърли всички възможности за записване на количеството. Наличните писари може да са били необходими като допълнителни събирачи на данъци.

50. Двама сина. Йосиф даде на двамата сина, които му се родиха, имена, изразяващи щедрото Божие провидение.

51. Манасия. Буквално „карайки да забравя“. Това име Йосиф даде на първородния си син в знак на благодарност, че Бог го накара да забрави предишното си състояние на робство и силния копнеж, който изпитваше по бащиния си дом. Той беше благодарен, че Бог му беше построил дом, макар и в земята на неговото изгнание. Предишната мизерия не можеше да вгорчи сегашното му състояние на щастие, защото негодите се бяха превърнали в просперитет.

Зададен е въпросът: Защо Йосиф, след като достигна толкова висока позиция, не се свързва веднага с баща си? Дали наистина беше забравил бащините си чувства и не чувстваше ли задължение да уведоми възрастния мъж, че е все още жив? Че всъщност не е спрял да се грижи, е ясно не само от нежната среща с братята му и баща му, която скоро ще бъде описана, но и от изявлението, което е направил при раждането на Ефрем, характеризирайки Египет като земя на своето страдание. Фактът, че не е заявил веднага произхода си и не е изпратил послание до дома в Ханаан, може да се обясни с колебание да разкрие на баща си злото, за което са виновни братята му, или може би с божествен импулс, предупреждаващ го, че времето за разкриване на факта все още не е дошло. Във всеки случай, поведението на Йосиф по този въпрос не разкрива нищо несъвместимо с благочестието, което толкова очевидно е прониквало в живота му. Ако Бог е решил да го постави в Египет, той щеше да остане в Египет.

52. Ефрем. Тоест, „двойно плодородие“. Това име изразяваше благодарността на Йосиф, че Бог му беше дал, на роб, обречен на вечно робство, щастливо семейство и двама сина. Името отразява сърце, изпълнено с радост и благодарност.

54. Гладът царуваше във всички земи. Както Йосиф беше предсказал, седемте години на изобилие бяха последвани от седем години на глад, които засегнаха не само Египет, но и околните страни. Гладните условия в Египет се получават, когато Нил не прелива от коритото си (вижте стих 34), а това от своя страна се дължи на липсата на валежи в планините на Абисиния.

56. Йосиф отвори всички складове. Когато египтяните изядоха своите Запасите си с храна те се обърнаха към царя, спомняйки си, без съмнение, специалния данък върху зърното, наложен в продължение на седем последователни години. Той ги насочил към Йосиф, министъра на храните, който отворил житниците за местните египтяни и за чужденците, дошли в Египет за храна. Няколко йероглифни записа, открити в Египет, споменават условия на глад. В тези записи някои висши служители твърдят, че са облекчили страданието на бедните и гладуващите по време на нужда, провъзгласявайки в надписите си в гробниците: „Дадох хляб на гладните, вода на жадните, дрехи на голите и лодка на този, който беше навън.“ Служител от Дванадесетата династия (20-ти век пр.н.е.) твърдял: „Когато дойдоха години на глад, аз изорах всички ниви на областта Орикс, ... запазвайки хората й живи и осигурявайки им храна, така че нямаше никой гладен в нея.“

Мъдростта на Йосиф като администратор сега стана очевидна за всички. Ако някой беше имал Въпреки съмненията относно политиката му да трупа огромни количества зърно година след година, никой не поставяше под въпрос благоразумието на тази политика сега. Какво би направил фараонът, чуждестранен владетел, с гладуващото население? Как би могъл да предотврати свалянето на собствената си династия, ако не беше предвидливостта на Йосиф? Този млад евреин, бивш домашен роб, се беше превърнал в спасител на трона, на целия Египет и на околните народи.

Продадено. Че Йосиф не раздаде безплатно складираното зърно на загиващите множества не беше без причина. Хората със сигурност бяха предупредени за предстоящото бедствие и с грижа и пестеливост можеха да спестят малко пари за дните на нужда. Тъй като хората трябваше да плащат за зърното, те бяха насърчавани да проявяват пестеливост и да избягват разхищението на ценните запаси от храна, които трябваше да стигнат за седем дълги години. Този план също така позволи на Йосиф да облекчи гладуващото население на други страни. Фактът, че зърното беше продадено обратно на хората, показва ясно, че събирането е било извършено като форма на данъчно облагане, а не като обществена услуга, предоставяна от царя.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-57ПП 219-224

1, 9-13ПП 219

14 ПП 220; 5Т 321

15-25, 31, 33-36 ПП 220

38-40 мл 66

38-43ПП 221

39, 40 ПП 241

39-44ПП 368

40 5Т 321

48, 54-56ПП 224

ГЛАВА 42

1 Яков изпраща десетте си сина да купят зърно в Египет. 16 Те са затворени от Йосиф като шпиони.

18 Те са освободени, при условие че доведат Вениамин. 21 Те изпитват разкаяние за Йосиф. 24

Симеон е задържан като залог. 25 Те се връщат със зърно и парите си. 29 Връзката им с Яков. 36 Яков отказва да изпрати Вениамин.

2. Слезте там. Тъй като сушата ставаше все по-силна и хората, и животните страдаха, Яков взе решение да донесе зърно от Египет, за да предпази семейството си от глад. Това, че той, подобно на Авраам (гл. 12:10) и Исаак (гл. 26:2), не планираше да премести семейството си в Египет, може би се дължи на факта, че гладът преобладаваше както в Египет, така и в Ханаан.

3. Десет братя слязоха. Фактът, че и десетте отидоха в Египет, беше или за безопасност, или защото зърното беше разпределено на главите на семействата. Броят им вероятно щеше да им позволи да си осигурят повече зърно и със сигурност щеше да им позволи да се върнат с още от него. Също така, условията на глад биха направили ограбването на кервана им заради доставките му на храна много реална възможност.

4. Вениамин. Вениамин не е бил въздържан заради младостта си, тъй като вече е бил на повече от 20 години, а защото, като единствено останало дете на Рахил, е заел мястото на Йосиф като обект на най-нежните чувства на Яков.

5. Сред дошлите, братята на Йосиф или са били част от керван от Ханаанците или просто са пристигнали с други, които са дошли по същата причина.

6. Управителят. От shallit, от своя страна произлиза от корена shalat, „да управлявам“. То е използвана за обозначаване на човек, надарен с неограничена власт. Тази дума, известна също на арамейски и арабски, стои зад титлата султан и може би зад личното име Салатис, което според Манетон е принадлежало на първия хиксоски цар. Манетон обаче може да е сбъркал думата, означаваща „владетел“, с лично име. Тази дума ясно показва, че Йосиф е бил нещо повече от обикновен министър на храната. Като втори човек в страната, той е бил действителният владетел или министър-председател на Египет.

7. Той ги позна. Йосиф веднага разпозна братята си, но те, тъй като не го бяха виждали повече от 20 години, не го познаха (ст. 8). Той не само беше по-възрастен сега, но и беше египтянин, носеше египетски дрехи и имаше гладко обръснато лице вместо семитска брада. Освен това говореше странен език и очевидно беше велик господар. Самата мисъл за свързване на Йосиф с този могъщ човек би изглеждала крайно абсурдна (виж гл. 45:3).

Говори им грубо. Фактът, че Йосиф им е говорил „тежки неща“, както е буквално казано в текста, не се е дължал на чувство за отмъщение, а по-скоро за да установи настоящото им душевно състояние, особено по отношение на себе си и на Вениамин, чието отсъствие със сигурност е привлякло вниманието му и може би е събудило подозрението му.

9. Вие сте шпиони. „Трудните неща“, които Йосиф каза на братята си, сега са разкрити. Египет винаги е бил подозрителен към източните си съседи, които не само са нападали Египет и след това са изчезвали обратно в пустинните си обиталища, но и в миналото са прониквали в Египет и всъщност са поемали управлението на части от страната. Подобни нашествия през Първия междинен период, преди Дванадесетата династия, са накарали цар Аменемхет I да построи гранични укрепления между Средиземно море и Червено море, наречени „Стена на владетеля“, за да държи ханаанците далеч от Египет. Хиксосите, дошли по-късно и също от изток, вече са получили върховенството в страната и са били бдителни, за да не им направят това, което са направили на египтяните. Затова е било естествено Йосиф да проучи внимателно всички източни жители и да положи усилия да открие нежелани лица или действителни шпиони. Тъй като гладът, бушуващ в съседните страни, е довел голям брой чужденци в Египет като купувачи на зърно, е трябвало да се положат по-големи грижи за отстраняването на онези, чието присъствие в страната би могло да застраши нейната сигурност.

10. Не, господарю мой. Ако братята на Йосиф са били обидени от обвинението, отправено срещу тях, страхът ги накара да потиснат гордостта си и те заявиха пълната си невинност. Когато твърдението им, че са честни хора, не успя да впечатли египетския господар, те му разказаха по-подробно за семейството си. С това се опитаха да докажат своята невинност. Доколкото всички те принадлежали към едно семейство, което едва ли би могло да предприеме враждебна атака срещу цяло кралство, нямало реална причина да ги подозираме, че са шпиони. Джоузеф прие предизвикателството и настоя да докажат точността на историята си, като представят изчезналия си най-малък брат.

17. В отделението три дни. Йосиф тържествено беше заповядал на братята си (ст. 15) да изпратят един от тях обратно в Ханаан, за да доведе Вениамин. Тяхното очевидно нежелание да направят това, знаейки, че Яков няма да се съгласи, накара Йосиф да ги изпрати всички в затвора за три дни. Това беше направено уж в резултат на нежеланието им да се съгласят с предложението му, но всъщност, за да ги изпита допълнително. Той беше прекарал в затвора около три години в резултат на нечовешкото им отношение; той им наложи затвор само за три дни.

18. Правете това и живеете. На третия ден Йосиф промени строгото си отношение. Обяснението му „Страхувам се от Бога“ трябваше да се разбира общо, без да се позовава на Йехова, като уж идващо от египетски владетел. Вместо да затвори девет от тях, той щял да държи само един в затвора, а на останалите да позволи да се върнат, за да доведат Вениамин и да занесат храна на страдащите си семейства. Завръщането им с Вениамин щяло да осигури освобождаването на този, който ще бъде държан в затвора. Ако, от друга страна, бяха измамили Йосиф с историята си, щяха да умрат от глад, а този, който остане в Египет, щял да бъде екзекутиран като шпионин.

21. Наистина сме виновни. Когато осъзнаха, че този господар на Египет няма да ги накаже или убие само по подозрение, а ще ги съди справедливо, съвестта им започна да говори. Колко различно бяха постъпили спрямо Йосиф! Владетелят на целия Египет състрадаше семействата им, които страдаха от глад в Ханаан, докато те възнамеряваха да оставят брат си в ямата да гладува. Докато тези и подобни мисли минаваха през ума им, те бяха доведени до признаване на вината си. Собственото им нещастие им върна мъката на брат им. Рувим им напомни как ги е предупредил, безуспешно, да не съгрешават срещу момчето, и сега те получаваха справедлива награда за студенината си към него. Така те се обвиниха в присъствието на Йосиф, без да осъзнават, че той разбира всяка дума.

24. Взе от тях Симеон. Минавайки покрай Рувим, който беше сравнително невинен, Йосиф избра Симеон, главния подстрекател на жестокото отношение, което той получи (РР 226). Безсърдечието на Симеон се беше проявявало и в други случаи, например когато той и Левий избиха сихемците. Докато Симеон беше вързан пред очите на братята си, те настоятелно си спомниха какво бяха направили на Йосиф, който може би се е надявал, че съжалението към Симеон ще ги насърчи по-бързото им завръщане с Вениамин.

25. Техните чували. Първата дума, преведена като „чували“, *keli*, означава „съдове“ или „вместимости“ и може да е означавала кошница или друг контейнер. Втората дума „чувал“, в която са били поставяни парите, е транслитерация на еврейската дума *śaq*, която е навлязла в европейските езици чрез гръцката *sakos* и латинската *saccus*. Освен тези термини се използва и друга стара дума за „чувал“, еврейската „*amtachath*“. В Библията се използва само във връзка с тази история и трябва да е било синоним на *śaq*, защото се използва взаимозаменяемо с него (ст. 27, 28; гл. 43:12; и др.).

Йосиф не им върна парите злонамерено, но не можа да се накара да ги приеме. пари от баща си и братята си за хляб. Дори да си е мислил, че е възможно братята му да се разтревожат, като намерят парите, той не виждаше причина да им спести това безпокойство. Това би помогнало още повече да смекчи закоравялите им сърца след горчивите преживявания от предходните дни.

27. Отвори чувала си. Думата „хан“ би била по-точно преведена като „място за настаняване“, както в RSV. Откриването на парите му от един от тях донесе ужас на всички. Дали това беше предвестник на по-нататъшни нещастия, които тепърва ще ги сполетят? В Египет вече бяха взети за шпиони; щяха ли сега да бъдат обвинени и в крадци? Фактът, че братята гледаха на това, за което не можеха да си обяснят, като наказание от Бога, е доказателство за благотворното му въздействие върху тях. В ужаса и тревогата си те забравиха да прегледат останалите чували.

29. Те дойдоха при Яков. Прибирайки се у дома, те разказаха за тъжните си преживявания, включително задържането на Симеон. След като отвориха контейнерите си и намериха всичките си пари, те бяха по-разтревожени от всякога. Причината само един да е открил парите си, докато е бил на път, а останалите след завръщането си у дома, може би е била, че са били скрити в отвора само на един чувал, но на или близо до дъното на останалите. Или може да са били поставени в чувала за фураж на единия и в чувалите за храна на другите.

36. Мен ме лишихте. След като чухте тъжната им история и видяхте злото знамение за След като върнал парите и осъзнал, че е загубил втори син, Яков избухнал в горчив плач, обвинявайки синовете си в отговорност за загубата на Йосиф и Симеон. Сега те били решени да отведат и Вениамин. Яков едва ли бил справедлив към синовете си, тъй като не знаел, че те са виновни за изчезването на Йосиф и, разбира се, не били пряко виновни за затварянето на Симеон. Въпреки това, те сигурно са приели плача на Яков като заслужено укор. Те знаели, че той говори по-вярно, отколкото самият той знаел. Те със сигурност били лишили баща си от Йосиф и смятали, че затварянето на Симеон е справедлива награда за това жестоко деяние.

Как можеха сега да поемат отговорността да отведат Вениамин в Египет, когато нямаше сигурност, че ще се върне безопасно? Те бяха в затруднено положение, но единственият им друг избор беше глад. Ако искаха да осигурят освобождаването на Симеон и да го спасят от сигурна смърт, и ако те и семействата им искаха да преживеят глада, те трябваше да се върнат в Египет за зърно.

37. Рувим проговори. Предложението на Рувим представляваше върховна жертва от негова страна. Беше искрено, но прибързано предложение. Рувим беше най-големият, макар със сигурност не най-мъдрият, от синовете на Яков и за пореден път се оказваше най-милосърдният. Но Яков отказа; той нямаше голяма увереност в способността им да гарантират безопасното завръщане на Вениамин. Ръцете им не бяха чисти. Те му бяха причинили много тревожни часове в миналото. Рувим беше извършил тежък грях, Симеон и Левий бяха избили населението на един град, а родът на Юда беше толкова зъл, че двама от синовете му бяха умрели в младостта си заради нечестия си. Как би могъл Бог да дари просперитет на Вениамин с такива мъже? Всичко, в което бяха замесени, завършваше с разочарование или бедствие.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-38ПП 224-227

1-3, 6, 8PP 224

9-17ПП 225

18-29ПП 226

36 ПП 234; ЗТ 67

36-38ПП 227

9

ГЛАВА 43

1 Яков едва се убеждава да изпрати Вениамин. 15 Йосиф угощава братята си. 31 Той им прави пиршество.

2. Върви отново. Когато зърното, донесено от Египет, беше изконсумирано и продължаващата суша не донесе облекчение от глада, Яков повика синовете си да се върнат в

9

Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 34:31). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

Египет за „малко храна“. Самите синове не поемаха инициативата; те знаеха колко е безполезно да се връщат без Вениамин и колко е невъзможно да променят решението на баща си. Юда, като говорител на останалите, твърдо настояваше, че няма да отидат, освен ако Вениамин не ги придружи, тъй като египетският господар тържествено беше заявил, че не бива да виждат лицето му без най-малкия си брат. Юда, четвъртият син на Яков, беше говорител в този случай, защото Рувим, най-големият син на Яков, вече беше отказан, Симеон беше в египетски затвор, а Леви вероятно беше загубил доверието на баща си в резултат на предателството си срещу сихемците (гл. 34).

6. Защо постъпихте толкова зле? На укорителния въпрос на бащата, защо са информирали египетския наместник за Вениамин, те отговориха в самозащита, че не са се подхлъзнали. Как биха могли да знаят, че подобен въпрос ще се превърне в източник на проблеми по-късно? Въпреки че въпросите на Йосиф относно семейството им не се появяват в предходния разказ (гл. 42:13, 22), очевидно е, че тази информация е била предоставена в отговор на директно запитване. Като се е обърнал към Йосиф в защита на Вениамин, Юда по-късно му напомнил, че е задал точно такъв въпрос (гл. 44:19).

9. аз ще бъда гарант. Тогава Юда повтори неизбежното условие за завръщане в Египет, намеквайки за смърт от глад като единствена алтернатива. Той лично щеше да поеме отговорност за безопасното завръщане на Вениамин. Какво повече можеше да направи той или някой от тях? Благородството на характера, толкова очевидно в езика на Юда, е илюстрирано по-късно в неговата жалка молба пред Йосиф (гл. 44:18–34). В характера му сигурно е настъпила голяма промяна след инцидентите, описани в гл. 37, 38.

11. Ако трябва да бъде. След красноречивата молба на Юда, чиято логика беше неопровержима, Яков подчинен на неизбежното. След като се примири с отпътуването на Вениамин, Яков започна да прави всичко по силите си, което би могло да допринесе за успеха на пътуването. Подаръкът, който предложи, трябваше да бъде от най-отбраните продукти на страната, такива, които бяха високо ценени в Египет (виж гл. 37:25).

Малко мед. Че това вероятно не е бил пчелен „мед“, се вижда от факта, че медът е бил в изобилие в Египет. Малко количество пчелен мед от Палестина не би се считало за респектиращ подарък, дори от дарителя. По-вероятно е бил гроздов мед, приготвен чрез варене на гроздов сок или младо вино до половината или една трета от първоначалния му обем. Гърците са го наричали хепсема, „сварената материя“. Той все още се внася в Египет от района на Хеврон в Палестина.

Ядки. Този плод, продълговата ядка на *Pistacia vera*, се споменава само в Библията този път. Има мазна ядка и се смята за избран деликатес от ориенталците.

Бадеми. Бадемовото дърво се нарича шакед, „наблюдателят“, от глагола шакад, „да“ да не спиш“, „да бъдеш буден“, „да бдиш“. То е първото от всички дървета, което цъфти през пролетта. Въпреки че е процъфтявало в Сирия и Палестина, това дърво изглежда не е било познато в древен Египет.

12. Двойна сума. Тъй като сумата, платена за първата партида зърно, беше върната, Яков посъветвал синовете си да вземат двойна сума пари обратно в Египет, за да платят за закупеното по-рано зърно и за храна, която ще бъде купена по време на това пътуване. Въпреки че Яков се опасявал, че връщането на парите може да бъде изтълкувано погрешно в Египет (гл. 42:35), той изразил надежда, че това може да е станало по погрешка.

14. Ако остана без син. Преди заминаването си, възрастният патриарх благословил десетте си сина и изразил увереност, че Бог ще им даде милост пред владетеля на Египет. Думата, преведена като „милост“, буквално означава „черва“ и се отнася до корема, смятан в древността за седалище на чувствата и емоциите. Въпреки че Яков изразил вяра в Божията закрила, следващото му изказване разкрива несигурност дали Бог може да благослови неговите покварени синове. Те били непредсказуема група и можело да се разчита на тях, че ще си навлекат проблеми, дори когато иначе нямало такива. В дух на примирение той се примирил с божествената воля, каквато и да е тя.

16. Когато Йосиф видя Вениамин. Тъй като Йосиф им беше заповядал да бъдат шпиони, нямаше начин да го заобиколят и да получат желаното зърно от по-нисш чиновник. Йосиф вероятно беше издал заповед да му бъдат донесени лично веднага щом се върнат в Египет. Каквато и да е била процедурата, изисквана от чужденците, особено от синовете на Яков, десетте братя скоро се озоваха отново в присъствието на страховития господар на земята. Виждайки мъжете, Йосиф заповяда да бъдат отведени в частната му резиденция и да им бъде приготвена храна, буквално „да заколят клане“. Египетските релефи разкриват, че говеждото и гъските са били обичайната храна на богатата в Египет и че значителни количества месо са били сервирани по време на хранене, когато са били приемани посетители.

18. Мъжете се уплашиха. Братята на Йосиф бяха още по-разтревожени от всякога. след като открили, че ще бъдат отведени в дома на Йосиф. Те може би не са разбрали заповедта на Йосиф, която била дадена на египетски, и когато пристигнали в официалната му резиденция и били поканени да влязат, очаквали да бъдат пуснати в робство, обвинени в кражба. В опит да избегнат това, от което се страхували, те се обърнали към управителя на вратата, обяснявайки как са намерили парите в чувалите си и че са готови да ги върнат. Няма нужда да се предполага несъответствие между описанията на събитието, дадени в гл. 42:27, 28, и повторените тук. Възможно е всички да са отворили чувалите си в „хана“, но само един да е открил парите си по това време. Немислимо е цялата група да е взела обратно само десет чувала зърно, за да изхранва животните и семействата си за период от няколко месеца.

23. Имах парите ти. Управителят, който очевидно знаеше за планове на Йосиф, ги успокои с уверението, че парите им са стигнали до него и че повторната им поява трябва да се обясни като Божие дело. Сякаш за да прогони всичките им страхове, той доведе Симеон при тях и с истинска ориенталска учтивост се отнесе с тях като с гости, като им даде вода за измиване на краката и за хранене на товарните им животни.

26. Когато Йосиф се прибра у дома. Йосиф може би е бил зает с някакъв важен въпрос. когато братята му пристигнали и не можел да им обърне внимание точно тогава. Или, по-вероятно, планове му вече били добре обмислени и той не искал да ги види до определеното време. При завръщането на Йосиф те му поднесли подаръка си с най-благоговейно поклонение, несъзнателно изпълнявайки мечтите на Йосиф, които били разпалили силната им омраза към него.

29. Видя брат си. Когато погледът му попадна върху Вениамин, брат му по майка му, Йосиф започна да го разпитва за самоличността му – дали мъжете наистина са изпълнили необходимите условия?

30. Неговата душа копнееше. Това беше вторият случай, в който Йосиф беше обзет от емоция, първият беше, когато братята му говореха за жестокостта си към него (гл. 42:21). Сега това беше гледката на собствения му брат, когото не беше виждал.

виждани в продължение на 22 дълги години, това разбуни емоциите му. Изразът „копнееха“ се чете буквално, „се стопляха“, тоест поради интензивността на неговата любов (вижте на стих 14). Тъй като желаше да провери отношението на братята си към Вениамин, той все още не беше готов да им се разкрие и се оттегли бързо, за да не би да е възможно да осъществи плана си до логичния му край. На вечерята, където можеше да се очаква от тях да разговарят свободно, той щеше да има отлична възможност да разбере отношението им. Възвърнал самообладанието си, той изми лицето си, присъедини се към братята си и нареди да сервират вечерята.

32. За него самия. Отделна трапеза беше приготвена за него, за братята му и за египтяните, които вечеряха с него. Той се хранеше отделно или заради високото си положение, или защото египетската му свита не искаше да се храни с него, азиатец, по същата причина, поради която не искаха да се хранят с братята на Йосиф. Древните египтяни винаги са били взискателни по отношение на общуването с чужденци. Те се смятали за най-висшата класа човешки същества. Наричали се „хора“, докато всички останали били повече или по-малко варвари, същества, стоящи между тях и животинския свят. Отвращението към чужденците се проявявало поразително и по отношение на храненето. Евреите, например, клали и яли животни, които египтяните считали за свещени. Според разказа на Херодот (ii. 41), никой египтянин не би използвал ножа, вилицата или тенджерата на грък, нито би ял месото на чисто животно, нарязано с гръцки нож.

33. Мъжете се удивиха. Като разбраха как са се подредили на масата според възрастта си, те се спогледаха с удивление, убедени, че този августейши чиновник е бил свръхестествено уведомен за възрастта им.

34. Пет пъти. В чест на мъжете, от дома на Йосиф им били донесени специални порции. маса. За да покаже специална почит на Вениамин, Йосиф му изпратил избрани парчета месо, пет пъти по-големи от тези, изпратени на останалите. Вениамин бил почетен гост. Обичаят да се показва уважение към изтъкнати гости, като им се дават най-големите и най-хубавите парчета, се появява и в други древни записи (виж 1 Царе 9:23, 24; Омир „Илиада“ vii. 321; viii. 162; Херодот vi. 57). Йосиф се опита да изпита братята си, за да открие истинските им чувства към Вениамин и по този начин към него самия. Той искаше да види дали завидват и мразят най-малкия си брат заради майчинството му, както преди бяха завидвали на Йосиф.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-34ПП 227-228

ГЛАВА 44

1 Политиката на Йосиф да остане при братята си. 14 Смирената молба на Юда към Йосиф.

2. Сложи чашата ми. Това беше последното и решително изпитание на Йосиф, преди да се разкрие на братята си. Целта му беше да създаде ситуация, чрез която да може законно да претендира за правото да задържи Вениамин в Египет, така че братята му да имат извинение да се върнат в Ханаан без любимеца на баща си. По този начин той щеше да научи без съмнение какви хора са те сега. Или щяха да се подчинят на решението на Йосиф да задържи Вениамин в Египет и да се върнат при баща си със сърцераздирателното послание, че трябва да се примири със загубата на останалия син на любимата му Рахил, или щяха да направят всичко по силите си, за да предотвратят подобно нещастие.

5. Чрез което той наистина гадае. Чашата е била ценно притежание. Не е била обикновена чаша за пиене, а такава, за която се предполага, че е способна да открива всяко отровно вещество, поставено в нея. Такива чаши са били използвани и за практикуване на магия. Думата, преведена като „божествен“, означава „шепне“, „мърмори“, „пророкува“. Класическите писатели говорят за

ориенталската практика да се налива вода в чаша и да се гледа в нея за представяне на бъдещи събития (Jamblichus De mysteriis iii. 14). Друг обичай, описан от древните, се състоеше в наливане на вода в чаша, пускане в нея парчета злато и сребро или скъпоценни камъни и след това наблюдение и тълкуване на появата във водата (Плиний, Естествена история xxxvii. 73; Страбон, География xvi. 2. 39). Това, че на управителя е било наредено да спомене на братята за практикуването на магия, не означава, че Йосиф всъщност е възприел тази суеверна практика. Както и преди (гл. 43:33), той е бил готов те да повярват, че може да чете мислите им. Това би ги обезпокоило и би ги накарало да се откажат от преструвките.

Поради голямата му мъдрост, египтяните вероятно са приписвали на Йосиф практикуването на магия. Не беше ли той точно предсказал годините на изобилие и глад и не се ли погрижил Египет да бъде подготвен за извънредната ситуация? Той със сигурност превъзхождаше най-добрите им „магьосници“ (гл. 41:8) и следователно трябва да притежава превъзходна магия (виж Изх. 8:19). Може би славата му на мъдрец се е разпространила надлъж и нашир, дори в чужди земи, така че предполагаемите крадци на чашата биха могли уместно да бъдат попитани дали не са наясно с този факт (Битие 44:15).

9. Нека умре. Съзнавайки пълната си невинност, братята не се поколебаха да да си наложат най-тежкото наказание, ако липсващият предмет бъде намерен при тях. Прибързаните им думи изглеждат малко безразсъдни, особено след преживяването, при което парите им бяха мистериозно поставени в чувалите им. Можеше да се очаква от тях да бъдат подозрителни и следователно малко по-предпазливи. Неприкритата приятелска нагласа, с която бяха посрещнати и настанени при второто си посещение в Египет, както от самия вицецар, така и от неговите подчинени, обаче разсея всички съмнения относно искреността на намеренията на Йосиф.

10. Нека бъде. Изповядвайки възвишено чувство за справедливост и правосъдие, управителят отказа да помисли да накаже невинните заедно с виновните, или дори виновните толкова строго, колкото те предлагаха. Когато другите говорят прибързано, не бива да се възползваме от тяхната прибързаност. Самите ние понякога можем да поемаме ангажменти без надлежно обмисляне, които биха могли да ни навредят, освен ако не е снизходителното отношение на другите.

12. Той претърси. Систематичното търсене от страна на управителя сигурно им е напомнило за изненадата им от предния ден, когато са се озовали настанени според възрастта. Също така сигурно ги е държало напрегнати, защото изгубеният предмет не е бил намерен до последния момент на търсенето. Един след друг мъжете се оказвали оправдани. С изражение на лицето, а може би дори с думи, те може би са изразили триумф от нарастващите доказателства за обявената си невинност. Но след това изгубеният предмет е намерен в чувала на Вениамин. С мъка и тревога от това ново бедствие те разкъсали дрехите си (вижте на гл. 37:34), натоварили отново магаретата си и се върнали в града.

13. Върнаха се в града. Сега щеше да се види как се чувстват в най-дълбоките си сърца към любимеца на баща им, който беше толкова почитен от великия египетски човек. Щяха ли да се откажат от него, както направиха с Йосиф, и да отведат възрастния си баща със скръб в гроба, или щяха да бъдат готови да се откажат от собствената си свобода и живот, за да може той да се върне в безопасност при баща си?

14. Те паднаха пред него. Водени от Юда, мъжете стигнаха до дома на Йосиф, където всички паднаха пред него, молейки за милост. Запазени са няколко древноегипетски релефа, изобразяващи подобни ситуации. Единият показва ханаански молители пред генерала Харемхаб през 14 век пр.н.е. Някои от тях лежат просители на земята,

с протегнати ръце и умолително вдигнати глави към висшия служител. Други коленичат или се покланят ниско пред него, всички с вдигнати ръце, за да впечатлят генерала с неотложността на молбата си. В случая на онези, които се поклонят пред Харемхаб, молбата е била да им бъде разрешено да се установят в Египет, тъй като са били прогонени от родината си.

15. Не знаете ли? Йосиф говори грубо, което сигурно напомня за приема, оказан им при първото им посещение в Египет. За това, че Йосиф не е практикувал магия, вижте стих 5.

16. Юда каза. Юда, водачът на тази втора мисия в Египет (гл. 43:8), излезе като говорител. Той не направи опит да оправдае себе си и братята си или да се освободи от подозрение, а открито призна вината им. Той без съмнение спомена престъплението, извършено срещу брат им Йосиф, престъпление, което преследваше съвестта им още от самото му извършване (гл. 42:21, 22). За египетските минувачи, особено за управителя, думите на Юда означаваха признание за вината им и това несъмнено учуди египтяните, тъй като знаеха, че мъжете са наистина невинни. Йосиф сигурно е усещал душевната им мъка, осъзнавайки, че смятат, че наказанието, което скоро ще бъде наложено, е заслужено. В отговор на предложението на Юда всички да останат роби в Египет, където някога са продали брат си в робство, Йосиф заяви, че присъдата му ще бъде лека и справедлива. Само виновният трябва да бъде негов роб; останалите могат да се върнат при баща си невредими и необезпокоявани.

18. Юда се приближи. Останалите 17 стиха от главата повтарят речта на Юда от името на брат му Вениамин. Тази реч с право е наречена един от шедьоврите на еврейската литературна композиция, един от най-добрите образци на естествено красноречие в света.

„Ти си като фараона.“ Речта на Юда започна с молба за милостиво изслушване. Той говореше на някой, който беше равен на фараона, с властта да осъди или да помилва. Доколкото египетският монарх се смяташе за бог, олицетворение на всяко съвършенство, най-висшата чест, която можеше да бъде удостоена с човек, беше сравнението с монарха.

19. Господарят ми попита слугите си. Първо Юда разказа как се е случило с Вениамин да се замесят в бедата. Йосиф се беше поинтересувал за семейните им дела и те честно му бяха разказали за най-малкия си брат, който все още беше въщи. Йосиф настояваше да не се осмеляват да се върнат в Египет без брат си, за да докаже съществуването му и по този начин точността на твърденията си. Въпреки че някои фази от този разказ се отнасят повече от по-краткия разказ за разговора в глава 42, Юда сигурно е предал точно първоначалния разговор, за да избегне всякакви неверни или преувеличени твърдения.

25. Баща ни каза. След като напомни на Йосиф с учтиви, но категорични думи, че неговите искания са причината за присъствието на Вениамин в Египет, той продължи да описва с нежни и въздействащи думи любовта на възрастния им баща към сина му в напреднала възраст и скръбта му, когато му съобщиха, че може да не се върнат в Египет без Вениамин. Той разказа за силната тревога, с която след тежка борба баща им най-накрая му позволи да дойде. Той подчерта сериозния факт, че те ще свалят белите коси на баща си с мъка в гроба (виж гл. 37:35), ако се върнат без младежа.

27. Знаете, че жена ми. Тази забележка, направена тук за първи път, предполага, че Яков е смятал Рахил повече за своя истинска съпруга, отколкото за Лия, Вала или Зелфа (виж гл. 46:19). Тя винаги беше съпругата на неговите обич.

28. Със сигурност е разкъсан. Яков имаше предвид тук, че Йосиф, ако беше жив, със сигурност щеше да може да се върне сам или да изпрати вест. Тъй като никога не го беше виждал от онзи съдбоносен ден на заминаването му от Хеврон, Яков можеше само да заключи, че страховете му са напълно оправдани.

33. Вместо момчето. Саможертвата на Юда със сигурност заслужава похвала. Доброволното подчинение на робството от името на брат, който се радвал на по-висока степен на родителска обич, за да спести на възрастния си баща нова скръб и мъка, не може да бъде надценено. Самозабравящото великодушие на Юда никога не е било надминавано и рядко е било докосвано. Юда се очертава тук като истински обърнат във вратата човек, достоен прародител на обещаното потомство и достоен да даде името си на избрания Божи народ.

Йосиф вече не можеше да се съмнява, че братята му, и по-специално Юда, са се променили напълно от деня, в който толкова красноречиво настояваше за продажбата на Йосиф в робство. Тактиката на Йосиф се оказа изключително успешна. Сега той беше убеден в отношението на братята си и се радваше, че обръщането им във вратата е истинско.

Нямаше нужда да ги изпитва повече и затова той беше готов да разкрие самоличността си.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-34ПП 229-230

ГЛАВА 45

1 Йосиф се открива на братята си. 5 Той ги утешава с Божието провидение.

9 Той изпраща да повикат баща му. 16 Фараонът го потвърждава. 21 Йосиф ги снабдява за пътуването им и ги увещава да се съгласят. 25 Яков се съживява от новината.

1. Тогава Йосиф не можа да се въздържи. Молбата на Юда не пропусна да впечатли Йосиф. Неговият Речта им беше показала най-нежна обич към възрастния им баща, най-предана братска любов и вяност към единствения останал син на Рахил и беше дала достатъчно доказателства за промяната в сърцата, която се беше случила у всички тях. Осъзнавайки това, Йосиф не можа да се сдържа повече. Желаяйки да остане насаме с братята си, докато им разкрие самоличността си, и чувствайки, че не може да сдържи сълзите си, той заповяда на всички свои слуги да напуснат стаята.

2. Той плака на глас. Това чуха придружителите на Йосиф и съобщиха на фараона. Не е необходимо да се предполага, че резиденцията на Йосиф е била толкова близо до двореца, че гласът му е бил чул от самото царско домакинство.

3. Аз съм Йосиф. Ефектът от това съобщение е по-лесен за представяне, отколкото за описание. Дотогава Йосиф е бил известен на братята си като Цафнат-паанеах, човек, който им е говорил чрез преводач (гл. 42:23). Сега този августейши господар на Египет внезапно им проговори на техния собствен език. Гласът и образът на отдавна изгубения им брат нахлуха в съзнанието им при звука на познатото име и ги изпълниха с удивление и тревога.

„Жив ли е още баща ми?“ Може би Йосиф е бил подтикнат да зададе този въпрос толкова рязко, като видя тревога в лицата им. Сега той вече не се обръща към Яков като към „стареца, за когото говорихте“ (гл. 43:27), а като към свой собствен любим и почитан баща. Йосиф не само беше уведомен преди това, че той е все още жив (гл. 43:27, 28), но току-що му беше казано отново (гл. 44:34). Сърцето му копнееше да чуе повече за баща си.

Те бяха обезпокоени. Този нов обрат в събитията беше твърде много; мъжете бяха онемели. Те бяха ужасени не само заради величието на Йосиф, но и от спомена за предишното си престъпление срещу него. Досега бяха осъзнавали само божественото възмездие за това деяние и не се страхуваха от човешкото наказание, доколкото престъплението им не беше известно на никого извън техния малък кръг. Сега обаче стояха в присъствието на този, когото бяха толкова дълбоко онеправдали. Нищо чудно, че се свиваха от тревога пред него, мислейки си, че сега е настъпил часът на възмездието за делата на Дотан.

5. Не скърбете. Инстинктивно те се отдръпнаха от присъствието на Йосиф, пред тревожната истина, че могъщият господар на Египет е техен брат. Той ги увери с най-мили думи, че няма намерение да им отмъщава. Не можеше да избегне намека за предишната им злоба, но това беше направено в дух на милосърдие и прошка.

Бог наистина ме изпрати. Великодушието на Йосиф е ясно отразено тук. Божията ръка беше очевидна в странното преживяване, което го беше превърнало от любим син, първо в роб, после в затворник и накрая във владетел на Египет. Той може би справедливо щеше да смърти братята си, но вместо това прояви съчувствие и внимание към тях.

6. Нито сеитба, нито жънне. „Жътва“ не се отнася до събирането на царевични кочани, което би направило думата синоним на жътва. Тя буквално означава „оран“ от англосаксонската дума eġian, вероятно заимствана от латинското ago, „да ореш“. Това е и значението на еврейската дума, преведена по този начин. В други страни невъзможността за засаждане и жънне се дължи на липса на дъжд; в Египет - на забележим недостатък в покачването на нивото на Нил (вижте гл. 41:34). Това, че Йосиф е говорил за това, че няма нито сеитба, нито жънне в общ, а не в абсолютен смисъл, е видно от гл. 47:19, където се казва, че египтяните са дошли при Йосиф, за да купят семена. Вероятно е дори по време на този глад те да са засяли част от земята, особено близо до бреговете на реката, от която е можело да се събере реколта, макар и малка.

7. Да запази. Йосиф повтори предишното си твърдение, че Бог го е изпратил в Египет с определена цел. Тук той говори пророчески, че Бог го е довел в Египет, за да запази чрез него семейството, предопределено да стане Божият избран народ, като ги избави от глад.

8. Баща на фараона. Йосиф им говори за властта си, отдавайки на Бога почит за назначаването му на високата позиция, която заемаше. Той използва три израза, за да опише службата си, първият от които е „баща на фараона“. Някои коментатори виждат в това специфична египетска титла, ясно засвидетелствана за висши сановници от Осемнадесетата династия. Но това тълкуване е съмнително, доколкото титлата е носена от мъже, изпълняващи свещенически задължения, и няма и най-малкото доказателство, че Йосиф е изпълнявал такива задължения. Вероятно е по-добре думата да се обясни като еврейски израз, тъй като Йосиф е говорил с братята си като евреин на евреи, а не като египтянин. Възможно е да е имал предвид, че е доверен съветник на царя и поддръжник на династията (виж Исаия 22:21; Йов 29:16).

Господар на целия си дом. Вторият термин вече е бил използван от самия цар, по време на назначаването на Йосиф (Бит. 41:40). Той показва, че Йосиф е стоял начело на царското домакинство.

Владетел в цялата египетска земя. Третото звание, също дадено на Йосиф от фараона, със сигурност не е било ново за братята на Йосиф, които са чували за неговата власт и са я познавали. Те вече са знаели, че властта му не се ограничава само до

разпределение на храна или отношения с чужденци, но всъщност е бил наместник на Египет (виж гл. 42:30).

10. Земята Гошен. Въпреки че името Гошен все още не е срещано извън Библията, общоприето е, че се има предвид районът около Уади Тумилат, в източната част на делтата на Нил. Това е долина с дължина около 40 мили, чиято река, обикновено суха, освен през дъждовния сезон, свързва Нил с езерото Тимса. Тази област е била една от най-богатите части на Египет, както в древността, така и в днешно време.

Близо до мен. Аварис, столицата на хиксосите, беше само на 20 до 30 мили от този район. много по-близо от която и да е друга столица в цялата история на Египет. Това е един от многото аргументи в подкрепа на мнението, че Йосиф е бил владетел на Египет по времето на хиксосите.

12. Очите ви виждат. Въпреки че Йосиф беше говорил вече няколко минути, братята му бяха толкова съкрушени, че за да ги убеди в реалността на цялата случка, Йосиф беше принуден да им посочи, че те сами могат да видят, че казаното от него е истина. Едва когато Йосиф прегърна братята си и ги целуна, магията беше развенчана. Сега те си възвърнаха контрола над емоциите и успяха да разговарят с него. Когато той се разкри в ролята на любящ брат, а не на обиден съдия, и с целувките и сълзите си им даде уверение в пълна прошка, истина, която думите не биха могли да изразят толкова добре, едва тогава те се осмелиха да говорят.

16. Това се хареса на фараона. Вестта за пристигането на братята на Йосиф скоро стигна ухото на царя и направи толкова благоприятно впечатление на него и на другите придворни, че царят с радост потвърди поканата на Йосиф към братята си да дойдат с баща си и семействата си в Египет. Въпреки че Йосиф имаше правомощието да покани семейството си, той очевидно смяташе за правилно и уместно да потърси и получи лично одобрение от фараона, за да не се постави под въпрос поведението му на поста. Никой не можеше да каже, че Йосиф по някакъв начин се е възползвал лично от поверената му власт и авторитет. Очевидно е също, че административните способности на Йосиф, демонстрирани вече девет години, бяха дотолкова зарадвали царя и другите държавници на Египет, че те се зарадваха, че роднините на Йосиф се установяват в Египет. За фараона това беше възможност да покаже своята благодарност.

19. Вземете си каруци. Тъй като хиксосите въвели първите коне и първите колесници в Египет, нито едно от които не било познато преди това в долината на Нил, леки двуколесни превозни средства били използвани от египтяните, особено във война, но също и за транспорт извън Египет. В самия Египет целият транспорт на хора и стоки се е извършвал с лодки по Нил, а каретите били от малка полза.

20. Не се грижете за вещите си. Йосиф беше помолил братята си да дойдат в Египет с всичките си притежания. Фараонът, за разлика от него, прояви добрата си воля, като ги покани да оставят всичките си домашни вещи и да приемат щедростите на Египет в знак на благодарност за това, което Йосиф, един от тях, беше направил за страната, която той осинови.

22. Смяна на дрехите. Йосиф не само изпратил карети, според указанията на фараона, и храна за пътуването, но и дал подаръци на братята си. Фразата „смяна на дрехите“ вероятно означава „празнични дрехи“, както в RSV, т.е. дрехи, които се носят при специални поводи. По този начин при пристигането си в Египет те не биха били прекалено забележими. Доколкото е специално споменато, че Вениамин е получил пет такива „смени на дрехите“, вероятно е останалите да са получили по-малко от пет всеки, макар че със сигурност

повече от един. 300-те сикли сребро, дадени на Вениамин, като любим брат на Йосиф, биха тежали приблизително 7 1/2 фунта (3,42 kg).

24. Не се карай. Буквално „не се движи“ или „не се смущавай“, т.е. с насилие емоция, особено гняв. Това обикновено се разбира като предупреждение срещу кавги, особено относно относителната отговорност на поеманите от тяхна страна за хода на събитията. Този съвет е доказателство за дълбокото прозрение на Йосиф за човешката природа. Той вече беше чул как Рувим осъжда остро братята си (гл. 42:22). Той би могъл да предположи, че Рувим и другите биха повторили тези неща, дори по-яростно, когато са сами. Рубен би могъл да спори колко различен би бил резултатът, ако бяха послушали съвета му. След това всеки би добавил свои собствени коментари и можеше да се стигне до сериозна кавга. Неочакваният просперитет, в който бяха изпаднали, можеше да послужи и за събуждане на стари чувства на враждебност, особено по отношение на Вениамин. Всичко това сега беше обуздано от трезвения и навременен съвет на Йосиф.

26. Той не им повярва. Когато пристигнаха в дома си в Хеврон, носейки вестта, че Йосиф е не само жив, но и владетел на целия Египет, шокът беше толкова голям, че сърцето на Яков едва не спря. Когато синовете му дойдоха в Хеврон с вестта за предполагаемата смърт на Йосиф, Яков лесно повярва на лъжите им. Сега, когато дойдоха с истината, Яков изобщо не им повярва. Само скъпите дарове и египетските карети най-накрая го убедиха в истинността на историята им.

28. Израел каза. Промяната на името тук е значителна. По дух Яков отново се издигна до ранга на „княз“ Божий. Осъзнаването, че отдавна изгубеният му син е все още жив, и очакването за скорошното му събиране отново, ободриха възрастния патриарх. Жизнеспособността му се възроди, както е видно от незабавното решение да отиде в Египет. Гледката на Йосиф щеше да бъде богата компенсация за всички дълги години на скръб и мъка и щеше да увенчае живота му с радост.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-28ПП 230-232

5-8SR 103

ГЛАВА 46

1 Яков е утешен от Бога във Вирсавее: 5 Оттам той с дружината си отива в Египет. 8 Броят на семейството му, което отиде в Египет. 29 Йосиф среща Яков. 31 Той наставлява братята си как да отговорят на фараона.

1. Дойде във Вирсавее. Лагерьт на Яков вероятно е бил в Хеврон в продължение на много години (гл. 35:27; 37:14), мястото, където са били погребани дядо му Авраам и баща му Исаак, заедно с други членове на семейството. Вероятно това е било мястото на тръгване. По пътя си към Египет Яков спря във Вирсавее, на южните граници на Ханаан, където Авраам (гл. 21:33) и Исаак (гл. 26:25) бяха издигнали олтари на Йехова.

Когато Яков минал покрай това свято място и видял, вероятно, останките от олтара на баща си, той спрял, за да принесе жертви на Бога, който се е отнесъл с него толкова милостиво в миналото. Тези жертви вероятно са били благодарствени приноси за добрите вести относно Йосиф. Яков може също да е желал да се консултира с Бога относно пътуването си до Египет, което може да е породило мрачни предчувствия предвид сцените на страдание, разкрити на Авраам (гл. 15:13). Сигурно е, че тук Яков е поверил себе си и семейството си на грижите на Бога.

2. Бог говори на Израел. Това очевидно беше първото видение, дадено на Яков от много години насам. Няколко от предишните откровения бяха дошли през нощта, най-вече в

форма на сънища (гл. 28:12; 31:11; 32:30). Това не се нарича сън, който би се случил по време на сън, а видение.

Яков, Яков. Фактът, че Бог го нарече Яков вместо Израел, може би е бил, за да му напомни какъв е бил, тъй като е видял ясно отражение на предишния си характер в този на синовете си. Някога е измамил баща си и е измамил брат си; собствените му синове са го мамели относно Йосиф в продължение на 22 години, преди истината да излезе наяве. Много пъти той несъмнено е искал да види по-благородни черти в синовете си, само за да си помисли за невъзродения характер, който самият той е притежавал толкова години.

Пътят на Йосиф и роднините му към Египет

3. Не бой се. Това божествено напътствие разкрива факта, че Яков се е страхувал, че може да бъде да постъпи погрешно, като отиде в Египет. Той копнееше да види Йосиф, отдавна изгубения си син; но също така си спомняше за злите последици от пътуването на Авраам до Египет (гл. 12:14–20) и че Бог някога е забранил на Исаак да отиде там по време на глад (гл. 26:2). Дали пътуването му ще срещне Божието одобрение може би е бил сериозен въпрос в съзнанието на патриарха. Сега Бог изрази одобрение за пътуването и му даде успокояващи обещания. Както преди, когато тръгваше за Падан-Арам, така и сега, заминавайки за Египет, Яков получи уверението, че Бог ще отиде с него, че божественото обещание относно неговото потомство е все още валидно и че преместването в Египет няма да означава окончателно изоставяне на Обещаната земя.

4. Ще те възкреся отново. В ограничен смисъл това обещание се изпълни лично на Яков, когато тялото му беше върнато в Ханаан за погребение, но напълно при изхода на потомците на Яков от Египет около 215 години по-късно.

6. Цялото му потомство. Укрепен и насърчен от божествените обещания, дадени му отново в нощното видение, Яков отишъл в Египет, придружен от децата и внуците си.

Много коментатори са обърнали внимание на изображение от гробница от Бени Хасан в Египет, като паралел с миграцията на Яков в Египет. Това изображение, вече описано във връзка с по-ранното пътуване на Авраам до Египет (виж гл. 12:10), изобразява пристигането на семитите в долината на Нил през 19 век пр.н.е., по времето на Дванадесетата династия. Това би било поне два века преди пътуването на Яков до Египет и следователно картината не може да се приема като съвременна илюстрация на обсъжданото събитие. Въпреки това, тя е важна за разбирането на миграцията на Яков, защото показва семитски мъже и жени с имуществото им, натоварено върху магарета, и децата им в плетени кошници на гърбовете на магаретата. Показва пъстрите им дрехи, стила на дрехите, обувките, оръжията и дори музикален инструмент - лира (виж стр. 160).

8. Децата на Израел. Първо срещане на този израз. Тук е даден размерът на семейството на Яков, което е трябвало да се превърне във велик народ, в очевиден намек за изпълнението на божественото обещание, с което той отишъл в Египет. Списъкът с имена включва не само „синовете на Израел“ в по-строгия смисъл, но и самия патриарх, и Йосиф, с двамата му сина, които са родени преди пристигането на Яков в Египет.

9. Синовете на Рувим. От четиримата синове на Рувим, последните двама споменати трябва да са били само бебета в ръцете на майка си, тъй като Рувим имал само двама сина по време на първото си завръщане от Египет (гл. 42:37). Имената им означават: Ханох (вариант на „Енох“), името и на първородния син на Каин (гл. 4:17) и на патриарха Енох (гл. 5:19), означава „посветен“; Фалу, „отделен“; Есрон, „ограда“; и Карми, „лозар“ или „моето лозе“.

10. Синовете на Симеон. Йемуил означава „ден Божий“; Ямин, „дясна ръка“; Охад, „обединен“; Яхин, „той [Бог] установява“; Зоар, „белота“ или „блясък“; и Саул, „поискано“.

Ханаанка. Споменаването на един от синовете на Симеон като „син на ханаанка“ предполага, че не е било обичайно синовете на Яков да вземат съпруги измежду ханаанците. Като правило те са били избирани измежду бащините роднини в Месопотамия, семействата на Исмаил, синовете на Хетура или Исав. Само Симеон и Юда (гл. 38:2) изглежда са имали ханаански съпруги.

11. Синовете на Леви. Герсон означава „изгонване“ или „изнудване“; Каат, „събрание“; и Мерари, „горчив“.

12. Синовете на Юда. Относно значението на имената Фарес и Зара вижте гл. 38:29, 30. Ер и Онан, които починали в Ханаанската земя, не са преброени, но Фарес вече имал двама сина, Есрон, което означава „ограда“ (виж стих 9), и Хамул, „този, който е получил милост“.

13. Синовете на Исахар. Тола означава „червей“ или „аленочервен“, а Фува – „уста“. Йов, което изглежда е съкращение от несъкратената форма Яшув (Числа 26:24; 1 Лет. 7:1), означава „обръщащ се“, а Шимрон – „бди“.

14. Синовете на Завулон. Серед означава „страх“; Елон – „дъб“; а Ялеил – „чакай Бога“.

15. Дина. Очевидно неомъжена след нещастieto си в Сихем и затова е спомената тук като независим член на семейството на Яков.

Тридесет и трима. Това число се достига или чрез изключване на Ер и Онан и включване на Яков и Дина, което най-вероятно е правилно, или чрез включване на Ер и Онан и изключване на Яков и Дина. 6-те сина на Лия, 23 внуци (които все още са живи), 2 правнуци (синове на Фарес) и 1 дъщеря, се равняват на 32 души, или заедно с Яков, 33.

16. Синовете на Гад. Цифион означава „очаквано очакване“; Хаги – „празнично“; Шуни – „тихо“; Ецбон „трудящ се“; Ери „пазещ“; Ароди „гърбав“; и Арели „лъв Божий“.

17. Синовете на Асир. Значението на името Джимна е неясно. Ишуа и Исуй имат едно и също значение – „той е равен“, а Берия означава „дар“. Името на сестра им Серах означава „изобилие“. Хевер означава „приятел“ или „съратник“, а Малхиил – „цар Божий“.

Немислимо е от внуците на Яков, от които са изброени 51 внуци поименно, да се е родило само едно момиче, дъщерята на Асир. Тя вероятно е спомената, защото подобно на Дина (ст. 15), е останала неомъжена. Тя не е отишла в друго семейство, както другите дъщери и внучки на Яков, които са последвали съпрузите си до домовете им.

18. Шестнадесет души. Двата сина на Зилпа, нейните единадесет внуци, една внучка и двама правнуците съставляват числото 16.

20. Манасия и Ефрем. Вижте гл. 41:50-52.

21. Синовете на Вениамин. Белаш означава „поглъщащ“, а Бехер – „млад мъжки камил“. Ашбел, Гера, Мупим и Ард са с неясно значение. Нееман означава „приятност“; Ехи – „брат ми“; Рош – „глава“; и Хупим – „покривала“.

В генеалогичния списък на Вениамин от Числа 26:40 Нееман и Ард са посочени като синове на Бела, тоест внуци на Вениамин. Разумно обяснение е, че двамата синове на Вениамин, Нееман и Ард, са починали без потомство и че Бела е нарекъл синовете си на имената на двамата си починали братя. По този начин те са приемали не само имената на чичовците си, но и позицията им в племето, и са ставали глави на семейства. Имената на Бехер, Гера и Рош може също да са били пропуснати от списъка в Числа 26 поради причината, че са починали рано без потомство.

22. Всички души бяха четиринадесет. Двата сина на Рахил и нейните дванадесет внуци съставляват числото 14.

23. Синовете на Дан. В списъка е посочен само един син на Дан. Използва се множественото число „синове“ като стереотипна фраза, независимо дали са посочени един или няколко сина. Друг пример за този обичай е стих 15, където се използва терминът „дъщери“, въпреки че се споменава само една, Дина. Името на Хушим е с неясно значение.

24. Синовете на Нефталим. Язеел означава „отреден от Бога“, но Гуни е несигурен. значение. Йезер означава „образ“ или „рамка“, а Шилем – „възмездие“.

25. Всичките души бяха седем. Двата синове и петимата внуци на Вала съставляват това число.

26. Всички души. Тази цифра включва само потомци на Яков, които все още са били живи. по време на преселването в Египет, но не и съпругите на синовете му, нито омъжените му дъщери и техните семейства, ако такива са дошли с него в Египет, тъй като са станали членове на други племена. Числото 66 се състои от следните части: 11-те сина на Яков и 1 неженен

	12
дъщеря	
Синове на Рубен	4
Синове на Симеон	6
Синове на Леви	3

Тримата синове и двамата внуци на Юда	5
Синовете на Исахар	4
Синовете на Завулон	3
Синовете на Гад	7
4-те сина на Ашер, 1 дъщеря и 2-ма внуци	7
Синът на Дан	
Синовете на Нефталим	1 4
Синовете на Вениамин	10
Общо 66	

27. Седемдесет и десет. Моисей добавя Яков, Йосиф и двамата му сина към 66-те потомци на Яков, с което общият брой на семейството на Яков, заселило се в Египет, става 70.

Общият брой от 75 на Стефан (Деяния 7:14), вместо 70, вероятно се дължи на факта, че той е бил гръцкоговорящ евреин, който е използвал гръцкия вариант на Стария завет, често цитиран в Новия завет (вижте върху Деяния 6:1). Тази версия включва 5 други (по-късни) потомци на Йосиф (виж стихове 20, 27, LXX).

28. Той изпрати Юда пред себе си. Списъкът на Якововия дом е последван от разказ за пристигането му в Египет. Юда, след като показва забележителни лидерски качества по време на предишното си пътуване до Египет, естествено беше избран да представлява възрастния патриарх и да обяви пристигането му. Той също така щеше да получи от Йосиф необходимите инструкции относно мястото на тяхното заселване и след това да се върне, за да води кербана към Госен (виж гл. 45:10). Фактът, че Юда е изпълнил тази задача, предполага, че той вече е бил избран от Яков за наследник на първородството. Вениамин, макар и обичан, бил млад и без опит, а както доказали по-късни обстоятелства, му липсвали и лидерски качества.

Вениамин беше само „вълк“, но Юда беше „лъв“ (гл. 49:9, 27).

29. Падна на врата му. Изразът „яви се“, обикновено използван само за появата на Бог, тук внушава славата, в която Йосиф дойде да се срещне с баща си. Тази среща доведе живота и на двамата мъже до кулминация. Колко искрено копнееха да се видят е въпрос на въображение, а не на описание. Голямата им любов, един към друг, преливаща от радостта на сърцата им, се изля в сълзи, които вече не можеха да бъдат сдържани. Това бяха сълзи на радост, дошли след много сълзи на горчивина, пролени по време на дългата им раздяла.

30. Нека сега умра. Не че Яков искаше да умре, а че сега беше напълно удовлетворен. След като видя Йосиф със собствените си очи и знаеше, че щастието на любимия му син е гарантирано, той чувстваше, че животът не може да му предложи по-голяма радост. Последният земен копнеж на сърцето му беше напълно задоволен и той беше готов да даде живота си, когато и където Бог сметне за добре.

33. Когато фараонът ви повика. Едно от първите неща, които Йосиф възнамеряваше да направи, след като приветствайки роднините си в Египет, той трябваше да представи баща си и братята си на царя. Фараонът може би е възнамерявал да назначи някои от тях за служители, мислейки, че ще му бъдат толкова полезни, колкото Йосиф. Но Йосиф, добре запознат с примамките на египетския дворцов живот и слабия характер на братята си, се е страхувал, че те скоро може да се поддадат на изкушението и да загубят визията за бъдещата си роля в Божия план. Ето защо Йосиф е наблегнал, че те трябва да заявят, ако бъдат попитани, че професията им е на овчари, като по този начин е намекнал, че са негодни за дворцов живот.

34. Земята Госен. Госен, в източния район на Делтата, бил чудесно подходящ за стада и говеда. Въпреки че бил близо до столицата (гл. 45:10), той щял да ги изолира от египтяните и да им позволи да живеят собствен живот, да продължат собствената си култура и да служат на собствения си Бог, без да обиждат другите. Освен това, те щяли да бъдат сравнително близо до Ханаан и лесно биха могли да напуснат при спешен случай. По този начин Йосиф разкрил прозрение за съдбата на своя народ, очевидно осъзнавайки, че ще дойде време, когато ще трябва да напуснат.

Всеки овчар е мерзост. Това вероятно не са думи на Йосиф, а на историка Моисей, дадени в обяснение на съвета и действието на Йосиф. Ако братята му изразят желание да продължат професията си като овчари, царят най-вероятно ще се съгласи да се заселят в района на Госен, което би ги изолирало от долината на Нил и повечето египтяни. Оценката на Моисей за отношението на египтяните към овчарите се потвърждава по-късно от гръцки писатели (Херодот, ii. 47, 164) и от Йосиф Флавий (Древности ii. 7. 5), както и по-рано от изобразителни изображения в картини и релефи. Овчарите често са изобразявани като мизерни същества, мръсни и небръснати, голи и полугладни, а често и куци, или деформирани.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-34ПП 232-233

6, 7 CP 147

29 ST 125

ГЛАВА 47

1 Йосиф представи петима от братята си 7 и баща си пред фараона. 11 Той даде им осигурява жилище и прехрана. 13 Той взема всичките пари на египтяните, 16 добитъка им, 18 земите им на фараона. 22 Земята на жреците не беше купена. 23 Той им отдава земята под наем за една пета от нея. 28 Възрастта на Яков. 29 Той се заклева пред Йосиф да го погребее с бащите му.

2. Взе някои от братята си. След като предварително уведоми фараона за пристигането При роднините си в Госен, Йосиф представил петима от братята си на царя. Еврейският израз, правилно преведен в KJV като „някои от братята му“, е бил погрешно разбран от по-ранните коментатори, които са дали неоснователни тълкувания. Това е просто еврейски идиом, означаващ „от всичките му братя“.

6. Египетската земя е пред тебе. Те бяха дошли да поживеят в земята (не да се заселят там), защото нямаше пасища за стадата им в Ханаанската земя поради сушата. Тогава царят упълномощи Йосиф да даде на баща си и братята си жилище в най-добрата част на страната, земята Госен.

7. Йосиф доведе Яков. След това Йосиф представи баща си на фараона, някога царски вече е било дадено разрешение за заселване в района на Гошен. Предполага се, че интервюто, предоставено на братята на Йосиф, е било от официален характер, докато аудиенцията на Яков с монарха е била от чисто личен характер. Царят може да е поискал възможността да се срещне с бащата на първия си министър.

Яков благословил фараона. Яков не отправил към фараона обичайния поздрав, отдаван на царете, като например „Да живее царят довека!“ (2 Царе 16:16; 3 Царе 1:25; Дан. 2:4; и др.). Осъзнавайки собственото си достойнство като пророк на Йехова, Яков му произнесъл небесна благословия.

9. Годишите на моето поклонение. Яков наричаше собствения си живот и този на баща си „поклонение“. Те не бяха влезли в реално владение на Ханаан, а бяха принудени да се скитат, неустановени и бездомни, в земята, обещана им като

наследство. Това „поклонение“ е едновременно фигуративно представяне на непостоянството и умората на земния живот, в който човек не достига до онзи истински покой, за който е създаден и за който душата му непрестанно копнее (виж Евр. 4:8, 9).

Следователно Павел би могъл уместно да разглежда тези думи на Яков като декларация за копнежа на патриарсите за вечния покой на небесния Ханаан (Евр. 11:13–16).

Сто и тридесет години. Йосиф беше на 30 години по времето на назначаването си на длъжност (Битие 41:46) и оттогава насам 7-те години на изобилието (гл. 41:47–49) и 2 години глад бяха минали (гл. 45:6). Сега той беше навършил 39 години, а баща му беше на 130 години. От тези цифри е видно, че Йосиф е роден, когато баща му беше на 91 години. Тъй като раждането му се е случило в края на 14-годишното пребиваване на Яков в Падан-Арам (гл. 30:25), възрастта на патриарха при пристигането му там трябва да е била 77 години.

Малкобройни и зли. Оценката на Яков за живота му беше твърде вярна в сравнение с тази на бащите му. Авраам беше живял 175 години, а Исаак 180. Нито един от двамата не беше водил толкова несигурен живот, толкова изпълнен с мъки и опасности, с мъки и мъки, както Яков.

От бягството му в Харан до времето на преселването му в Египет, животът му не е бил нищо друго освен една дълга поредица от проблеми (гл. 42:36).

11. Земята на Рамзес. Критиците поддържат две гледни точки относно това твърдение учени. Според някои, това представлява силно доказателство за различен вариант на предание относно заселването на израилтяните в Египет, доколкото земята досега е била наричана Госен (ст. 1, 6). Други са стигнали до заключението, че това показва времето, когато израилтяните са били в Египет, като това на Рамзес. Първият Рамзес започва да царува през 1320 г. пр.н.е. Първият аргумент е неприемлив, защото Моисей е единственият автор на Битие, а книгата е исторически разказ, а не сборник от предания. Вторият аргумент също не може да бъде приет, защото би донесъл хронологично объркване в тази част от старозаветното повествование. Следователно трябва да се предположи, че терминът „земя на Рамзес“ е по-късно име за по-стария термин „и на Госен“ и съответно представлява усилието на преписвач да идентифицира „Госен“ за своите читатели. По същата процедура бихме могли да кажем днес, че Ню Йорк е основан от холандците, въпреки че градът, който те основават, е известен като Нов Амстердам. Въпреки това нашето твърдение би било счтено не само за правилно, но дори за желателно, тъй като името Нов Амстердам не би имало никакво значение за много съвременни читатели.

12. Според семействата им. Буквално „според устата на малките“.

Вероятно означава „пропорционално на размера на семействата им“. Някои коментатори обаче смятат, че се отнася до Йосиф, който осигурява храна за роднините си, както баща би осигурил храна за потомството си, а други, че означава, че всички са били нахранени, от най-големия до най-малкия. Ползите, които Йосиф е бил в състояние да предостави на семейството си, стават още по-очевидни от описанието на бедствието, в което са били потопени жителите на Египет и Ханаан от продължаващия глад още пет години.

13. Припаднал. Този стих представя голяма социална революция, наложена на Египет от суровата необходимост от глад, който дотогава е довел цялата нация до състояние на пълна мизерия.

16. Дайте добитъка си. Животните, които по този начин станаха собственост на фараона, вероятно са били оставени на грижите на собствениците им. Следователно тези условия не бяха толкова сурови, колкото изглеждаха. Гладнещият народ не можеше да очаква печалба от гладувания добитък и умиращите стада. Сега те щяха да получават фураж за животните си и вероятно да се радват на частична печалба от

тях, по аналогия с това, което се случи със земята им и нейната продукция през следващата година (виж стихове 23, 24).

17. За конете. Съществуването на коне в Египет доказва, че разказът за Йосиф може би не може да се датира по-рано от периода на хиксосите, тъй като конят е бил непознат там, докато хиксосите не са го въвели (виж гл. 41:43).

За тази година. Не е сигурно коя от седемте години на глад се има предвид тук. Някои коментатори смятат, че разпределението на семената на земеделците през следващата година (ст. 23) показва, че това е била седмата година на глада и следователно годината, в която добитъкът е бил разменен за храна, е била шестата година. Вероятно е обаче през всички години на глад да е било извършвано известно засаждање в полета, граничещи с Нил, което би направило споменаването на семената в стихове 23, 24 без стойност като доказателство, че тук се има предвид последната година. Въпреки това, годината, посочена в стих 17, вероятно е паднала в последната част на периода на глад.

18. Втората година. Тоест, втората година след като парите им свършиха, а не втората година на глад.

19. Купете ни и земята ни. Осъзнавайки, че съдбата им като крепостни на фараона би била за предпочитане пред тази на свободни, но гладуващи граждани, те сметнаха това решение за изгодно както за себе си, така и за царя. Пълният стомах беше далеч по-щастлива перспектива от гладуването.

Въпреки че не са оцелели съвременни небиблейски записи, които да потвърдят Библейският разказ за глада, факт е, че египетските царе са се радвали на еднолично владение на всички нецърковни имоти след прогонването на хиксосите, ситуация, която не е съществувала преди тяхното пристигане. Преди хиксосското нахлуване в Египет голяма част от земята е била собственост на народа, намирайки се в ръцете на големи и дребни земевладелци. Относно условията по време на хиксосския период не съществуват записи, но когато този период е приключил и паметниците започнали да хвърлят светлина върху съществуващата ситуация отново, се установява, че всички земи и практически цялата друга собственост на Египет са станали монопол на короната и свещеничеството. Най-доброто обяснение за тази радикална промяна в социалната структура на нацията е библейският разказ за административните мерки на Йосиф през седемте години на глад.

21. Той ги премести в градовете. Това твърдение е точен превод на Еврейски текст, какъвто го познаваме днес. Изглежда, че това означава, че Йосиф е разпределил или организирил населението на земята според градовете, в които се е съхранявало зърно, като ги е разполагал или в градовете, или в непосредствена близост до тях. LXX и Вулгата обаче може би отразяват оригинала по-точно: „Той зароби народа си за слуги.“ Тъй като еврейският текст, който вероятно е в основата на тези ранни преводи, би представлявал размяната само на две много сходни еврейски букви, еквивалентите на d и g,

и добавянето на друга буква, b, е възможно LXX и Вулгата да са по-близо до оригиналния текст. Тяхното предаване със сигурност изглежда по-подходящо за контекста. Докато откриването на древен еврейски текст на този пасаж не реши проблема по един или друг начин, най-добре е да се въздържим от преценка.

22. Земята на жреците. Жреците са били най-влиятелният и могъщ сегмент от египетското общество. Никой фараон не е успял да сломява трайно властта им и много малко са се осмелявали да събудят омразата им или дори да загубят благосклонността им. Повече от половината от цялото богатство на Египет е било в ръцете на жреците. Те са били освободени от данъци през цялата древна история на Египет. Дори хиксосските царе не са се борили открито с...

свещеничество, макар че като цяло не са се покланяли на националните богове. Йосиф, който лично не е симпатизирал на египетските жреци, е бил достатъчно мъдър, за да не се намесва в отдавна установените жречески привилегии, които гарантират издръжката им за сметка на обществото.

24. Ще дадете петата част. Данъкът от 20 процента, събран през 7-те изобилни години, като изключителна мярка, не се е струвал прекомерна тежест поради огромното количество продукция. Оттогава нататък той е трябвало да се запази като редовна данъчна ставка, тъй като всички земи са станали собственост на короната.

25. Спаси ни живота. Това признание от хората показва ясно, че новото Регулацията не се е смятала за сурова или несправедлива. Това е адекватно опровержение на често повтаряното обвинение, че Йосиф е лишил египтяните от свободите им и е довел свободния народ до робство. Робовладелците обикновено не се задоволяват с данък от 20 процента върху brutния доход от именията си. С изключение на данъка, царската собственост върху земите е била по-скоро номинална, отколкото реална. Във всеки случай данъкът не е бил смятан за прекомерен от самите хора. Те са били благодарни, че могат да останат живи и да запазят ползването на своите животни, къщи и земи, въпреки че това е било под номиналната власт на фараона.

27. Умножиха се изключително много. Тъй като семейството на Яков живееше в плодороден район и беше изобилно снабдявано от Йосиф (ст. 12), не е учудващо, че те се радваха на безпрецедентен период на просперитет. Резултатът беше не само натрупване на богатство, но и бързо увеличаване на населението. Така започна изпълнението на обещанието, дадено от Бог на Яков във Вирсавия (гл. 46:3).

28. Седемнадесет години. В тези стихове и в следващите глави са описани последните дни на патриарх Яков. Той е живял 77 години в Ханаан, 20 в Падан-Арам, още 33 в Ханаан и накрая 17 в Египет, общо 147 години.

29. Ръката Ти е под бедрото ми. Относно този древен обичай вижте гл. 24:2.

30. Погребни ме. Въпреки че молбата на Яков се дължеше отчасти на дълбоко вкоренена привързаност към земята, където са погребани неговите предци, това е било вдъхновено главно от ясната вяра, че Ханаан е истинското наследство на Израел. Той е знаел, че потомците му в крайна сметка ще се завърнат в Обещаната земя като свой постоянен дом и че Египет им предлага само временно убежище за времето на нуждата им.

31. Върху главата на леглото. Това е точен превод на еврейския текст, както е озвучен от еврейските учени, масоретите, през 7 век от нашата ера. Еврейските преводачи на LXX от 3 век пр.н.е. обаче, чийто еврейски текст не съдържа гласни, приемат думата *mṭh*, озвучена от масоретите като *miṭṭah*, „легло“, за *maṭṭah*, „тояга“. Съответно, те превеждат пасажа като „Израил се поклони на върха на тоягата си“. Тъй като действието на облягане на тоягата му, докато се покланя на Бога, би било също толкова подходящо за възрастта и немощта на Яков, колкото обръщането и поклонението на главата на леглото му, и доколкото Евр. 11:21 отразява LXX тълкуването на Бит. 47:31, последното вероятно е по-близо до значението на оригинала, отколкото съществуващия озвучен еврейски текст и следователно е за предпочитане. Каквато и да е била точната позиция на патриарха, това е била поза на преданост, в която той е изливал душата си в благодарно преклонение пред Бога.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-31ПП 233-234

2-4ПП 233

6 ПП 233, 241; СР 104; 5Т 180

7 ПП 233

11, 12 CP 104

12, 23, 24 ПП 241

28 ПП 233

29, 30 ПП 234

ГЛАВА 48

1 Йосиф със синовете си посещава болния си баща. 2 Яков се укрепява, за да ги благослови.

3 Той повтаря обещанието. 5 Той приема Ефрем и Манасия за свои. 7 Той разказва на Йосиф за гроба на майка му. 9 Той благославя Ефрем и Манасия. 17 Той предпочита по-младия пред по-големия. 21 Той пророкува завръщането им в Ханаан.

1. Баща ти е болен. Не след дълго след посещението на Йосиф, при което Яков уреди погребението му, Йосиф беше информиран за окончателното заболяване на баща си. Той веднага отиде при него с двамата си сина, Манасия и Ефрем, които бяха на възраст между 19 и 25 години (виж ст. 5; гл. 47:28; 41:50; 45:6).

2. И Израел. Промяната на името от Яков на Израел е значима тук, както беше в гл. 45:27, 28. Яков, човешкият воин, отслабнал от възрастта, събрал останалите си сили за задача, която предстояло да изпълни като Израел, носител на благодатните обещания на Бога.

3. Всемогъщият Бог ми се яви. Като въведение към това, което щеше да последва, Яков разказа преживявания от по-ранните си дни, по-специално божественото явяване в Луз или Ветил, след завръщането му от Падан-Арам (виж гл. 35:9–15). Използването на святото име „Всемогъщият Бог“, разказът за явяването и последователността на различните обещания, разказани от Яков, показват, че той не е имал предвид съня си там по пътя за Харан, а по-късното видение на същото място след завръщането му в Ханаан.

5. Ефрем и Манасия. Яков тълкувал Божието обещание във Ветил като даващо му сила да осинови синовете на Йосиф и да им даде същия статут като на собствените си деца. Тъй като Бог бил обещал увеличението на потомството му и Ханаан като тяхно притежание, той се чувствал оправдан да даде на Ефрем и Манасия дял от обещаното наследство, равен на този на собствените му синове. По този начин „Йосиф“ щял да се радва на двоен дял.

6. Които ти раждаш след тях. Тази привилегия е трябвало да бъде ограничена до първите двама синове на Йосиф. Други синове на Йосиф не са споменати в Писанието, но ако е имало такива, техните потомци по-късно са били включени в племената на Ефрем и Манасия, както е предсказал Яков. Осиновяването на двамата му по-големи синове поставило Йосиф в позицията на първородния, що се отнася до наследството.

7. Рахил умря от мен. Майката на Йосиф, която почина толкова рано, също беше почитана посмъртно при осиновяването на двамата по-големи сина на Йосиф. Това обяснява намека, направен тук от Яков за неговата любима Рахил. Думите му сякаш изразяват неизречено желание тя да е доживяла да види първородния си син въздигнат до господство над най-голямата империя в света по онова време и по този начин в позиция да стане спасител на бащиния си дом.

8. Кои са тези? Слабото зрение на патриарха (виж стих 10) вероятно е причината Яков да не разпознае внуците си по-рано. Фактът, че първоначално не е осъзнал присъствието им, показва, че актът на осиновяване е бил подтикнат не от съзирането на младежите, а от вътрешните подтици на Божия Дух.

10. Очите на Израел. Слабият патриарх, почти сляп, може би не е виждал Ефрем и Манасия от няколко години, така че не ги е разпознал сега, когато отново са в негово присъствие.

13. Йосиф взе и двамата. Йосиф, който се беше поклонил пред баща си, Или от синовно благоговение, или осъзнавайки, че баща му говори под вдъхновение, той взе двамата си сина измежду коленете на Израел, който седеше с младежите между коленете си, и ги прегърна. Той взе Ефрем, по-малкия, от дясната си страна, а Манасия, по-големия, отляво, така че Ефрем застана отляво на Яков, а Манасия отясно.

14. Дясната Му ръка. Това е първият библийски запис на полагането на ръце като символ на благословия. Въпреки че не е от съществено значение за предаването на благословия, действието не е лишено от подходяща пригодност като символ на невидимия факт. Съответно, то се е превърнало в признат начин за предаване на духовни сили или дарби. Тази процедура е била използвана в старозаветния период за посвещението на Исус Навин (Числа 27:18, 23; Втор. 34:9), както и по времето на новозаветната църква за ръкополагането на служители (Деяния 6:6; 8:17; 1 Тим. 4:14; 2 Тим. 1:6) и при извършването на много чудеса (Марк 6:5; 8:23, 25; Деяния 9:17; 19:6; 28:8).

15. Той благослови Йосиф. Чрез полагането на ръце Яков предаде на Йосиф, чрез синовете си, благословията, която беше поискал за тях от Бога.

16. Ангелът. Тук, поставен на равно с Бога, „Ангелът“ не би могъл да бъде сътворено същество, а трябва да бъде „Божият Ангел“, което означава Бог, проявен във формата на ангел (виж Изх. 32:34; Ис. 63:9; 1 Кор. 10:4). Според по-пълноценното откровение на писателите на Новия Завет, Той е „Словото“, „Пастирът“ и „Изкупителят“, Исус Христос. Както Яков, така и Йов (Йов 19:21) разкриват познанство с този Божествен, който ги е избавил от злото, както светското, така и духовното, и който ще завърши делото Си на освобождение, като ги освободи от властта на гроба. Изкупителят, когото Яков и Йов са очаквали с нетърпение и за когото са свидетелствали както Моисей, така и пророците, е Христос Исус (1 Кор. 10:4; Гал. 3:13; Тит 2:14; 1 Петрово 1:18).

Нека името ми. С това Яков е имал предвид, че Ефрем и Манасия трябва да бъдат считани за Синовете на Яков. Така те щяха да станат в особен смисъл получатели на благословиите, обещани на Авраам, Исаак и Яков.

18. Не е така, баща ми. Уверявайки Йосиф, че Манасия, по-големият от двамата, ще също да стане велик народ, Яков обаче категорично заявява, че Ефрем ще стане още по-велик, „множество от народи“ или, по-буквално, „пълнота от народи“. Тази благословия започнала да се изпълнява от времето на съдиите нататък, когато племето на Ефрем се увеличило толкова по обхват и сила, че поело лидерството сред десетте северни племена, а името му придобило същата важност като името Израел (виж Исая 7:2; Осия 4:17; 13:1; и др.). По времето на Моисей, Манасия бил с 20 000 повече от Ефрем (Числа 26:34, 37). По-късно историята показва, че това обещание било от Бога и че благословията на Яков не била просто благочестиво желание на умиращ дядо, а действително даряване на благословия с определено пророческо значение и сила.

22. Един дял повече от братята си. Думата, преведена като „дял“, шекем, е същата като името на град Сихем, в чиято околност Яков беше купил парче земя (гл. 33:18, 19) и чието население двама от синовете на Яков бяха изклали.

Думата „шекем“ означава „рамо“ или „гребен“. Тъй като Йосиф по-късно е погребан в

Сихем (Исус Навин 24:32) и по времето на Христос е имало парче земя близо до Сихар или Сихем, което все още се е смятало за онази част, която Яков е дал на сина си Йосиф (Йоан 4:5), много е вероятно това твърдение на Яков, чрез което той е подарил парче земя на Йосиф, да е игра на думи. Парчето земя, което Яков е притежавал, е било в Сихем и може би е било било или е имало вид на рамо, поради което Яков го е нарекъл шекем, „рамо“ или „хребет“. Значението „дял“ на шекем иначе не е потвърдено и се основава изцяло на древните версии. Шекем може уместно да се преведе като „планински склон“ (RSV).

С меч си и с лъка си. Това е единственото място, където се споменават военни действия от страна на Яков. Всички други текстове, отнасящи се до парчето земя, което Яков е дал на Йосиф, говорят за него като за закупено (Бит. 33:18, 19; Исус Навин 24:32). Тъй като тези текстове трябва да се отнасят до същото парче земя, което Яков споменава като завладяно с меч и лък, трябва да е така, че имуществото на Яков е било отнето от аморейците, след като е напуснал областта Сихем (Бит. 35:4, 5). Въпреки че „страхът от Бога“ им е попречил да нападнат Яков и да отмъстят за клането на сихемците, те изглежда са взели имота на Яков, така че патриархът е бил принуден по-късно да си възвърне имота с оръжие. Това обяснение изглежда по-разумно от това на някои коментатори, които искат да видят в изказването на Яков пророчество, отнасящо се до бъдещото завладяване на Палестина по времето на Исус Навин.

КОМЕНТАР НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-22ПП 234-235

5 ПП 234

7 ПП 206

8-10ПП 234

15, 16 Изд. 147; стр. 234

21 ПП 235

ГЛАВА 49

1 Яков вика синовете си, за да ги благослови. 3 Тяхната благословия е по-специално. 29 Той им дава заповед за погребението си. 33 Той умира.

1. Яков повика синовете си. Сега Яков разкри на дванадесетте си сина своето духовно завещание. Тържествено той ги призова да се вслушат в нещата, които щеше да каже. Както Исаак, по силата на божественото си предчувствие, в благословията си (гл. 27) посочи пророчески на Яков и Исав бъдещата история на техните семейства, така и в общи линии бъдещето на целия народ, представено от 12-те сина, беше изобразено от Яков. Въпреки че характеристиките на синовете му формираха отправната точка на пророчествата му относно тях, Божият Дух разкри на умиращия патриарх бъдещата история на неговото потомство, така че той разпозна в характеристиките на синовете си бъдещото развитие на племената, произлизащи от тях. На всяко от тях той определи неговото място и значение в народа, с безпогрешно пророческо прозрение.

В последните дни. Буквално „в края на дните“. Това не е препратка към края на историята на този свят, както в някои други пророчески изказвания, нито се отнася само до месианската епоха като края на еврейската история. Тук просто означава „в бъдещето“.

3. Рувим. Яков адресира първото си пророчество към първородния си син и го облече, както направи и всички следващи твърдения, в поетична одежда. Еврейската поезия се състои от ритмично повторение на мисли, а не на звуци и срички. Подредена в поетична форма, благословията върху Рувим би гласяла:

Рувим,

първороден мой, ти си моя мощ и
първи плод на моята сила;
превъзхождащ по
достойнство и превъзхождащ по мощ.

Кипящ като вода, няма да имаш предимство, защото се качи на
леглото на баща си, после оскверни моето легло
([на което] той се качи).

4. Нестабилен като вода. Рувим е характеризиран с тройно обозначение: (1) позицията му в семейството като първороден на Яков, (2) връзката му с Яков като негова мощ и начало на неговата сила, (3) естественото превъзходство, което му принадлежеше като най-възрастен. Въпреки това, предимствата, които обикновено се получаваха на Рувим като първороден син на Яков, щяха да му бъдат отнети поради слабостта на характера му. Думата, преведена като „нестабилен“, буквално „кипяща“ вода, предполага, преносно, отдаване на емоциите. Друга форма на същия корен на думата е използвана в Съдии 9:4 и Соф. 3:4 за лекомислие и гордост. Така Яков описва моралната слабост на характера на Рувим, чрез която той се лишава от привилегиите на първороден. Въпреки че, по-конкретно, престъплението му се състои в блудство с Вала, наложницата на баща му (Битие 35:22), по-късната му история дава доказателства за фундаментална нестабилност на характера. Тази основна слабост го прави неспособен да стане лидер, защото лидерството често изисква твърдост и решителност. Когато Яков си спомни това отвратително деяние и го спомена в пророчеството си, той се обърна с възмущение, преминавайки от пряката форма на обръщение към трето лице, докато повтаряше мисълта.

Няма да превъзхождаш. Чрез отнемането на правата на първородния, Рувим загубил лидерството на Израел. Неговото племе никога не постигнало влиятелна позиция в народа (виж Втор. 33:6). Нито една видна личност не се появила от потомците на Рувим—
няма съдия, няма цар, няма пророк. Лидерството е прехвърлено на Юда, а двойният дял - на Йосиф (1 Лет. 5:1, 2).

5. Симеон и Левий. Те бяха братя не само по плът, но и по своята мисли и действия (виж гл. 34:25).

Техните жилища. Значението на думата, преведена като „жилища“, е неясно. Други Предложените преводи на тази несигурна еврейска дума са „машини“, „съединяване“, „ярост“, „мечове“. Ясно е обаче, че Яков е имал предвид тяхната безразсъдност при вероломното избиване на населението на Сихем (гл. 34:25–29), престъпление, което Яков никога не е одобрявал.

6. Те убиха човек. Тук „човек“ е събирателен термин за множествено число „мъже“. Формата за единствено число се използва безразборно в целия еврейски Стар завет както за единствено, така и за множествено число.

Изкопаха стена. Буквално „те прерязаха жилите на вол“. Единственото число „вол“ означава Практически неизползваното множествено число „волве“, срещано само веднъж в Библията (Осия 12:11), съответства на „човек“ в първия ред на паралелизма. Да се обездвижи животно означава да се направи куцо, като се прережат сухожилията му (виж Исус Навин 11:6, 9; 2 Царе 8:4). В Бит. 34:28 просто се казва, че добитъкът на сихемците е бил отвлечен, а не че е бил куц. Тъй като обаче синовете на Яков са били по-загрижени за отмъщението, отколкото за плячката, те вероятно са осакатили и някои животни. Яков споменава само първото, защото то

Това най-ярко показваше тяхната бруталност. Тази черта ги дисквалифицираше за лидерство.

7. Ще ги разделя. Тъй като братята бяха извършили това престъпление съвместно, техните Потомството трябвало да бъде разделено или разпръснато в Ханаан. Те нямало да представляват независими племена. Изпълнението на това предсказание било очевидно по времето, когато Израел се завърнал в Ханаан. Когато Моисей преброил Израел за втори път, Симеон станал най-слабото от всички племена (Числа 26:14) и по благословия на Моисей Симеон бил напълно пренебрегнат. Това племе не получило отделно териториално наследство, а само редица градове в границите на Юда (Исус Навин 19:1–19). Тъй като семействата на Симеон като цяло се увеличили малко (1 Лет. 4:27), повечето от тях в крайна сметка били погълнати от племето на Юда. Други мигрирали на две вълни към области отвъд границите на Обетованата земя (1 Лет. 4:38–43).

Вместо териториално наследство, Левий получил 48 града, разпръснати из другите племена (Исус Навин 21:1–42). Разпръскването на Левий в Израел обаче било променено в благословия за всички чрез избирането на племето за свещеници. Въпреки че Яков отнел правата на първородния от Рувим и произнесъл проклятие за престъплението на Симеон и Левий, той не се отрекъл от никого от тях. По-късната история на Левий е илюстрация за това как едно проклятие може да се изпълни и въпреки това да доведе до благословия за всички заинтересовани. На Синай потомците на Левий стояли сами за правото си, когато всички останали паднали (Исх. 32:26), и следователно били назначени като племе за религиозно ръководство. Въпреки че проклятието на Яков, че не трябва да получават наследство, не било променено, изпълнението му донесло благословия на тях и на братята им (Числа 18:20).

8. Юда. Четвъртият син на Яков бил първият, получил богата и безусловна благословия, която му дарявала върховенство и власт. Въпреки че Яков не го е заявил изрично, Юда получил правото на първородния да бъде лидер, загубено от Рувим поради емоционална нестабилност, а от Симеон и Левий поради тяхната жестокост.

Братята ти ще хвалят. Според гл. 29:35 името Юда означава „хваленият“. Чрез игра на думи, толкова скъпа за ориенталското сърце, Яков уверил Юда в похвалата на братята му. Юда показал благороден характер. Дори в тъмния час, когато братята на Йосиф кроели планове да го убият, Юда предложил решение, което спасило живота на Йосиф (гл. 37:26, 27). Превъзходството на неговия характер било илюстрирано освен това в принасянето на собствения му живот като залог за този на Вениамин, а също и когато той умолявал Йосиф от името на Вениамин да го спаси от робство (гл. 43:9, 10; 44:16–34). Това било очевидно още по-рано, в поведението му към Тамар (гл. 38:26), въпреки че първоначално изглеждал, че е бил доста див и безразсъден човек (вижте гл. 38:7–26). Неговата лична сила на характера, придобита чрез сурови победи над природните наклонности, се отразяваше в мъжествеността на племето, носещо неговото име.

Децата на баща ти. След като пророкува, че Юда ще обърне враговете си в бяг и ще ги покори, Яков отново заяви, че братята на Юда също ще му се поклонят. Заслужава да се отбележи, че не само синовете на майка му е трябвало да направят това (виж Бит. 27:29; Съдии 8:19), тоест племената, произлизащи от Лия, но „синовете на баща му“ или всички племена на Израел. Това се сбъдна, когато Давид беше коронясан за цар над целия Израел (2 Царе 5:1, 2).

9. Юда е лъвче. Чрез смела фигура на речта Юда е сравнен с млад лъв, който израства в пълната сила и свирепост на стар лъв (виж Откр. 5:5). Скита из горите в търсене на плячка, връщайки се в планинското си логовище, когато плячката му е уловена.

погълнат, той лежи там безстрашен, в тихо величие и спокойно, неподчинен на всяко създание, което би могло да си позволи да го обезпокои. Много коментатори са разбрали еврейската дума, преведена като „стар лъв“, като „лъвица“ и са видели в нея по-дълбок смисъл.

Думата „лаби“ обаче означава само „лъв“ и е често срещан синоним на думата „ариех“, „лъв“, използвана два пъти в един и същ стих.

10. Скиптьърът. Скиптьърът е символ на царската власт. В най-ранната си форма е бил дълъг жезъл, който царят държал в ръката си, когато говорил на публични събрания, но който поставял между коленете си, когато седял на трона си. Такива скиптри са изобразени на различни древноегипетски релефи. Юда трябвало да продължи да бъде водач сред племената до идването на Месията.

Докато дойде Шило. Нито обяснението на Шило като име на място, нито тълкуването като „почивка“ са убедителни. Въпреки това, мнозинството коментатори вярват, че Шило е лично име и са съгласни, че въпросното лице е Месията. Това мнение, изразено отдавна както от еврейски, така и от християнски учени, е правилно (вижте DA 52). Що се отнася до точното значение на думата Шило, обаче, тълкувателите по никакъв начин не са единодушни. Тя е била обяснявана по различен начин като „потомство“, „изпратеният“, „онзи, на когото принадлежи [скиптьърът на царството]“ и „даващият почивка“. Последното тълкуване на думата Шило, като „даващ почивка“, е предпочитано от повече коментатори от всяко друго и е потвърдено от Елън Г. Уайт (DA 52). Следователно Шило е Месията, който в пророчеството на Яков е трябвало да поеме царските прерогативи на Юда като водач на Израел и около когото ще се съберат всички народи.

11. Връзване на жребчето му. Споменаването за язденето на Месията на магаре се изпълни при триумфалното влизане на Исус (Мат. 21:7). Това го определя като предвестник на мира и като благородник, тъй като магаретата не са били използвани за война, а са служели като ездитни животни за хора с по-висок ранг (Съдии 1:14; 10:4; 12:14). Лозата на Юда е била толкова силна, че магарета можели да бъдат връзвани за нея, и толкова плодородна, че сокът ѝ можел да се използва за пране на дрехи. Виното и млякото на Юда са били толкова ободряващи и ободряващи, че придавали искрящ блясък на очите и очарователна белота на зъбите. Това, разбира се, е силно фигуративна картина на просперитета на Юда.

13. Завулон. Територията, отредена на племето Завулон под ръководството на Исус Навин, може да се определи от границите и градовете, споменати в Исус Навин 19:10–16. По това време тя не е достигала до Средиземно море, нито е докосвала директно Сидон. Намира се между Галилейското езеро и Средиземно море, близо до двете, но е отделена от първото от Нефталим, а от второто от Асир. Това пророчество може би е намерило своето изпълнение обаче по-късно. Забележителното изпълнение на всички пророчески изказвания на Яков, които могат да бъдат проверени, изключва възможността това да е останало неизпълнено, въпреки че Библията мълчи по този въпрос.

14. Исахар. Сравнението на Исахар с кокалесто и силно сложен магаре, особено добре пригодени за носене на тежести, сочеха към факта, че това племе ще се задоволи с материални блага, ще се посвети на земеделие и няма да се стреми към политическа власт. Това показваше също, че потомците на Исахар ще бъдат силни мъже и ще получат приятно наследство. Това се изпълни с разпределянето му на долна Галилея, включително привлекателната и плодородна равнина Йезреел. Въпреки че племето някога е придобило известност с героична храброст, заедно със Завулон, по времето на съдиите (Съдии 5:14, 15, 18), то като цяло е било доволно от съдбата си, каквото и да се е случвало с нацията. Рядко се среща да излиза храбро на преден план и да се бори за застрашени права или

свободи. Вероятно това е причината Исахар да бъде споменат последен сред синовете на Лия, въпреки че не е бил последният ѝ син.

16. Дан. Чрез игра на думи с името си, първородният син на слугинята на Рахил, Вала, е описан като човек, който е трябвало да заеме важно място и да изпълнява важни задължения в бъдещата държава Израел. Това е било частично изпълнено в по-късния период на съдиите, когато Самсон, данеец, съдил Израел в продължение на 20 години (виж Съдии 13:2).

Между другото, змия. Това твърдение описва характера на племето. То става очевидно при експедицията на част от данците до Лаис в северната част на Ханаан (виж Съдии 18), а също и при приключенията на Самсон, който с хитростта на змия побеждава най-силните си врагове. Тъй като племето на Дан изглежда е първото, което въвежда идолопоклонството в Израел (Съдии 18) и тъй като характерът му не би квалифицирал никого за допускане до небесния Ханаан, само името на Дан, сред 12-те племена, е пропуснато от изброяването им в Откровение 7.

18. Чаках. Тази молитва не само беше изречена от Яков от негово име, но и изразяваше увереност, че неговите потомци също ще получат Божиата помощ, както той самия в собствения си живот. Интересно е да се наблюдава умиращият патриарх в този последен напрегнат час от живота му. Въпреки че повечето от думите му изглежда са били изречени по вдъхновение, тази молитва очевидно изразява неговите собствени естествени чувства. Внезапното облекчение от напрежението или внезапният инцидент може да разкрие нивото на духовните постижения на човек. От устата на един човек ще излезе проклятие, от устата на друг - празен и безсмислен израз, а от трети - молитва. Често е несправедливо да се съди за човек по думите, изречени в непредпазлив момент, но Яков щеше да издържи такова изпитание. Годишите на измамника отдавна бяха отминали; сега той принадлежеше към компанията на Божиите избраници.

19. Гад. Този поетичен пасаж, в който думите, преведени като „войска“ и „преодолявам“, от един и същи корен, би могъл по-добре да се предаде като „Атакуваща сила ще го нападне, но той ще нападне петата“. Езикът изглежда се отнася до атаки, които племето на Гад ще трябва да издържи с търпение, но които те успешно ще отблъснат. Въпреки че известната история на 12-те племена не предоставя конкретно изпълнение на това пророчество, разказът, даден в 1 Лет. 5:18–22, показва, че гадците са проявили, където и да е било необходимо, смелостта, обещана им от баща им. Гадатците, които дошли при Давид, са описани като лъвовете, а бързината им е сравнена с тази на газелата (1 Лет. 12:8–15), които сравнения доказват, че те са били храбро племе.

20. Асир. Това се отнася до плодородната почва, която е трябвало да бъде бъдещият район на обитаване на Асир. В изпълнение на това предсказание Асир получил в наследство низините Кармил на Средиземно море, чак до територията на Тир. Това е една от най-плодородните части на Ханаан, изобилстваща с пшеница и зехтин, с които Соломон снабдявал домакинството на цар Хирам (1 Царе 5:11).

21. Нефтали. Значението и алюзията са неясни и малко се знае за историята от племето на Нефталим. В сътрудничество със Завулон, под ръководството на Варак, то постигна голяма победа над ханаанския цар Явин, която пророчицата Девора отбеляза в своята прочута песен (виж Съдии 4, 5).

Той говори хубави думи. Това трябва да е алюзия към дар за красноречие и пеене, проявен в това северно племе, въпреки че не са оцелели исторически записи за подобна дейност в племето на Нефталим.

22. Йосиф. Докато благословиите на Яков относно четиримата синове на наложниците бяха особено кратки, а пророчествата му отчасти толкова неясни, колкото и по-късната история на

племена, произлезли от тези четирима мъже, се открива голяма разлика в благословията върху първородния син на неговата любима Рахил. Сега сърцето на патриарха се изпълни с благодарна любов и с най-изразителни думи и образи той умоляваше безгранична благословия за Йосиф.

23. Стрелците с лък. От сравнението за плодното дърво Яков подминава сравнение за войната, описващо победата на племето на Йосиф над всичките му врагове. Това е илюстрация на пророческото настояще, което говори за бъдещи събития, които вече са в процес на изпълнение. Думите не трябва да се отнасят до военни дела на Йосиф в Египет, а вероятно намекват, с термини, които не са пряко обидни за братята му, но са разбрани от всички тях, за преследването, което е претърпял от тяхна страна, както и през годините на робство и затворничество.

24. Могъщият Бог на Яков. Ако последното изречение е в скоби, както в KJV, то може означават или че от времето на възвисяването на Йосиф той е станал пастир и камък на Израел, или че от Бога, Могъщия Яковов, Йосиф е получил сила да стане такъв. В това си качество той е служил като прототип на Добрия Пастир, Който е Скалата и ще стане основата на Неговата църква. Ако обаче изречението „пастирът, камъкът на Израел“ е съгласувано с предходната фраза, то се отнася за самия Бог. В този случай се изразява усещането, че ръцете на Йосиф са били укрепени от Този, Който е Пастирът и Камъкът на Израел (виж Втор. 32:4). Еврейският текст позволява второто тълкуване, което изглежда за предпочитане пред първото.

26. Благословиите на баща ти. Благословиите, които патриархът е умолявал за Йосиф, са били по-големи от благословиите, които родителите му са му предали. Йосиф е наричан буквално „отделеният“, назир . Йосиф е обозначен така както тук, така и във Втор. 33:16, заради запазването на неговата добродетел и благочестие в езически Египет.

27. Вениамин. Войнственият характер, който умирацията баща тук приписва на най-малкия си син, по-късно се проявява от неговите потомци. Това се вижда във войната, която неговото племе води срещу всички племена, война поради собственото им зло в Гива (Съдии 20, 21), както и при други случаи (Съдии 5:14). Вениамитите са били изтъкнати стрелци с лък и пращка (Съдии 20:16; 1 Лет. 8:40; 12:2; 2 Лет. 14:8; 17:17). Също така от племето на Вениамин произлизат героичният съдия Аод (Съдии 3:15), цар Саул и неговият доблестен и рицарски син Йонатан (1 Царе 11, 13; 2 Царе 1:19-27).

28. Дванадесетте племена. Яков благослови бъдещите племена в лицето на своите 12 синове. Не един беше изключен и дори Рувим, Симеон и Левий, макар и смирени поради сериозни лични грешки, всеки получи дял от обещаните благословии.

29. Събран при моя народ. Вижте гл. 15:15.

„Погреби ме.“ Йосиф вече беше обещал на баща си под клетва да изпълни това желание. Яков го споменава още веднъж, в присъствието на всичките си синове, като покана към тях да участват в погребалния обред.

33. Събра краката си. Яков сега легна, защото седеше изправен, докато благославяше синовете си, и почина в мир. Относно поетичните евфемизми за смърт вижте гл. 15:15 и 25:8. Възрастта на Яков при смъртта, както е посочено в гл. 47:28, е била 147 години.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-33ПП 235-238

1-4ПП 235

4 2Т 127

5-7ПП 205, 235

6 MYP 390; TM 87

7 Изд. 148; стр. 235

8-10PK 683; PP 236

10 AA 223; ДА 34, 193, 205

22 КОЛ 214

22-26 Изд. 53; стр. 236

25 КОЛ 214

29-31 ПП 237

ГЛАВА 50

1 Жал за Яков. 4 Йосиф получава разрешение от фараона да отиде да го погребее. 7

Погребението. 15 Йосиф утешава братята си, които жадуват за прошка. 22 Възрастта си. 23

Вижда третото поколение от синовете си. 24 Пророкува на братята си за завръщането им.

25 Той се заклева в тях за костите си. 26 Той умира и е разкъсан.

1. Йосиф падна на лицето на баща си. Йосиф несъмнено беше затворил очите на любимия си баща, както Бог беше обещал (гл. 46:4). Това, че в този пасаж е описана само скръбта на Йосиф, не означава, че другите синове не са скърбили за баща си. Може би тяхната скръб е била по-малко демонстративна от тази на Йосиф, тъй като сърцето на Йосиф изглежда е било особено податливо на нежни емоции. Скръбта на Йосиф е представителна за скръбта на всички и можем да предположим, че тяхната скръб е била също толкова реална.

2. Балсамиран Израел. Древноегипетският метод за балсамиране е описан както от Херодот (ii. 86), така и от Диодор (i. 91). Точността на техните описания е потвърдена главно от древноегипетски документи и от изследване на самите мумии. Процесът е бил скъп, струващ до 1000 долара. Мозъкът първо е бил изваден през ноздрите с помощта на изкривено парче метал, а след това черепът е бил старателно почистен от всички останали части чрез изплакване с лекарства.

През отвор от лявата страна, направен с остър нож, вътрешностите били изваждани и поставяни в отделни буркани, така наречените канолични буркани. Празният корем се пречиствал с палмово вино и запарка от ароматни вещества, след което се пълнил с различни подправки. След като отворът бил зашит, препарираното тяло се потапяло в продължение на много дни (до 70) във вана с разтвор на натрон. След това се измивало, увивало в ленен саван, намазвало се с гума и накрая се боядисвало, за да наподобява естествените черти на почина

3. Четиридесет дни. От египетски документи е известно, че продължителността на периода от смъртта на човек до погребението му е вариала. В един случай балсамирането е отнемало 16 дни, превързването - 35 дни, а погребението - 70 дни, общо 121 дни. В друг случай балсамирането е отнемало 66 дни, подготовката за погребението - 4 дни, а самото погребение - 26 дни, общо 96 дни. На други места се казва, че балсамирането е продължило 70 или 80 дни, а погребението - 10 месеца (виж EAW Budge, The Mummy). Времето за това е зависело от богатството на семейството на починалия и периода от египетската история. Яков, баща на министър-председателя, е получил най-добрите грижи по това време. Балсамирането му е продължило 40 дни, а подготовката за погребението му - още 70 дни. Това е обявено за официален период на траур.

4. Домът на фараона. Сред коментаторите е спорно защо Йосиф, в края на този период на траур, не е отправил молбата си лично пред царя, а чрез други придворни. Причините му за тази привидно странна процедура са неизвестни, но може би е била напълно нормална по негово време. Някои предполагат, че Йосиф е направил това в знак на признание към придворните и за да спечели тяхното благоволение.

воля. Може би мъжете, чрез които Йосиф се обърнал към царя, са били свещеници и като такива са били пряко свързани с погребението на мъртвите. Възможно е Йосиф, след като е позволил на брадата и косата си да пораснат, съгласно обичаите на траура, да не е могъл да влезе в присъствието на царя, без първо да бъде обръснат. Предположението на някои, че властта на Йосиф е била ограничена след глада или че на трона се е възкачил друг фараон, който е бил по-малко приятелски настроен към Йосиф, е неоснователно. Смъртта на Яков е била оплакана от египтяните и това не би било така, ако популярността на Йосиф е намаляла. Отново, процедурата на Йосиф да се обръща към царя чрез посредници може да се е дължала не на нищо повече от ориенталската склонност да се сключват важни лични дела чрез посредник.

5. В гроба ми. Твърдението на Яков, че е изкопал гробницата, в която е бил погребан дядо му Авраам, е критикувано като противоречие с фактите, представени в гл. 23. Не е необходимо обаче да се предполага, че Яков тук си е приписал това, което всъщност е било направено от Авраам. Яков може или да е разширил първоначалната пещера в Махпеллах, за да направи място за допълнителни тела, или да е подготвил в нея специалната ниша, която е възнамерявал да заеме. Или изразът може просто да е начинът на Йосиф да информира фараона, че погребението няма да се състои в Египет, а в Ханаан и че затова е поискано разрешение да отиде там.

7. Йосиф се качи на хълма. След като царското разрешение беше дадено, тялото беше отнесено в Ханаан, придружено от голяма компания. С Йосиф се качиха и водещите служители на двора, заедно с всички членове на семейството. Като ескорт през пустинята и в чуждата земя Ханаан, вероятно ги придружаваше голяма компания от колесници и конници. Бляскавата свита от египетски служители може да се обясни отчасти с уважението, с което Йосиф се ползваше в Египет, и отчасти с привързаността на египтяните към подобни погребални шествия.

10. Гурното на Атад. Гурното е било голяма открита площ за тъпчене на зърно с волове и е било най-удобно за настаняване на голям брой хора, като например тези, които са придружавали Йосиф. Атад е било или името на собственика, или, тъй като „атад“ е еврейското име за зърнастец, това може да е означавало, че зърнастецът расте изобилно.

Отвъд Йордан. Погребалната процесия не е поела по най-краткия път, през Газа, през страната на филистимците, нито през Вирсавия, а е заобиколила Мъртво море. Причините за това дълго отклонение са неизвестни, но е възможно да са били политически. Много малко се знае за общите отношения между Египет и Палестина по време на периода на хиксосите, а състоянието на несигурност в южна Палестина може да е било причина за необичайния маршрут, който Йосиф е избрал, за да стигне до Хеврон.

Там те скърбяха. Скулптурирани релефи и рисувани стенописи в древноегипетски гробници разкриват, че египтяните са били много демонстративни и яростни в публичните си оплаквателни оплаквателни думи за мъртвите. Те са разкъсвали дрехите си, удряли се в гърдите, хвърляли прах и кал на главите си и пеели погребални химни под звуците на дайре, от което са били отстранени звънящите чинии.

11. Името му. Когато шествието спряло за седем дни на вършитбата пода на Атад (ст. 10), за специален траур, жителите на околността били силно впечатлени от начина, по който египтяните оплаквали бащата на един от своите сановници. Това необичайно събитие било причината ханаанците от този регион да го нарекат

мястото Авел-мицраим, „египетската поляна“. Това име представлява игра на думите „траур“ – „евел“ и „ливада“ – „авел“, като и двете имат едни и същи съгласни.

13. Синовете му го носеха. Изглежда, че египтяните останали на гумното на Атад, докато Йосиф и братята му отишли сами в Ханаан, за да погребат баща си в пещерата Махпелah в Хеврон. За историята на това гробно място вижте глава 23.

14. Йосиф се завърна. Все още не беше дошло времето потомците на Яков да се заселят трайно в Ханаан. Те трябваше първо да станат „велик народ“ (гл. 46:3).

16. Баща ти заповяда. Братята на Йосиф сега бяха изпълнени с тревога, страхувайки се, че той може да си отмъсти за жестокостта им. Те си мислеха, че нежната любов на Йосиф към възрастния му баща може би го е въздържала от отмъщение, докато е жив.

Буквално „те заръчаха на Йосиф“, което означава, че изпратиха един от тях, вероятно Вениамин, да се обърне към Йосиф с молба да изпълни желанието, изразено от баща им преди смъртта му, и да го моли за прошка. Няма причина да се смята обръщението към желанието на баща им за просто преструвка. Фактът, че Яков не споменава греха им в благословиите си, доказва, че той, като техен баща, е простил греха на синовете си, предвид факта, че Божията благодат е направила престъплението им средство за спасение на семейството му.

17. Йосиф плака. Тъй като братята не се явиха лично пред Йосиф, то Може би би било по-добре да се преведе като „Йосиф се разплака от обръщението им към него“. Той беше наранен, че те дори за миг са имали такова погрешно схващане за любовта му.

18. Братята му също отидоха. Уверени, че Йосиф няма намерение да си отмъщава, те се осмелиха да се срещнат с него лично, предлагайки се като негови роби. Но всяка мисъл за отмъщение беше далеч от мисленето на Йосиф. Духът на вътрешния му живот беше пропит с прошка. Макар и запознат от опит с човешкото предателство, той никога не беше таил мисли за горчивина или омраза. Той побърза да увери братята си, че нямат от какво да се страхуват от него, а могат да му се доверят напълно.

22. Йосиф живя сто и десет години. Тъй като Йосиф се беше родил, когато баща му беше на 91 години (виж гл. 27:1; 47:9), той беше на 56 години при смъртта на баща си и следователно го надживя с 54 години.

23. Йосиф видя децата на Ефрем. Не е сигурно дали се имат предвид правнуците на Ефрем или неговите внуци. Във втората заповед на Декалога изразът „трето и четвърто поколение“ (Изм. 20:5; Втор. 5:9) очевидно включва бащите и означава внуци и правнуци. Използва се в същия смисъл и в Числа 14:18. В Изм. 34:7 обаче, където е дадена следната последователност – бащи, деца, деца на децата, трето и четвърто поколение – последните две поколения очевидно се отнасят до правнуци и праправнуци. Тъй като понякога бащата е включен в броя на споменатите поколения, а понякога е изключен, не е ясно какво е имало предвид в случая на Йосиф. В същото време е напълно ясно, че Моисей е искал да покаже, че Йосиф е доживял да види началото на изпълнението на благословиите на баща си. Няма практическа трудност Йосиф да види правнуците на Ефрем. Тъй като двамата му сина са родени преди самият той да е навършил 37 години (гл. 41:50), е възможно той да е имал внуци, когато е навършил 56 или 60 години, а правнуци 20 години по-късно, на 80-годишна възраст. Следователно правнуците може да са се родили, когато е бил на около 100 години.

Децата също на Махир. В случая с децата на Манасия, Моисей е по-категорично, като изрично се посочва, че Йосиф е видял собствените си правнуци.

На коленете на Йосиф. Буквално „се родихме на коленете на Йосиф“ (вижте гл. 30:3).

Аз умирам. Когато Йосиф видял приближаващата смърт, той изразил на братята си твърда вяра в изпълнение на божественото обещание (виж гл. 46:4, 5; 15:16). Той ги закле, че когато Бог ги отведе в Обетованата земя, ще погребат костите му там.

Това желание било изпълнено. Когато починал, той бил балсамиран, подобно на баща си (виж стихове 2, 3) и положен в ковчег. Тялото му вероятно било погребано временно в предварително приготвена гробница, според египетския обичай, и останало в Египет до времето на Изхода. По това време израилтяните, изпълнявайки желанието му, пренесли останките му в Ханаан и ги погребали в Сихем, в парчето земя, купено от Яков и дадено на сина му Йосиф (Битие 33:19; 48:22; Исус Навин 24:32).

С акт на вяра от страна на умиращия Йосиф историята на патриархалния период приключва. Неговият ковчег, или гробница, се превръща за странниците в Египет в постоянно напомняне за Божиите обещания, че постоянното им обиталище ще бъде Ханаанската земя, а не Египет.

Това остана постоянен призив към тях да обърнат поглед от Египет към Ханаан и да чакат с търпение и вяра изпълнението на обещанието, което Бог беше дал на бащите им.

10

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

15-26ПП 239-240

10 Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Битие 43:2).

Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.